

การก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

นายอเนก สุขดี

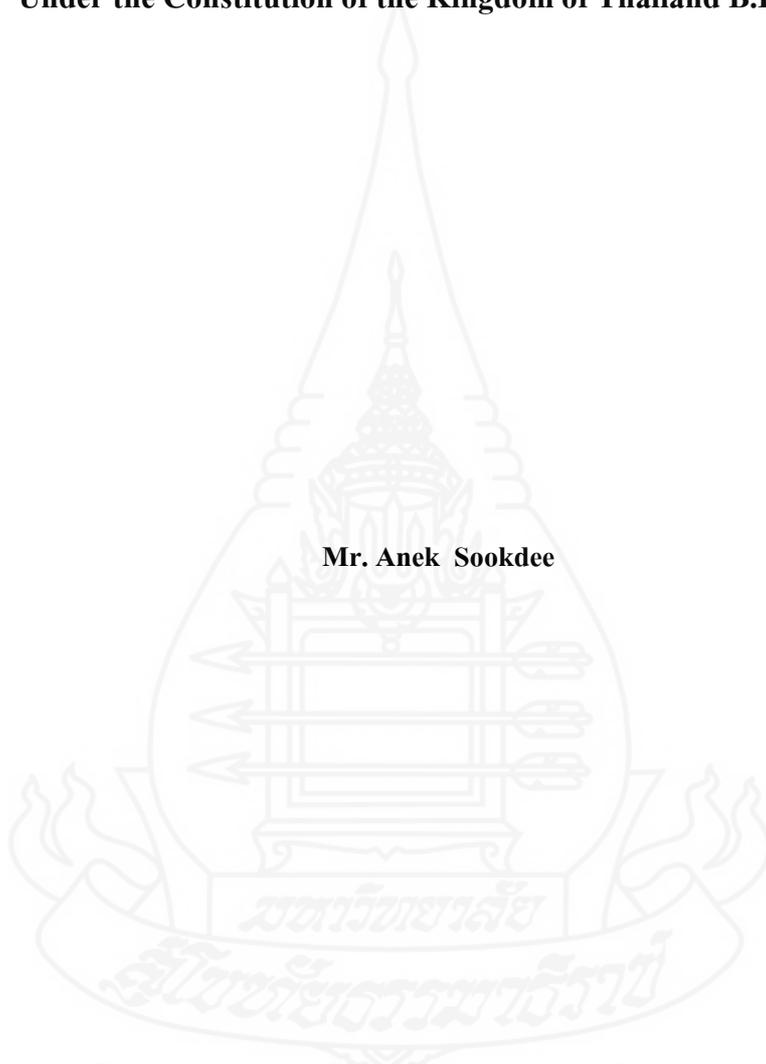

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2555

**The Formation and Political Roles of the Thai Political Party Branches
Under the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2550**

Mr. Anek Sookdee

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Political Science in Politics and Government

School of Political Science

Sukhothai Thammarat Open University

2012

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550
ชื่อและนามสกุล นายอเนก สุขดี
แขนงวิชา การเมืองการปกครอง
สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร. เสนีย์ คำสุข
2. รองศาสตราจารย์ ดร. ปธาน สุวรรณมงคล

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2555

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ)

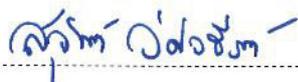
..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. เสนีย์ คำสุข)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ปธาน สุวรรณมงคล)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุจินต์ วิศวรธานนท์)

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร. เสนีย์ คำสุข อาจารย์ที่ปรึกษาหลักและรองศาสตราจารย์ ดร. ปธาน สุวรรณมงคล อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมที่ได้กรุณาให้คำแนะนำหลายประการที่มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการทำวิจัยนับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้เขียนรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่งและระลึกถึงคุณงามความดีของท่านเหล่านั้นอยู่เสมอ ผู้เขียนขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ ซึ่งกรุณาได้รับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ คำแนะนำต่างๆ รวมทั้งข้อติชมของท่าน ผู้เขียนขอน้อมรับไว้และจะนำมาปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นต่อไป

ผู้เขียนขอขอบคุณความดีของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้กับคุณแม่อรัน สุขดี (ผู้ล่วงลับ) และคุณพ่อออคุศล สุขดี ผู้ให้กำเนิดทั้งสองท่าน คุณยายบิ่ง สีดี (ผู้ล่วงลับ) คุณป้าไธยะและคุณป้าจิน สีดี ผู้ซึ่งให้การอุปการะเลี้ยงดูผู้เขียนมาตั้งแต่เล็กจนเติบโตใหญ่ ตลอดจนครู อาจารย์ โรงเรียนบ้านตั้งใจ โรงเรียนจอมพระประชาสรรค์และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชทุกท่านที่ได้อบรมให้วิชาความรู้แก่ผู้เขียนเป็นลำดับมา

ขอขอบพระคุณ คุณลุงอำเภอ วานิชเจริญธรรม คุณนภารัตน์ กิตติรัตนมงคล เจ้าหน้าที่และคณาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตรมหาวิทาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชทุกท่าน นอกจากนี้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณพี่จุ่ม พี่นา พี่ชนศักดิ์ พี่เกษ พี่บุญชม น้องโบ น้องฮีส น้องมัด คุณนอต คุณสายพุทท คุณบุษกร กลุ่มตัวอย่างวิจัยทุกท่าน น้องไอ น้องอูย และน้องจ๊ะเอ๋ (น้องชายและน้องสาวที่น่ารัก) ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ที่กรุณาให้การสนับสนุนให้กำลังใจและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เขียนตลอดมา ขออาราธนาอำนาจของคุณพระศรีพระรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลกได้โปรดประทานพรให้ทุกท่านที่กล่าวมาทั้งหมดและอีกหลายท่านที่ผู้เขียนไม่สามารถกล่าวถึงทั้งหมดในที่นี้ได้จงประสบแต่ความสุขความเจริญตลอดไป

อเนก สุขดี

มกราคม 2556

ชื่อวิทยานิพนธ์ การก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ผู้วิจัย นายอเนก สุขดี **รหัสนักศึกษา** 2508000953 **ปริญญา** รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองการปกครอง)
อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร. เสนีย์ คำสุข (2) รองศาสตราจารย์ ดร. ปธาน สุวรรณมงคล
ปีการศึกษา 2555

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษา (1) ศึกษาการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทย (2) ศึกษา
บทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทย (3) ศึกษาปัญหา อุปสรรคในการก่อตั้งและบทบาททางการเมือง
ของสาขาพรรคการเมืองภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (4) ให้ข้อเสนอแนะใน
การก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาเอกสาร กลุ่มตัวอย่าง คือ คณะกรรมการบริหารและ
สมาชิกสาขาพรรคการเมืองจำนวน 16 สาขาของพรรคการเมือง 4 พรรค ได้แก่ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคภูมิใจ
ไทย พรรคเพื่อฟ้าดินและพรรคมาตุภูมิ จำนวน 28 คน เจ้าหน้าที่สำนักคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) และ
สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด จำนวน 6 คน รวมทั้งสิ้น 34 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
แบบเจาะจง เครื่องมือวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า (1) สาขาพรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่ตั้งขึ้นให้ครบเกณฑ์ตามเงื่อนไขของ
กฎหมาย เพื่อให้พรรคสามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการเลือกตั้งและมักจะ
ก่อตั้งขึ้นในเขตที่เป็นฐานเสียงสำคัญของแต่ละพรรค (2) สาขาพรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่ได้ดำเนินบทบาททาง
การเมืองที่สำคัญหลายบทบาท เช่น การรับและสรรหาบุคคลเข้าเป็นสมาชิกพรรค การให้ความรู้ทางการเมืองแก่
สมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไป แต่สาขาพรรคมาตุภูมิได้ดำเนินบทบาทเฉพาะในวันประชุมใหญ่สามัญประจำปี
สาขาพรรคเพียงอย่างเดียว (3) ปัญหา อุปสรรคในการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทย คือ สาขาพรรคการเมืองส่วนใหญ่ประสบปัญหาความไม่พร้อมในด้านเงินทุนและสมาชิกพรรค สำหรับปัญหา อุปสรรคในการดำเนินบทบาท
ทางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทย คือ สาขาพรรคการเมืองส่วนใหญ่ขาดแคลนเงินทุนในการดำเนินงาน
การไม่ได้รับความสนับสนุนจากสำนักงานใหญ่ รวมทั้งกฎหมาย ระเบียบและประกาศของ กกต. ยังไม่ส่งเสริมการ
ดำเนินกิจกรรมของสาขาพรรค (4) ข้อเสนอแนะในการก่อตั้งและดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการ
เมืองไทย คือ สำนักงานใหญ่ควรให้การสนับสนุนแก่สาขาพรรคที่ก่อตั้งขึ้นให้มีความพร้อมทางการเงิน บุคลากร
และควรดำเนินการก่อตั้งสาขาพรรคเพิ่มขึ้นในจังหวัดหรือพื้นที่ที่ยังไม่มีการก่อตั้งเพื่อเป็นการขยายฐานของพรรค
รัฐและ กกต. ต้องให้ความสนับสนุนในการก่อตั้งสาขาพรรค โดยต้องปรับปรุงข้อกฎหมายให้เอื้อต่อการดำเนิน
กิจกรรมทางการเมืองของสาขาพรรคที่เปิดโอกาสให้สมาชิกพรรคและประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง
อย่างกว้างขวาง โดยความสมัครใจ มีอิสระตามความต้องการที่แท้จริงของตนเองและกลุ่ม

คำสำคัญ การก่อตั้ง บทบาททางการเมือง สาขาพรรคการเมือง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

Thesis title: The Formation and Political Roles of the Thai Political Party Branches Under the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2550

Researcher: Mr. Anek Sookdee; **ID:** 2508000953;

Degree: Master of Political Science (Politics and Government);

Thesis advisors: (1) Dr. Senee Comsook, Associate Professor; (2) Dr. Pathan Suvanamongkol, Associate Professor; **Academic year:** 2012

Abstract

The objectives of this research were to study: (1) the formation of branches of Thai political parties under the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2550; (2) the roles of those branches; (3) related problems and obstacles; and (4) recommendations to overcome those problems.

This was a qualitative research based on documentary research and interviews with 34 key informants, selected through purposive sampling, consisting of 28 people who were members or executive committee members of 16 branches of 4 political parties (Democrat, Bhumjaithai, For Heaven and Earth, and Matubhum) and 6 people who were officials of the Office of the Election Commission of Thailand or provincial election committees. Data were analyzed descriptively.

The results showed that: (1) Most of the branches of political parties were established properly according to the conditions set in the law so that they could undertake political activities, especially election-related activities. They were mostly set up in places where there were large numbers of supporters of the party. (2) The branches performed several roles, such as recruiting party members and giving political information to members and the general public, but the branch of the Matubhum Party was only active in its role on the day of the party's national referendum. (3) The main problems with the formation of party branches were a lack of funding and a shortage of members. The main obstacles to their political roles were insufficient funding for their operations, lack of support from the party, and some of the Election Commission of Thailand rules and regulations that do not support the branches' activities. (4) Recommendations for solving these problems are to have the political parties provide enough funding and personnel for all their branches and set up more branches to expand their voter bases, and to have the government and the Election Commission of Thailand revise the relevant laws and rules to facilitate the political role of party branches, enabling party members, citizens and groups to voluntarily participate more fully and freely in political activities.

Keywords: Formation, Political role, Political party branch, Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2550

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	6
ขอบเขตการวิจัย.....	6
ข้อจำกัดในการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	11
แนวคิดเกี่ยวกับการเมือง.....	11
แนวคิดเกี่ยวกับพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมือง.....	17
แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มผลประโยชน์.....	62
แนวคิดเกี่ยวกับประชานิยม.....	82
แนวคิดเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์.....	95
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550.....	100
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	107
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	111
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	111
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	126
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	131
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	132

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	134
ตอนที่ 1 การก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.....	134
ตอนที่ 2 บทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.....	144
ตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรคในการก่อตั้งและการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.....	166
ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการก่อตั้งและการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทย.....	181
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	194
สรุปการวิจัย.....	194
อภิปรายผล.....	202
ข้อเสนอแนะ.....	229
บรรณานุกรม.....	235
ภาคผนวก.....	241
ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย.....	242
ข แบบสัมภาษณ์.....	244
ประวัติผู้วิจัย.....	247

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 จำนวนพรรคการเมืองที่ยังดำเนินการอยู่ ณ วันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2555.....	111
ตารางที่ 3.2 แสดงกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1.....	114
ตารางที่ 3.3 แสดงกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 2.....	115
ตารางที่ 3.4 แสดงกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 3.....	116
ตารางที่ 3.5 สรุปสาขาพรรคของพรรคการเมือง (กลุ่มตัวอย่าง) ทั่วประเทศ.....	118
ตารางที่ 3.6 สรุปกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย (พรรคการเมือง) แยกตามภาคและจังหวัด.....	119
ตารางที่ 3.7 ผู้ริเริ่มก่อตั้งพรรค/สาขาพรรคการเมือง.....	120
ตารางที่ 3.8 ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในสาขาพรรคการเมือง.....	120
ตารางที่ 3.9 สมาชิกพรรค (กลุ่มตัวอย่าง).....	123
ตารางที่ 3.10 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กลาง) (กลุ่มตัวอย่าง).....	124
ตารางที่ 3.11 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด (กลุ่มตัวอย่าง).....	125
ตารางที่ 3.12 แสดงตารางนัดหมายสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง (สาขาพรรคการเมือง).....	127
ตารางที่ 3.13 แสดงตารางนัดหมายสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการ การเลือกตั้ง (กลาง) และสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด.....	130
ตารางที่ 3.14 แสดงแบบเก็บข้อมูลจากการสังเกตการณ์.....	131
ตารางที่ 4.1 สรุปประเด็นการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทย.....	186
ตารางที่ 4.2 สรุปประเด็นการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทย.....	188
ตารางที่ 4.3 สรุปประเด็นปัญหาภายในสาขาพรรคและปัญหาภายนอกสาขาพรรค.....	190
ตารางที่ 4.4 สรุปประเด็นข้อเสนอแนะในการก่อตั้งและการดำเนินบทบาททางการเมืองของ สาขาพรรค.....	192

ญ

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....6

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พรรคการเมืองถือเป็นสถาบันทางการเมืองที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในฐานะเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่เป็น “ตัวกลาง” เชื่อมโยงระหว่าง “ภาครัฐ” กับ “ภาคประชาชน” โดยการนำเอาปัญหาหรือความต้องการของประชาชนมาแปลงให้เป็นนโยบายและดำเนินกิจการทางการเมืองให้เกิดการปฏิบัติตามนโยบายนั้น พรรคการเมืองจึงเป็นกลไกที่สำคัญมากในระบบการเมือง ในประเทศที่ระบบพรรคการเมืองได้พัฒนาไปจนถึงระดับหนึ่งจักมีความพยายามในการพัฒนารูปแบบของระบบพรรคการเมืองรวมถึงลักษณะภายในองค์กรของพรรคให้คำนึงถึงหลักพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยทำให้ทุกมิติกระบวนการในการพัฒนาระบบพรรคการเมืองเกิดขึ้นควบคู่ไปกับการสร้างหลักประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นภายในองค์กรของพรรค ทั้งนี้ เพื่อแสดงออกถึงลักษณะความเป็นรัฐเสรีประชาธิปไตยอย่างแท้จริง (วรานนท์ วิเศษศิริ 2551: 36)

สาขาพรรคการเมืองถือเป็นตัวแทนของพรรคการเมืองที่ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองอยู่ในพื้นที่ต่างๆของประเทศโดยเฉพาะในพื้นที่ที่ห่างไกลจะได้มีความใกล้ชิดกับประชาชนเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นที่สามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองกับพรรคได้มากขึ้น พรรคการเมืองในประเทศฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมันและสหรัฐอเมริกาจะให้สมาชิกในสาขาพรรคเป็นฐานหลักของพรรคโดยในประเทศสหรัฐอเมริกา คณะกรรมการบริหารพรรคในระดับชาติแทบจะไม่มีบทบาทในการบริหารจัดการพรรคแต่สาขาพรรคกลับมีบทบาทและมีความเข้มแข็งในระดับที่นักวิชาการอเมริกันลงความเห็นว่าประเทศอเมริกาไม่ได้มีพรรคการเมืองระดับชาติหากแต่มีพรรคการเมืองระดับท้องถิ่นต่ำสุดและระดับต่างๆเป็นลำดับชั้นขึ้นมา ความเข้มแข็งของพรรคการเมืองจึงเป็นผลมาจากความเข้มแข็งของสาขาพรรค (ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ 2546: 12-13)

มอริซ ดิวแวร์เซ่ (Maurice Duverger) อ้างถึงใน แสวง บุญมี 2544: 12-13 ได้กล่าวถึงลักษณะของสาขาพรรคในประเทศประชาธิปไตยไว้ ดังนี้

1. สาขาพรรคจะต้องมีจำนวนมากที่สุดเท่าที่พรรคจะขยายให้ครอบคลุมได้ โดยพิจารณาจากจำนวนสมาชิกพรรคในแต่ละสาขาเป็นเกณฑ์ในการจัดตั้ง ต้องพยายามแสวงหาและ

เพิ่มจำนวนสมาชิกให้มากที่สุดโดยพิจารณาจากคุณภาพมากกว่าปริมาณ โดยเฉลี่ยสาขาในแต่ละเขตที่เรียกว่า District Branch ควรจะมีสมาชิกกว่า 100 คนขึ้นไป แต่บางสาขาอาจมีถึงหลายหมื่นคน

2. สาขาพรรคต้องเปิดกว้างให้ประชาชนที่สนใจและศรัทธาในพรรคเข้าเป็นสมาชิกพรรค โดยไม่มีกฏเกณฑ์ซับซ้อน อย่งไรก็ตาม ต้องห้ามการเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองซ้ำซ้อน

3. สาขาพรรคต้องเป็นองค์กรที่มีส่วนทำให้การติดต่อกับสมาชิกพรรคเกิดขึ้นได้มากที่สุด

4. สาขาพรรคต้องตั้งอยู่อย่างถาวร มีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ มีเจ้าหน้าที่ทำงานประจำและได้รับค่าตอบแทนเป็นเงินเดือนจากสาขาพรรค

5. สาขาพรรคต้องทำกิจกรรมตลอดทั้งปี โดยเฉพาะในช่วงที่มีการเลือกตั้ง ส่วนในช่วงที่ไม่มีการเลือกตั้ง สาขาพรรคต้องจัดให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชนและสมาชิกพรรค อาทิ การเชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ทางการเมือง เชิญสมาชิกร่วมอภิปรายโต้เถียงกัน เป็นต้น

6. แต่ละสาขา สมาชิกพรรคจะต้องร่วมกันเลือกตั้งผู้นำท้องถิ่นขึ้นเป็นคณะกรรมการบริหารสาขาพรรคซึ่งจะมีการแบ่งภาระหน้าที่ความรับผิดชอบภายในอย่างเป็นระบบ

7. คณะกรรมการบริหารสาขาพรรค คือ องค์กรท้องถิ่นของสาขาพรรคที่จะเป็นผู้นำของสมาชิกพรรคในการร่วมมือทำงานเพื่อพรรค เช่น เป็นผู้วางแผนรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง วางแผนงาน ดำเนินกิจกรรมในเขตเลือกตั้งของสาขาพรรค เป็นต้น

8. สาขาพรรคเป็นองค์กรระดับท้องถิ่นที่สร้างผู้นำพรรคการเมืองโดยมีสมาชิกในสาขาเป็นผู้คัดเลือก เป็นองค์กรที่สร้างผู้เลือกตั้งที่มีคุณภาพ โดยการให้ความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกพรรคและประชาชน อีกทั้งยังเป็นองค์กรที่พรรคการเมืองใช้ในการเผยแพร่นโยบายพรรค ขยายฐานการสนับสนุนโดยผ่านสมาชิกพรรคไปยังประชาชนทั่วไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในประเทศไทย สาขาพรรคการเมืองเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของพรรคการเมือง ตามกฎหมาย อาทิเช่น ในมาตรา 328 (4) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (บทเฉพาะกาล) ได้กำหนดให้กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองต้องมีสาระสำคัญประการหนึ่งที่ว่าด้วยการสนับสนุนการก่อตั้งและการพัฒนาสาขาพรรคการเมือง ในมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 ได้กำหนดว่า “ภายในหนึ่งปี นับแต่วันที่นายทะเบียนรับจดทะเบียนการจัดตั้งพรรคการเมืองใด พรรคการเมืองนั้นต้องดำเนินการรับสมัครสมาชิกให้มีจำนวนไม่น้อยกว่าห้าพันคนซึ่งอย่างน้อยต้องประกอบด้วยสมาชิกซึ่งมีที่อยู่ในแต่ละภาคตามบัญชีรายชื่อภาคและจังหวัดที่นายทะเบียนประกาศกำหนดและมีสาขาพรรคการเมืองอย่างน้อยภาคละหนึ่งสาขา” พรรคการเมืองใดที่ไม่สามารถก่อตั้งสาขาพรรคให้ครบถ้วน

(อย่างน้อย 4 สาขาใน 4 ภาค) ภายในระยะเวลาที่กำหนดย่อมสิ้นสภาพความเป็นพรรคการเมืองลง ตามมาตรา 91(1)

ทั้งนี้ ในปัจจุบันมีพรรคการเมืองที่ดำเนินการอยู่ทั้งหมด 51 พรรค มีพรรคที่มีสาขาพรรคถึง 39 พรรคและมีสาขาพรรครวม 370 สาขา (ข้อมูล ณ วันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2555 สำนักกิจการพรรคการเมืองและการออกเสียงประชามติ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง) นอกจากความสำคัญในแง่กฎหมายดังกล่าวแล้ว สาขาพรรคการเมืองยังมีความสำคัญต่อพรรคการเมืองในฐานะที่เป็นรากฐานของพรรคการเมืองและเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างสมาชิกพรรคกับพรรคการเมือง ตลอดจนเป็นกลไกในการขับเคลื่อนหรือดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของพรรคให้มีการแพร่ขยายออกไปยังภูมิภาคต่างๆอย่างทั่วถึง

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้กฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองฉบับปัจจุบันจะให้ความสำคัญแก่พรรคและสาขาพรรคการเมืองตามที่ได้กล่าวข้างต้น แต่ในสภาพความเป็นจริง สาขาพรรคการเมืองไทยถูกมองข้ามจากผู้บริหารพรรคการเมืองที่อาจจะกล่าวได้ว่าทุกพรรคการเมืองดังที่บุญเลิศ คชายุทธเดช (2554: 14) ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า รัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองให้กำเนิดแล้วไม่เอาใจใส่ปล่อยให้ผู้บริหารพรรคอาศัยประโยชน์จากการมีสาขาพรรคเพื่อเป็นข้ออ้างว่าได้ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแล้วก่อนจะไปปรับสิทธิการสนับสนุนเงินจากกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมืองของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) หรือการเอาอกเอาใจประชาชนสาขาพรรคก็ตอนที่ต้องการคะแนนเสียงไปโหวตเลือกหัวหน้าพรรคและคณะกรรมการบริหารพรรค สำหรับพรรคการเมืองที่มีข้อบังคับพรรคกำหนดให้เป็นอำนาจของประชาชนสาขาพรรคแต่หาได้รับการใส่ใจจากคณะกรรมการบริหารพรรคที่จะสนับสนุนส่งเสริมให้มีบทบาทในการสร้างพรรคการเมืองให้เข้มแข็งแต่อย่างใดไม่

ศาสตราจารย์ สัตยธรรม (2553: 9-10) ได้กล่าวถึงความจริงของพรรคการเมืองไทยซึ่งเป็นปัญหาจากปัจจัยภายในของพรรคการเมืองตอนหนึ่งว่ากรรมการบริหารพรรคและผู้บริหารพรรค รวมถึงกรรมการสาขาพรรคส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมืองให้เป็นไปอย่างถูกต้องครบถ้วนตามกฎหมายและข้อบังคับพรรค ส่งผลให้การดำเนินการนั้นๆ ไม่ชอบด้วยกฎหมายและบางกรณีถือเป็นความผิดของหัวหน้าพรรค กรรมการบริหารพรรค กรรมการสาขาพรรคต้องรับโทษทั้งทางอาญาและโทษปรับทางปกครอง รวมถึงบางกรณีนอกจากจะเป็นความผิดต่อตัวบุคคลแล้วยังมีผลทำให้พรรคการเมืองต้องถูกยุบด้วยการขาดความพร้อมในปัจจัยการบริหาร กรณีสาขาพรรคจากการตรวจสอบพบว่า ร้อยละ 81 ใช้บ้านอยู่อาศัยของประชาชนสาขาหรือกรรมการสาขาเป็นที่ตั้งสาขาพรรคและพบว่าสถานที่

ดำเนินการเหล่านี้ส่วนใหญ่มีสภาพไม่เหมาะสมที่จะใช้เป็นที่ตั้งสาขาพรรค เช่น ไม่มีการแบ่งสัดส่วนพื้นที่ระหว่างสำนักงานฯกับที่อยู่อาศัย ไม่มีวัสดุ ครุภัณฑ์ อันจำเป็นสำหรับใช้ดำเนินการ ทำเลที่ตั้งไม่เหมาะสมและส่วนใหญ่ไม่มีการจัดทำป้ายสำนักงาน เป็นต้น และสาขาพรรคที่มีลักษณะเช่นนี้ก็ไม่มีสิทธิ์ได้รับการจัดสรรเงินจากกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมืองเนื่องจากไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

นอกจากนี้ บางพรรคการเมืองเมื่อจัดตั้งสาขาพรรคแล้วก็ไม่ค่อยมีการติดต่อประสานงานหรือให้ความช่วยเหลือแก่สาขาพรรคเท่าที่ควร การจัดตั้งสาขาพรรคแต่ละสาขาไม่มีมาตรฐานการจัดตั้งที่ชัดเจนแน่นอน เช่น ในเรื่องจำนวนสมาชิก ความพร้อมของสาขาในด้านการเงิน ที่ตั้งสำนักงานสาขา และวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น บางสาขาพรรคจัดตั้งขึ้นด้วยระบบอุปถัมภ์ คำนึงถึงความเป็นญาติพี่น้องหรือพวกพ้องโดยมิได้พิจารณาคัดเลือกตัวบุคคลที่จะเข้ามาเป็นกรรมการสาขาพรรคว่ามีความรู้ความสามารถและความมุ่งมั่นในการดำเนินกิจการทางการเมืองของสาขาพรรคแต่อย่างใด บางสาขาจัดตั้งขึ้นด้วยข้อเสนอว่าจะให้ผลประโยชน์บางประการแก่กรรมการสาขา การกำหนดที่ตั้งสาขาพรรคส่วนใหญ่มักใช้บ้านของประธานสาขาหรือกรรมการสาขาคนใดคนหนึ่ง บางสาขาตั้งอยู่ในที่การคมนาคมไม่สะดวก การเดินทางลำบาก กรรมการสาขาส่วนใหญ่ไม่มีเวลาให้กับการดำเนินกิจการของสาขาพรรคได้เต็มที่และไม่มีเงินเดือนหรือค่าตอบแทนที่เป็นรายได้ประจำ นอกจากนี้ พรรคการเมืองส่วนใหญ่มีการจัดตั้งสาขาพรรคให้ครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดเพียง 4 สาขาหรือมากกว่านั้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้นและจำนวนสาขาพรรคการเมืองของแต่ละพรรคก็มีได้มีสัดส่วนที่สัมพันธ์กับจำนวนสมาชิกพรรค โดยบางพรรคมีสมาชิกจำนวนน้อยแต่มีสาขามากขณะที่บางพรรคมีสมาชิกจำนวนมากแต่มีสาขาน้อย และเมื่อจัดตั้งสาขาแล้ว สาขาพรรคส่วนใหญ่จะมีบทบาททางการเมืองค่อนข้างจำกัดและไม่ต่อเนื่องและส่วนใหญ่จะมีบทบาทเฉพาะช่วงที่มีการเลือกตั้งเท่านั้น (คู่มือปฏิบัติงานของสาขาพรรคการเมือง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง 2547: 45 – 47)

เนื่องจากสาขาพรรคเป็นกลไกสำคัญของพรรคการเมืองที่เปรียบเสมือนจุดเชื่อมต่อระหว่างสมาชิกพรรคในท้องถิ่นกับพรรคการเมืองและเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้พรรคการเมืองในระดับชาติมีความเข้มแข็งแต่จากสภาพปัญหาต่างๆตามที่กล่าวมาข้างต้นจึงส่งผลทำให้สาขาพรรคการเมืองไทยในปัจจุบันยังไม่สามารถที่จะดำเนินบทบาททางการเมืองของตนได้อย่างสมบูรณ์จึงน่าที่จะศึกษาเพื่อให้ได้คำตอบว่าการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยมีความเป็นมาอย่างไร ก่อตั้งขึ้นด้วยเหตุผลใดและประสบปัญหา อุปสรรคในการก่อตั้งหรือไม่ โดยเมื่อก่อตั้งแล้วสาขาพรรคได้มีการดำเนินบทบาททางการเมืองอะไรบ้าง ในการดำเนินบทบาททางการเมืองสาขาพรรคได้ประสบกับปัญหา อุปสรรคอะไรหรือไม่และมีข้อเสนอแนะในการดำเนินการกับปัญหา อุปสรรคดังกล่าว

รวมทั้งในการก่อตั้งและการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองอย่างไรซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้จะนำมาสร้างเป็นข้อเสนอแนะในทางมาตรการรวมทั้งข้อคิดเห็นบางประการที่จะส่งเสริมหรือพัฒนาสาขาพรรคการเมืองไทยให้เป็นสาขาพรรคมวลชนที่เข้มแข็งต่อไป

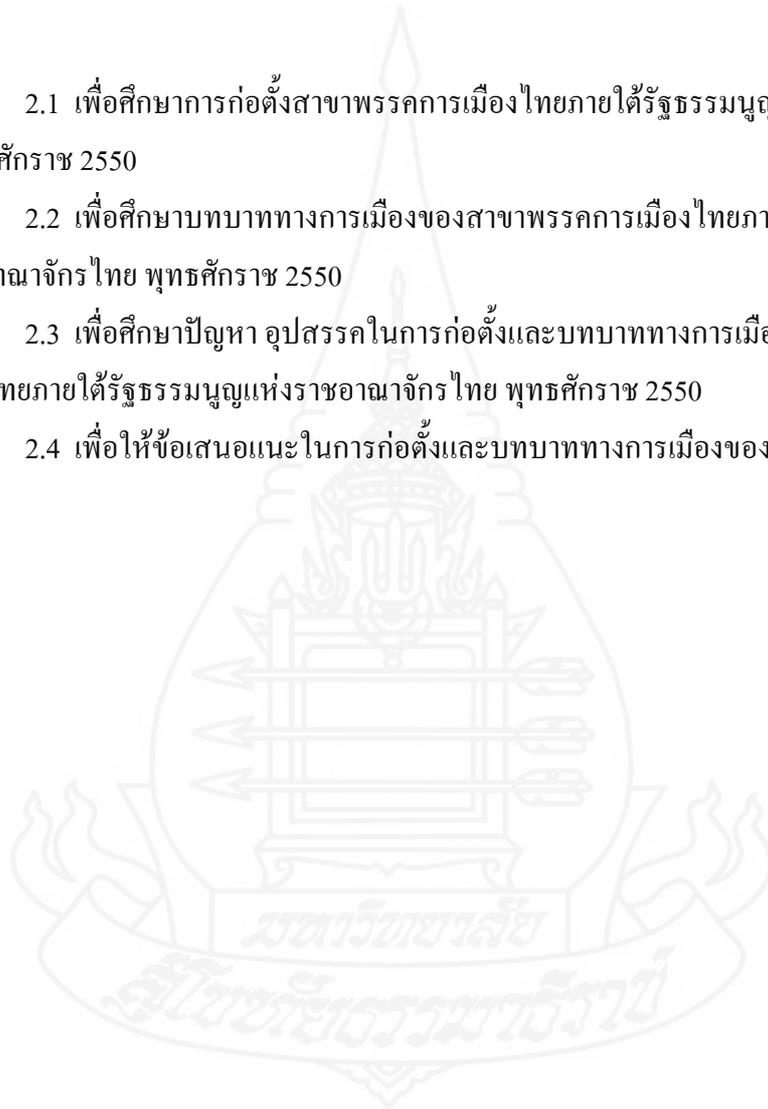
2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

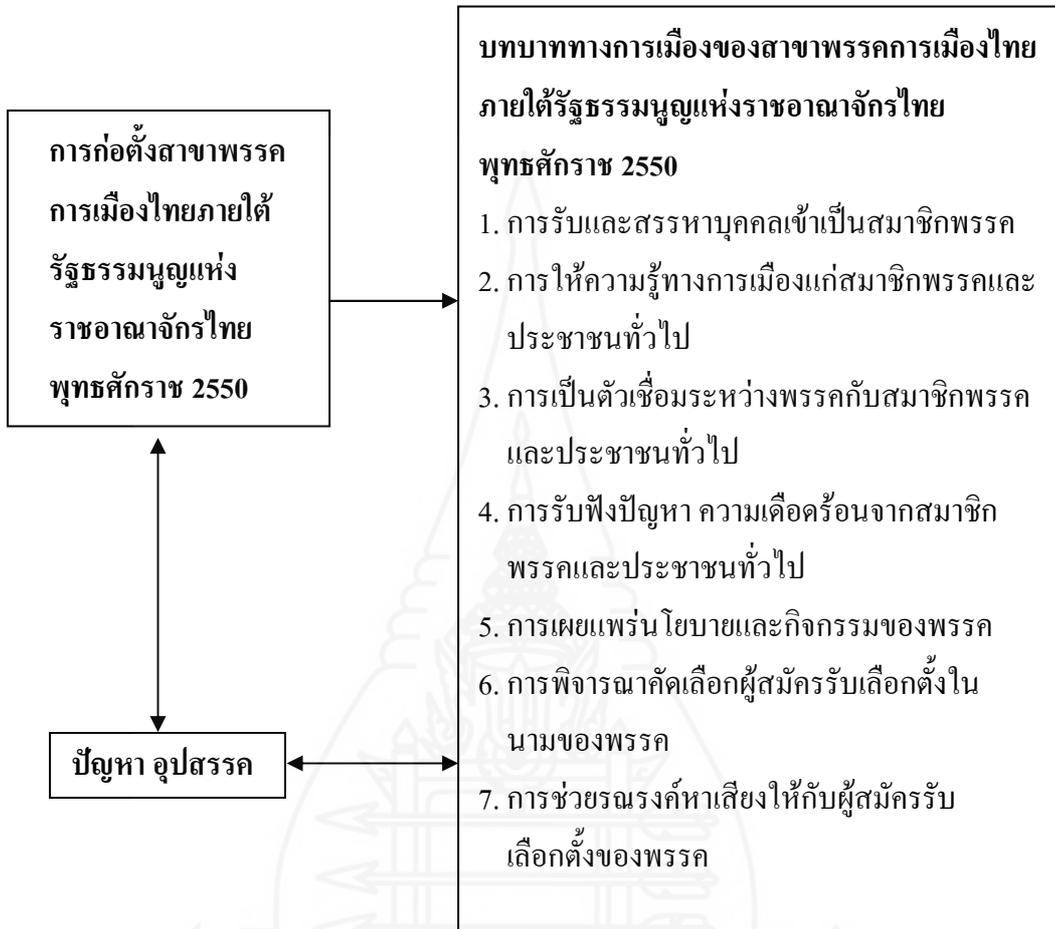
2.2 เพื่อศึกษาบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

2.3 เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคในการก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

2.4 เพื่อให้ข้อเสนอแนะในการก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทย

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550” นี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาออกเป็น 2 ด้าน คือ

4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่และประชากร

พื้นที่ศึกษา ได้แก่ สาขาพรรคการเมืองจำนวน 16 สาขาในพื้นที่ 4 ภาค¹ ของ พรรคการเมือง 4 พรรค ดังนี้ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคภูมิใจไทย พรรคเพื่อฟ้าดิน และพรรค มาตุภูมิโดยจะศึกษาสาขาพรรคของพรรคการเมืองเหล่านี้ภาคละ 1 สาขา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้ที่มีบทบาท/มีส่วนเกี่ยวข้องกับการก่อตั้ง สาขาพรรคและการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรค คือ ผู้ริเริ่มก่อตั้งพรรค/สาขาพรรค ประธานและกรรมการสาขาพรรค สมาชิกพรรค เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กลาง) และสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด

4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึง (1) การก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (2) ศึกษาบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทย ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และ (3) ศึกษาปัญหา อุปสรรคในการ ก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทย พุทธศักราช 2550

5. ข้อจำกัดในการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีข้อจำกัดบางประการที่อาจส่งผลกระทบต่อความ สมบูรณ์ของงานวิจัย ดังนี้

5.1 ข้อจำกัดเกี่ยวกับผู้วิจัยเอง กล่าวคือ ประการแรก ผู้วิจัยมีความรู้ความสามารถใน การทำวิจัยค่อนข้างจำกัดเนื่องจากเพิ่งทำวิจัยเป็นครั้งแรก ประสบการณ์จึงยังมีไม่มากนัก อย่่างไรก็ ตาม ในเบื้องต้นผู้วิจัยได้แก้ไขข้อจำกัดนี้โดยการขอคำปรึกษาและคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์รวมทั้งศึกษาเพิ่มเติมจากหนังสือ/ตำราการทำวิจัยซึ่งทำให้ข้อจำกัดดังกล่าวบรรเทาลง

¹ ประกาศนายทะเบียนพรรคการเมืองเรื่องบัญชีรายชื่อภาคและจังหวัด พ.ศ. 2550 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พุทธศักราช 2550 ได้แบ่งภาคออกเป็น 4 ภาค ดังนี้ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ ภาคกลาง (รวมกรุงเทพมหานคร)

ไปได้มาก ข้อจำกัดประการต่อมา คือ ไม่มีผู้ช่วยนักวิจัยจึงทำให้ผู้วิจัยต้องลงมือทำงานเองในทุกขั้นตอน ทำให้ใช้ระยะเวลาในการทำวิจัยค่อนข้างมาก

5.2 ข้อจำกัดเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างวิจัย กล่าวคือ ผู้ให้สัมภาษณ์บางคนมีเวลาให้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์น้อยและบางคนปฏิเสธหรือไม่ให้ความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์ ทั้งที่ผู้วิจัยได้ส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์และโทรศัพท์นัดหมายเรียบร้อยแล้วทำให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลงกลุ่มตัวอย่างบางคนจึงทำให้ได้ข้อมูลเพียงพอ

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

การศึกษาเรื่อง “การก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทย ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550” สามารถนิยามศัพท์ได้ ดังนี้

6.1 การก่อตั้ง หมายถึง การดำเนินการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐธรรมนูญ กฎหมาย นโยบาย และข้อบังคับพรรคการเมืองกำหนด

6.2 สาขาพรรคการเมือง หมายถึง หน่วยงานหนึ่งของพรรคการเมืองซึ่งพรรคหรือสมาชิกพรรคมีความประสงค์จะก่อตั้งขึ้นตามภูมิภาคต่างๆ เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนของพรรคในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย นโยบาย และข้อบังคับพรรค

6.3 พรรคการเมือง หมายถึง กลุ่มหรือคณะบุคคลที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่สอดคล้องกันหรือมีความคิด ความเชื่อ ในนโยบายทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในหลักการใหญ่ๆตรงกันหรือมีผลประโยชน์บางอย่างร่วมกันมารวมตัวกันเพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมือง โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะเป็นรัฐบาลเพื่ออำนวยความสะดวกและการบริหารประเทศให้เป็นไปตามแนวนโยบายที่มาจากความคิด ความเชื่อ หรืออุดมการณ์นั้น

6.4 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง หมายถึง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งด้านกิจการพรรคการเมืองและการออกเสียงประชามติและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดที่รับผิดชอบด้านงานพรรคการเมือง

6.5 บทบาททางการเมือง หมายถึง การกระทำหรือการปฏิบัติงานในหน้าที่ความรับผิดชอบของสาขาพรรคการเมืองที่ควรจะต้องปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย นโยบาย และข้อบังคับพรรคซึ่งบทบาททางการเมืองที่สาขาพรรคการเมืองควรจะต้องปฏิบัติ ดังนี้ การรับและสรรหาบุคคลเข้าเป็นสมาชิกพรรค การให้ความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไป การรับฟังปัญหา ความเดือดร้อนจากสมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไป การเป็นตัวเชื่อมระหว่างพรรคกับสมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไป การเผยแพร่นโยบายและกิจกรรมของ

พรรค การพิจารณาสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคและการช่วยณรงค์หาเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรค

6.6 คณะกรรมการสาขาพรรคการเมือง หมายถึง คณะบุคคลอันประกอบด้วย ประธานสาขาพรรคการเมือง รองประธานสาขาพรรคการเมือง เลขานุการสาขาพรรคการเมือง รองเลขานุการสาขาพรรคการเมือง เหรัญญิกสาขาพรรคการเมือง นายทะเบียนสมาชิกสาขาพรรคการเมือง โฆษกสาขาพรรคการเมืองและกรรมการอื่นของสาขาพรรคการเมืองซึ่งเลือกตั้งโดยที่ประชุมใหญ่สาขาพรรคการเมืองให้มีหน้าที่ดำเนินกิจการของสาขาพรรคให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย นโยบายและข้อบังคับพรรคการเมือง

6.7 สมาชิกพรรคการเมือง หมายถึง สมาชิกของสาขาพรรคการเมืองที่มีภูมิลำเนา และหลักฐานทะเบียนราษฎรอยู่ในพื้นที่ความรับผิดชอบของสาขาพรรคการเมือง

6.8 การรับและสรรหาบุคคลเข้าเป็นสมาชิกพรรค หมายถึง การดำเนินกิจกรรมของสาขาพรรคในการรับสมัครสมาชิกและสรรหาบุคคลเข้ามาเป็นสมาชิกของสาขาพรรคเพิ่ม

6.9 การให้ความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไป หมายถึง การดำเนินกิจกรรมของสาขาพรรคในการให้ความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไป ตามกฎหมาย นโยบายและข้อบังคับพรรค

6.10 การเผยแพร่นโยบายและกิจกรรมของพรรค หมายถึง การดำเนินกิจกรรมของสาขาพรรคเพื่อเผยแพร่ นโยบายของพรรคและกิจกรรมของสาขาพรรคผ่านช่องทางต่างๆเพื่อให้สมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไปได้รับทราบ

6.11 การเป็นตัวเชื่อมระหว่างพรรคกับสมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไป หมายถึง การดำเนินกิจกรรมของสาขาพรรคในการเป็นตัวกลางเชื่อมโยงระหว่างพรรคสำนักงานใหญ่กับสมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไปในพื้นที่ในประเด็นปัญหาหรือข้อมูลข่าวสารที่สำคัญ

6.12 การเลือกตั้ง หมายถึง การที่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งใช้สิทธิของตนเองลงคะแนนเสียงเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคที่ตนชอบเพื่อให้ทำหน้าที่แทนตนในการบริหารและปกครองประเทศ

6.13 การคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค หมายถึง การพิจารณาสรรหาบุคคลที่เหมาะสมที่พรรค/สาขาพรรคจะส่งลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตความรับผิดชอบของพรรค/สาขาพรรคตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ข้อบังคับพรรคการเมืองกำหนด

6.14 การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรค หมายถึง การดำเนินกิจกรรมของสาขาพรรคเพื่อที่จะประชาสัมพันธ์ นโยบายพรรคและผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบ

6.15 การรับฟังปัญหา ความเดือดร้อนจากสมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไป หมายถึง การดำเนินกิจกรรมของสาขาพรรคในการรับฟังปัญหา ความเดือดร้อนจากสมาชิกของสาขาพรรคและประชาชนทั่วไปเพื่อที่จะดำเนินการหาแนวทางแก้ไขต่อไป

6.16 เงินทุน หมายถึง เงินที่สาขาพรรคได้มาจากการบริจาค เงินบำรุงรายปีจากสมาชิก การจัดกิจกรรมหาทุน การจำหน่ายสินค้าและบริการ เงินสนับสนุนจากรัฐ และการจัดสรรให้โดยพรรคการเมือง

6.17 กฎหมาย หมายถึง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

6.18 พรรคการเมืองขนาดใหญ่ หมายถึง พรรคการเมืองที่ได้ยื่นจดแจ้งการก่อตั้งพรรคต่อนายทะเบียนแล้ว โดยมีสาขาพรรคครบทั้ง 4 ภาค และมีสมาชิกตั้งแต่ 50,000 คนขึ้นไป

6.19 พรรคการเมืองขนาดกลาง หมายถึง พรรคการเมืองที่ได้ยื่นจดแจ้งการก่อตั้งพรรคต่อนายทะเบียนแล้ว โดยมีสาขาพรรคครบทั้ง 4 ภาค และมีสมาชิกตั้งแต่ 10,000 คนขึ้นไปแต่น้อยกว่า 50,000 คน

6.20 พรรคการเมืองขนาดเล็ก หมายถึง พรรคการเมืองที่ได้ยื่นจดแจ้งการก่อตั้งพรรคต่อนายทะเบียนแล้ว โดยมีสาขาพรรคครบทั้ง 4 ภาค และมีสมาชิกตั้งแต่ 5,000 คนขึ้นไปแต่น้อยกว่า 10,000 คน

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ทำให้ทราบถึงการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

7.2 ทำให้ทราบถึงบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

7.3 ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรคในการก่อตั้งและการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

7.4 ผลการวิจัยที่ได้จะนำไปสู่การสร้างข้อเสนอแนะในการก่อตั้งและการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยให้มีประสิทธิภาพต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวិจัยเรื่อง “การก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทย ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550” ผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิด ทฤษฎี และ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้สนับสนุนกรอบแนวคิด ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเมือง
2. แนวคิดเกี่ยวกับพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมือง
3. แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มผลประโยชน์
4. แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย
5. แนวคิดเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์
6. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550
7. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเมือง

1.1 ความหมายของการเมือง

คำว่า “การเมือง” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Politics” ที่อิงรากศัพท์มาจากคำว่า “Polis” ซึ่งเป็นภาษากรีก แปลว่า นครรัฐ อันเป็นการรวมตัวทางการเมืองแบบหนึ่งที่ใหญ่กว่าระดับครอบครัวหรือเผ่าพันธุ์ (เอส.เอ็น.เรย์ S.N.Ray 1999: 4 อ้างถึงใน สุรพล สุยะพรหม 2548: 1)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 หน้า 116 ให้นิยามความหมายของ “การเมือง” ไว้ว่า การเมือง คือ งานที่เกี่ยวกับรัฐหรือแผ่นดิน เช่น วิชาการเมือง ได้แก่ วิชาที่ว่าด้วยรัฐ การจัดส่วนแห่งรัฐและการดำเนินการแห่งรัฐ

เพลโต (Plato) อ้างถึงใน พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว 2524: 40 นักปรัชญาการเมืองได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับการเมืองไว้ว่า “เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการแสวงหาความยุติธรรมเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ที่ดีงาม” การศึกษาการเมืองในยุคสมัยนั้นจึงเป็นการศึกษาเพื่อค้นหาเหตุผลมาสรุปเป็นแนวความคิดและเป็นแนวทางของการปฏิบัติทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวางรูปแบบที่ดีของรัฐให้กับมนุษย์ใน

สังคมว่าควรมีลักษณะอย่างไรและจะมีแนวทางในการปฏิบัติอย่างไรจึงจะทำให้สังคมมนุษย์ประสบความสำเร็จ
ความยุติธรรมและสันติสุขในชีวิต

อริสโตเติล (Aristotle) อ้างถึงใน พลศัคดี จิตร ไกรศิริ 2531: 21-22 ได้ให้ความหมายของการเมืองว่า “เป็นการใช้อำนาจหน้าที่เพื่อสาธารณะประโยชน์ แสดงทัศนคติว่าโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์เป็นสัตว์การเมืองจึงต้องอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน”

แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) อ้างถึงใน พลศัคดี จิตร ไกรศิริ 2531: 22-23 นักสังคมวิทยาชาวเยอรมัน ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการเมืองว่า “เป็นกิจกรรมหรือแนวทางของรัฐ ไม่ใช่เป็นจุดหมายของรัฐ กิจกรรมของรัฐนั้น หมายถึง การต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจเพื่อสามารถแบ่งสรรอำนาจหน้าที่ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลหรือระหว่างส่วนย่อยๆของรัฐนั้น”

นิโคโล มาเคียเวลลี (Niccolo Machiavelli) อ้างถึงใน จิระ โขช วิระชัยและคณะ 2546: 26 นักคิดและนักปรัชญาการเมืองชาวอิตาลีให้นิยามของการเมืองว่า “เป็นเรื่องของการต่อสู้เพื่อแสวงหาอำนาจและการใช้อำนาจอย่างมีศิลปะ” มาเคียเวลลีได้สอนให้ผู้ปกครองมีความสามารถสองด้าน ด้านหนึ่งคือ พละกำลังและกำลังใจกล้าแข็งให้เข้มแข็งแบบ “สิงโต” และมีความเฉลียวฉลาดแบบ “สุนัขจิ้งจอก”

เจ. โรแลนด์ เพนน็อก และ เดวิด จี. สมิท (J. Roland Pennock and David G. Smith 1964: 9 อ้างถึงใน ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์ 2539: 3) ได้ร่วมกันให้คำจำกัดความของการเมืองไว้ว่า “การเมืองหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับอำนาจ สถาบันและองค์กรในสังคมซึ่งได้รับการยอมรับว่ามีอำนาจครอบคลุมเด็ดขาดในสังคมนั้นในการสถาปนาและดูแลรักษาความเป็นระเบียบของสังคม มีอำนาจในการทำให้จุดประสงค์ร่วมของคนในสังคมได้บังเกิดผลขึ้นมาและมีอำนาจในการประนีประนอมความคิดเห็นที่แตกต่างกันของคนในสังคม”

เดวิด อีสตัน (David Easton 1965: 50 อ้างถึงใน ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์ 2539: 1) นักรัฐศาสตร์ผู้ทำการศึกษาการเมืองในแนวทางระบบได้ให้นิยามการเมืองว่า “การเมือง คือ การใช้อำนาจหน้าที่เพื่อแบ่งสรรสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม”

เดโช สวานานนท์ (2545: 41) ได้ให้นิยามคำว่า “การเมือง” ในพจนานุกรมศัพท์การเมืองไว้ว่าการเมืองค่านี้นิยามศัพท์แตกต่างกันค่อนข้างมาก บ้างก็กล่าวว่าการเมืองเป็นเรื่องของการแสวงหาอำนาจโดยแท้จริง อย่างไรก็ตาม ความหมายที่ใช้กันมาก ก็คือ การปฏิบัติหรือการดำเนินการในศาสตร์หรือศิลป์แห่งการเมืองการบริหารรัฐหรือองค์กรทางการเมืองอื่น เช่น การบริหารพรรคการเมือง เป็นต้น เราอาจนิยามความหมายสั้นๆกันได้ว่าการเมือง คือ ศิลปศาสตร์ในการบริหารหรือการปกครองบ้านเมือง

อุทัย หิรัญโต (2524: 561) ผู้แต่งสารานุกรมศัพท์ทางรัฐศาสตร์ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการนิยามคำว่า “การเมือง” ไว้ว่าเมื่อสรุปโดยรวมแล้วจะเห็นได้ว่าการเมืองเป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางไม่ว่าสภาวการณ์หรือในองค์การใดถ้าหากประกอบไปด้วยผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองแล้วสภาวการณ์หรือองค์การนั้นจะมีลักษณะเป็นการเมืองทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม ความหมายที่เข้าใจกันทั่วไปมักจะจำกัดอยู่ในวงแคบๆคือเพ่งเล็งถึงกิจกรรมที่เกี่ยวกับรัฐบาลหรือคณะรัฐมนตรีเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ คำว่าการเมืองยังอาจใช้ในความหมายที่แสดงถึงความไม่ดีไม่งามก็ได้คือ หมายถึง การปฏิบัติอย่างมีเล่ห์เหลี่ยมไม่ตรงไปตรงมาหรืออำพรางความจริงเพื่อประโยชน์ในการจูงใจคนหรือเอาชนะฝ่ายตรงกันข้าม

สมบูรณ สุขสำราญ(2527:1) ได้ให้ความหมายการเมืองตามทัศนะของพระพุทธศาสนาว่า การเมือง คือ ความคิด กิจกรรมและการกระทำต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจเพื่อบริหารรัฐกิจ การจัดระเบียบสังคมของรัฐรวมถึงการให้ได้มาซึ่งอำนาจ การใช้อำนาจหรือการให้ได้มาซึ่งอิทธิพล การใช้อิทธิพลเพื่อให้เกิดการจัดสรรคุณค่าในสังคมไม่ว่าจะเป็นอำนาจที่ถูกต้องตามกฎหมายและกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม เศรษฐทรัพย์ และคุณค่าที่เป็นนามธรรม นอกจากนี้ ศาสนาเป็นพื้นฐานของอุดมการณ์ทางการเมืองที่ย้ำคุณค่าของมนุษย์ ความชอบธรรมของผู้ปกครองพระพุทธศาสนาเป็นเสมือนรากเหง้าแห่งความเป็นชาติและเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชาติไทยทั้งทางสังคม วัฒนธรรมและการเมือง

จากการให้ความหมายที่หลากหลายของนักวิชาการข้างต้น ผู้วิจัยพอที่จะสรุปความหมายของ “การเมือง” ได้ว่า 1. การเมืองเป็น “กระบวนการ” แข่งขันต่อสู้ให้ได้มาซึ่งอำนาจรัฐในการกำหนดนโยบาย 2. การเมืองเป็นกิจกรรมในการจัดสรรทรัพยากร สิทธิผลประโยชน์และโอกาสที่เกี่ยวข้องกับทุกคนในสังคมซึ่งต้องอาศัยของค์กรในระดับต่างๆเข้ามามีบทบาทและเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น พรรคการเมือง (Political Party) กลุ่มการเมือง (Political Group) กลุ่มผลักดัน (Pressure Group) และตัวบุคคล (Individual Person) และ 3. การเมืองในทางวิชาการจึงเป็นทั้ง “ศาสตร์” และ “ศิลป์” ในการปกครองประเทศ ดังนั้น การเมืองจึงเป็นเรื่องใกล้ตัวกับชีวิตคนเราทุกคน การที่ชีวิตของเราจะดีขึ้นเราต้องทำให้การเมืองดี เป็นการเมืองที่ประชาชนทุกคนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการใช้อำนาจใดๆที่มีผลกระทบเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของเรา

1.2 รากฐานของการเมือง

ความขัดแย้งในสังคมเป็นหัวใจหรือรากฐานของการเมือง โดยธรรมชาติแล้วสังคมของมนุษย์ต้องมีความขัดแย้งเป็นปกติวิสัยเพราะความแตกต่างกันในความรู้ความสามารถ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความคิดเห็นและผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ เป็นต้น การเมืองเกิดจาก

ความขัดแย้งของมนุษย์ ความขัดแย้งของมนุษย์เกิดจากความแตกต่างที่ไม่สามารถจะทำให้หมดสิ้นไปได้ตราบดีที่ความต้องการของมนุษย์ยังไม่อิ่มตัว ความแตกต่างสำคัญที่เป็นมูลเหตุของการเมืองมีดังนี้

1.2.1 ความแตกต่างในทางเศรษฐกิจ

สังคมมนุษย์ต้องเผชิญกับความขาดแคลนตลอดกาล ความไม่พึงพอใจในสภาพความเป็นอยู่เกิดขึ้นในทุกคน แต่ทุกคนไม่สามารถมีสิ่งที่ต้องการได้ทั้งหมด ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีก็ต้องสร้างความมั่นคงและแสวงหาทรัพย์สินเพิ่มเติมส่วนผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจยากจนก็ต้องการยกระดับฐานะของตัวเองให้ดีขึ้น ระบบเศรษฐกิจในสังคมมักจะก่อให้เกิดกลุ่มบุคคลที่เสียเปรียบและได้เปรียบในสังคมเสมอ ความไม่เสมอภาคในทางเศรษฐกิจทำให้การแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรของส่วนรวมไม่ทัดเทียมกัน ความแตกต่างในเรื่องของสติปัญญาและความสามารถของด้านการประกอบการทางเศรษฐกิจย่อมก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคกันในเรื่องของการรายได้ เมื่อกลุ่มผู้เสียเปรียบทางเศรษฐกิจรู้ว่ากลุ่มของตนไม่ได้รับความยุติธรรม ความขัดแย้งจึงเกิดขึ้นและนำไปสู่การเจรจาต่อรอง กำหนดค่าตอบแทน การนัดหยุดงาน จนกระทั่งการใช้กลไกของรัฐบาลเป็นเครื่องมือ

1.2.2 ความไม่เสมอภาคทางการเมือง

ตามอุดมคติแล้ว บุคคลย่อมมีความเสมอภาคตามกฎหมาย แต่ในทางสังคม กฎหมายและประเพณีให้สิทธิมากกว่าหญิง ให้สิทธิคนผิวขาวมากกว่าคนผิวดำ ให้สิทธิแก่ผู้นับถือศาสนาหนึ่งมากกว่าอีกศาสนาหนึ่ง ลักษณะความไม่เสมอภาคในการเข้าสู่อำนาจทางการเมืองเพราะสาเหตุของสีผิว เชื้อชาติ และศาสนา เป็นต้น ก่อให้เกิดความรู้สึกต่ำต้อย มีปมด้อย ถูกกีดกันและถูกลบหลู่เกียรติภูมิ ถ้าความไม่เสมอภาคดำรงอยู่ในระดับสูงสิ่งที่เกิดขึ้น คือ การเมืองนอกกรอบแบบหรือความรุนแรงทางการเมืองอันได้แก่ การจลาจล รัฐประหาร และการปฏิวัติ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นเป็นเพราะหนทางสู่อำนาจทางการเมืองถูกปิดกั้น

1.2.3 ความแตกต่างในเรื่องของความคิดเห็น

มนุษย์มีความเชื่อมั่นในตัวเองและสิ่งของแต่ละคนมีความเชื่อมั่นนั้นย่อมแตกต่างกันเพราะมนุษย์อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมือนกัน ความแตกต่างในเรื่องความคิดเห็นย่อมนำไปสู่ความขัดแย้งของกลุ่มชนที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันในสังคม เช่น พรรคการเมืองและกลุ่มอิทธิพลทางการเมือง ความขัดแย้งดังกล่าวย่อมเป็นที่มาของกิจกรรมทางการเมือง

1.2.4 ความแตกต่างในเรื่องของภูมิศาสตร์

ความแตกต่างของสภาพภูมิศาสตร์มีอำนาจกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองได้ ท้องถิ่นที่ยากจนในชนบทย่อมรวมตัวกันปกป้องผลประโยชน์จากท้องถิ่นที่ร่ำรวย

ประชาชนในชนบทย่อมมีความต้องการที่แตกต่างจากประชาชนที่อยู่ในเขตเมือง ชนบทอาจต้องการไฟฟ้า ซลประทานและถนน ในขณะที่เมืองต้องการสะพานลอย รถไฟลอยฟ้า ความไม่ลงรอยกันในเรื่องดังกล่าวย่อมคลี่คลายโดยวิถีทางการเมือง การเมืองระหว่างประเทศก็มีลักษณะไม่แตกต่างกัน สภาพทางภูมิศาสตร์ได้สร้างความไม่เท่าเทียมในด้านขนาดของพื้นที่ ที่ตั้ง ทรัพยากร ลักษณะของพื้นที่ และลมฟ้าอากาศ ความแตกต่างกันนี้ย่อมทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความขัดแย้งของมนุษย์ในด้านสังคมมีลักษณะดำรงอยู่ตลอดเวลา กิจกรรมทางการเมืองย่อมดำรงอยู่ตลอดเวลาเช่นกันเพราะเมื่อกิจกรรมการเมืองสามารถแสวงหาข้อยุติในปัญหาใดปัญหาหนึ่งได้แล้ว ความขัดแย้งในลักษณะใหม่ก็จะเกิดขึ้นตามมา การเมืองจึงเป็นกิจกรรมที่คู่กับสังคมของมนุษย์มาตั้งแต่แรกเริ่ม ความขัดแย้งเป็นที่มาของกิจกรรมทางการเมืองเพราะการเมืองเป็นกระบวนการแสวงหาข้อตกลงร่วมกันสิ่งที่พึงทราบ คือ ความแตกต่างของมนุษย์โดยเฉพาะในด้านกายภาพแล้วเป็นความแตกต่างที่ไม่อาจทำให้สูญสิ้นไปได้ ดังนั้น ความแตกต่างของมนุษย์นี้เองที่เป็นพลังที่ก่อให้เกิดกิจกรรมทางการเมืองโดยไม่มีที่สิ้นสุด

เราจะเห็นว่าการเมืองนั้นเกี่ยวข้องกับและมีความสำคัญกับวิถีชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมากด้วยความที่มนุษย์เราเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่มีบทบาทหน้าที่อันหลากหลายตามสภาพของแต่ละบุคคล มนุษย์จึงเป็นทั้งสัตว์สังคมและสัตว์การเมืองในขณะเดียวกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และคงต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับการเมืองอยู่ตลอดเวลาในทางใดทางหนึ่ง ดังคำกล่าวที่ว่า “การเมืองเกี่ยวข้องกับเราตั้งแต่เกิดจนตาย ถ้าเราไม่ยุ่งกับการเมือง การเมืองก็ยุ่งกับเราอยู่ดี”

(พลศักดิ์ จิรไกรศิริ 2524: 11-14 อ้างถึงใน เอกวิทย์ มณีธร 2550: 37)

1.3 ความสำคัญของการเมือง

ประชาชนในประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่มีความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมืองอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ทั้งนี้ เพราะเชื่อส่วนหนึ่งว่าการเมืองเป็นเรื่องของรัฐบาลและผู้ปกครองไม่ใช่เรื่องของประชาชนทั้งที่การเมืองมีผลกระทบต่อสังคมไม่ทางตรงก็ทางอ้อม การตัดสินใจตกลงใจในรัฐสภาหรือคณะรัฐมนตรีอาจนำไปสู่การกำหนดคราครับซื้อข้าวเปลือกของชาวนาทั่วประเทศ การลดค่าเงินบาท การกำหนดราคาน้ำมันจนกระทั่งการตัดสินใจประกาศสงคราม ชาวประมงที่ลากอวนอยู่ในทะเลลึกก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงผลกระทบทางการเมืองได้เมื่อราคาปลาปนราคาจำหน่ายน้ำมันราคาสูงขึ้นจึงอาจกล่าวได้ว่า มนุษย์ในสังคมไม่สามารถหลีกเลี่ยงผลกระทบจากกิจกรรมทางการเมืองได้เพราะการตัดสินใจทางการเมืองส่งผลกระทบต่อที่แผ่กว้างครอบคลุมทุกคนในสังคมและครอบคลุมทุกเรื่องที่เป็นวิถีชีวิตประจำวันของมนุษย์ กิจกรรมทางการเมืองเกิดขึ้นจากการตกลงกันไม่ได้ การเมืองจึงแสวงหาอำนาจประเภทหนึ่งที่สามารถแก้ไขความขัดแย้งให้เป็นไปในทางที่ต้องการอำนาจนี้ คือ “อำนาจทางการเมือง” การเมืองเป็นสิทธิอำนาจ (Authority) ในการตัดสินใจ

ปัญหาสูงสุดของสังคม นโยบายหรือแนวทางแก้ปัญหาที่ผ่านการตัดสินใจแล้วจะต้องได้รับการปฏิบัติ มีกฎหมายและกลไกของรัฐตรวจตราดูแลให้มีการปฏิบัติตาม อำนาจทางการเมืองจึงเป็นอำนาจหน้าที่ของสถาบันทางการเมือง เช่น รัฐบาลและรัฐสภา เป็นต้น สถาบันทางการเมืองจึงเป็นเวทีทางการเมืองเพื่อการแก้ปัญหาของสังคม กิจกรรมทางการเมืองได้พยายามให้สถาบันทางการเมืองเป็นเครื่องมือเพื่อก่อให้เกิดผลบางประการในสถานการณ์ของการขัดแย้งกัน

กล่าวโดยสรุปแล้ว การเมืองมีความสำคัญ 3 ประการ กล่าวคือ

1. การเมืองเป็นวิถีชีวิตแบบหนึ่งของมนุษย์ภายในรัฐ
2. มนุษย์ภายในรัฐไม่อาจหลีกเลี่ยงหนีให้พ้นจากผลกระทบทางการเมืองได้เลย
3. กิจกรรมทางการเมืองนำไปสู่การใช้อำนาจทางการเมืองเพื่อตัดสินใจใน

ปัญหาของสังคมและการตัดสินใจนั้นมีผลบังคับใช้เหนือพลเมืองของรัฐ (สุพจน์ บุญวิเศษ 2548: 13-14 อ้างถึงใน เอกวิทย์ มณีธร 2550: 32)

1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับการเมือง

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าการเมืองมีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์มาตั้งแต่โบราณกาล ทั้งนี้ เพราะการเมืองเกิดขึ้นจากความจำเป็นของชีวิตสังคมมนุษย์ดังที่อริสโตเติลได้กล่าวว่า มนุษย์โดยธรรมชาตินั้นเป็นสัตว์การเมืองและด้วยเหตุนี้จึงต้องอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นชุมชน พฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคลแต่ละคนอาจเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพหรือกระทบกระเทือนต่อสิทธิประโยชน์กับบุคคลอื่นๆ จึงมีความจำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือทางสังคมที่จะกำหนดหรือควบคุมกิจการต่างๆ ที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกัน ในยุคดั้งเดิมครอบครัวจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยระคับระคองให้เกิดความสงบความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม ต่อมาเมื่อสังคมมนุษย์มีพัฒนาการและมีความหลากหลายสลับซับซ้อนกันมากยิ่งขึ้น ครอบครัวและจารีตประเพณีของชุมชน (สังคม) ไม่อาจตั้งรับต่อการเปลี่ยนแปลงและไม่อาจทนต่อภารกิจที่ขาดความสงบความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้แก่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอองค์กรทางการเมืองหรือสถาบันที่เรียกว่า “รัฐ” จึงก่อรูปขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการจัดระเบียบของสังคมแทนครอบครัว

การเมืองจึงเป็นเรื่องของมนุษย์ดังเช่นที่อริสโตเติลกล่าวไว้ว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Social Animal) มีภาษาพูดใช้เป็นตัวกลางในการอยู่ร่วมกันในสังคมและโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์เป็นสัตว์การเมือง (Political Animal) ด้วย กล่าวคือ มนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องการให้มีการปกครอง เมื่อมนุษย์ในสังคมยังต้องการปกครอง มีผลทำให้มนุษย์ในสังคมถูกแบ่งออกเป็นผู้ปกครองฝ่ายหนึ่งและผู้ที่อยู่ใต้การปกครองอีกฝ่ายหนึ่ง การเมืองจึงเกิดขึ้นในท่ามกลางชุมชนทางการเมืองที่ประกอบด้วยกลุ่มหลากหลายซึ่งมีผลประโยชน์ ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยมที่แตกต่างกันและ

มาอยู่ร่วมกันภายในอาณาเขตปกครองเดียวกัน โดยมีกิจกรรมทางการเมืองเป็นเครื่องมือในการชำระรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยในชุมชนการเมืองนั้น

ดังนั้น การเมืองจึงเป็นวิถีชีวิตแบบหนึ่งของมนุษย์ภายในรัฐและมนุษย์ภายในรัฐ ไม่อาจหลีกเลี่ยงให้พ้นจากผลกระทบทางการเมืองได้เลย เมื่อการเมืองเป็นเรื่องของสาธารณะที่จะต้องมีส่วนร่วมและเกี่ยวข้องกับทุกคนในรัฐ ความยากจนหรือความมั่งคั่งของประชาชนจึงขึ้นอยู่กับระบบการเมือง ระบบการเมืองที่ดีจะทำให้ได้ผู้นำทางการเมืองที่ดี ผู้นำทางการเมืองที่ดีจะเสริมสร้างให้ประชาชนมีชีวิตที่ดีมีความอยู่ดีกินดีในทางตรงกันข้ามระบบการเมืองที่ไม่ดีจะทำให้ได้ผู้นำทางการเมืองที่ไม่ดี ผู้นำทางการเมืองที่ไม่ดีจะทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดีและลำบากยากจน เป็นต้น (เอกวิทย์ มณีธร 2550: 13-14)

2. แนวคิดเกี่ยวกับพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมือง

2.1 ความหมายของพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมือง

หยุด แสงอุทัย (2521: 1) ให้ความหมายของพรรคการเมืองว่า หมายถึง “คณะบุคคลซึ่งร่วมกันก่อตั้งเป็นพรรคโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะรวบรวมความคิดเห็นในทางการเมืองกำหนดเป็นนโยบายของพรรคเพื่อประโยชน์ในการเลือกตั้งผู้แทน โดยวิถีทางประชาธิปไตย”

สมยศ เชื้อไทย (2547: 98) ให้คำนิยามพรรคการเมืองว่าพรรคการเมืองหมายถึง “คณะบุคคลที่รวมตัวกันด้วยความเห็นพ้องกันในนโยบายทางการเมืองและการดำเนินกิจการด้วยวัตถุประสงค์เพื่อจะได้มาซึ่งอำนาจเพื่อปฏิบัติตามนโยบายนั้น”

โกสินทร์ วงศ์สุรวัฒน์ (2521: 2) ให้นิยามพรรคการเมืองว่าเป็นกลุ่มคนที่มีความคิดความอ่านต้องตรงกันมีความต้องการที่จะเข้ามาบริหารประเทศเพื่อให้บรรลุผลตามอุดมการณ์และผลประโยชน์ของตน

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 มาตรา 4 ให้นิยามความหมายของคำว่า “พรรคการเมือง” ว่าหมายถึง คณะบุคคลที่ร่วมกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองโดยได้รับการจดทะเบียนจัดตั้งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ เพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนตามวิถีทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยที่มุ่งจะส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและมีการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง

ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ (2550: 22) ให้ความหมายของพรรคการเมืองว่ากลุ่มหรือคณะบุคคลที่รวมตัวกันเนื่องจากสมาชิกมีความเชื่อหรืออุดมการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

ในแนวทางกว้างๆคล้ายคลึงกันและมีวัตถุประสงค์ที่จะเป็นรัฐบาล เพื่ออำนาจการปกครองและการบริหารประเทศให้เป็นไปตามแนวนโยบายที่มาจากความเชื่อหรืออุดมการณ์นั้นๆ

เบิร์ค (Burke 1985: 75 อ้างถึงใน จักร์ พันธุ์เพชร 2551: 452) ให้นิยามพรรคการเมืองว่าเป็นองค์กรของกลุ่มบุคคลที่มารวมตัวกัน โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันที่จะส่งเสริมผลประโยชน์ของชาติโดยมีหลักการที่เฉพาะบางประการที่ทำให้บุคคลมารวมตัวกันเป็นพรรคการเมือง

จี.เอ.จาคอบคอน และ เอ็ม.เฮ้ท.ลิปแมน(G.A. Jacobson และ M.H. Libman) อ้างถึงใน วิชัย ตันศิริ 2548: 347 ได้ให้ความหมายของพรรคการเมืองว่าพรรคการเมือง คือ การจัดรวมกันเป็นสมาคมหรือองค์การของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยมีจุดประสงค์ที่จะควบคุมบุคลากรและนโยบายของรัฐบาล ทั้งนี้ ความหมายดังกล่าวเน้นประเด็นสำคัญของพรรคการเมือง 2 ประการ

ประการแรก พรรคการเมืองเป็นการรวมกันของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หมายถึง พลเมืองของรัฐที่มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งมีความสำคัญทางการเมืองมารวมกันเป็นองค์กรพรรคการเมือง

ประการที่สอง การรวมกันเป็นพรรคการเมืองมีจุดประสงค์ที่จะควบคุมบุคลากรและนโยบายของรัฐบาล หมายถึง พรรคการเมืองมีความมุ่งหมายที่เข้ามาเป็นรัฐบาลและกำหนดนโยบายของประเทศหรือกรณีที่ไม่ได้เป็นรัฐบาลก็จะทำหน้าที่ควบคุมรัฐบาลและนโยบายที่รัฐบาลใช้บริหารประเทศ

“สาขา” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายว่า ส่วนย่อยหรือส่วนรองและคำว่าพรรคการเมือง หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองอย่างเดียวกันร่วมกันจัดตั้งและจดทะเบียนเป็นพรรคการเมืองตามกฎหมาย

ดังนั้น สาขาพรรคการเมืองจึง หมายถึง ส่วนย่อยของพรรคการเมืองซึ่งประกอบด้วยสมาชิกและกรรมการสาขาซึ่งได้จัดแจ้งจัดตั้งต่อนายทะเบียนพรรคการเมืองอย่างถูกต้องและมีหน้าที่ในการดำเนินกิจการทางการเมืองให้เป็นไปตามกฎหมาย นโยบายและข้อบังคับพรรค (คู่มือการปฏิบัติงานของสาขาพรรคการเมือง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง 2542: 37)

สำหรับพรรคการเมือง หมายความว่า กลุ่มหรือคณะบุคคลที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่สอดคล้องกันหรือมีความคิด ความเชื่อในนโยบายทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในหลักการใหญ่ๆตรงกันหรือมีผลประโยชน์บางอย่างร่วมกันมารวมตัวกันเพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมือง โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการสรรหาและคัดเลือกบุคคลเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่นๆ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะเป็นรัฐบาลเพื่ออำนาจการปกครองและการบริหารประเทศให้เป็นไปตามแนวนโยบายที่มาจากความคิดความเชื่อหรืออุดมการณ์นั้น

2.2 กำเนิดพรรคการเมือง

พรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองที่สำคัญไม่ว่าจะเป็นการเมืองในระบบประชาธิปไตยหรือการเมืองในระบบเผด็จการล้วนแล้วแต่ต้องอาศัยพรรคการเมืองเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินงานทั้งสิ้น ธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์สังคม ก็คือ การรวมกลุ่มกันและด้วยเหตุที่มนุษย์มีความแตกต่างกันทั้งในด้านกายภาพและในด้านจิตภาพ มนุษย์จึงเข้ามารวมกันโดยอาศัยปัจจัยในความแตกต่างดังกล่าวเกิดการแบ่งมนุษย์ออกเป็นกลุ่มๆ เช่น ด้านกายภาพก็แบ่งเป็นเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ฯลฯ ด้านจิตภาพก็แบ่งเป็นศาสนาและอุดมการณ์ต่างๆ เป็นต้น ยิ่งสังคมมนุษย์พัฒนาไป ความสัมพันธ์ด้านกายภาพและจิตภาพนี้ก็ยิ่งมีความหลากหลายและสลับซับซ้อนมากขึ้น และพรรคการเมือง ก็คือ ผลิตผลอย่างหนึ่งในสังคมมนุษย์อันเกิดจากความสัมพันธ์ในความแตกต่างอันสลับซับซ้อนนั้น อาจกล่าวได้ว่าพรรคการเมืองมีกำเนิดมาตั้งแต่สมัยแรกสุดที่เกิดมีมนุษย์และมีขึ้นมาที่ในระดับสังคมที่เล็กที่สุดนั้นด้วย นั่นก็คือ ตั้งแต่ในครอบครัวเลยทีเดียวโดยที่มนุษย์นั้นจะเกิดการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายกันอยู่เสมอ โดยเฉพาะในเรื่องความเชื่อ ความคิดเห็นหรือทัศนคติ(ทวิสูตรทริกุล และเสนีย์ คำสุข 2545: 466-467)

พรรคการเมืองในยุคแรกๆที่เกิดขึ้นในระบบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนที่เห็นชัดที่สุดก็ ได้แก่ พรรคการเมืองของอังกฤษที่เริ่มพัฒนามาตั้งแต่คริสต์วรรษที่ 17 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยพระเจ้าเจมส์ที่ 2 นี้ที่การเกิดพรรคการเมืองเกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่มบุคคลในรัฐสภาซึ่งได้แบ่งออกเป็น 2 ขั้วการเมืองอย่างชัดเจน โดยมีพื้นฐานความคิดที่แตกต่างกัน ขั้วแรกคือบรรดาผู้ที่สนับสนุนอำนาจกษัตริย์โดยรวมตัวกันภายใต้ชื่อที่เรียกว่า Tories ส่วนขั้วที่สอง ได้แก่ บรรดาผู้ที่สนับสนุนและปกป้องสิทธิของรัฐสภาโดยรวมตัวกันภายใต้ชื่อที่เรียกว่า Whigs ซึ่งในที่สุดสองขั้วความคิดนี้ได้พัฒนาไปเป็นพรรคการเมือง นั่นก็คือ พวก Tories ได้พัฒนาเป็นพรรค Conservative และพวก Whigs ได้พัฒนาเป็นพรรค Liberal ในปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่าพรรคการเมืองอังกฤษนั้นเริ่มจากกลุ่มคนในรัฐสภาที่มีแนวคิดอุดมการณ์สอดคล้องต้องกันก่อนแล้วขยายออกสู่มวลชนภายหลัง ต่อมาแนวคิดสังคมนิยม แนวทางสวัสดิการสังคมได้กระจายสู่ประชาชนและได้รับการยอมรับมากขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 จนในที่สุดประชาชนจึงได้รวมตัวกันตั้งกลุ่มการเมืองในแนวทางดังกล่าวขึ้นมาและได้พัฒนามาเป็นพรรคการเมืองหรือพรรค Labour ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเมืองอังกฤษปัจจุบัน ส่วนในประเทศฝรั่งเศสนั้นกลุ่มการเมืองต่างๆก็ได้เกิดขึ้นมาเป็นเวลาพอสมควรทีเดียว ส่วนใหญ่ก็จะมีแนวคิดต่อต้านอำนาจของกษัตริย์และกลุ่มการเมืองเหล่านี้เองที่มีบทบาทสำคัญในการปฏิวัติประชาธิปไตย ค.ศ. 1789 โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่ม Jacobins หลังจากนั้นก็มีอีกสองกลุ่มที่สำคัญ ได้แก่ กลุ่ม Girondins และกลุ่ม Moatagnards เป็นต้น

จากทั้งหมดที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าพรรคการเมืองนั้นเป็นผลผลิตของสังคมนการเมืองเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการเกิดพรรคการเมืองต่างๆดังตัวอย่างของอังกฤษและฝรั่งเศส (ชรินทร์ สันประเสริฐ 2546: 19-20)

2.3 ทฤษฎีกำเนิดพรรคการเมือง

โจเซฟ ลา พาลอมบาราและไวเนอร์(Joseph La Palombara และWeiner) อ้างถึงใน ทวี สุรฤทธิกุลและเสนีย์ คำสุข 2545: 470-471 มีความเห็นว่าพรรคการเมืองเกิดขึ้นได้จากสาเหตุสำคัญๆหลายประการโดยสามารถอธิบายในเชิงทฤษฎีได้ 3 ทฤษฎี คือ

2.3.1 ทฤษฎีเชิงสถาบัน (Institutional Theories)

ทฤษฎีนี้มองการเกิดของพรรคการเมืองว่าสืบเนื่องมาจากสถาบันทางการเมือง คือ รัฐสภาที่มีอยู่ก่อนและพรรคการเมืองจะเกิดตามมาเพื่อเป็นสื่อสัมพันธ์ระหว่างรัฐสภา กับประชาชนซึ่งทำให้ผู้แทนราษฎรรวมตัวกันเป็นคณะ (Cliques) หรือเป็นกลุ่ม (Groups) เช่น สโมสรเบรอตอง (Breton Clubs)ในฝรั่งเศสเมื่อก่อนปฏิวัติใหญ่ในปีค.ศ. 1789 ในอังกฤษก็มี สโมสรการเมืองและกลุ่มพวกขุนนางเกิดขึ้นมากมายในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในระยะแรกกลุ่มพรรคการเมืองเหล่านี้มีโครงสร้างจำกัดอยู่แต่เฉพาะในรัฐสภา(Paliamentary Parties)เพื่อจะหาทางจัดตั้งรัฐบาลหรือให้รัฐบาลรับนโยบายหรือความเห็นของพรรคไปปฏิบัติ

การที่จะให้บรรลุเป้าหมายข้างต้นจำเป็นที่พรรคแต่ละพรรคต้องหาความสนับสนุนจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพื่อที่สมาชิกของพรรคได้รับเลือกตั้งเข้ามาเพื่อจัดตั้งรัฐบาลได้ ดังนั้น พรรคการเมืองจึงต้องขยายโครงสร้างออกไปนอกรัฐสภาโดยจัดตั้งสาขาพรรคตามท้องถิ่นหรือเขตเลือกตั้งต่างๆ เช่น พรรคคอนเซอร์เวตีฟและพรรคลิเบอร์ลในอังกฤษ พรรคเดโมแครตและพรรครีพับลิกันของสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

นอกจากพรรคการเมืองจะเกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในรัฐสภาแล้ว พรรคการเมืองยังอาจเกิดขึ้นภายนอกรัฐสภาซึ่งเป็นผลเกี่ยวพันมาจากการขยายสิทธิเลือกตั้ง เช่น สหพันธ์กรรมกร สหกรณ์ นักศึกษามหาวิทยาลัย นักปรัชญา องค์กรศาสนา สภาการทหารผ่านศึกฯลฯ ตัวอย่างของพรรคที่จัดตั้งพรรคนอกรัฐสภา ได้แก่ พรรคสังคมนิยมต่างๆ พรรคคริสเตียนเดโมแครต พรรคเกษตรกรในประเทศแถบสแกนดิเนเวียหรือพรรคชาตินิยมและพรรคต่อต้านชาตินิยม พรรคซึ่งตั้งขึ้นนอกรัฐสภานี้มักเป็นพรรคแบบพรรคมวลชน (Mass Party) ซึ่งยึดถืออุดมการณ์และมีระเบียบวินัยเข้มงวดกว่าพรรคที่เกิดขึ้นในรัฐสภา

2.3.2 ทฤษฎีเชิงสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์(Historical Situational Theories)

ทฤษฎีนี้เชื่อว่าวิกฤตการณ์ต่างๆทางประวัติศาสตร์ก่อให้เกิดพรรคการเมืองขึ้น

1) วิกฤตการณ์เกี่ยวกับการสร้างความชอบธรรม (Legitimacy Crisis)

เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พรรคการเมืองก่อตั้งขึ้นเนื่องจากประชาชนรู้สึกว่าการปกครองที่เป็นอยู่ไม่มีความชอบธรรมจึงมีการรวมตัวกันเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลง เช่น กลุ่มนักปฏิวัติซึ่งโค่นล้มอำนาจของกษัตริย์ในฝรั่งเศสปลายศตวรรษที่ 18 ขบวนการนักชาตินิยมโดยเฉพาะในประเทศที่เป็นเมืองขึ้นก็ตั้งขึ้นเพื่อเรียกร้องหรือใช้สิทธิพลให้มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองเสียใหม่หรือเปิดโอกาสให้คนพื้นเมืองได้เข้าไปบริหารประเทศ

2) วิกฤตการณ์ในการรวมตัวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียว (Integration Crisis)

เป็นผลต่อเนื่องมาจากวิกฤตการณ์เกี่ยวกับการสร้างความชอบธรรมในอำนาจปกครองตามที่กล่าวข้างต้น เพราะเมื่อประชาชนมีความรู้สึกว่ารัฐบาลไม่มีความชอบธรรมที่จะบริหารประเทศต่อไปก็จะมีการรวมตัวกันเป็นพรรคการเมืองเพื่อผลสำเร็จในการต่อสู้ทางการเมือง พรรคชาตินิยมที่เกิดขึ้นมาในเอเชียและแอฟริกาจัดได้ว่าเป็นแบบพรรคที่รวมตัวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในขณะเดียวกันศาสนา ภาษาและเผ่าชนกลุ่มน้อย ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้้องค์การพรรคการเมืองเกิดขึ้น เพื่อรวมตัวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อต่อต้านขบวนการชาตินิยมหรือเพื่อแยกไปปกครองกันเอง

3) วิกฤตการณ์อันเกิดจากความต้องการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Participation Crisis)

พรรคการเมืองในประเทศส่วนมากเกิดขึ้นเนื่องจากความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งนี้ เป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงสำคัญทางสังคมและเศรษฐกิจ เช่น การยุติของลัทธิฟิวดัล (Feudalism) เกิดขึ้นพร้อมกับความต้องการมีผู้แทน โดยชนชั้นกลาง การปฏิวัติอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ 19 เป็นผลให้เกิดชนชั้นคนงานมากขึ้นและมีการเรียกร้องที่จะเข้ามามีส่วนในการดำเนินนโยบายของประเทศจึงจับกลุ่มตั้งพรรคการเมืองเพื่อมุ่งหวังเป็นรัฐบาลหรือต่อรองเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มตน การสร้างความชอบธรรมให้อำนาจก็ดี การเรียกร้องให้รวมตัวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันก็ดีซึ่งทำให้ก่อตั้งพรรคการเมืองนั้นก็สาเหตุแห่งความต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยเช่นกัน

2.3.3 ทฤษฎีเชิงพัฒนาการ (Developmental Theories)

ทฤษฎีนี้เชื่อว่าพรรคการเมืองเกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากบุคคลต้องการที่จะรักษาอำนาจหรือให้ได้มาซึ่งอำนาจโดยแสวงหาความสนับสนุนจากประชาชนซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากการพัฒนาการที่สำคัญ 2 ประการ คือ

ประการแรก การพัฒนาทางพรรคการเมืองเป็นผลให้มีการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติของประชาชนว่าประชาชนมีสิทธิ์ที่จะใช้อำนาจโดยที่ก่อนหน้านี้อำนาจอาจอยู่ในกลุ่มของผู้ปกครองเดิม เช่น กษัตริย์หรือขุนนาง กลุ่มข้าราชการหรือชนชั้นนำ เป็นต้น อันเป็นผลมาจากประชาชนมีความสนใจทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น

ประการที่สอง เกิดจากกลุ่มผู้นำทางการเมืองต้องการแสวงหาความสนับสนุนจากประชาชนเพื่อตนเองจะได้มีอำนาจหรือรักษาอำนาจของตนไว้แม้ว่าประชาชนจะไม่ค่อยสนใจในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองก็ตาม

อาเวอรี ไลเซอร์สัน (Avery Leiserson) อ้างถึงในทวิ สุรฤทธิกุลและเสนีย์ คำสุข 2545: 469 ได้สรุปในทฤษฎีเกี่ยวกับกำเนิดของพรรคการเมืองว่ามีอยู่ 4 ทฤษฎี ดังนี้

1. ทฤษฎีจิตวิทยา (Psychological Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าพรรคการเมืองเกิดจากข้อแตกต่างของจิตมนุษย์ ผู้ให้ทฤษฎีนี้เชื่อว่ามนุษย์เราแบ่งออกเป็น 2 พวกใหญ่ๆ คือ พวกที่ชอบอยู่คงที่หรืออนุรักษนิยม (Conservatives) กับพวกที่ยอมรับและยินดีรับการเปลี่ยนแปลง (Liberals) นอกจากมนุษย์จะแบ่งออกเป็น 2 พวกดังกล่าวแล้ว จิตมนุษย์ยังอาจแบ่งออกเป็น 2 ประเภทอีก ได้แก่ พวกมองโลกในแง่ดี (Optimists) และพวกมองโลกในแง่ร้าย (Pessimists) โดยข้อสมมติฐานทางจิตวิทยานี้จึงทำให้เกิดพรรคการเมืองที่มีแนวคิดต่างๆ กัน 4 ประเภท คือ

1.1 พวกหัวเก่า เป็นพวกที่มองโลกในแง่ดีแต่คิดอยู่กับที่หรือคงสภาพเดิม คือ ถือว่าปัจจุบันก็คืออยู่แล้วและสภาพความเป็นไปในอดีตเป็นที่น่าพอใจแล้วจึงไม่จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง

1.2 พวกหัวสมัยใหม่ (เสรีนิยม) เป็นพวกมองโลกในแง่ดีและยินดีให้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเพราะถือว่าการเปลี่ยนแปลงนำไปสู่ความก้าวหน้า ผู้มีทัศนคติทางเสรีนิยมจึงมักเป็นผู้เห็นคุณค่าของการศึกษา เปิดโอกาสให้มีการพูด การแสดงทรรศนะต่างๆ โดยเสรี

1.3 พวกหัวปฏิวัติ เป็นพวกมองโลกในแง่ร้ายจึงอยากให้มีการเปลี่ยนแปลง แต่กระบวนการเปลี่ยนแปลงโดยวิธีการค่อยเป็นค่อยไปแบบพวกเสรีนิยมนั้นไม่ทันใจ เพราะพวกหัวปฏิวัติมีความคุกรุ่นไม่พอใจบางอย่างรุนแรง จึงชอบใช้วิธีการปัจจุบันทันด่วน (ปฏิวัติ) เพื่อให้ได้ประจักษ์ผลโดยรวดเร็ว

1.4 พวกหัวปฏิภิกิริยา เป็นพวกมองโลกในแง่ร้ายและมีความคิดคำนึงถึงอดีตโดยเห็นว่าอดีตดีกว่าปัจจุบันจึงพยายามย้อนหลังไปดำรงชีวิตอย่างที่เคยเป็นมาในอดีตเก่าก่อน

2. ทฤษฎีทางเศรษฐกิจและสังคม (Socio-Economical Theories)

ทฤษฎีนี้ถือว่าพรรคการเมืองเกิดขึ้นเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมโดยมองพรรคการเมืองในรูปของผู้สนับสนุนพรรคการเมืองหรือสมาชิกของพรรคการเมืองว่ามาจากชนชั้นใด ระดับการศึกษาสูงต่ำเพียงใด เพศใด วัยใดรวมทั้งฐานะทางเศรษฐกิจเป็นอย่างไร เป็นต้น ซึ่งเป็นการมองในด้านสังคมวิทยา ทฤษฎีนี้จึงเชื่อว่าพรรคการเมืองมีรากฐานมาจากการรวมตัวของกลุ่มชนต่างๆซึ่งมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมเหมือนกันและการรวมกันเป็นพรรคการเมืองก็เพื่อจะสนับสนุนหรือคุ้มครองผลประโยชน์ของกลุ่มตน เช่น พรรคคอมมิวนิสต์ตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นผู้นำและปกป้องชนชั้นกรรมาชีพ พรรคทอริ(พรรคคอนเซอร์เวตีฟของอังกฤษปัจจุบัน)ก็ถือกันว่าเป็นพวกตัวแทนของชนชั้นราชาที่ดิน พวกขุนนาง เป็นต้น

3. ทฤษฎีทางอุดมการณ์หรือหลักการ (Ideological Theories)

ทฤษฎีนี้ถือว่าพรรคการเมืองกำเนิดขึ้นมาจากกลุ่มคนที่มีแนวความคิดหรืออุดมการณ์คล้ายๆกัน เช่น พรรคคอมมิวนิสต์เป็นพรรคที่ยึดถือปรัชญาของมาร์กซิสม์ พรรคเลเบอร์ของอังกฤษยึดถืออุดมการณ์ของสังคมนิยม เป็นต้น

4. ทฤษฎีทางการจัดองค์การ (Organizational Theories) ทฤษฎีนี้ถือว่า

พรรคการเมืองเกิดขึ้นหลังจากที่มีผู้นำทางการเมืองแล้วและได้มีผู้นิยมหรือสนับสนุนผู้นั้นเป็นจำนวนมากเพราะเชื่อมั่นในคุณวุฒิ วิชาความรู้ ความสามารถและโดยความนิยมในตัวบุคคลนี้จึงทำให้เกิดมีพรรคการเมืองขึ้นเพื่อจัดระเบียบการดำเนินงานและให้มีสายงานบังคับบัญชา ก็คือการจัดเป็นองค์การขึ้นนั่นเอง การเกิดขึ้นของพรรคในลักษณะนี้มักจะแตกสลายได้ง่ายเพราะเมื่อผู้นำสิ้นบารมีลงไปพรรคอาจเลิกล้มไป พรรคการเมืองซึ่งเกิดขึ้นเพราะความนิยมในบุคลิกของหัวหน้าหรือผู้นำนี้นั้น เช่น พรรคการเมืองในประเทศไทย เป็นต้น

มอร์ริส ดิวแวร์เซ่(Maurice Duverger)อ้างถึงในทวิ สุรฤทธิกุล และเสนีย์ คำสุข 2545: 469-470 เชื่อว่าพรรคการเมืองเกิดขึ้นจากการรวมตัวกันทั้งในรัฐสภาและนอกกรัฐสภา กล่าวคือ

1. กำเนิดของพรรคการเมืองในรัฐสภา (Parliamentary origin of Parties)

มอร์ริส ดิวแวร์เซ่เชื่อว่าพรรคการเมืองเริ่มต้นในรัฐสภาโดยบรรดาผู้แทนราษฎรได้มีการรวบรวมกันเป็นกลุ่มในสภาก่อน เนื่องจากมีความคิดเห็นในลัทธิ

การเมืองที่คล้ายคลึงกัน โดยผู้แทนเหล่านี้ได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกันจนกลายเป็นพวกที่มีความคิดเห็นคล้ายคลึงกันตัวอย่างในกรณีนี้เห็นได้ชัดในรัฐสภาของฝรั่งเศส ปี ค.ศ. 1789 เช่น กลุ่มเบรอตง (Breton) เกิดจากผู้แทนคนหนึ่งจากเมืองบริตันได้เช่าห้องในร้านกาแฟและจัดให้มีการประชุมในกลุ่มผู้แทนที่อยู่ใกล้เคียงกันเพื่อต่อสู้ในสภาเพื่อรักษาผลประโยชน์ของท้องถิ่นและปัญหา นโยบายพื้นฐานของชาติเป็นประจำ ภายหลังจากที่ย้ายรัฐสภาจากพระราชวังแวร์ซายส์ไปยังกรุงปารีสก็ได้เกิดกลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนขึ้น เช่น กลุ่มจาโคเบงส์ (Jacobins) ซึ่งภายหลังกลายเป็นคณะจิรองแดง (Girondin Club) กลุ่มต่างๆที่เกิดขึ้นนี้ได้เปลี่ยนจากกลุ่มผู้แทนท้องถิ่นมาเป็นกลุ่มซึ่งแบ่งแยกตามความคิดเห็นและอุดมการณ์ (Ideological - Faction) นอกจากความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ในสภาแล้ว การที่บรรดาผู้แทนราษฎรจำเป็นต้องรวมตัวกันยังเป็นผลสืบเนื่องมาจากการขยายจำนวนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งมากขึ้นทำให้กลุ่มผู้แทนราษฎรซึ่งอยู่ในรัฐสภาจำเป็นต้องติดต่อและมีความสัมพันธ์กับคณะกรรมการสำหรับดำเนินการเลือกตั้งมากที่สุดเท่าที่จะทำได้เพื่อที่จะได้รับเลือกตั้งเข้ามาสู่สภาอีกจึงจำเป็นต้องมีการรวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือกันในการเลือกตั้งจนในที่สุดได้จัดตั้งพรรคการเมืองขึ้น

2. กำเนิดพรรคการเมืองนอกรัฐสภา (Extra Origins of Parties)

พรรคการเมืองในรูปนี้เกิดขึ้นนอกรัฐสภาโดยได้รับอิทธิพลหรือการแทรกแซงจากองค์การภายนอกอื่นๆ เช่น สมาคมอาชีพต่างๆ สหพันธ์กรรมกร องค์การศาสนา มีส่วนช่วยให้เกิดพรรคการเมืองขึ้น ตัวอย่างพรรคการเมืองที่เกิดขึ้นนอกรัฐสภา เช่น พรรคเลเบอร์ในอังกฤษก่อตั้งขึ้นโดยมติของสมาชิกสหพันธ์กรรมกรให้จัดตั้งหน่วยงานเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งและเรื่องรัฐสภาขึ้นเพื่อส่งตัวแทนเข้ารับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนและสมาคมเฟเบียนก็มีส่วนร่วมในการจัดตั้ง พรรคเลเบอร์โดยช่วยเผยแพร่ปรัชญาในทางสังคมให้พรรคเลเบอร์ องค์การศาสนาก็มีส่วนสำคัญในการจัดตั้งพรรคการเมืองในหลายประเทศ เช่น พรรคคาทอลิกคอนเซอร์เวทีฟในประเทศเนเธอร์แลนด์ พรรคคริสเตียนเดโมแครตในประเทศเยอรมนี สมาคมทหารผ่านศึกในอิตาลีก็มีบทบาทในการก่อตั้งพรรคฟาสซิสต์ เป็นต้น

2.4 รูปแบบต่างๆของพรรคการเมือง

พรรคการเมืองเป็นสถาบันหรือกลไกทางการเมืองที่มีความสำคัญมากประการหนึ่งของระบบการเมืองเพื่อนำไปสู่เป้าหมายอันพึงประสงค์ของระบบการเมือง ส่วนประเทศใดจะนำรูปแบบของระบบพรรคแบบใดแบบหนึ่งมาใช้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมทางการเมืองตลอดจนแนวคิดทางการเมืองของประชาชนและวิวัฒนาการทางการเมืองของประเทศนั้นๆเป็นสำคัญ

รูปแบบของพรรคการเมืองสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

1. ระบบพรรคเดียว (One-Party System)
2. ระบบสองพรรค (Two –Party System)
3. ระบบหลายพรรค (Multi – Party Dominant System)
4. ระบบพรรคเด่นพรรคเดียว (One-Party System) (ลิขิต ธีรเวคิน 2536: 323)

1. ระบบพรรคเดียว (One-Party System) เป็นระบบที่มีพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวที่ถูกต้องตามกฎหมายในรัฐธรรมนูญและเป็นเพียงพรรคการเมืองเดียวที่มีบทบาทอยู่ในวงการทางการเมืองทำให้พรรคการเมืองอื่นไม่สามารถมีสิทธิทางการเมืองได้ ซึ่งมักเกิดขึ้นในประเทศประเภทที่นิยมความเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง (Radicals) และประเทศแบบนี้มักมีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองหรือรัฐบาล โดยการปฏิวัติกับมีแนวโน้มที่จะปกครองในรูปแบบเผด็จการหรือบางประเทศอาจแฝงคำว่าประชาธิปไตยโดยบังหน้า เช่น สาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม ประเทศเหล่านี้จะมีพรรคคอมมิวนิสต์เพียงพรรคเดียวที่รัฐยอมให้จัดตั้งขึ้น โดยถูกต้องตามกฎหมายและทำหน้าที่ปกครองประเทศเป็นการใช้พรรคการเมืองพรรคเดียวเป็นผู้จัดการปกครอง อย่างไรก็ตาม ในกรณีของสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นมีการอ้างว่ามีพรรคเล็กๆ อื่นๆ อีก 8 พรรค แต่เนื่องจากไม่มีความสำคัญทางการเมืองจึงอยู่ในสภาพคล้ายๆ สมาคมหรือกลุ่มผลประโยชน์ นอกจากนี้ ยังพบในประเทศสหภาพโซเวียตก่อนล่มสลายหรือในประเทศที่มีการปกครองแบบเผด็จการเบ็ดเสร็จนิยม (Totalitarianism) เช่น พรรคฟาสซิสต์ของอิตาลีและพรรคนาซีของเยอรมันในสมัยก่อนและระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง ลักษณะสำคัญของระบบนี้คือ พรรคจะมีอำนาจสูงที่สุด นั่นคือ มีอำนาจเหนือรัฐบาล การแข่งขันทางการเมืองจึงเป็นไปในลักษณะการต่อสู้กันระหว่างสมาชิกภายในพรรค อย่างไรก็ตาม การมีพรรคการเมืองพรรคเดียวก็มีทั้งข้อดีคือ อาจจะทำให้เกิดเอกภาพทางการบริหารสูง การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลเกิดขึ้นน้อยหรือเกือบจะไม่มีเลย แต่ข้อเสียคือ ขาดฝ่ายค้านเพื่อถ่วงดุลอำนาจทำให้เกิดเผด็จการได้ง่าย (วิชัย ต้นศิริ 2539: 53)

2. ระบบสองพรรค (Two-party system) ระบบสองพรรคนี้ไม่ได้หมายความว่าในประเทศที่มีระบบพรรคการเมืองนี้จะมีพรรคการเมืองเพียงแค่สองพรรค ตรงกันข้ามประชาชนในระบบสองพรรคกลับมีเสรีภาพที่จะจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาแข่งขันกันได้อย่างเสรีเพียงแต่ว่า ในพรรคการเมืองที่หลากหลายนั้นจะมีเพียงสองพรรคเท่านั้นที่มีบทบาทและแย่งชิงอำนาจซึ่งกันและกันและจะมีเพียงพรรคการเมืองเดียวที่ได้รับชัยชนะจากการเลือกตั้งอย่างเด็ดขาดและเป็นเสียงข้างมากพอที่จะเข้าไปบริหารประเทศโดยไม่จำเป็นต้องร่วมกับพรรคการเมืองอื่น ระบบสองพรรคทำให้การแข่งขันทางการเมืองเป็นไปอย่างชัดเจน นั่นคือ หากพรรคใดได้คะแนนเสียงมากพรรคนั้นก็จะได้เป็นรัฐบาล ส่วนอีกฝ่ายก็จะกลายเป็นพรรคฝ่ายค้านไปโดยปริยาย ระบบสองพรรคจึงทำให้รัฐบาลมีเสถียรภาพ เกิดความมั่นคงและต่อเนื่องในการบริหารปกครอง อีกทั้งยังเป็นการประหยัด

ทรัพยากรบุคคลและอื่นๆอีกด้วย เพราะการมีพรรคการเมืองมากทำให้ต้องใช้ทรัพยากรมากอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ระบบการมีพรรคการเมืองสองพรรคนี้การขัดแย้งในนโยบายและอุดมการณ์ระหว่างพรรคการเมืองทั้งสองพรรคใหญ่มักไม่รุนแรง เป็นการขัดแย้งและยืดหยุ่นที่มีลักษณะประนีประนอมได้ ทั้งนี้ เนื่องจากการหาคะแนนเสียงทั้งสองพรรคจำเป็นต้องหาคะแนนเสียงให้ได้มากกว่าอีกพรรคหนึ่งเพื่อที่จะได้เป็นรัฐบาลเพราะความหวังที่จะได้เป็นรัฐบาลนี้เท่าเทียมกันทั้งคู่จึงต้องมีนโยบายที่ไม่ยืดหยุ่นแต่เฉพาะชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งเท่านั้นแต่จำเป็นต้องมีนโยบายเป็นที่ยอมรับของชนกลุ่มต่างๆให้ได้จำนวนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ พรรคการเมืองในระบบนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ในประเทศที่เจริญแล้ว ทั้งนี้ เพราะราษฎรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบอบการปกครองที่ดีพอประกอบกับราษฎรมีการศึกษาที่ดีจึงสามารถที่จะนำเอาความคิดเห็นหรืออุดมการณ์ที่คล้ายคลึงกันมารวมอยู่ด้วยกันไม่ให้เกิดการแตกแยกทางความคิดเห็นกันมากเกินไปจนกระจัดกระจายเป็นพรรคเล็กพรรคน้อยจนกระทั่งรวมตัวกันไม่ได้ ระบบสองพรรคจะพบได้ในประเทศที่เป็นแม่แบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีพรรค Democrat กับพรรค Republican และในประเทศอังกฤษจะมีพรรค Conservative กับพรรค Labour แม้ในบางครั้งพรรค Liberal จะได้คะแนนความนิยมสูงจนสามารถขึ้นมาเป็นคู่ระหว่างพรรคดังกล่าวก็ตามแต่โดยส่วนมากก็จะเป็นการแข่งขันกันระหว่างสองพรรคแรกมากกว่า

3. ระบบหลายพรรค (Multi-Party System) คือ การที่ประเทศใดประเทศหนึ่งมีประชากรที่มีความคิดเห็นทางการเมืองแตกแยกกันมากๆต่างกลุ่มต่างจัดตั้งพรรคการเมืองกันมากขึ้นตามความคิดและความเห็นของตนจนกระทั่งเมื่อมีการเลือกตั้งขึ้นก็ไม่มีพรรคการเมืองใดเลยที่จะได้ครองเสียงข้างมากในรัฐสภาจนสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ด้วยพรรคการเมืองเดียวจึงจำเป็นต้องไปร่วมกับพรรคการเมืองอื่นมากกว่าหนึ่งพรรคขึ้นไปร่วมกันจัดตั้งรัฐบาลในรูปรัฐบาลผสม (Coalition Government) สาเหตุของการแตกแยกทางความคิดเห็นนั้นเกิดขึ้นจากปัญหาหลายประการ อาทิเช่น เชื้อชาติ ศาสนา ฐานะ อาชีพ เป็นต้น ซึ่งต่างก็ต้องการให้ชนชั้น เชื้อชาติ ศาสนา ฐานะ อาชีพ เดียวกันได้เข้าไปครองเสียงข้างมากในรัฐสภาเพื่อจัดตั้งรัฐบาลหรือออกกฎหมายที่ส่งเสริมและพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ให้แก่กลุ่มของตน ระบบพรรคการเมืองหลายพรรคนี้นปรากฏอยู่หลายประเทศในยุโรป เช่น ประเทศในกลุ่มสแกนดิเนเวียและในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ประเทศไทย เป็นต้น ระบบพรรคการเมืองแบบหลายพรรคนี้อาจแบ่งแยกอำนาจจะมีผลทำให้ฝ่ายนิติบัญญัติได้เปรียบกว่าฝ่ายบริหาร การปฏิบัติงานของฝ่ายบริหารจะเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งถ้าหากฝ่ายบริหารสามารถรวมเสียงข้างมากโดยเด็ดขาดในรัฐสภาไว้ได้ คือ หมายความว่ารัฐบาลเป็นรัฐบาลผสมแบบหลายพรรคการเมืองจนอีกฝ่ายหนึ่งที่มีเสียงข้างน้อยเป็นฝ่ายค้านซึ่งไม่สามารถทำอะไรฝ่ายรัฐบาลได้เลย แต่ถึงกระนั้นก็ดี การมีพรรคการเมืองหลายพรรครวมกันอยู่ในรัฐบาลก็เป็น

การยากที่ว่ารัฐบาลหรือฝ่ายบริหารจะคุมเสียงข้างมากไว้ได้ตลอดไปเพราะหากเมื่อใดที่พรรคร่วมรัฐบาลเกิดเสียประโยชน์จากการปฏิบัติการร่วมกันของฝ่ายบริหาร พรรคร่วมรัฐบาลก็อาจจะแยกตัวไม่สนับสนุนรัฐบาลทันที ทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลสั่นคลอนหรือต้องลาออกในที่สุด

ระบบการมีพรรคการเมืองหลายพรรคนั้นมีประเด็นที่น่าพิจารณาอีกเรื่องหนึ่ง ก็คือ การที่พรรคการเมืองใดได้รับคะแนนเสียงข้างมากที่สุดในรัฐสภานั้นมิใช่จะได้เป็นรัฐบาลเสมอไปหรือได้เป็นผู้จัดตั้งรัฐบาลเสมอไป พรรคการเมืองที่ได้คะแนนเสียงน้อยที่สุดอาจจะรวมกับพรรคการเมืองอื่นๆหลายๆพรรคจนมีเสียงข้างมากโดยเด็ดขาดในรัฐสภาประกอบกันเข้าจัดตั้งรัฐบาลได้และพรรคที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุดในรัฐสภาก็ต้องกลายเป็นฝ่ายค้านไป ดังนั้นการที่ประเทศใดมีพรรคการเมืองระบบหลายพรรคเช่นนี้จึงตกเป็นภาระหน้าที่ของแต่ละพรรคจะต้องพยายามให้สมาชิกของพรรคได้รับการเลือกตั้งเข้ามาให้มากที่สุดจนถือเป็นเสียงข้างมากโดยเด็ดขาดสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ด้วยพรรคของตนเองเพียงพรรคเดียวเท่านั้น

4. ระบบพรรคเด่นพรรคเดียว (One-Party Dominant System) คือ ประเทศบางประเทศ รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีพรรคการเมืองได้หลายพรรคและในการแข่งขันเลือกตั้งพรรคการเมืองต่างๆแต่ละพรรคก็ได้มีโอกาสส่งผู้สมัครเข้าแข่งขันรับเลือกตั้งเช่นกันแต่ก็จะมีพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวที่ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งอย่างเด็ดขาดและได้เป็นผู้จัดตั้งรัฐบาลปกครองประเทศสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนานจนกระทั่งประชาชนลี้มว่ายังมีพรรคการเมืองอื่นในประเทศของตนอีก ทั้งนี้ ก็เพราะเกิดจากการที่พรรคการเมืองที่ได้รับชัยชนะนั้นมีความสัมพันธ์อันดีกับประชาชนเพราะได้ทำให้ประชาชนเกิดความนิยมเชื่อมั่นและศรัทธาในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของพรรคนี้นั้นพร้อมทั้งยังมีความพึงใจว่าพรรคการเมืองนี้เท่านั้นที่จะสามารถปกครองประเทศได้ทำให้พรรคการเมืองฝ่ายค้านอื่นๆอยู่นอกสายตาประชาชนถึงแม้ว่าจะรณรงค์หาเสียงอย่างไรก็ไม่สามารถเอาชนะพรรคฝ่ายรัฐบาลที่ครองอำนาจมานานนั้นได้

อนึ่ง พรรคการเมืองในระบบนี้มีไว้จะมีพรรคการเมืองพรรคเดียวที่ได้รับเลือกตั้งเสมอไป หากแต่ก็มีพรรคการเมืองอื่นๆที่ได้รับเลือกตั้งเข้าไปบ้างเหมือนกันแต่ก็เป็นเสียงส่วนน้อยที่ไม่สามารถทำประการใดให้กระทบกระเทือนเสถียรภาพของพรรครัฐบาลที่อยู่ในอำนาจมานานจนพึงใจประชาชนได้ ประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่งซึ่งชี้ให้เห็นว่าการที่พรรคการเมืองฝ่ายค้านมีเสียงน้อยไม่สามารถทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลให้สั่นคลอนได้ เป็นโอกาสดีของฝ่ายรัฐบาลที่จะสามารถบริหารงานของรัฐบาลให้เป็นไปอย่างสะดวกและรวดเร็วมีประสิทธิภาพ มั่นคงผลงานของรัฐบาลจึงออกมาสู่สายตาของประชาชนมากมายทำให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสและศรัทธาในรัฐบาลที่มาจากพรรคการเมืองดังกล่าว ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด ก็คือ พรรค UMNO ในประเทศมาเลเซีย พรรค People 's Action Party ของสิงคโปร์ซึ่งผูกขาดอำนาจการเป็นรัฐบาลมาตลอด พรรค

Liberal Democrat Party (LDP) ของญี่ปุ่นซึ่งเป็นรัฐบาลมาตลอดตั้งแต่ ค.ศ.1955 ส่วนพรรค Socialist และพรรคอื่นๆนั้นทำหน้าที่เป็นพรรคฝ่ายค้านซึ่งแตกต่างจากสิงคโปร์ในแง่ที่เป็นพรรคฝ่ายค้านที่มีบทบาทมากกว่าแต่ก็ไม่สามารถท้าทายรัฐบาลได้อย่างในระบบสองพรรคจนมีการกล่าววาระบบการเมืองญี่ปุ่นเป็นระบบพรรคครึ่ง (One and Haft Party System) หรือในอินเดียบางช่วงที่พรรคคองเกรส (Congress Party) เป็นรัฐบาลนานหลายปี แต่ปรากฏการณ์เช่นนี้ในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปทำให้ญี่ปุ่นและอินเดียมีรัฐบาลผสมมาหลายปีแล้ว อย่างไรก็ตาม จุดอ่อนของพรรคเด่นพรรคเดียว คือ การแตกแยกกันเป็นกลุ่ม (Cliques) เป็นฝักเป็นฝ่ายภายในพรรคโดยแต่ละกลุ่มจะมีหัวหน้ากลุ่มของตนเองแยกออกจากหัวหน้าพรรค สภาพของพรรคเด่นพรรคเดียวจึงมีลักษณะเป็นสหพันธ์พรรคหากแต่่าไม่มีความแตกต่างกันของนโยบาย อาศัยตัวบุคคลและระบบอุปถัมภ์เป็นหลัก

2.5 ความแตกต่างระหว่างพรรคการเมืองกับกลุ่มผลประโยชน์

พรรคการเมืองมีลักษณะแตกต่างจากกลุ่มการเมืองหรือกลุ่มผลประโยชน์อื่นๆ คือ กลุ่มการเมืองหรือกลุ่มผลประโยชน์อื่นอาจรวมตัวกันด้วยอุดมการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและมีผลประโยชน์คล้ายคลึงกันมีสมาชิกดำเนินกิจกรรมทางการเมืองเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม เช่น การนัดหยุดงาน การประท้วงและเจรจาต่อรอง ฯลฯ ซึ่งล้วนแต่เป็นวิธีทางการเมือง แต่กลุ่มดังกล่าวไม่มีจุดมุ่งหมายที่จะแข่งขันในการเลือกตั้งและที่สำคัญที่สุด คือ ไม่มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งรัฐบาลโดยกลุ่ม อย่างไรก็ตาม กลุ่มต่างๆดังกล่าวอาจจะเป็นพันธมิตรกับพรรคการเมืองและให้ความสนับสนุนพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์และผลประโยชน์ที่สอดคล้องกัน

สมบัติ จันทรวงศ์ (2552: 18-19) เห็นว่าพรรคการเมือง คือ กลุ่มบุคคลที่รวมตัวกันโดยมีวัตถุประสงค์ในการเอาชนะการเลือกตั้งเพื่อยึดกุมและใช้อำนาจรัฐจึงต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับเลือกตั้งในขณะที่กลุ่มผลประโยชน์ต้องการมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะของภาครัฐผลักดันนโยบายที่ตนต้องการและกีดขวางนโยบายที่ตนไม่ต้องการ พรรคการเมืองกับกลุ่มผลประโยชน์จึงคาบเกี่ยวกันและแตกต่างกันตรงที่กลุ่มผลประโยชน์มิได้ต้องการเข้าไปเป็นรัฐบาล

2.6 วิวัฒนาการของพรรคการเมืองในต่างประเทศ

2.6.1 ประเทศสหราชอาณาจักร

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของระบบพรรคการเมืองอังกฤษเริ่มเกิดขึ้นในปลายสมัยราชวงศ์สจวร์ตจากการรวมตัวเพื่อปกป้องผลประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มบุคคล 2 กลุ่ม คือ กลุ่มวิก (Whigs) ซึ่งเป็นฝ่ายที่ต่อต้านระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เรียกกลุ่มของตนว่าพวกพริเดียนกับกลุ่มทอรี (Tories) ซึ่งเป็นฝ่ายที่สนับสนุนกษัตริย์เรียกกลุ่มของตนว่าพวกวิคองลิคัลปี การจัดองค์กรพรรคการเมืองที่เป็นรูปธรรมจึงยังไม่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว พัฒนาการทางองค์กรของ

กลุ่มทั้งสองได้ดำเนินมาอย่างค่อยเป็นค่อยไปจนถึงช่วงปีค.ศ.1832 ฝ่ายทอรีได้พัฒนาองค์กรโดยจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นชื่อว่าพรรคอนุรักษนิยม (Conservative Party) ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มนายทุนอุตสาหกรรม ในขณะที่ฝ่ายวิกได้จัดตั้งพรรคการเมืองชื่อพรรคเสรีนิยม (Liberal Party) ขึ้นในปีค.ศ.1851 โดยมีฐานเสียงสำคัญเป็นชนชั้นกลางในสังคม พรรคการเมืองทั้งสองต่างจัดตั้งสมาคมเพื่อลงทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (Registration Association) เพื่อจัดการให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่สนับสนุนพรรคของตนได้ลงทะเบียนล่วงหน้าเพื่อจะได้มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งในวันเลือกตั้งได้อย่างสมบูรณ์ การจัดการดังกล่าวส่งผลให้พรรคการเมืองที่สามารถชักจูงให้ผู้สนับสนุนพรรคมาลงทะเบียนล่วงหน้าได้เป็นจำนวนมากมีโอกาสที่จะได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งมากตามไปด้วย จนกระทั่งช่วงปีค.ศ.1906 ได้เกิดความแตกแยกขึ้นภายในพรรคเสรีนิยมโดยสมาชิกกลุ่มสหพันธ์กรรมกร (Labour-Party) ผลจากการแยกตัวดังกล่าวทำให้พรรคเสรีนิยมมีอิทธิพลลดน้อยลงในเวลาต่อมาจนกระทั่งในช่วงหลังการเมืองในอังกฤษได้กลายเป็นการต่อสู้ระหว่างพรรคการเมืองที่มีบทบาทในสภาเพียง 2 พรรค คือ พรรคอนุรักษนิยมกับพรรคแรงงานจนถึงปัจจุบัน

จากสภาพการต่อสู้ระหว่างกลุ่มชนชั้นที่มีมาโดยตลอดทำให้การเมืองอังกฤษวิวัฒนาการจนนำไปสู่หลักการมีผู้แทนและพรรคการเมือง โดยในการเลือกตั้งประชาชนจะพิจารณาจากนโยบายพรรคโดยมิได้ยึดติดกับตัวบุคคล พรรคการเมืองในอังกฤษจึงมีบทบาทสำคัญและมีอิทธิพลเหนือตัวสมาชิกหรือผู้แทนของพรรค ดังนั้น แม้ว่ากฎหมายอังกฤษจะไม่มีบทบังคับให้ผู้แทนต้องสังกัดพรรคแต่กลับปรากฏว่าผู้แทนอิสระแทบจะไม่มีโอกาสได้รับเลือกตั้ง ส่งผลทำให้ผู้แทนต้องพึ่งพาพรรคการเมืองในการลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ เมื่อได้รับเลือกตั้งแล้ว การปฏิบัติหน้าที่ของผู้แทนยังต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของพรรคการเมืองโดยผู้คุมคะแนนเสียงในสภา (Whips) การลงคะแนนเสียงของสมาชิกหรือผู้แทนของพรรคต้องเป็นไปตามคำสั่งหรือมติพรรค พรรคการเมืองในอังกฤษจึงเป็นพรรคที่มีระเบียบวินัยอยู่ภายใต้มติพรรคอย่างเคร่งครัด พรรคการเมืองสามารถควบคุมสมาชิกและผู้แทนของพรรคในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในทุกส่วน

นอกจากนี้ ข้อเสียของระบบพรรคการเมืองอังกฤษอีกประการหนึ่ง คือ การไม่กระจายการมีส่วนร่วมทางการเมืองไปสู่ท้องถิ่นอย่างทั่วถึงและการไม่คำนึงถึงหลักอำนาจสูงสุดเป็นของสมาชิกพรรคที่ต้องให้อำนาจในการตัดสินใจกำหนดนโยบายพรรค การเสนอตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นของสมาชิกพรรคทุกคน ระบบพรรคการเมืองอังกฤษจะมีลักษณะของการรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง สาขาพรรคในท้องถิ่นมีอำนาจน้อย การกำหนดนโยบาย การเสนอตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งมักขึ้นอยู่กับส่วนกลางแทบทั้งสิ้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่าการปฏิบัติหน้าที่ในสภาของผู้แทนอังกฤษมีลักษณะที่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของพรรคการเมืองอย่างเคร่งครัด การขัดขืนไม่ปฏิบัติตามมติพรรคหรือคำสั่งของผู้มีอำนาจภายในพรรคถือเป็นการผิดวินัยอย่างร้ายแรงซึ่งอาจมีโทษถึงขั้นถูกขับออกจากพรรค พรรคการเมืองอังกฤษจึงมีอิทธิพลอยู่เหนืออิสระในการตัดสินใจของผู้แทนอย่างมั่นคง อย่างไรก็ตาม ระบบพรรคการเมืองอังกฤษยังเคารพในเสรีภาพของผู้แทนโดยไม่บีบบังคับให้ผู้แทนต้องสังกัดพรรคและหากผู้แทนลาออกหรือถูกขับออกจากพรรคก็ไม่มีผลกระทบต่อสมาชิกภาพการเป็นผู้แทนแต่อย่างใด ผู้แทนผู้นั้นยังคงปฏิบัติหน้าที่ของตนในสภาได้ต่อไป หากจักมีผลกระทบก็เมื่อถึงคราวเลือกตั้งครั้งต่อไป ทั้งนี้ เพราะดังที่กล่าวมาแล้วว่าประชาชนอังกฤษนิยมเลือกพรรคมากกว่าตัวบุคคลอาจส่งผลทำให้ผู้แทนผู้นั้นไม่ได้รับเลือกตั้งเข้ามาใหม่อีกครั้งหนึ่งเท่านั้น (วรานนท์ วิเศษศิริ 2551: 37-41)

2.6.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาภายหลังประกาศอิสรภาพในช่วงเริ่มแรก รัฐบาลของประธานาธิบดีจอร์จ วอชิงตันได้บริหารประเทศโดยปราศจากพรรคการเมืองเนื่องด้วยแนวคิดในขณะนั้นที่ไม่เห็นด้วยกับการให้นักการเมืองแบ่งแยกออกเป็นฝักฝ่ายและไม่ต้องการให้มีพรรคฝ่ายค้านทำหน้าที่วิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล อย่างไรก็ตาม พรรคการเมืองในอเมริกาได้ถือกำเนิดโดยวิวัฒนาการเริ่มต้นจากความขัดแย้งเกี่ยวกับนโยบายเศรษฐกิจและต่างประเทศภายในรัฐบาลระหว่างนายโทมัส เจฟเฟอร์สัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศกับนายอเล็กซานเดอร์ แฮมิลตัน โดยนายอเล็กซานเดอร์มีแนวคิดสนับสนุนให้รัฐบาลรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง มีนโยบายที่คำนึงถึงประโยชน์ของนักธุรกิจและพ่อค้า ภายหลังเป็นผู้ก่อตั้งพรรคการเมืองขึ้นเป็นครั้งแรกชื่อพรรคเฟดเดอรัลลิสต์ (The Federalist Party)

จากนโยบายดังกล่าว ทำให้นายเจฟเฟอร์สันซึ่งมีแนวคิดไม่เห็นด้วยลาออกจากรัฐบาลและก่อตั้งพรรคการเมืองชื่อ พรรคแอนตี-เฟดเดอรัลลิสต์ (Anti-Federalist Party) ซึ่งเป็นพรรคที่มีนโยบายสร้างความเสมอภาคแก่ประชาชนมุ่งกระจายอำนาจและคำนึงถึงผลประโยชน์ของพ่อค้ารายย่อย กรรมกรและชาวไร่ชาวนาขึ้นภายหลังพรรคแอนตี-เฟดเดอรัลลิสต์ได้เปลี่ยนชื่อเป็นพรรคเจฟเฟอร์โซเนียนรีพับลิกันและมีการเปลี่ยนชื่ออีกครั้งเป็นพรรคเดโมแครต-รีพับลิกัน (Democrat-Republican Party) ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งหลายครั้งต่อมา ในทางตรงกันข้ามพรรคเฟดเดอรัลลิสต์ก็กลับลดบทบาทและสิ้นสุดอำนาจลงในปี ค.ศ.1816

หลังจากนั้นในช่วงปีค.ศ.1824ได้เกิดปัญหาขัดแย้งภายในพรรคเดโมแครต-รีพับลิกันเกี่ยวกับผู้ที่จะได้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีเป็นสาเหตุให้สมาชิกพรรคแตกแยก

ออกเป็นหลายกลุ่ม สมาชิกกลุ่มหนึ่งนำโดยนายแอนดรู แจ็คสันได้แยกกลุ่มออกไปตั้งพรรคเดโมแครต (Democrat Party) ขึ้น ส่วนสมาชิกอีกกลุ่มที่เรียกชื่อว่าเนชั่นแนลรีพับลิกันได้เข้าร่วมกับสมาชิกกลุ่มอื่นตั้งพรรควิก (Whig Party) การเมืองในประเทศอเมริกาขณะนั้นจึงเป็นการสลับเปลี่ยนอำนาจระหว่างพรรคเดโมแครตกับพรรควิกเป็นเวลากว่า 20 ปี จนกระทั่งในปี ค.ศ.1854 เกิดปัญหาเรื่องทาส พรรควิกต้องประสบปัญหาจากเรื่องดังกล่าวอย่างรุนแรงจนทำให้พรรคต้องล่มสลายลงในปี ค.ศ.1856 กลุ่มวิกทางเหนือได้ร่วมกับกลุ่มชาวนาจัดตั้งพรรครีพับลิกัน (Republican) ขึ้น ระบบพรรคการเมืองในประเทศสหรัฐอเมริกาจึงกลายเป็นระบบที่มีการแข่งขันระหว่างพรรคการเมืองสองพรรค คือ พรรคเดโมแครตกับพรรครีพับลิกันนับแต่นั้นจนถึงปัจจุบัน (วารานนท์ วิเศษศิริ 2551: 41- 42)

2.6.3 ประเทศสหพันธสาธารณรัฐเยอรมัน

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของระบบพรรคการเมืองเยอรมันระยะแรกอยู่ในช่วงที่พรรคการเมืองไม่เป็นที่ยอมรับจากสังคม ทั้งนี้เป็นผลมาจากแนวคิดของ G.W.F. Hegel ซึ่งเห็นว่า ปัจเจกชนจะอยู่ในรัฐได้ต่อเมื่อรัฐมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังนั้น การตั้งพรรคการเมืองจึงถูกมองว่าเป็นกลุ่มกำลังของคนส่วนน้อยหรือกลุ่มที่บังเอิญมีผลประโยชน์พิเศษร่วมกัน กลุ่มเหล่านี้จึงควรได้รับการจัดการเสียตั้งแต่ต้น อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาต่อมาความจำเป็นที่ต้องมีพรรคการเมืองเริ่มได้รับการยอมรับโดยทฤษฎีเกี่ยวกับพรรคการเมืองทฤษฎีแรกของ Arnold Ruge ที่มองว่าพรรคการเมืองเป็นก้าวอย่างจากการวิพากษ์วิจารณ์ทางทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติด้วยการลงมือดำเนินการและเห็นว่าการเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองดำเนินงานอย่างอิสระจะส่งผลให้เกิดการนำเอาทฤษฎีไปปฏิบัติให้ได้ผลจริง ด้วยแนวคิดดังกล่าวส่งผลให้ในช่วงเวลานั้นกลุ่มการเมืองทั้งหลายได้มีการรวมตัวกันจัดตั้งพรรคการเมืองซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ เป็นพรรคของผู้มีชื่อเสียงและมีฐานะในสังคม การบริหารพรรคจำกัดอยู่ภายใต้อำนาจของคณะกรรมการบริหารพรรค กิจกรรมของพรรคเน้นบทบาทในสภาซึ่งแสดงออกโดยผู้แทน สภาการรองรับหลักประชาธิปไตยภายในพรรคและหลักการไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของผู้แทนจึงยังไม่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว

จนกระทั่งเข้าสู่ช่วงที่มีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ.1871ที่มีการแยกอำนาจนิติบัญญัติออกจากอำนาจบริหารอย่างเด็ดขาด รัฐธรรมนูญไม่ได้ให้อำนาจรัฐสภาในการตรวจสอบฝ่ายบริหาร รัฐบาลเข้ามาโดยได้รับการแต่งตั้งจากกษัตริย์จึงไม่จำเป็นต้องขึ้นต่อรัฐสภา ทำให้พรรคการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวไม่มีอิทธิพลต่อรัฐบาล ลักษณะดังกล่าวได้สิ้นสุดลงภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับไวมาร์ มีการนำระบอบรัฐสภามาใช้โดยเพิ่มเติมให้มีการเลือกตั้งประธานาธิบดีโดยตรงจากประชาชน พรรคการเมืองจึงเริ่มเข้ามามีบทบาทและมี

อิทธิพลต่อรัฐบาล มีการกำหนดให้ใช้ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนอย่างเคร่งครัด ส่งผลทำให้มีพรรคการเมืองเกิดขึ้นหลายพรรค แต่ในขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดปัญหาสำคัญอันเกิดจากการที่ไม่มีพรรคการเมืองใดสามารถได้คะแนนเสียงในสภาเกินกว่ากึ่งหนึ่ง รัฐบาลอยู่ในสภาพของรัฐบาลผสมที่ขาดเสถียรภาพ มีการแข่งขันผลประโยชน์กันอยู่ตลอดเวลาประกอบกับในช่วงเวลาดังกล่าว มีการก่อตั้งพรรคการเมืองซึ่งโดยเนื้อแท้แล้วเป็นพรรคที่ปฏิเสธการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่อาศัยรูปแบบพรรคการเมืองเป็นเครื่องกำบังเพื่อเข้ามาทำลายระบอบการปกครองชื่อว่า พรรคนาซี หรือมีชื่อทางการว่าพรรคกรรมกรเยอรมันแนวชาติสังคมนิยม (NSDAP) มี A. Hitler เป็นหัวหน้าพรรคขึ้น พรรคการเมืองดังกล่าวมีสมาชิกได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนจำนวนมาก มีสมาชิกพรรคมากถึง 3.9 ล้านคนส่งผลทำให้ Hitler ได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีและได้ออกกฎหมายเพื่อประกันความเป็นเอกภาพระหว่างพรรคการเมืองและรัฐ (Gesetz Zursicherung der-Einbeitvon Partei Staat) เพื่อทำให้ประเทศมีพรรคนาซีเป็นพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวจนกระทั่งสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 พรรคนาซีจึงยุติบทบาทลงพร้อมกับนโยบายของพรรคที่สร้างความหายนะให้กับประเทศชาติอย่างมหาศาลตามมา ต่อมาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลงจึงได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันหรือกฎหมายพื้นฐาน (Grundgesetz) ขึ้นในปีค.ศ.1949 และประกาศใช้กฎหมายพรรคการเมือง (Parteiengesetz) ในเวลาต่อมา กฎหมายทั้งสองฉบับได้วางรากฐานระบบพรรคการเมืองเยอรมันโดยบัญญัติให้ระบบรัฐสภาเป็นระบบรัฐสภาคู่ประกอบด้วยวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร (Bundestag) ใช้ระบบการเลือกตั้งแบบผสมโดยในระบบสัดส่วน พรรคการเมืองต้องได้รับคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 ของคะแนนเสียงของประชาชนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งหมดจึงจะได้รับที่นั่งในสภา เงื่อนไขดังกล่าวทำให้จำนวนพรรคการเมืองซึ่งมีถึง 11 พรรคลดลงมาเหลือพรรคที่มีบทบาทในสภาเพียง 4 พรรค คือ พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยเยอรมัน (SPD) พรรคอนุรักษนิยม (CDU/CSU) พรรคเสรีนิยม(FDP) และพรรคกรีน (Green Party)มาจนถึงปัจจุบัน (วารานนท์ วิเศษศิริ 2551: 45-46)

2.6.4 ประเทศสวีเดน

ในประเทศสวีเดน การแบ่งสรรอำนาจแบบสัดส่วนถูกนำมาใช้ในช่วงราวค.ศ.1960 โดยเรียกระบบการปกครองรูปแบบนี้ว่า ระบอบคอนโซซิเอชันนอล (Consociational - Democracy) หรือประชาธิปไตยแบบสัดส่วน อันเป็นระบอบการปกครองที่ความขัดแย้งถูกจัดการโดยการดึงทุกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วม (Policy of Accommodation) เป็นกระบวนการตัดสินใจที่ใช้หลักการประนีประนอมมากกว่าการแข่งขันเพื่อให้ได้เสียงข้างมาก เป็นการทำลายหลักการยึดมั่นในกติกาเสียงข้างมากลงทั้งยังเป็นการช่วยลดแรงต่อต้านจากกลุ่มต่างๆที่มีอยู่อย่างหลากหลายในสังคมให้หมดไป ทั้งนี้ เป็นเพราะเหตุผลสำคัญที่ว่าประเทศสวีเดนเป็น

ประเทศที่มีกลุ่มคนหลากหลายเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมอาศัยอยู่ร่วมกัน การปกครองระบอบนี้จึงทำให้แต่ละกลุ่มชนสามารถดำเนินชีวิตได้ตามวิถีของตน โดยต่างรับรู้ในวัฒนธรรมอันหลากหลายของเพื่อนร่วมชาติ

การแบ่งสรรอำนาจให้ทุกกลุ่มเข้ามีส่วนร่วมเริ่มต้นจากการเลือกตั้งเพื่อคัดเลือกสมาชิกฝ่ายนิติบัญญัติเข้าไปทำหน้าที่ในสภาแห่งชาติ ระบบการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ (Party List) ของสวิตเซอร์แลนด์มีจุดเด่นอยู่ที่การให้ประชาชนเป็นผู้จัดลำดับผู้สมัครเองโดยการเขียนชื่อผู้สมัครลงในบัตรเลือกตั้งหรืออาจขีดฆ่าชื่อผู้สมัครบางคนออก กล่าวได้ว่าโดยระบบนี้พรรคการเมืองไม่ได้เป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดตัวผู้สมัครเท่ากับเป็นการลดทอนอำนาจของพรรคการเมืองและโอนอำนาจนี้ให้กับประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งโดยตรง ในด้านรูปแบบรัฐบาลที่แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 26 แคนตัน (Cantons) รัฐบาลกลางจะปล่อยให้แต่ละ Canton ปกครองและตัดสินใจแก้ปัญหาท้องถิ่นได้เองโดยรัฐบาลกลางจะใช้ “หลักการได้สัดส่วน” (Proportionality) ซึ่งแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับประเทศประชาธิปไตยอื่นที่ถือหลักการ “ผู้ชนะได้ทั้งหมด” (Winner takes all) กล่าวคือ ไม่ว่าพรรคการเมืองจะแพ้หรือชนะการเลือกตั้งก็สามารถเลือกตัวแทนของตนเข้ามามีส่วนแบ่งตามสัดส่วนในการใช้อำนาจบริหารได้เป็นการสร้างหลักประกันว่าในทุกกลุ่มการเมืองที่มีหลากหลายแนวคิดจะมีตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร ทั้งนี้ ฝ่ายบริหารจะอยู่ในรูปของคณะผู้บริหาร 7 คนรวมกันเป็นรัฐบาล (Federal Council) บุคคลเหล่านี้จะจัดสรรอำนาจโดยใช้สูตร (Magic Formula) 2:2:2:1 โดยพรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมาก 4 พรรคจะร่วมกันจัดตั้งรัฐบาลผสมตามสูตรที่กำหนดร่วมกัน

รูปแบบรัฐบาลผสมเช่นนี้ไม่เคยมีการเปลี่ยนแปลงมาตั้งแต่ ค.ศ. 1959 จะมีการเปลี่ยนแปลงก็แต่เพียงสัดส่วนในสิทธิที่แต่ละพรรคพึงมี จำนวนที่นั่งในสภาของพรรคร่วมรัฐบาลมีจำนวนมากในขณะที่พรรคฝ่ายค้านเหลือเพียงไม่กี่ที่นั่งทำให้ไม่อาจแสดงบทบาทที่สำคัญได้ ประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งของสมาชิกทั้ง 7 คนที่ประกอบเป็นคณะรัฐบาล นอกจากนี้ เมื่อตำแหน่งในรัฐบาลว่างลง ตำแหน่งจะถูกแทนที่โดยตัวแทนที่คัดเลือกมาจากพรรคการเมืองเดิมและหากเป็นไปได้ก็ต้องมาจากกลุ่ม ภาษา เพศ ศาสนาเดียวกันกับสมาชิกที่พ้นจากตำแหน่งเพื่อรักษาสมดุลระหว่างกลุ่มภายในรัฐบาล (วารานนท์ วิเศษศิริ 2551: 50-51)

2.7 กำเนิดและวิวัฒนาการของพรรคการเมืองไทย

ประวัติความเป็นมา กำเนิดและวิวัฒนาการของพรรคการเมืองไทยอาจแบ่งได้เป็น 2 ช่วง ดังนี้

2.7.1 พรรคการเมืองไทยก่อนมีกฎหมายพรรคการเมือง

แนวความคิดเกี่ยวกับพรรคการเมืองในประเทศไทยได้เริ่มเกิดขึ้นมาพร้อมๆกับการนำระบอบประชาธิปไตยมาใช้ในการปกครองประเทศซึ่งบรรดาผู้นำทางการเมืองของไทยตั้งแต่สมัยเริ่มเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ๆได้ตระหนักถึงความสำคัญของการมีพรรคการเมือง แต่เนื่องจากการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยมีความผันผวนเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ พรรคการเมืองในประเทศไทยจึงดำเนินไปโดยไม่ราบรื่น กล่าวคือ บางช่วงเวลาที่จำกัดสิทธิการจัดตั้งพรรคการเมืองหรือบางช่วงเวลาที่อนุญาตให้จัดตั้งได้ ดังนั้น พรรคการเมืองของไทยจึงนับว่ายังไม่เป็นรูปแบบระบบพรรคการเมืองอย่างแท้จริง (วิทยา นภาศิริกุลกิจ อ้างถึงในสมบัติ ชำรงชัญญวงศ์ 2549: 438)

สำหรับแนวความคิดเกี่ยวกับพรรคการเมืองไทยนั้นเริ่มมีขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว(รัชกาลที่ 6) ซึ่งมีพระราชดำริที่จะนำระบอบประชาธิปไตยมาใช้ จึงได้ทดลองสร้างเมืองดุสิตธานีขึ้นซึ่งมีการปฏิบัติทั้งในเรื่องสถานที่ วิธีการระเบียบการและกฎหมายให้เป็นไปตามลักษณะการปกครองระบอบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตามการสร้างเมืองดุสิตธานีก็เป็นเพียงการทดลองในหมูชนกลุ่มน้อยก่อนว่าจะได้ผลเป็นอย่างไรเมื่อได้ผลตามพระราชประสงค์แล้วจึงค่อยขยายออกไปในหมู่ประชาชน (จัตถภัย บุรุษพัฒน์ อ้างถึงในสมบัติ ชำรงชัญญวงศ์ 2549: 438)

จากแนวความคิดในเรื่องการสร้างเมืองดุสิตธานีนี้ส่งผลให้เกิดพรรคการเมืองไทยขึ้นจำนวน 2 พรรค คือ พรรคโบสีน้ำเงิน มีท่านราม ฌ กรุงเทพซึ่งเป็นพระนามแฝงของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นหัวหน้าพรรคและพรรคโบสีแดง โดยมีพลเอกเจ้าพระยาธรรมราชเป็นหัวหน้าพรรค ตลอดจนมีธรรมเนียมสัญลักษณ์ปกครองนคราภิบาล พ.ศ. 2461ขึ้นในดุสิตธานีแต่ในลักษณะของการจำลองพรรคการเมืองทั้งสองพรรคนี้ใช้เฉพาะภายในดุสิตธานีเท่านั้นไม่ได้มีการแพร่หลายไปสู่ประชาชนจึงไม่ถือว่าทั้งสองพรรคมีความหมายเป็นพรรคการเมืองโดยแท้จริงแต่ประการใด อย่างไรก็ตาม การมีพรรคโบสีน้ำเงินและพรรคโบสีแดงขึ้นก็ทำให้คำว่า “พรรค” และการแบ่งฝ่ายเป็นที่รู้จักกันเกือบทั่วไปในหมูชนชั้นผู้ปกครองของไทย (เสนีย์ คำสุข 2546: 238)

จนกระทั่งภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 พรรคการเมืองตามความหมายทางรัฐศาสตร์จึงได้ถือกำเนิดขึ้นในประเทศไทยเป็นครั้งแรกโดยคณะราษฎรซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนเป็น “สมาคมนคณะราษฎร” โดยมีการจดทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมายและมีการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในลักษณะของพรรคการเมืองภายใต้ชื่อว่าสมาคมนคณะราษฎร ส่วนสาเหตุที่สมาคมนคณะราษฎรไม่ใช้ชื่อว่า “พรรคการเมือง” อาจเป็นเพราะต้องการผูกขาดอำนาจทางการเมืองเพราะหากใช้คำว่าพรรคการเมืองคงจะมีผู้จัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นมา

แข่งขัน ดังจะเห็นได้จากการที่มีคณะบุคคลได้ยื่นขอจดทะเบียนพรรคการเมืองโดยใช้ชื่อว่า “คณะชาติ” เพื่อทำหน้าที่เป็นพรรคฝ่ายค้านถ่วงดุลอำนาจรัฐบาลของคณะราษฎรแต่รัฐบาลพระยามโนปกรณ์นิติธาดาไม่อนุญาตพร้อมกับอ้างเหตุผลว่าบ้านเมืองในขณะนั้นยังไม่สงบเรียบร้อยจึงยังไม่สมควรให้มีการจัดตั้งสมาคมอื่นนอกเหนือจากสมาคมคณะราษฎรและอีกสาเหตุหนึ่งอาจเป็นเพราะคำว่าพรรคการเมืองเป็นคำใหม่ที่อาจกลายเป็นปัญหาทางการเมืองได้ (จักษ์ พันธ์ชูเพชร 2543: 192 อ้างถึงใน สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ 2549: 439)

จุดจบของสมาคมคณะราษฎรที่ผูกขาดอำนาจทางการเมืองมาเป็นเวลานาน เกิดจากรัฐบาลภายใต้การนำของนายควง อภัยวงศ์ที่มีความเห็นว่าควรจะเป็นโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองให้มากขึ้น โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองนั้นถือว่าเป็นเรื่องสำคัญเพราะพรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างอำนาจรัฐกับประชาชน การผูกขาดอำนาจทางการเมืองโดยพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวเท่านั้นเป็นวิธีการที่เป็นอุปสรรคต่อระบอบประชาธิปไตยอย่างยิ่ง เพื่อเป็นการยุติการผูกขาดอำนาจทางการเมืองจึงได้มีคำสั่งยุบสมาคมคณะราษฎรที่ตนสังกัดและมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2489 ซึ่งบทบัญญัติในมาตรา 14 กำหนดไว้ว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา การศึกษาอบรม การชุมนุมสาธารณะ การตั้งสมาคม การตั้งคณะพรรคการเมือง การอาชีพ ทั้งนี้ ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย” ซึ่งผลจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้ทำให้เกิดพรรคการเมืองต่างๆ ขึ้นถึง 11 พรรคด้วยกันและเป็นการใช้ชื่อเรียกว่าพรรคการเมืองเป็นครั้งแรกเช่นกันแต่เป็นที่น่าสังเกตว่าการเกิดพรรคการเมืองครั้งนี้เกิดจากการรวมตัวของสมาชิกรัฐสภาและที่สำคัญ ก็คือ จะสนับสนุนตัวบุคคลเป็นหลักบุคคลดังกล่าวได้แก่ อดีตสมาชิกคณะราษฎรนั่นเองแต่ได้มีความแตกแยกกันในเชิงอุดมการณ์ (ชรินทร์ สันประเสริฐ 2546: 20) จะเห็นได้ว่าการเกิดขึ้นของพรรคการเมืองในยุคแรกนี้เป็นการเกิดตามธรรมชาติของการเมือง นั่นก็คือ เป็นการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีแนวคิดและอุดมการณ์สอดคล้องกันและที่สำคัญ ก็คือ ไม่มีกฎหมายพรรคการเมืองใดๆ ทั้งสิ้นมากำหนดความเป็นไปของการรวมกลุ่มดังกล่าวมีแต่เพียงรัฐธรรมนูญที่มีบทบัญญัติรองรับสิทธิทางการเมืองเท่านั้น ดังนั้น การเกิดพรรคการเมืองในยุคนี้จึงมีพื้นฐานจากอุดมการณ์อย่างแท้จริง (พงศ์เพ็ญ ศกุนตาภัย อ้างถึงใน ชรินทร์ สันประเสริฐ 2546: 20)

อย่างไรก็ตาม พัฒนาการของพรรคการเมืองไทยที่เพิ่งเริ่มต้นเดินได้เพียงไม่กี่ก้าวก็ต้องหยุดชะงักและล้มลงในที่สุดโดยฝีมือของกลุ่มผู้นำทหารในการรัฐประหารเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 แต่ไม่ได้ยกเลิกพรรคการเมืองที่มีอยู่แต่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2490 ก็ไม่ได้รับรองสิทธิในการรวมตัวเป็นพรรคการเมืองเอาไว้ สิทธิดังกล่าวนี้มาได้รับการรับรองอีกครั้ง

หนึ่งภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2492 ก็ส่งผลให้เกิดพรรคการเมืองขึ้นมาอีก พรรคการเมืองที่ตั้งขึ้นจึงมีบทบาททางการเมืองมาจนถึงการรัฐประหารวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2494 จึงต้องหมดบทบาททางการเมืองไปเป็นระยะเวลายาวนานเพราะตกอยู่ในสถานการณ์ของเผด็จการทหาร

2.7.2 พรรคการเมืองไทยหลังมีกฎหมายพรรคการเมือง

รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้มีแนวคิดในการจัดระเบียบพรรคการเมืองขึ้นมาใหม่โดยมีการตราพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 ขึ้นมาในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2498 จึงถือว่าพระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับนี้เป็นกฎหมายพรรคการเมืองฉบับแรกของไทยพรรคการเมืองจึงได้ก่อตั้งขึ้นมาอีกครั้งรวมทั้งหมด 30 พรรคซึ่งมีจำนวนมากกว่าในช่วง พ.ศ. 2489 - 2498 เกือบ 2 เท่า (เสนีย์ คำสุข 2546: 239)

มาถึงตรงนี้จะเห็นได้ว่าพรรคการเมืองไทยซึ่งได้มีการตราพระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับแรกขึ้นมาได้ส่งผลต่อพัฒนาการของพรรคการเมืองไทยเป็นอย่างมาก นั่นก็คือตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาพรรคการเมืองไทยไม่ได้เป็นผลผลิตตามธรรมชาติของการเมืองอีกต่อไปแต่เป็นสูตรสำเร็จหรือผลผลิตทางกฎหมายที่ผู้ปกครองมีความต้องการที่จะควบคุมมากกว่าที่จะส่งเสริมและพัฒนาให้กลายเป็นสถาบันทางการเมืองที่สำคัญในระบบรัฐสภา การเกิดขึ้นและการสิ้นสุดของพรรคการเมืองล้วนแล้วแต่เป็นผลทางกฎหมายทั้งสิ้น (ชรินทร์ สันประเสริฐ 2546: 21)

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติพรรคการเมืองทั้งหมด 8 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498, พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511, พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517, พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524, พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2535, พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2538, พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 (คณะกรรมการประชาสัมพันธ์เชิงบูรณาการ 2552: 76-77) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) กฎหมายพรรคการเมืองฉบับแรก พ.ศ. 2498 (บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ 2538: 172)

พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 ได้กำหนดเป็นหน้าที่ให้ผู้ที่มีความประสงค์จะดำเนินกิจกรรมทางการเมืองต้องจดทะเบียนพรรคการเมือง(มาตรา 3 และมาตรา 13) โดยจะต้องมีสมาชิกผู้ก่อตั้งเป็นผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งจำนวน 500 คนขึ้นไปหรือเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่ 10 คนขึ้นไปโดยยื่นจดทะเบียนต่อกระทรวงมหาดไทย ในคำขอจดทะเบียนนั้นกฎหมายกำหนดให้ระบุรายละเอียดต่างๆ 5 ประการรวมทั้งให้ส่งข้อบังคับว่าด้วย

วิธีการจัดการพรรคการเมืองแนบไปด้วย(มาตรา 4) มีข้อสังเกตว่ากฎหมายมิได้กำหนดรายละเอียดในเนื้อหาของสิ่งที่กฎหมายเรียกรื้อถอนๆทำให้ไม่มีกฎเกณฑ์อันเป็นมาตรฐานเดียวกันและเป็นปัญหา ซึ่งจะต้องมีการวิเคราะห์กันต่อไปและได้มีการกำหนดขั้นตอนการเยียวยากรณีที่เกิดขึ้นที่ไม่ยอมจดทะเบียนพรรคการเมืองให้แก่ผู้ขอตามคำร้อง ผู้จดทะเบียนสามารถยื่นคำร้องขอเพื่อให้ศาลฎีกาวินิจฉัยชี้ขาดได้ (มาตรา 9) พรรคการเมืองที่จดทะเบียนแล้วมีสิทธิตามกฎหมาย(มาตรา 11) ในการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองและกิจการอื่นเพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของพรรคทั้งยังมีสิทธิรับเงินค่าบำรุงจากสมาชิกหรือรับบริจาคจากผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งรวมทั้งมีสถานที่ทำการเป็นของตนเอง สำหรับสถานะของพรรคการเมืองนั้นกฎหมายมิได้กำหนดให้พรรคการเมืองเป็นนิติบุคคลแต่ก็สามารถเป็นโจทก์หรือจำเลยทางแพ่งในศาลได้ในนามของพรรคการเมืองเองโดยมีหัวหน้าพรรคเป็นผู้แทน (มาตรา 12) ทั้งนี้ กฎหมายว่าด้วยสมาคมจะไม่นำมาใช้บังคับกับพรรคการเมือง (มาตรา 17) ส่วนการเพิกถอนการจดทะเบียนพรรคการเมืองซึ่งทำให้พรรคการเมืองสิ้นสภาพของความเป็นพรรคการเมืองนั้นเป็นอำนาจของศาล (มาตรา 3)

2) กฎหมายพรรคการเมือง พ.ศ. 2511 (บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ 2548: 172-174)

หลังจากที่ใช้เวลาในการร่างประมาณ 10 ปีได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญในวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2511และรัฐธรรมนูญได้รับรองสิทธิเสรีภาพในการรวมกันเป็นพรรคการเมืองไว้ในมาตรา 37โดยกำหนดให้การจัดตั้งและดำเนินการเป็นไปตามกฎหมายพรรคการเมือง ฉะนั้น ในวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2511 จึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511 ยังคงยึดมั่นในหลักการที่ให้พรรคการเมืองต้องจดทะเบียนแต่วิธีการในการขอจดทะเบียนในกฎหมายพรรคการเมืองนี้ ปรากฏว่าใช้วิธีการทำนองเดียวกันกับการขอจดทะเบียนบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (มาตรา 1097-1116) โดยแบ่งขั้นตอนการขอจดทะเบียนออกเป็น 2 ขั้นตอนด้วยกัน คือ ขั้นตอนแรกเป็นขั้นตอนเตรียมการโดยบุคคลสัญชาติไทยที่บรรลุนิติภาวะแล้วจำนวนตั้งแต่สิบห้าคนขึ้นไป หากประสงค์จะดำเนินการพรรคการเมืองจะต้องแจ้งนายทะเบียนเพื่อให้นายทะเบียนตรวจสอบหนังสือชี้ชวนบุคคลอื่นให้สมัครเป็นสมาชิกพรรคและเมื่อเห็นหนังสือชี้ชวนถูกต้องแล้วก็ให้นายทะเบียนออกหนังสือรับรองการแจ้ง(มาตรา 8)เมื่อสามารถรวบรวมสมาชิกได้ไม่น้อยกว่า 500 คนแล้วจึงดำเนินการในขั้นตอนที่สองภายใน 1 ปี หลังจากนั้นคือ ขั้นตอนการขอจดทะเบียนซึ่งผู้ยื่นคำร้องขอจดทะเบียนพรรคการเมืองจะต้องมีเอกสารตามที่ระบุในมาตรา 10 และ 11 ประกอบไปด้วยเป็นต้นว่ามีบัญชีรายชื่อของสมาชิกพรรคการเมืองจำนวน 500 คนซึ่งระบุรายละเอียดในส่วนชื่อ อาชีพ ที่อยู่ และลายมือชื่อ นอกจากนี้ ยังต้องแนบ

รายละเอียดเกี่ยวกับข้อบังคับของพรรคการเมือง ซึ่งกฎหมายระบุประเด็นที่จะต้องมีการกำหนดไว้ใน ข้อบังคับ 9 เรื่องด้วยกันโดยมิได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานไว้ในแต่ละประเด็นเช่นเดิม หากนายทะเบียนไม่รับรองหรือไม่ยอมจดทะเบียนพรรคการเมือง คณะผู้ริเริ่มก็สามารถยื่นคำร้องให้ศาลฎีกา วินิจฉัยได้ (มาตรา 9 และมาตรา 13) เช่นเดียวกับกฎหมายพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 และเมื่อจดทะเบียนแล้ว พรรคการเมืองจะมีฐานะเป็นนิติบุคคล(มาตรา 14) อย่างไรก็ตาม นายทะเบียนมีอำนาจ ตามกฎหมายที่จะควบคุมพรรคการเมืองได้ (มาตรา 20) ถึงขนาดที่หากมีการฝ่าฝืนคำสั่งของนายทะเบียนก็สามารถสั่งให้คณะกรรมการอำนวยการของพรรคการเมืองออกจากตำแหน่งทั้งคณะหรือ เป็นรายบุคคลได้ บทบัญญัติที่มีเพิ่มเติม คือ มาตรา 29 (4) ซึ่งบัญญัติให้เลิกพรรคการเมืองเมื่อไม่มี สมาชิกของพรรคการเมืองนั้นๆ ได้รับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไป 2 ครั้ง ติดต่อกัน มีข้อสังเกตว่าการวางเกณฑ์เช่นนี้ทำให้สถานะของความเป็นพรรคการเมืองขึ้นอยู่กับ ผลสำเร็จของการเลือกตั้งอันเป็นการเรียกร้องจากพรรคการเมืองมากเกินไป แท้ที่จริงแล้วการลง สมักรับเลือกตั้งน่าจะเป็นการปฏิบัติการกิจที่เพียงพอแล้วสำหรับพรรคการเมือง

3) *กฎหมายพรรคการเมืองฉบับที่สาม พ.ศ. 2517* (บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ 2538: 174-175)

ผลพวงของการเรียกร้องประชาธิปไตยจนเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ทำให้ได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2517 ซึ่งวางหลักเกณฑ์ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับพรรค การเมือง(มาตรา 117 (3)) และกำหนดคุณสมบัติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ต้องมีพรรคสังกัด (มาตรา 127 (7) และ (8)) ซึ่งเป็นการสรุปบทเรียนตามรัฐธรรมนูญจึงได้มีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติพรรคการเมืองเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2517 หลักเกณฑ์ของพระราชบัญญัติพรรค การเมือง พ.ศ. 2517 มีความคล้ายคลึงกฎหมายเดิมอยู่มาก หลักการและส่วนที่แตกต่างออกไป คือ มี การเพิ่มจำนวนสมาชิกพรรคการเมือง ก่อนขอจดทะเบียนซึ่งจะต้องมีไม่น้อยกว่า 1,000 คน(มาตรา 7) และหากมีการขัดแย้งกันเกี่ยวกับการใช้ชื่อพรรคการเมือง กฎหมายก็กำหนดวิธีการให้ศาลฎีกาชี้ ขาด (มาตรา 13) การควบคุมของนายทะเบียนตามกฎหมายฉบับนี้ยังคงมีอยู่แต่นายทะเบียนจะใช้ อำนาจเองไม่ได้ต้องใช้วิธียื่นคำร้องต่อศาลฎีกาให้ศาลฎีกาเป็นผู้สั่ง (มาตรา 24 วรรค 2) นอกจากนี้ การไม่มีสมาชิกได้รับเลือกตั้งไม่เป็นสาเหตุให้ต้องเลิกพรรคการเมืองในมาตราสุดท้าย (มาตรา 154) มีการเพิ่มโทษผู้ดำเนินการอย่างพรรคการเมืองโดยไม่จดทะเบียนเป็นโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปีปรับไม่ เกินหนึ่งแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

4) *กฎหมายพรรคการเมืองฉบับที่สี่ พ.ศ. 2524* (บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ 2538: 175)

ภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2521 แล้วโฉมหน้าของพรรคการเมืองเริ่มเปลี่ยนแปลงให้ต้องมีความผูกพันกับทุนทรัพย์มากขึ้น เนื่องจากผู้ร่างรัฐธรรมนูญเห็นว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตยจำเป็นต้องมีพรรคการเมืองที่เข้มแข็ง จึงเรียกร้องให้พรรคการเมืองมีฐานที่กว้างขึ้นในหมู่ของประชาชนและกำหนดจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งที่พรรคการเมืองจะต้องส่งในการเลือกตั้งทั่วไปในแต่ละครั้ง นอกจากนี้ ยังบัญญัติให้พรรคการเมืองต้องจัดทำบัญชีแสดงทรัพย์สินและหนี้สินเพิ่มเติมจากรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2517 ซึ่งกำหนดให้พรรคการเมืองต้องแสดงถึงที่มาของรายได้และรายจ่ายโดยเปิดเผย

การที่รัฐธรรมนูญต้องการส่งเสริมให้พรรคการเมืองมีความเข้มแข็งในระยะเวลาอันสั้นจึงมีการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดเกี่ยวกับการจดทะเบียนพรรคการเมืองโดยกำหนดให้มีสมาชิกก่อตั้งอย่างน้อย 5,000 คนและสมาชิกเหล่านี้จะต้องมีลักษณะกระจายไปตามภาคต่างๆ (มาตรา 17) ทั้งยังวางเกณฑ์ในการจัดตั้งสาขาพรรคให้ต้องมีสมาชิกพรรคตั้งแต่ 100 คน (มาตรา 27) ในส่วนของการเลิกพรรคการเมืองนั้น พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 มีลักษณะถอยหลังเข้าคลองจากพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2517 เพราะเหตุว่าเพิ่มกรณีที่เข้าข่ายต้องเลิกพรรคการเมืองขึ้นมาในกรอบที่ว่าหากพรรคการเมืองไม่ส่งหรือส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไปไม่ถึง 120 คน (มาตรา 46 (3)) หรือไม่มีสมาชิกได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไป (มาตรา 46 (4)) ก็ต้องเลิกพรรคการเมือง

5) กฎหมายพรรคการเมืองฉบับที่ห้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

ได้ตราขึ้นเมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2535 ปรากฏเหตุผลในการตราว่าเนื่องจากพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2534 มีบทบัญญัติหลายประการไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยซึ่งใช้บังคับเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2534 ประกอบกับมีบทบัญญัติบางประการยังไม่เหมาะสมสมควรที่จะปรับปรุงเสียใหม่จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ สาระสำคัญที่มีการเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติพรรคการเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ก็คือ การเพิ่มเติมบทบัญญัติในเรื่องการรวมพรรคการเมืองไว้ในหมวด 3 ทวิ ซึ่งเป็นบทบัญญัติใหม่ที่ไม่เคยปรากฏในกฎหมายพรรคการเมืองฉบับก่อนๆ

6) กฎหมายพรรคการเมืองฉบับที่หก พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 พ.ศ. 2538

ตราขึ้นเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2538 ปรากฏเหตุผลในการตราพระราชกำหนดนี้ว่า โดยที่มาตรา 112 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย(ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2538 กำหนดหลักเกณฑ์ในการที่พรรค

การเมืองต้องส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไปทั้งหมดรวมกันไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดที่จะพึงมีในการเลือกตั้งครั้งนั้น สมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ในส่วนที่เกี่ยวกับการส่งสมาชิกของพรรคการเมืองเข้าสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไปให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและโดยที่เป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนจึงจำเป็นต้องตราพระราชกำหนดนี้ สาระสำคัญที่มีการแก้ไขในครั้งนี้ คือ สาเหตุที่ทำให้พรรคการเมืองเลิกที่แต่เดิมกำหนดไว้ในมาตรา 46 ว่าพรรคการเมืองย่อมเลิกด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้ 3. ไม่ส่งหรือส่งสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไปไม่ถึงหนึ่งร้อยยี่สิบคน โดยพระราชกำหนดนี้แก้ไขเหตุในการเลิกพรรคการเมืองใน(3) ว่า“ไม่ส่งหรือส่งสมาชิกสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไปทั้งหมดรวมกันน้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดที่จะพึงมีในการเลือกตั้งครั้งนั้น”

7) *กฎหมายพรรคการเมืองฉบับที่เจ็ด พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541*

กฎหมายพรรคการเมืองฉบับนี้ได้กำหนดให้การจัดตั้งพรรคการเมืองสามารถดำเนินการได้ง่าย หากผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิด มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์และไม่มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญจำนวนตั้งแต่สิบห้าคนขึ้นไปสามารถรวมตัวกันจัดตั้งพรรคการเมืองได้ (มาตรา 8) และต้องมีสมาชิกห้าพันคนขึ้นไปภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่นายทะเบียนรับจดทะเบียนการจัดตั้งพรรคการเมืองและกระจายตามภาคและจังหวัดที่นายทะเบียนประกาศกำหนดและมีสาขาพรรคการเมืองอย่างน้อยภาคละหนึ่งสาขา เป็นครั้งแรกที่กฎหมายพรรคการเมืองกำหนดโครงสร้างคณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองอย่างชัดเจนว่าประกอบด้วย ประธานสาขา รองประธานสาขา เลขานุการสาขา รองเลขานุการสาขา ทรัพยากรสาขา โฆษกสาขา และกรรมการอื่นของสาขาพรรคการเมือง(มาตรา 31)ซึ่งมีลักษณะเดียวกับคณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง (มาตรา 12) ทั้งนี้ กฎหมายพรรคการเมืองวางกรอบให้หัวหน้าพรรคการเมือง กรรมการบริหารพรรคการเมือง และกรรมการสาขาพรรคการเมืองมีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตนเอง คู่สมรสและบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ (มาตรา 42) สำหรับพรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นก็ต้องแสดงบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินด้วยเช่นกัน (มาตรา 13) โดยถือว่า พรรคการเมืองเป็นนิติบุคคล (มาตรา 19) และยังคงห้ามการใช้ชื่อหรือถ้อยคำที่ทำให้เข้าใจว่าเป็นพรรคการเมืองโดยมิได้เป็นพรรคการเมือง (มาตรา 24) เป็นต้น

8) *กฎหมายพรรคการเมืองฉบับที่แปด พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550*

กฎหมายพรรคการเมืองฉบับนี้นับเป็นฉบับล่าสุด เป็นฉบับที่ใช้ระยะเวลาการยกร่างพระราชบัญญัติโดยคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญร่วมกับระยะเวลาการพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติตามมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2549 มีการใช้ระยะเวลาเพียง 90 วันเท่านั้นนับแต่วันที่จัดทำร่างรัฐธรรมนูญแล้วเสร็จ ซึ่งถือว่าเป็นระยะเวลาที่สั้นมากเมื่อเทียบกับพระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับอื่นๆที่ผ่านมาแต่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 ก็มีสาระสำคัญที่เปลี่ยนแปลงไปจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 และกฎหมายพรรคการเมืองฉบับเดิมหลายประการและบางกรณีเป็นการเปลี่ยนแปลงในหลักการสำคัญเพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งสามารถจำแนกหลักการที่สำคัญที่มีการกำหนดขึ้นใหม่หรือเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 ไว้ 5 ประการด้วยกัน(คณะทำงานประชาสัมพันธ์เชิงบูรณาการ 2552: 93) คือ

1. หลักความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรคการเมือง
2. หลักความโปร่งใสและตรวจสอบได้กับการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง
3. หลักการสนับสนุนพรรคการเมืองโดยรัฐ
4. หลักความรับผิดชอบร่วมกันของคณะกรรมการบริหารพรรค
5. หลักการเลิกและยุบพรรคการเมือง

2.8 บทบาท หน้าที่ของพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมือง

2.8.1 บทบาท หน้าที่ของพรรคการเมือง

1) การผสมผสาน (Integration) หรือการสร้างชาติ (Nation-Building)

พรรคการเมืองทำหน้าที่ในการผสมผสานความแตกต่างในเรื่องเผ่าพันธุ์ ศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรมโดยมีอุดมการณ์ทางการเมืองเป็นฐาน ดังนั้น ในบางกรณีพรรคการเมืองจึงทำหน้าที่ประสานความแตกต่างของสมาชิกในประชาคมการเมือง พรรคการเมืองในลักษณะนี้บางครั้งก็เรียกว่าพรรคที่สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน(Party of Solidarity) กล่าวอีกนัยหนึ่ง พรรคการเมืองเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชนการเมือง

พรรคการเมืองยังทำหน้าที่สร้างชาติ(Nation-Building) สำหรับประเทศเกิดใหม่ ทั้งนี้ เนื่องจากประชาคมการเมืองขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจึงต้องใช้พรรคการเมืองเป็นตัวรวมประชาชนและเป็นสถาบันที่เป็นฐานสำหรับสร้างชาติ ตัวอย่างประเทศใน

แอฟริกาตะวันตกได้ใช้พรรคการเมืองเป็นสถาบันรวมชาติและเป็นฐานการสร้างชาติจนเรียกว่ารัฐพรรคการเมือง (Party-States)

2) พรรคการเมืองเป็นสถาบันที่ให้ความชอบธรรมกับระบบการเมืองหรือเจ้าหน้าที่การเมือง

ทั้งนี้ เพราะว่าการเมืองในรูปแบบใหม่จำเป็นต้องมีตัวแทนจากกลุ่มชนต่างๆ ให้ความยินยอมการใช้อำนาจหรือการแจกแจงสิ่งที่มีคุณค่าให้แก่สังคม พรรคการเมืองซึ่งมีตัวแทนจากกลุ่มต่างๆ ในสังคมจึงทำหน้าที่เป็นสถาบันที่ให้ความชอบธรรมกับระบบการเมืองหรือเจ้าหน้าที่การเมือง กล่าวอีกนัยหนึ่ง พรรคการเมืองมีความจำเป็นในแง่การเป็นสถาบันที่ให้ความชอบธรรมกับระบบการเมืองและการจัดตั้งรัฐบาล ดังนั้น ในประเทศต่างๆ จึงมักมีพรรคการเมืองเป็นองค์การจัดตั้งไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย สังคมนิยมหรือฟาสซิสต์

3) พรรคการเมืองเป็นช่องทางการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับระบบการเมืองแบบทันสมัย ทั้งนี้ เพราะเหตุผลหลายประการ

ประการแรก เป็นการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนที่ต้องการมีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจนโยบายซึ่งการมีส่วนร่วมโดยการเป็นสมาชิกพรรคก็เป็นการกระทำบทบาทดังกล่าวโดยทางอ้อมหรือทางตรง

ประการที่สอง การมีส่วนร่วมจะเปิดโอกาสให้ระบายความเดือดร้อน ความไม่พอใจ ฯลฯ ภายในกลไกของระบบการเมืองเท่ากับเป็นการเปิดช่องให้มีการแสดงความต้องการแบบหนึ่งเพื่อให้ความไม่พอใจทางการเมืองทั้งหลายได้มีการจัดระดับความสำคัญและกลายเป็นข้อเสนอเพื่อแก้ไขและเป็นนโยบาย

ประการที่สาม การมีส่วนร่วมทำให้สามารถระดมพลังทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นประโยชน์ต่อระบบการเมือง ทั้งนี้ เพราะการพัฒนาสังคมในปัจจุบันนี้ต้องอาศัยระบบการเมือง ระดมทรัพยากรมนุษย์และธรรมชาติเพื่อให้เกิดการพัฒนา การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นวิธีการอันหนึ่งที่จะระดมทรัพยากรดังกล่าว

4) พรรคการเมืองเป็นสถาบันที่จะฝึกความชำนาญในทางการเมือง

การต่อรอง การจับเคี้ยว การถกเถียง ความอดทนอดกลั้น การพยายามใช้เหตุผล และวิทยาการเพื่อแจกแจงทรัพยากรให้เป็นประโยชน์ ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนร่วม จึงมีโอกาสในการฝึกฝนทักษะในขณะเดียวกันจากกระบวนการมีส่วนร่วมนี้จะนำไปสู่การเลือกสรร (Recruitment) ผู้นำทางการเมืองไปในตัวเพราะผู้มีแววเป็นผู้นำทางการเมืองจะปรากฏตัวขึ้นจากกระบวนการต่างๆ ดังกล่าว

แล้วข้างต้น ความสำคัญของพรรคการเมืองในแง่นี้จึงสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับประเทศไทยนั้นจะเห็นว่า มีปัญหาเรื่องผู้นำทางการเมืองโดยเฉพาะในยามวิกฤตและปัญหาดังกล่าวนี้ กล่าวได้ว่า มีสาเหตุมาจากขาดกระบวนการฝึกฝนเพราะขาดระบบพรรคการเมืองในลักษณะต่อเนื่อง

5) พรรคการเมืองจะทำหน้าที่เป็นฐานสำคัญที่รองรับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

ทั้งนี้ เพราะข้อเท็จจริงที่ว่าทำให้ทันสมัย(Modernization)จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งถ้าหากการมีส่วนร่วมดังกล่าวไม่มีสถาบันทางการเมืองมารองรับก็อาจนำไปสู่ความไร้เสถียรภาพทางการเมืองและความรุนแรงทางการเมืองได้

ข้อถกเถียงนี้จะเป็นการตอบคำถามสำคัญที่นักเศรษฐศาสตร์บางกลุ่มได้ถามว่า “เป็นไปได้หรือไม่ที่จะมีการพัฒนาเศรษฐกิจโดยไม่มีการพัฒนาการเมือง” นักเศรษฐศาสตร์กลุ่มนี้มักจะยกตัวอย่างประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมใหม่สี่ประเทศ ได้แก่ เกาหลีใต้ ฮองกง สิงคโปร์และไต้หวัน คำตอบทางรัฐศาสตร์ ก็คือ “ได้แต่ในระยะสั้น” ในระยะยาวย่อมจะประสบปัญหา ดาวอช รอสเทา (Dankwart Rustow อ้างถึงใน ลิจิต ธีรเวคิน 2553: 319) และตรงกับที่นักรัฐศาสตร์ได้ตั้งเป็นสมมติฐานไว้ข้างต้น

ดังนั้น พรรคการเมืองจึงมีส่วนในการทำหน้าที่เป็นฐานที่พุงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเพราะถ้าไม่มีพรรคการเมืองซึ่งทำหน้าที่เปิดโอกาสให้คนมีส่วนร่วม ซึ่งจะเพิ่มมากขึ้นจากความจำเป็นทางสังคมและเศรษฐกิจก็จะเกิดความวุ่นวายและปั่นป่วนทางการเมืองจะนำไปสู่การชะงักงันของการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างมหันต์ นอกจากทำหน้าที่เป็นฐานเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแล้ว พรรคการเมืองยังทำหน้าที่เป็นสถาบันที่กำหนดนโยบายและทิศทางของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมด้วย ดังนั้น บทบาทของพรรคการเมืองต่อตัวแปรทางสังคมและเศรษฐกิจจึงมีทั้งทางตรงและทางอ้อมในฐานะเป็นฐานเสริม

6) พรรคการเมืองที่มีการจัดตั้ง มีอุดมการณ์ มีกลไกการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ฯลฯ

ยังทำหน้าที่สำคัญยิ่งในทางการเมือง กล่าวคือ เป็นองค์กรสำคัญในการพัฒนาการเมืองในแง่การจัดตั้งสถาบันทางการเมืองซึ่งมีบทบาทและหน้าที่สำคัญๆ ห้าประการดังกล่าวมาแล้ว ความสำคัญของพรรคการเมืองในแง่นี้จะเห็นได้จากข้อเท็จจริงที่ว่า ไม่มีประชาคมการเมืองแบบทันสมัยใดที่มีการระดมทรัพยากรมนุษย์และธรรมชาติสูงปรากฏขึ้น โดยปราศจากพรรคการเมืองไม่ว่าจะเป็นรูปพรรคเดียว สองพรรคหรือหลายพรรค (ลิจิต ธีรเวคิน 2553: 318-320)

2.8.2 บทบาทหน้าที่ของสาขาพรรคการเมือง

สาขาพรรคการเมืองถือเป็นส่วนหนึ่งของพรรคการเมืองซึ่งมีหน้าที่ต้องดำเนินการทั้งหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายและหน้าที่ที่ควรปฏิบัติ โดยสามารถจำแนกได้ดังนี้

1) บทบาทหน้าที่ตามกฎหมาย

- (1) ดำเนินกิจการของสาขาพรรคการเมืองให้เป็นไปตามนโยบายและข้อบังคับพรรคการเมือง
- (2) จัดให้มีการประชุมของสาขาพรรคการเมืองและเข้าร่วมประชุมใหญ่กับพรรคการเมืองตามข้อบังคับพรรค
- (3) จัดทำบัญชีของสาขาพรรค รับรองความถูกต้อง ตลอดจนจัดส่งบัญชีสาขาพรรคการเมืองเพื่อแสดงรวมไว้ในบัญชีของพรรคการเมืองและปิดบัญชีครั้งแรกภายในวันสิ้นปีปฏิทินเป็นประจำทุกปี
- (4) กรณีมีการรับบริจาคเงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดให้แก่พรรคต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายและประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้งและต้องนำส่งเข้าบัญชีแสดงรายรับจากการบริจาคภายใน 7 วันนับแต่วันที่ได้รับบริจาค
- (5) แจ้งการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดต่างๆของสาขาพรรค เช่น การเปลี่ยนแปลงกรรมการสาขา การเปลี่ยนแปลงที่ตั้งสำนักงานสาขาและอื่นๆให้พรรคทราบเพื่อแจ้งการเปลี่ยนแปลงต่อนายทะเบียนภายในกำหนดและเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามข้อบังคับพรรค

2) บทบาทหน้าที่ที่ควรปฏิบัติ

- (1) หน้าที่ในการรับและสรรหาบุคคลเข้าเป็นสมาชิกพรรค โดยสาขาพรรคควรทำหน้าที่ในการระดมและแสวงหาการสนับสนุนจากประชาชนในทุกรูปแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับบุคคลที่มีคุณสมบัติครบถ้วนและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมายเข้าเป็นสมาชิกพรรคเพื่อขยายฐานการสนับสนุนจากประชาชนของพรรคให้กว้างขวางและทั่วถึงในทุกพื้นที่มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การรับบุคคลเข้าเป็นสมาชิกพรรคนอกจากต้องเป็นไปโดยสมัครใจแล้ว ยังควรคำนึงถึงความเชื่อมั่นและศรัทธาในอุดมการณ์หรือแนวนโยบายของพรรค
- (2) หน้าที่ในการให้ความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไป ซึ่งการให้ความรู้ทางการเมืองนี้ถือเป็นภารกิจหลักประการหนึ่งของสาขาพรรคการเมืองที่ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและจริงจัง
- (3) หน้าที่ในการเป็นสื่อกลางระหว่างพรรคการเมืองกับสมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไป ในการนำนโยบายของพรรคมาสู่การปฏิบัติรวมถึงการรณรงค์ประชาสัมพันธ์นโยบายของพรรคให้เป็นที่รู้จักและศรัทธาจากประชาชน

(4) หน้าที่ในการช่วยพิจารณา สรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค โดยทำหน้าที่สรรหาและคัดเลือกบุคคลที่มีความเหมาะสมเพื่อเสนอชื่อเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคและให้การสนับสนุนอย่างแข็งขันต่อผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคในกรณีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

(5) หน้าที่ในการรับฟังปัญหา ความเดือดร้อนและข้อคิดเห็นในนโยบายสาธารณะจากสมาชิกและประชาชนในพื้นที่ และพิจารณาหาแนวทางแก้ไขในขีดความสามารถที่กระทำได้หรือนำเสนอต่อพรรคการเมือง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาดำเนินการ

(6) หน้าที่ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ตามนโยบายของพรรคหรือตามแผนการดำเนินงานของสาขาพรรค โดยมีการประสานกับพรรคการเมืองอย่างใกล้ชิด และรายงานผลการดำเนินการตลอดจนอุปสรรค ข้อขัดข้องต่างๆ ให้กับพรรคการเมืองทราบเพื่อหาแนวทางปรับปรุงแก้ไข

(7) หน้าที่อื่นๆเท่าที่เห็นสมควรและไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมายรวมถึงนโยบายและข้อบังคับของพรรค

2.9 ความสำคัญของพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมือง

2.9.1 ความสำคัญของพรรคการเมือง

พรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองที่มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งในระบอบประชาธิปไตยเพราะพรรคการเมืองเป็นศูนย์กลางและศูนย์กลางของประชาชนที่มีอุดมการณ์ แนวความคิดและผลประโยชน์ทางการเมืองที่สอดคล้องกัน นอกจากนี้ การมีพรรคการเมืองยังเป็นการเปิดโอกาสให้มีการต่อสู้ทางการเมืองโดยยึดหลักเสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชนเป็นสำคัญเพื่อเลือกกลุ่มหรือคณะบุคคลเข้ามาเป็นรัฐบาลและแยกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากการเลือกของประชาชนออกเป็นฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลโดยทำหน้าที่ทางการเมืองในรัฐสภาาร่วมกันเพื่อทำการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน (สมบัติ ชำรงชัญวงศ์ 2549: 407)

พรรคการเมืองจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในขั้นตอนของกระบวนการทางการเมืองและพรรคการเมืองมีส่วนที่จะสนับสนุนและเสริมสร้างหรือทำลายระบอบการปกครองได้ ถ้าหากว่าพรรคการเมืองหรือราษฎรยังไม่รู้จักและเข้าใจถึงความจำเป็นของการมีพรรคการเมืองที่ดีพอซึ่งในระบอบการปกครองประชาธิปไตยนั้นได้ให้ราษฎรเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยทั้งปวงแต่ถ้าหากจะให้ราษฎรทุกคนเข้าไปแสดงความคิดเห็น จัดการบ้านเมืองเองโดยตรงย่อมทำไม่ได้ ดังนั้น จึงต้องมีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรเข้าไปทำหน้าที่แทนราษฎรดังกล่าว จากการที่ให้ผู้แทนราษฎรเข้าไปทำหน้าที่แทนราษฎรในสภาหรือในรัฐบาลนั้น ผู้แทนราษฎรแต่ละคนก็จะนำเอาความคิดของตนไปใช้ซึ่งอาจจะไม่ตรงกับความคิดหรือความประสงค์ของราษฎรซึ่งได้เลือก

ตนเองเข้าไปและซึ่งก็เป็นการยากที่จะให้ผู้แทนราษฎรได้เข้าใจจิตใจและทราบความประสงค์ของราษฎรที่เลือกตนเข้าไปได้ทั้งหมด เพราะแต่ละคนย่อมมีจิตใจและความประสงค์แตกต่างกันออกไป เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวการตั้งพรรคการเมืองจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะรวบรวมบุคคลที่มีความเห็นแตกต่างกันออกไปให้เข้ามาร่วมอุดมการณ์ในหลักการใหญ่ๆซึ่งบุคคลเหล่านั้นอาจจะยอมรับร่วมกันได้ พรรคการเมืองจะได้เป็นแกนนำในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของราษฎรเหล่านั้น ให้บรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ได้มีความคิดเห็นร่วมกัน ด้วยการที่บรรดาสมาชิกของพรรคการเมืองแต่ละพรรคที่ตนรวมกันอยู่ก็จะได้ร่วมใจกันเลือกสมาชิกในพรรคของตนลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรเพื่อเข้าไปทำหน้าที่ในทางนิติบัญญัติให้มากที่สุดตามครรลองของระบอบประชาธิปไตยแล้วพรรคการเมืองที่ได้รับเลือกตั้งเข้าไปมากที่สุดก็จะมีโอกาสได้เป็นผู้จัดตั้งรัฐบาลบริหารราชการแผ่นดิน โดยถือว่าราษฎรส่วนใหญ่มอบความไว้วางใจให้กับพรรคดังกล่าวให้ทำหน้าที่จัดการปกครองประเทศ

2.9.2 ความสำคัญของสาขาพรรคการเมือง

สาขาพรรคการเมืองเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของพรรคการเมืองตามกฎหมาย โดยมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 ได้กำหนดว่า “ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่นายทะเบียนรับจดทะเบียนการเลือกตั้งพรรคการเมืองใด พรรคการเมืองนั้นต้องดำเนินการรับสมัครสมาชิกให้มีจำนวนไม่น้อยกว่าห้าพันคนซึ่งอย่างน้อยต้องประกอบด้วยสมาชิกซึ่งมีที่อยู่ในแต่ละภาค ตามบัญชีรายชื่อภาคและจังหวัดที่นายทะเบียนประกาศกำหนดและมีสาขาพรรคการเมืองอย่างน้อยภาคละหนึ่งสาขา” โดยหากพรรคการเมืองใดที่ไม่สามารถจัดตั้งสาขาพรรคครบถ้วน (อย่างน้อย 4 สาขาใน 4 ภาค) ภายในระยะเวลาที่กำหนดย่อมสิ้นสภาพความเป็นพรรคการเมืองตามมาตรา 91 วรรคหนึ่ง (1)

นอกจากความสำคัญในแง่กฎหมายดังกล่าวแล้ว สาขาพรรคการเมืองยังมีความสำคัญต่อพรรคการเมืองในฐานะที่เป็นรากฐานของพรรคการเมืองและเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างสมาชิกกับพรรคการเมืองตลอดจนเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการดำเนินกิจการของพรรคให้มีการแพร่ขยายออกไปยังภูมิภาคต่างๆอย่างทั่วถึง

โดยความสำคัญของสาขาพรรคการเมืองต่อพรรคการเมืองและการเมืองการปกครองในภาพรวม อาจพิจารณาจำแนกได้ในประเด็นต่างๆได้ ดังนี้

1. สาขาพรรคการเมืองเป็นแหล่งในการให้ความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกและประชาชนและเป็นกลไกที่สำคัญในการสร้างและส่งเสริมผู้นำทางการเมืองในระดับท้องถิ่นทั้งผู้นำแบบทางการและผู้นำทางธรรมชาติโดยสาขาพรรคจะทำหน้าที่เช่นเดียวกับโรงเรียนทาง

การเมืองซึ่งมีทั้งทฤษฎีและภาคปฏิบัติเพื่อให้กรรมการสาขา สมาชิก ตลอดจนประชาชนทั่วไปได้เข้ามาศึกษาและร่วมกิจกรรมทางการเมืองในระดับต่างๆ

2. สาขาพรรคเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลข่าวสารและค้นหาปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้พรรคการเมืองนำไปกำหนดเป็นนโยบายและแนวทางการดำเนินงานของพรรค โดยสาขาพรรคซึ่งมีที่ตั้งสำนักงานกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคและท้องที่ต่างๆจะเป็นผู้รวบรวมข้อมูลข่าวสารและปัญหาความต้องการของพื้นที่เพื่อนำเสนอต่อสำนักงานใหญ่พรรควิเคราะห์และกำหนดแนวทางแก้ไขโดยอาจกำหนดเป็นนโยบายหรือยุทธศาสตร์ในการพัฒนาของพรรคหรือช่วยในการผลักดันและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวซึ่งอาจเป็นปัญหาเฉพาะพื้นที่หรือปัญหาในภาพรวมของประเทศก็ได้ อาทิเช่น ปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรรายย่อย ปัญหามลภาวะและแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม ปัญหาการลักลอบนำเข้ายาเสพติดและปัญหาแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย เป็นต้น

3. สาขาพรรคเป็นกลไกในการสรรหาและคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคที่มีคุณภาพและสนับสนุน ส่งเสริมให้การเลือกตั้งในทุกระดับเป็นไปด้วยความสุจริตและเที่ยงธรรม โดยสาขาพรรคจะทำหน้าที่ในการสรรหาบุคคลที่มีความเหมาะสมและมีความพร้อมเพื่อเสนอชื่อเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองนั้นๆหรือเสนอชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้บริหารท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น โดยผู้ได้รับการเสนอชื่อ อาจเป็นกรรมการสาขาหรือสมาชิกพรรคและมีหน้าที่ในการสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรค ตลอดจนสอดส่องดูแลให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม โดยการตั้งตัวแทนของพรรคไปทำหน้าที่เป็นกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งและกรรมการนับคะแนนและให้ข้อมูลเบาะแสในกรณีที่มีผู้สมัครหรือผู้ใดกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งรวมถึงการคัดค้านการเลือกตั้งหากเห็นว่าเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

4. สาขาพรรคการเมืองเป็นสื่อประสานระหว่างประชาชนในท้องที่และท้องถิ่นรวมถึงองค์กรภาคเอกชนกับพรรคการเมืองโดยเป็นช่องทางในการแสดงความคิดเห็นหรือแสดงข้อเรียกร้องในกิจการสาธารณะต่างๆผ่านไปยังพรรคการเมืองเพื่อผลักดันให้ฝ่ายบริหารหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายและแก้ไขปัญหาต่างๆ

5. สาขาพรรคเป็นกลไกในการนำนโยบายของพรรคการเมืองไปสู่การปฏิบัติในท้องที่และท้องถิ่นต่างๆหรือในกรณีหากเป็นการผลักดันนโยบายผ่านกลไกของรัฐ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สาขาพรรคก็จะเป็นกลไกในการประสาน ตรวจสอบและให้คำแนะนำในการดำเนินการแก้ไขปัญหาตามนโยบายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตรงเป้าหมายมากที่สุดรวมถึงการประเมินผลเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขในระยะต่อไป

6. สาขาพรรคเป็นกลไกหลักในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับพรรคการเมืองและระบบการเมือง โดยการหาสมาชิกพรรคและผู้สนับสนุนพรรคการเมืองตลอดจนส่งเสริมและกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับการรับรู้และมีความตื่นตัวทางการเมือง การเข้าร่วมกิจกรรม การสนับสนุนอื่นๆ เช่น การบริจาค การเข้าเป็นสมาชิก การเข้าเป็นกรรมการสาขาหรือคณะกรรมการบริหารพรรคและการเข้ามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาพรรคการเมือง

ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ (2524: 52-56) กล่าวไว้ว่า ในระบอบประชาธิปไตย พรรคการเมืองจะต้องมีสาขาพรรคให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้และจะต้องมีสาขากระจัดกระจายไปยังทุกท้องถิ่นและทุกผลประโยชน์หรือมิฉะนั้นก็ต้องให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ทั้งนี้ สาขาพรรคการเมืองมีความสำคัญอย่างน้อย 9 ประการ

1. เป็นการสร้างผู้นำทางการเมืองในท้องถิ่น (Training for local leadership) กล่าวคือ สมาชิกพรรคหรือผู้สนใจในท้องถิ่นสามารถมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) ผ่านทางสาขาพรรค เช่น การมีโอกาสได้เป็นหัวหน้าพรรค กรรมการกลาง สาขาพรรคระดับภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล เลขานุการสาขาพรรค โฆษกสาขาพรรค ฯลฯ และเมื่อมีการประชุมกรรมการกลางของพรรคในระดับชาติ (National convention) ผู้นำทางการเมืองเหล่านี้จะได้รับคัดเลือกเป็นตัวแทนไปร่วมประชุมหรืออาจได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่เป็นกรรมการกลางก็ได้ นับว่า เป็นการสร้างผู้นำทางการเมืองในระดับท้องถิ่นอย่างแท้จริงและถ้าสาขาพรรคได้ทำหน้าที่นี้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว การฝึกอบรมผู้นำทางการเมืองก็จะไม่ต้องพึ่งสถาบันราชการ (Bureaucracy) ซึ่งไม่มีความเหมาะสมกับการฝึกอบรมผู้นำทางการเมืองอีกต่อไป

2. เป็นการสร้างรากฐานให้พรรคการเมืองมีความเข้มแข็งและกลายเป็นสถาบันของประเทศชาติอย่างแท้จริง (Bases for political institution) พรรคการเมืองที่ดีจะต้องมีรากฐานที่มั่นคงเพราะจะช่วยให้พรรคการเมืองกลายเป็นสถาบัน เช่น พรรคประชาธิปไตยซึ่งเป็นพรรคที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทยในขณะนี้แต่ก็มิได้หมายความว่าไม่มีโอกาสล้มเลิกหรือสิ้นสุดไปได้ถ้าหากประชาชนไม่สนับสนุนก็อาจจะสิ้นสุดๆ ไปได้เหมือนพรรคเสรีนิยม (Liberal Party) ในอังกฤษซึ่งเคยรุ่งเรืองมาระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 18 เรื่อยมาจนถึงปีค.ศ. 1941 พรรคแรงงาน (Labor Party) ก็ได้เข้ามาแทนที่เพราะได้รับคะแนนนิยมจากประชาชนและได้จัดตั้งรัฐบาลเป็นครั้งแรกและพรรคเสรีนิยมก็ได้สิ้นสุดความนิยมจากประชาชนลงตั้งแต่นั้นมาหรือพรรคสหพันธ์ (Federalist Party) ซึ่งเกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาในปีค.ศ. 1782 และได้มีสมาชิกของพรรคเป็นประธานาธิบดีหลายคนแต่ก็ต้องล้มเลิกไปในปีค.ศ. 1820 เนื่องจากประชาชนไม่สนับสนุน ก็ด้วยเหตุนี้พรรคประชาธิปไตยจึงควรขยายสาขาพรรคให้กว้างขวางออกไปในทุกส่วนของประเทศและขยายไปยัง

กลุ่มผลประโยชน์ให้มากกลุ่มเท่าที่จะทำได้เพื่อสร้างรากฐาน (Base) และเพื่อให้พรรคกลายเป็นสถาบันหลักของชาติไทยต่อไป

3. สาขาพรรคจะเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลและข่าวสารต่างๆป้อนให้กับพรรค(Data collection) กล่าวคือ สาขาพรรคมีความใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่น สาขาพรรคจะสามารถหาข้อมูลที่ถูกต้องหรือใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นมากกว่าแหล่งใดๆของพรรค การที่พรรคไม่มีสาขาจะทำให้พรรคได้ข้อมูลที่อาจผิดพลาดหรือไม่ทันสมัยได้นอกจากนี้ การเสนอป้อนข่าวสารและข้อมูลให้พรรคจะช่วยให้พรรคได้มีโอกาสปรับปรุงนโยบายให้ทันสมัยและอยู่ในความนิยมของประชาชนเสมอ

4. สาขาพรรคจะเป็นการตอบสนองความต้องการของประชาชนที่ให้ความสนใจในนโยบายและวิธีดำเนินงานของพรรคในขณะเดียวกันก็สามารถหาทางโฆษณา นโยบายไปยังหมู่ประชาชนให้กว้างขวางได้ ในที่สุดก็จะมีจำนวนสมาชิกพรรคมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ พรรคการเมืองสามารถให้การศึกษอบรมทางการเมือง (Political education) แก่ประชาชนในท้องถิ่นให้รู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบในระบอบประชาธิปไตยได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรู้จักพรรคการเมืองและการรู้จักใช้บริการของพรรคการเมืองให้เกิดประโยชน์กับเขา ซึ่งจะกระทำโดยออกใบปลิว พิมพ์หนังสือเล่มเล็กๆที่เข้าใจง่ายหรือให้การศึกษอบรมเนื่องในโอกาสงานเทศกาลต่างๆซึ่งสาขาพรรคสามารถกระทำได้โดยไม่ยากนัก แต่ถ้าไม่มีสาขาพรรคแล้ว พรรคการเมืองจะกระทำได้อย่างมากเพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคจะไม่มีเวลาที่จะทำหน้าที่ดังกล่าวได้ ยิ่งกว่านั้นสาขาพรรคย่อมทำหน้าที่ให้การศึกษอบรมแก่ประชาชนในท้องถิ่นได้ดีกว่าเพราะรู้ข้อมูลดีกว่า

5. สาขาพรรคจะทำหน้าที่สนับสนุนการเลือกตั้งของพรรคไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งทั่วไป (General elections) การเลือกตั้งซ่อม (By-elections) หรือการเลือกตั้งสภาท้องถิ่น (Local election) เช่น การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด สมาชิกสภาจังหวัด นายกเทศมนตรี เทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ เป็นต้น ในที่สุด พรรคการเมืองก็จะกลายเป็นสถาบันทางการเมืองที่สำคัญและจะขาดเสียมิได้สำหรับประชาธิปไตยในประเทศไทยและถ้าพรรคประชาธิปไตยสามารถมีสมาชิกได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาระดับต่างๆทั่วประเทศและตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นทั่วประเทศก็จะกลายเป็นพรรคการเมืองที่ยิ่งใหญ่และทำคุณประโยชน์ให้กับประเทศชาติได้อย่างมาก

6. สาขาพรรคมีส่วนช่วยพิจารณาสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพราะการสรรหาจะต้องเริ่มจากสาขาพรรคในท้องถิ่นก่อน (กรุงเทพฯก็ต้องถือว่าเป็นสาขาพรรคในระดับท้องถิ่นเพียงแต่เป็นเขตนครหลวงเท่านั้น)จากระดับตำบล (ถ้ามี)ก็

เสนอมายังสาขาระดับอำเภอ(ถ้ามี)และเสนอขึ้นมาถึงระดับจังหวัด จากจังหวัดก็เสนอมายังภาคและภาคก็เสนอมายังคณะกรรมการกลาง (Central Committee) ซึ่งจะเป็นการช่วยกันกรองการพิจารณาให้ได้คนดีมีฝีมือและสามารถไปทำชื่อเสียงกับพรรคได้ต่อไป

7. สาขาพรรคในท้องถิ่นจะเป็นศูนย์รวม(Center)ในความคิดเห็นทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่เป็นผลประโยชน์โดยตรงและโดยอ้อมของท้องถิ่น ถ้าไม่มีสาขาพรรคประชาชนผู้ให้ความสนใจอาจจะต้องเสนอมายังคณะกรรมการกลางของพรรคหรือกรรมการอื่นของพรรคที่สำนักงานใหญ่ ทำให้เสียเวลาและบางครั้งพรรคการเมืองอื่นอาจถือโอกาสดึงประชาชนเหล่านั้นไปเสียก็ได้

8. สาขาพรรคจะทำหน้าที่เป็นสื่อประสาน(Link)ระหว่างพรรคการเมืองกับสมาชิกพรรคหรือผู้ให้ความสนใจในกิจการของพรรคได้เป็นอย่างดีเพราะถ้าไม่มีสาขาพรรคแล้ว สมาชิกพรรคก็ต้องติดต่อโดยตรงกับศูนย์บัญชาการหรือสำนักงานใหญ่ที่กรุงเทพฯซึ่งจะเป็นการยากลำบากและในทำนองเดียวกันสำนักงานใหญ่ของพรรคก็สามารถติดต่อกับสมาชิกพรรคได้โดยผ่านทางสาขาพรรคในท้องถิ่น

9. สาขาพรรคจะเป็นองค์กรที่สามารถนำเอานโยบายของพรรคไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติเป็นอย่างดีเพราะสาขาพรรคมีความใกล้ชิดกับสมาชิกพรรคซึ่งอยู่กระจัดกระจายในท้องถิ่น นอกจากนี้ สาขาพรรคอาจถือโอกาสแทรกซึมเข้าไปในสื่อมวลชนของท้องถิ่น อาทิ การอธิบายปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา การแพทย์ ฯลฯ ในทัศนะของพรรคการเมือง ด้วยเหตุนี้ ในประเทศอังกฤษ สวิตเซอร์แลนด์ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ฯลฯ ประชาชนจึงไม่กลัวการปฏิวัติหรือรัฐประหารเพราะสาขาพรรคได้ให้การศึกษาด้านการเมืองที่ถูกต้องจึงเกิดประชาธิปไตยขึ้นอย่างมั่นคง

2.10 แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการก่อตั้งและการดำเนินกิจการของสาขาพรรคการเมือง

2.10.1 แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการก่อตั้งสาขาพรรคการเมือง

1) หลักเกณฑ์

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 มาตรา 26 และมาตรา 36 ได้กำหนดให้พรรคการเมืองต้องจัดให้มีสาขาพรรคการเมืองอย่างน้อยภาคละหนึ่งสาขาและแต่ละสาขาให้มีคณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินกิจการให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย นโยบายและข้อบังคับพรรคการเมืองซึ่งการดำเนินกิจการของสาขาพรรคการเมืองมีรายละเอียดและขั้นตอนที่จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายหลายประการ

(1) ข้อกฎหมายและประกาศนายทะเบียนพรรคการเมือง

ก. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรค

การเมือง พ.ศ. 2550

มาตรา 34 บัญญัติว่า “ในกรณีที่พรรคการเมืองใดจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองให้หัวหน้าพรรคการเมืองมีหนังสือแจ้งการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองต่อนายทะเบียนภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่จัดตั้งสาขาพรรคการเมืองนั้น

หนังสือแจ้งการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองให้เป็นไปตามแบบที่นายทะเบียนกำหนดและอย่างน้อยจะต้องมีรายการแสดงที่ตั้งสาขาพรรคการเมือง รายชื่ออาชีพ และที่อยู่ของกรรมการสาขาพรรคการเมืองนั้น

เมื่อนายทะเบียนได้รับแจ้งการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองแล้วให้ออกหนังสือรับรองการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ “ได้รับแจ้ง”

มาตรา 35 บัญญัติว่า “คณะกรรมการสาขาพรรคการเมือง ประกอบด้วย ประธานสาขาพรรคการเมือง รองประธานสาขาพรรคการเมือง เลขานุการสาขาพรรคการเมือง รองเลขานุการสาขาพรรคการเมือง เภรัญญิกสาขาพรรคการเมือง นายทะเบียนสมาชิกสาขาพรรคการเมือง โฆษกสาขาพรรคการเมืองและกรรมการอื่นของสาขาพรรคการเมือง ซึ่งเลือกตั้งโดยที่ประชุมใหญ่สาขาพรรคการเมืองจากสมาชิกผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิด มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์และไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 102 (1) (2) (3) (4) (5) (6) (7) (13) และ (14) ของรัฐธรรมนูญ

กรรมการสาขาพรรคการเมืองมีวาระการดำรงตำแหน่งตามข้อบังคับพรรคการเมืองซึ่งต้องไม่เกินคราวละสี่ปีและอาจได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งอีกได้”

ข. ประกาศนายทะเบียนพรรคการเมืองเรื่องแบบหนังสือแจ้งการจัดตั้งสาขาพรรคการเมือง

นายทะเบียนได้กำหนดแบบหนังสือแจ้งการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองโดยให้ใช้แบบทพ. 2 ควบคู่กับแบบบัญชีรายชื่อคณะกรรมการสาขาพรรคการเมือง (แบบทพ. 3)

(2) ข้อบังคับของพรรคการเมืองนั้น

2) วิธีการ

จากหลักเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมาย ระเบียบ ประกาศและข้อบังคับของพรรคการเมืองตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่าข้อกำหนดดังกล่าวได้กำหนดไว้

กว้างๆเป็นหลักไว้เท่านั้น ดังนั้น การจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองจึงต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อกำหนด และขั้นตอนต่างๆ จึงต้องดูจากข้อบังคับพรรคการเมืองของแต่ละพรรคเป็นหลักในการ ปฏิบัติภายใต้กฎหมายและระเบียบที่กำหนดไว้ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ข้อบังคับพรรคการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ พ.ศ. 2551 กำหนด เรื่องการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองไว้ในหมวด 5 ข้อ 42, ข้อ 45 และ ข้อ 47 ดังนี้

ข้อ 42 พรรคจัดตั้งสาขาพรรคตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหาร พรรคกำหนด โดยสมาชิกของพรรคตั้งแต่ 200 คนขึ้นไปมีหนังสือถึงเลขาธิการพรรคเพื่อขออนุมัติ จัดประชุมใหญ่เพื่อดำเนินการเลือกตั้งกรรมการสาขาพรรคผู้ริเริ่มจำนวนไม่น้อยกว่าเจ็ดคนแต่ไม่ เกินสิบเอ็ดคน ทั้งนี้ จะจัดตั้งสาขาพรรคมากกว่าหนึ่งสาขาในเขตเลือกตั้งสมาชิกพรรคสภา ผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งมิได้

ให้เลขาธิการพรรคมอบหมายให้กรรมการบริหารพรรคหรือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนหนึ่งหรือหลายคนก็ได้เพื่อดำเนินการประชุมสมาชิกตามวรรคหนึ่ง ซึ่งการประชุมจะต้องมีสมาชิกไม่น้อยกว่าสองร้อยคนมาร่วมประชุม

ภายหลังการประชุมเพื่อเลือกตั้งกรรมการสาขาพรรคผู้ริเริ่มแล้ว ให้ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นประธานกรรมการสาขาพรรคส่งรายงานแสดงที่ตั้งสาขาพรรค รายชื่อ อาชีพ ที่อยู่ ลายมือชื่อของกรรมการสาขาพรรคผู้ริเริ่มไปยังเลขาธิการพรรคเพื่อขออนุมัติคณะกรรมการบริหารพรรคและเมื่อได้รับอนุมัติแล้ว ให้หัวหน้าพรรคการเมืองมีหนังสือแจ้งการจัดตั้ง สาขาพรรคต่อนายทะเบียนพรรคการเมืองตามแบบที่นายทะเบียนพรรคการเมืองกำหนดภายในสิบ ห้าวันนับตั้งแต่วันที่คณะกรรมการบริหารพรรคอนุมัติ

เมื่อนายทะเบียนพรรคการเมืองได้แจ้งการจัดรับรองให้จัดตั้ง สาขาพรรคการเมืองแล้ว ให้กรรมการสาขาพรรคผู้ริเริ่มเป็นกรรมการสาขาพรรคนับแต่วันที่พรรค ได้รับแจ้งการรับรองจากนายทะเบียนพรรคการเมือง

ข้อ 45 ให้มีคณะกรรมการสาขาพรรคคณะหนึ่งซึ่งที่ประชุมใหญ่ สาขาพรรคเลือกตั้งจากสมาชิกพรรคผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิดและมีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์ และไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 102 (1) (2) (3) (4) (5) (6) (7) (13) และ (14) ของรัฐธรรมนูญ จำนวนไม่น้อยกว่าเจ็ดคนแต่ไม่เกินสิบเอ็ดคนซึ่งประกอบด้วย

1. ประธานสาขาพรรค
2. รองประธานสาขาพรรคหนึ่งคน
3. เลขานุการสาขาพรรค
4. รองเลขานุการสาขาพรรคหนึ่งคน

5. เจริญญิกสาขาพรรค
6. นายทะเบียนสมาชิกสาขาพรรค
7. โฆษกสาขาพรรค
8. กรรมการอื่นๆอีกไม่เกินสี่คน

คณะกรรมการสาขาพรรคตามวรรคหนึ่งต้องมีสตรีไม่น้อยกว่าสองคนเว้นแต่สาขาพรรคใดเลือกตั้งกรรมการสาขาพรรคที่เป็นสตรีไม่ได้หรือได้ไม่ครบสองคนก็ให้บันทึกข้อเท็จจริงไว้ในรายงานการประชุมใหญ่และส่งให้คณะกรรมการบริหารพรรคพิจารณาว่าจะงดเว้นการใช้ข้อบังคับข้อนี้ในประเด็นนี้หรือไม่ หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งสมาชิกตามข้อนี้ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

กรรมการสาขาพรรคจะต้องมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเลือกตั้งนั้นวาระของกรรมการสาขาพรรคมีกำหนดคราวละสองปีนับแต่วันเลือกตั้ง แต่เมื่อพ้นจากตำแหน่งตามวาระแล้วอาจได้รับเลือกตั้งเป็นกรรมการสาขาพรรคอีกก็ได้

ข้อ 47 การเลือกตั้งกรรมการสาขาพรรค ให้เลือกประธานสาขาพรรคเป็นลำดับแรกแล้วเลือกรองประธานสาขาพรรคหนึ่งคน เลขานุการสาขาพรรคหนึ่งคน รองเลขานุการสาขาพรรคหนึ่งคน เจริญญิกสาขาพรรคหนึ่งคน นายทะเบียนสมาชิกสาขาพรรคหนึ่งคน โฆษกสาขาพรรคหนึ่งคนและกรรมการอื่นๆอีกไม่เกินสี่คน การเสนอชื่อสมาชิกที่จะได้รับเลือกตั้งเป็นกรรมการสาขาพรรคจะต้องมีผู้รับรองอย่างน้อยห้าคน ผู้รับรองและผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งต้องอยู่ในที่ประชุมใหญ่สาขาพรรคการเมืองและสมาชิกคนหนึ่งมีสิทธิเสนอชื่อสมาชิกเป็นกรรมการสาขาพรรคได้ไม่เกินหนึ่งคน ให้สมาชิกที่ได้คะแนนถัดจากผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นกรรมการอื่นตามวรรคหนึ่งตามลำดับเป็นกรรมการสำรองสี่คน

ดังนั้น หากพรรคประชาธิปัตย์จะก่อตั้งสาขาพรรคขึ้นในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดสุรินทร์ จึงต้องดำเนินการตามข้อบังคับพรรคการเมืองข้อ 42, 45 และ 47 ตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1

พรรคประชาธิปัตย์จะต้องมีสมาชิกของพรรคที่มีภูมิลำเนาในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดสุรินทร์ ตั้งแต่ 200 คนขึ้นไป ซึ่งข้อบังคับพรรคได้กำหนดให้ตัวแทนสมาชิกดังกล่าวที่ประสงค์จะจัดตั้งสาขาพรรคส่งหนังสือถึงเลขาธิการพรรคเพื่อขออนุมัติจัดประชุมใหญ่เพื่อดำเนินการเลือกตั้งกรรมการสาขาพรรคผู้ริเริ่มจำนวนไม่น้อยกว่าเจ็ดคนแต่ไม่เกินสิบเอ็ดคน

ขั้นตอนที่ 2

เมื่อเลขาธิการพรรคได้รับหนังสือแล้ว หากได้พิจารณาเห็นว่าควรอนุมัติตามคำร้องขอของตัวแทนสมาชิกดังกล่าวก็จะมอบหมายให้กรรมการบริหารพรรคหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนหนึ่งหรือหลายคนก็ได้เพื่อไปดำเนินการประชุมสมาชิกเพื่อเลือกตั้งกรรมการสาขาพรรคผู้ริเริ่ม โดยในการประชุมครั้งนี้จะต้องมีบันทึกรายงานการประชุมและมีสมาชิกไม่น้อยกว่า 200 คนเข้าร่วมประชุม

ในการเลือกตั้ง กรรมการสาขาพรรคที่ได้รับเลือกต้องมีคุณสมบัติ คือ เป็นสมาชิกที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเลือกตั้ง มีสัญชาติไทยโดยการเกิด มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปี บริบูรณ์ ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 102 (1) (2) (3) (4) (5) (6) (7) (13) และ 14 ของรัฐธรรมนูญและต้องมีสตรีไม่น้อยกว่าสองคนมีจำนวนตำแหน่งครบถ้วนตามข้อบังคับมาตรา 45 รวมทั้งวิธีการเลือกตั้งต้องเป็นไปตามข้อบังคับพรรคข้อ 47

ขั้นตอนที่ 3

เมื่อดำเนินการและเลือกตั้งกรรมการสาขาพรรคผู้ริเริ่มได้แล้ว ให้ผู้ที่ได้รับเลือกเป็นประธานกรรมการสาขาพรรคส่งรายงานแสดงที่ตั้งสาขาพรรค รายชื่อ อาชีพ ที่อยู่ ลายมือชื่อของกรรมการสาขาพรรคผู้ริเริ่ม ไปยังเลขาธิการพรรคเพื่อขออนุมัติคณะกรรมการบริหารพรรคและเมื่อได้รับอนุมัติแล้วให้หัวหน้าพรรคการเมืองมีหนังสือแจ้งการจัดตั้งสาขาพรรคต่อนายทะเบียนตามแบบ (ท.พ.2) และ (ท.พ.3) ที่นายทะเบียนกำหนดพร้อมทั้งเอกสารประกอบภายใน 15 วันนับตั้งแต่วันที่คณะกรรมการบริหารพรรคอนุมัติและเมื่อนายทะเบียนได้แจ้งการรับรองให้จัดตั้งสาขาพรรคการเมืองแล้วให้กรรมการสาขาพรรคผู้ริเริ่มเป็นกรรมการสาขานั้นนับแต่วันที่พรรคได้รับแจ้งการรับรองจากนายทะเบียนพรรคการเมือง

ดังนั้น หากพรรคประชาธิปไตยจะก่อตั้งสาขาพรรคขึ้นในเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดสุรินทร์ เอกสารหลักฐานที่พรรคจะต้องจัดส่งไปให้นายทะเบียนเพื่อประกอบการพิจารณา ได้แก่

- 1) บัญชีรายชื่อสมาชิกพรรคในท้องที่ที่จะตั้งสาขาไม่น้อยกว่า 200 คน
- 2) รายงานการประชุมพร้อมสำเนาบัญชีลงนามสมาชิกผู้เข้าร่วมประชุมก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไม่น้อยกว่า 200 คน
- 3) สำเนารายงานการประชุมคณะกรรมการบริหารพรรคครั้งที่อนุมัติให้ก่อตั้งสาขาพรรคการเมือง
- 4) แบบหนังสือแจ้งการก่อตั้งสาขาพรรคการเมือง (แบบท.พ. 2)
- 5) บัญชีรายชื่อคณะกรรมการสาขาพรรคการเมือง (แบบท.พ. 3)

6) สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนและสำเนาทะเบียนบ้านของ คณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองที่เข้าตัวรับรองสำเนาถูกต้องเพื่อประกอบการพิจารณาว่า คณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองนั้นมีคุณสมบัติครบถ้วนตามกฎหมายและข้อบังคับพรรค เป็นต้น

สำหรับพรรคภูมิใจไทย พรรคเพื่อฟ้าดิน และพรรคมาตุภูมิ ก็มีหลักเกณฑ์และวิธีการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองตามขั้นตอนต่างๆเช่นเดียวกับพรรคประชาธิปัตย์ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยต้องดูที่ข้อบังคับพรรคเป็นสำคัญ (คู่มือการปฏิบัติงานของสาขา พรรคการเมือง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง 2547: 5-16)

2.10.2 การดำเนินกิจการของสาขาพรรคการเมือง

1) การดำเนินกิจการตามนโยบายและข้อบังคับพรรค การดำเนิน กิจการของสาขาพรรคในทุกเรื่อง สาขาต้องดำเนินกิจการให้เป็นไปตามนโยบายของพรรคและ ข้อบังคับของพรรคอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะการดำเนินการตามข้อบังคับของพรรค ซึ่งข้อบังคับของ แต่ละพรรคการเมืองมีลักษณะที่กำหนดไว้แตกต่างกันออกไปในเรื่องต่างๆไม่ว่าจะเป็นเรื่องการ กำหนดเกี่ยวกับเรื่องสมาชิกพรรค การรับสมาชิกพรรค การสิ้นสุดสมาชิกภาพ สิทธิและหน้าที่ของ สมาชิก ความรับผิดชอบของพรรคต่อสมาชิก การให้ความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกและประชาชน ทั่วไป วินัยและจรรยาบรรณของสมาชิก การประชุมใหญ่ การเลือกตั้งคณะกรรมการสาขาหรือ กรรมการสาขา การเงินการคลัง รวมถึงการจัดทำบัญชีของสาขาพรรคด้วย

ในเรื่องต่างๆเหล่านี้ สาขาพรรคต้องพิจารณาและดำเนินการให้ เป็นไปตามข้อกำหนดในแต่ละเรื่องตามห้วงระยะเวลาที่กำหนดไว้เพราะอาจเกี่ยวพันกับหน้าที่ ตามที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 กำหนดไว้ เช่น ในเรื่อง ของการประชุมใหญ่เพื่อเลือกตั้งกรรมการสาขา หากองค์ประชุมไม่ครบ ไม่เป็นไปตามข้อบังคับ ของพรรค การประชุมครั้งนั้นจะเสียไป ไม่มีผลตามกฎหมายหรือเรื่องของการจัดทำบัญชีของสาขา ที่ทั้งกฎหมายและข้อบังคับของพรรคกำหนดให้สาขาต้องจัดทำบัญชี 4 ประเภท คือ บัญชีรายวัน แสดงรายได้หรือรายรับ แสดงค่าใช้จ่ายหรือรายจ่าย บัญชีแสดงรายรับจากการบริจาค บัญชีแยก ประเภทและบัญชีแสดงสินทรัพย์และหนี้สินซึ่งหากสาขาฝ่าฝืนไม่จัดทำบัญชีดังกล่าวหรือแก้ไข ซ่อนเร้นหรือทำหลักฐานไม่ถูกต้องตามความเป็นจริงอาจได้รับโทษทางปกครองหรือข้อกำหนดใน เรื่องของการรับสมาชิกหากไม่ดำเนินการรับสมาชิกหรือรับบุคคลที่กฎหมายห้ามเข้ามาเป็นสมาชิก ของพรรคอาจถูกศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งห้าปีหรือได้รับโทษทางอาญาอีกด้วย เหล่านี้ เป็นต้น

2) การหาสมาชิกพรรค

การหาสมาชิกพรรคเพิ่มเป็นภารกิจประการหนึ่งของสาขาพรรค เพื่อขยายฐานมวลชนให้พรรคมีความเข้มแข็ง เป็นพรรคการเมืองของประชาชน ซึ่งวิธีดำเนินการ

และกลยุทธ์ต่างๆอยู่นอกขอบเขตอำนาจหน้าที่ของนายทะเบียน แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายได้กำหนดให้นายทะเบียนสามารถตรวจสอบเกี่ยวกับเรื่องสมาชิกไว้ ดังนี้ ซึ่งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 ได้กำหนดไว้หลายมาตราประกอบด้วย

มาตรา 19 “ผู้ซึ่งจะเป็นสมาชิกต้องเป็นบุคคลธรรมดาผู้มีสัญชาติไทย มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 8 วรรคหนึ่ง...

หัวหน้าพรรคการเมืองต้องจัดทำทะเบียนสมาชิกให้ตรงตามความเป็นจริงเก็บรักษาไว้ ณ ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของพรรคการเมืองและพร้อมที่จะให้นายทะเบียนหรือผู้ซึ่งนายทะเบียนมอบหมายตรวจสอบได้

ให้หัวหน้าพรรคการเมืองแจ้งจำนวนสมาชิกที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงพร้อมด้วยรายชื่อ อาชีพ และที่อยู่ของสมาชิกดังกล่าวตามวิธีการที่นายทะเบียนกำหนดให้นายทะเบียนทราบภายในวันที่เจ็ดของทุกสามเดือนและให้สรุปยอดจำนวนสมาชิกที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงทั้งหมดในรอบปีให้นายทะเบียนทราบภายในเดือนมกราคมของทุกปี

ถ้าหัวหน้าพรรคการเมืองไม่แจ้งนายทะเบียนภายในระยะเวลาตามวรรคสี่ให้นายทะเบียนมีอำนาจสั่งให้หัวหน้าพรรคการเมืองแจ้งภายในระยะเวลาที่กำหนด

ทะเบียนสมาชิกให้เป็นไปตามแบบที่นายทะเบียนกำหนด”

นอกจากนี้ ยังกำหนดข้อห้ามไว้อีกว่า “ห้ามมิให้พรรครับผู้ไม่มีสัญชาติไทยตามมาตรา 8 วรรคหนึ่งเข้าเป็นสมาชิกหรือดำรงตำแหน่งใดๆในพรรคการเมืองหรือยอมให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์ของพรรคการเมือง”

ที่กล่าวมานั้นเป็นข้อกำหนดที่ห้ามพรรคการเมืองซึ่งหากพรรคการเมืองใดฝ่าฝืนก็ต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในมาตรา 107 กล่าวคือ

“กรรมการบริหารพรรคการเมืองหรือกรรมการสาขาพรรคการเมืองผู้ใดรู้อยู่แล้วแต่จัดให้พรรคการเมืองกระทำการฝ่าฝืนมาตรา 21 วรรคหนึ่งต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับและให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี”

ที่กล่าวมานั้นเป็นผลที่พรรคและสาขาพรรคกระทำการฝ่าฝืนกฎหมายหรือข้อห้ามของกฎหมาย นอกจากนี้ ยังมีข้อห้ามที่ห้ามบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทยตามมาตรา 21 วรรคหนึ่งเข้าเป็นสมาชิกหรือดำรงตำแหน่งใดๆในพรรคการเมืองหรือร่วมกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งในการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองและห้ามมิให้สมาชิกที่เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำนอกจากข้าราชการการเมือง พนักงาน เจ้าหน้าที่หรือลูกจ้างของหน่วยราชการหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่นหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐดำรงตำแหน่ง

กรรมการบริหารพรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมืองหรือตำแหน่งอื่นใดของพรรคการเมือง และหากผู้ใดฝ่าฝืนอาจต้องรับโทษตามมาตรา 108 คือ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

จะเห็นได้ว่าการรับสมาชิกของพรรคการเมืองหรือการสมัครเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองเป็นเรื่องสำคัญมาก มีข้อห้าม ข้อกำหนด รวมถึงโทษที่จะได้รับ หากฝ่าฝืนรุนแรงมากถึงขั้นให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งห้าปีรวมถึงมีโทษจำคุกและปรับเป็นจำนวนเงินขั้นสูงที่สูงมาก ดังนั้น พรรคและสาขาพรรคจึงควรพึงระมัดระวังและตรวจสอบให้แน่ชัด ชัดเจนก่อนว่าบุคคลที่จะรับเป็นสมาชิกมีคุณสมบัติที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและสาขาพรรคเองควรจะได้จัดทำทะเบียนสมาชิกของสาขานั้นไว้ให้เป็นระบบเป็นปัจจุบัน เพื่อความสะดวก และจะเป็นประโยชน์ในการติดต่อกับสมาชิกอันจะส่งผลให้การปฏิบัติงานของสาขามีความเข้มแข็งเป็นหลักให้กับมวลสมาชิกในสาขานั้นๆ ได้

3) การเปลี่ยนแปลงรายละเอียดที่แจ้งไว้ในแบบการจัดตั้งสาขา

พรรค

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 มาตรา 41 วรรคหนึ่ง กำหนดว่า เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดที่แจ้งไว้ในแบบตาม มาตรา 34 (ได้แก่ แบบหนังสือแจ้งการจัดตั้งสาขาพรรคการเมือง/แบบท.พ. 2) ให้หัวหน้าพรรคการเมืองแจ้งการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นหนังสือต่อนายทะเบียนภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้พิจารณาแก้ไขรายละเอียดดังกล่าว หากไม่ปฏิบัติตาม มีบทกำหนดโทษไว้ใน มาตรา 124 ซึ่งกำหนดว่าหัวหน้าพรรคการเมืองผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 41 วรรคหนึ่งต้องชำระค่าปรับทางปกครองไม่เกินห้าหมื่นบาทและต้องชำระค่าปรับอีกไม่เกินวันละห้าร้อยบาทตลอดเวลาที่ยังมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง

มาตรา 41 วรรคสามกำหนดว่า ถ้าหัวหน้าพรรคการเมืองไม่แจ้งการเปลี่ยนแปลงตามมาตรา 41 วรรคหนึ่งภายในระยะเวลาดังกล่าว นายทะเบียนมีอำนาจสั่งให้หัวหน้าพรรคการเมืองแจ้งการเปลี่ยนแปลงภายในระยะเวลาที่กำหนด หากไม่ปฏิบัติตามมีบทกำหนดโทษไว้ในมาตรา 124 วรรคสอง ซึ่งกำหนดว่าหัวหน้าพรรคการเมืองผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือคำเตือนของนายทะเบียนตามมาตรา 41 วรรคสามต้องชำระค่าปรับทางปกครองไม่เกินหนึ่งแสนบาทและต้องชำระค่าปรับอีกไม่เกินวันละหนึ่งพันบาทตลอดเวลาที่ยังมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง

ดังนั้น เมื่อสาขาพรรคการเมืองใดมีการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดที่แจ้งไว้ในแบบการจัดตั้งสาขาพรรคการเมือง (แบบท.พ. 2) และบัญชีรายชื่อคณะกรรมการสาขาพรรคการเมือง (แบบท.พ. 3) ซึ่งนายทะเบียนได้มีหนังสือรับรองการจัดตั้งสาขา

พรรคการเมืองแล้ว กล่าวคือ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงลำดับที่ สถานที่ตั้ง หรือจำนวนกรรมการสาขาพรรคแต่ละตำแหน่งในแบบท.พ. 2 หรือมีการเปลี่ยนแปลงลำดับที่หรือสถานที่ตั้งของสาขาพรรคการเมือง ชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่เพื่อการติดต่อ อาชีพ หรือตำแหน่งของกรรมการสาขาพรรคการเมืองแต่ละคนหรือกรรมการสาขาพรรคการเมืองทั้งคณะในแบบท.พ. 3 หัวหน้าพรรคการเมืองต้องแจ้งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวต่อนายทะเบียนภายใน 30 วันนับแต่วันที่มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้พิจารณาแก้ไขรายละเอียดดังกล่าว²

4) ความสมบูรณ์ของการเปลี่ยนแปลง

มาตรา 41 วรรคสองกำหนดว่าการเปลี่ยนแปลงตามวรรคหนึ่ง จะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้รับแจ้งการตอบรับการเปลี่ยนแปลงจากนายทะเบียนและให้นำความในมาตรา 13 มาใช้บังคับโดยอนุโลม กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงรายละเอียดที่แจ้งไว้ในแบบหนังสือแจ้งการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองจะมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายต่อเมื่อได้รับแจ้งการตอบรับจากนายทะเบียน โดยนายทะเบียนจะแจ้งให้ทราบว่า จะตอบรับหรือไม่ตอบรับการเปลี่ยนแปลงพร้อมเหตุผลที่ไม่ตอบรับให้ทราบภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งเป็นหนังสือจากหัวหน้าพรรคการเมือง ในกรณีที่นายทะเบียนแจ้งให้ทราบว่าไม่ตอบรับการเปลี่ยนแปลง หัวหน้าพรรคการเมืองซึ่งไม่เห็นด้วยกับคำสั่งไม่ตอบรับการเปลี่ยนแปลงของนายทะเบียนมีสิทธิยื่นคำร้องคัดค้านคำสั่งต่อศาลรัฐธรรมนูญภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งคำสั่งดังกล่าว

2.11 ปัญหาของพรรคและสาขาพรรคการเมืองไทยในปัจจุบัน

ศาสตราจารย์ ดร. ลิขิต ชีรวะดิน,ราชบัณฑิต ได้แสดงปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “การปฏิรูประบบพรรคการเมืองไทย” เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2555 ระหว่างเวลา 08.15-12.30 น. ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ หลักสี่ กรุงเทพมหานคร โดยได้ชี้ให้เห็นว่าพรรคการเมืองไทยมีความอ่อนแอใน 9 ประการ ดังนี้

1. พรรคการเมืองไม่มีความเกาะเกี่ยวในเชิงอุดมการณ์ที่แนบแน่น : พรรคการเมืองไทยมีลักษณะเป็นเพียงพรรคการเมืองตามกฎหมาย (Legalistic party) คือ มีการจดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้นแต่ขาดการเกาะเกี่ยวกันในเชิงอุดมการณ์ที่แนบแน่นผลที่ตามมา คือ เกิดการรวมตัวกันของนักการเมืองเพื่อตั้งพรรคการเมืองเพื่อเอาชนะกันในสนามเลือกตั้งโดยการ

²โปรดอ่านรายละเอียดเรื่องนี้เพิ่มเติมได้ในคู่มือการปฏิบัติงานของสาขาพรรคการเมือง พ.ศ. 2547 ด้านกิจการพรรคการเมืองและการออกเสียงประชามติ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ชักชวนนักการเมืองพวก/กลุ่มเดียวกันร่วมสังกัดพรรคเพื่อให้พรรคการเมืองนั้นๆ มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนมากและด้วยเหตุผลนี้เองที่เป็นที่มาของ “การซื้อ ส.ส.”

2. พรรคการเมืองไม่มี “อัตลักษณ์” : พรรคการเมืองส่วนใหญ่ของประเทศไทย ขาดสิ่งที่เรียกว่า “อัตลักษณ์” ซึ่ง ก็คือ การที่พรรคการเมืองไม่มีการสร้างบุคลิกลักษณะที่ชัดเจน ที่แตกต่างจากพรรคการเมืองอื่น ทั้งนี้ บุคลิกลักษณะของพรรคการเมืองหรืออัตลักษณ์ดังกล่าวเป็นสิ่งที่สะท้อนจุดยืนทางการเมืองของพรรคการเมือง ฉะนั้น การที่พรรคการเมืองไทยไม่มีอัตลักษณ์ย่อมหมายความว่าพรรคการเมืองไม่มีจุดยืนทางการเมือง

3. พรรคการเมืองไม่สามารถพัฒนาผลประโยชน์ของพรรคการเมืองเป็นผลประโยชน์ของชาติ : ในระบอบประชาธิปไตยพรรคการเมือง คือ ผู้ที่ทำหน้าที่กำหนดทิศทางการบริหาร (นโยบาย) แต่เห็นว่าพรรคการเมืองของไทยส่วนใหญ่ไม่เข้าใจในเจตนารมณ์ดังกล่าวและส่วนใหญ่เห็นว่าการออกนโยบายหรือการวางแผนพัฒนาประเทศไม่ได้เป็นหน้าที่ของฝ่ายการเมือง แต่เป็นหน้าที่ของฝ่ายประจำ เช่น สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และธนาคารแห่งประเทศไทย เป็นต้น

4. พรรคการเมืองไทยขาดการทำหน้าที่เป็น “ตัวแทนทางชนชั้น” : พรรคการเมืองในปัจจุบันทำหน้าที่สนับสนุนทุกกลุ่มจนท้ายสุดเรียกได้ว่าพรรคการเมืองมีลักษณะเป็นพรรคการเมืองแบบภูมิภาคนิยม

5. พรรคการเมืองไทยไม่มีวินัย : ที่ผ่านมาประสบปัญหาเรื่องการขาดความมีวินัยของพรรคการเมือง ทำให้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยต้องมีการบัญญัติไว้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ต้องสังกัดพรรคการเมืองก่อนอย่างน้อย 90 วัน ก่อนการเลือกตั้ง ซึ่งในส่วนนี้เห็นว่าไม่ถูกต้องหากแต่การที่ต้องบัญญัติเช่นนี้ก็เพราะว่าต้องการควบคุมให้นักการเมืองรักษาวินัยของพรรคการเมือง

6. พรรคการเมืองไทยไม่มีการบริหารงานที่เป็นประชาธิปไตย : เนื่องจากอำนาจส่วนใหญ่พรรคการเมืองจำกัดอยู่เพียงแค่มุขมนตรีคนเดียวหรือเพียงในกลุ่มผู้นำพรรคเพียงไม่กี่คนเท่านั้น

7. พรรคการเมืองอยู่ภายใต้การครอบงำของกลุ่มทุน : เมื่อพรรคการเมืองได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มทุนทำให้พรรคการเมืองมีฐานะเป็น “บริษัททางการเมือง” มากกว่าพรรคการเมืองในความหมายที่แท้จริง

8. การก่อตั้งหรือยุบเลิกพรรคการเมืองไทยขึ้นอยู่กับตัวบุคคล : ในอดีตจะเห็นว่าเมื่อหัวหน้าพรรคการเมืองวางมือทางการเมือง พรรคการเมืองนั้นๆ ก็จะหยุดดำเนินกิจกรรมทาง

การเมือง หรือหากยังคงมีสถานะทางกฎหมายอยู่แต่ก็จะไม่มีบทบาททางการเมืองหรืออิทธิพลทางการเมืองเลยหลังจากนั้น

9. พรรคการเมืองไทยไม่มีกระบวนการทำให้พรรคกลายเป็นสถาบันการเมือง (institutionalization) : กระบวนการกลายเป็นสถาบันการเมืองมีความสำคัญกว่าการก่อตั้งพรรคการเมืองเพราะเพียงแค่การจดทะเบียนพรรคการเมืองก็สามารถตั้งพรรคการเมืองได้ แต่การทำให้พรรคการเมืองกลายเป็นสถาบันทางการเมืองนั้นพรรคการเมืองต้องมีความสามารถในการสืบทอดอำนาจ มีกิจกรรมทางการเมืองที่ต่อเนื่องและมีความสามารถในการปรับตัวกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้

ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ (2550: 25) ได้กล่าวถึงปัญหาของพรรคการเมืองไทย ดังนี้

1. พรรคการเมืองไทยมิใช่พรรคแห่งปวงชน (Mass Party) แต่เป็นพรรคของกลุ่มทุนที่สนับสนุนการเงินของพรรคหรือกลุ่มของพรรค ส่งผลให้การบริหารกิจการของพรรคตกอยู่ในอำนาจของคนกลุ่มเดียว

2. พรรคการเมืองขาดการสนับสนุนทางการเงินจากรัฐและประชาชน รวมทั้งขาดการจัดระเบียบการเงินของพรรคอันเป็นผลมาจากการมิใช่พรรคแห่งปวงชน

3. ระบบการเงินและบัญชีของพรรคการเมืองขาดประสิทธิภาพ เนื่องจากมิได้มีการนำระบบบริหารการเงินสมัยใหม่และการบริหารแบบวิชาชีพมาใช้ส่งผลต่อการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินของพรรค

4. ประชาชนมิได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองของพรรคอย่างจริงจัง ประชาชนมองว่าพรรคการเมืองเปรียบเสมือน “ตุ๊กตาทางการเมือง” (Political Doll) ที่มีไว้ประดับรูปแบบของระบบการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยเท่านั้น

โจเซฟ ลา พาลอมบารา (Joseph La Palombara) และไมรอน ไวเนอร์ (Myron Weiner) (อ้างถึงใน ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ 2550: 26) ได้กล่าวว่างค์การหรือสถาบันที่จะได้ชื่อว่าเป็นพรรคการเมืองที่แท้จริงนั้นจะต้องมีลักษณะ 4 ประการ คือ

1. พรรคการเมืองต้องมีความยั่งยืน โดยความยั่งยืนของพรรคการเมืองจะต้องไม่ขึ้นอยู่กับชีวิตหรืออำนาจของผู้นำในพรรคการเมือง

2. พรรคการเมืองต้องมีสาขาของพรรคกระจายไปสู่ชนบทโดยมิชอบด้วยการติดต่อสื่อสารระหว่างสำนักงานใหญ่และสาขาพรรคการเมือง

3. บรรดากลุ่มผู้นำในพรรคการเมืองมีความตั้งใจอย่างแท้จริงที่จะรวมอำนาจในการตัดสินใจนโยบายต่างๆมาให้พรรคการเมืองของตนแต่ผู้เดียวหรือมิฉะนั้นก็เข้าร่วมกับพรรคการเมืองอื่นไม่เพียงแต่จะใช้อิทธิพลเข้าแทรกแซงนโยบายเท่านั้น

4. พรรคการเมืองต้องพยายามหาคะแนนนิยมเมื่อมีการเลือกตั้งและหาการสนับสนุนจากประชาชนทั่วไปเมื่อไม่มีการเลือกตั้ง

ศาสตราจารย์ สัตยธรรม กรรมการการเลือกตั้งด้านกิจการพรรคการเมืองบรรยายหลักสูตร พตส. รุ่นที่ 3 ในหัวข้อ “สาขาพรรคการเมืองกับการพัฒนาพรรคการเมือง” ระบุถึงปัญหาของการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองในปัจจุบันว่า สถานที่ตั้งของสำนักงานสาขาไม่มีความเหมาะสม ไม่มีการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองเนื่องจากคณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทของสาขาพรรคการเมืองรวมถึงยังขาดงบประมาณจากพรรคการเมือง ขณะที่ระบุด้วยว่าการดำเนินกิจกรรมพรรคการเมืองปัจจุบันทำเหมือนเล่นๆกัน

ขณะเดียวกันได้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาว่าพรรคการเมืองต้องให้ความสำคัญในการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อการบริหาร ให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ ตลอดจนควรเน้นการพัฒนาการสื่อสารระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชนผ่านการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองนั้นๆ

บุญเลิศ ชาญยุทธเดช (2554: 14-15) กล่าวว่าในทางวิชาการรัฐศาสตร์ สาขาพรรคการเมืองมีความสำคัญเพราะเป็นตัวแทนของพรรคการเมืองที่อยู่ในพื้นที่ต่างๆ โดยเฉพาะต่างจังหวัด ในทางปฏิบัติผู้บริหารพรรคการเมืองตั้งแต่หัวหน้าพรรคลงมาถึงเลขาธิการพรรคและกรรมการบริหารพรรคมักจะผูกขาดอำนาจไว้ที่ตัวเองและพรรคพวกตัดสินใจในกิจการของพรรคหมดไปถึงการบริหารประเทศ สำหรับพรรคการเมืองที่ได้เป็นรัฐบาลไม่รับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะใดๆจากสมาชิกประกอบกับกรรมการสาขาพรรคไม่ได้เกิดจากอุดมการณ์หรือความศรัทธาต่อพรรคอย่างแท้จริงที่พร้อมจะเสียสละทุกอย่างเพื่อพรรค แต่ละคนต้องทำมาหาเลี้ยงชีพ ต้องดูแลรับผิดชอบตัวเองและครอบครัว ฯลฯ จึงไม่มีเวลาให้กับสาขาพรรคหรือแม้จะมีเวลาให้กับสาขาพรรคแต่ก็ไม่มีการทำอะไรคอยเชื่อมร้อยสายสัมพันธ์ในหมู่สมาชิกพรรคและประชาชนในพื้นที่

สันต์ โชคพงษ์อุดมชัย (2544: 82-83) กล่าวว่าโดยที่พรรคการเมืองไทยยังไม่แข็งแรงพอ (เพราะผ่านการปฏิวัติ รัฐประหารถูกยกเลิกพรรคการเมืองหลายต่อหลายครั้ง) แต่ความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ก็คือ พรรคการเมืองไทยโดยส่วนมากจะไม่ค่อยกระตือรือร้นในการตั้งสาขาพรรค และส่วนใหญ่หากจะตั้งสาขาพรรคก็มักจะตั้งในท้องที่เขตเลือกตั้งของตนมากกว่าที่จะกระจายการตั้งสาขาไปยังท้องที่ต่างๆเพราะการตั้งสาขาพรรคขึ้นมากจะทำให้พรรคการเมืองมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น

ขณะที่รายรับยังคงไม่แน่นอน ในเรื่องดังกล่าว ความมุ่งหมายที่จะให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมืองโดยผ่านทางสาขาพรรคการเมืองนั้นจึงยังคงไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กฎหมายต้องการได้

3. แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มผลประโยชน์

3.1 แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มผลประโยชน์

กลุ่มผลประโยชน์ (Interest Group) อาจถูกเรียกในคำอื่น เช่น กลุ่มการเมือง (Political Group) กลุ่มจัดตั้ง (Organization Group) กลุ่มอิทธิพล (Pressure Group) วูดตัน (Wootton) อ้างถึงในจักษ์ พันธุ์เพชร 2551: 431) แต่หากพิจารณาถึงความหมายแล้วก็จะมีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งจะด้วยคำใดก็ตาม กลุ่มผลประโยชน์ก็ถือเป็นสถาบันทางการเมืองที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อเสถียรภาพและพัฒนาการของระบบการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เพราะกลุ่มผลประโยชน์เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนในการกำหนดนโยบาย (Policy Making) ด้วยวิธีการเรียกร้องผลประโยชน์ (Interest Articulation) นอกสภา ดังคำกล่าวที่ว่า “หากไม่มีกลุ่มผลประโยชน์แล้วก็จะไม่มีรัฐบาลใดเลยที่ถือได้ว่าเป็นรัฐบาลประชาธิปไตย” (พฤทธิสาธณ ชุมพล อ้างถึงใน จักษ์ พันธุ์เพชร 2552: 431) กลุ่มผลประโยชน์ในระบอบประชาธิปไตยจะทำหน้าที่เป็นเครื่องบ่งชี้อย่างต่อเนื่องแก่รัฐบาลและถือเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญของรัฐบาลในการกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

3.2 ความหมายของกลุ่มผลประโยชน์ (Interest Groups)

เจ.ริชาร์ดสันและ จี.โทมัส (J. Richardson และ G. Thomas 1993 อ้างถึงใน จุมพล หนิมพานิช 2552: 51) กล่าวว่า “กลุ่มผลประโยชน์” มีความหมายหรือหมายถึงอะไร ในความหมายอย่างกว้าง “กลุ่มผลประโยชน์” (Interest Group) หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มารวมตัวกันเพื่อแสวงหาหรือมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ

เจฟฟรีย์ เอ็ม. เบอร์รี่ (Jeffrey M. Berry 1959 อ้างถึงในจุมพล หนิมพานิช 2552: 53) ให้ความหมายว่า กลุ่มผลประโยชน์ หมายถึง กลุ่มที่มีเป้าหมายทางการเมืองรวมกันและพยายามมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะ

ออรัน อาร์. ยัง (Oran R. Young 1968 อ้างถึงในจุมพล หนิมพานิช 2552: 52) ให้ความหมายว่า กลุ่มผลประโยชน์ หมายถึง กลุ่มคนที่มีผลประโยชน์ทางการเมืองเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันมารวมตัวกัน การมารวมตัวกันดังกล่าวมีการจัดระเบียบโครงสร้างอย่างดีเพื่อช่วยให้การเรียกร้องได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ เพื่อให้เป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายที่ตั้ง

ไว้บรรลุผลซึ่งผลประโยชน์ทางการเมือง (Political Interest) ที่กล่าวข้างต้น หมายถึง จุดมุ่งหมาย หรือเป้าหมายที่กลุ่มเชื่อว่าพวกเขาควรจะได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล กลุ่มบุคคลที่มีความเชื่อดังกล่าวพยายามเคลื่อนไหวเพื่อให้จุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายนี้บรรลุผล

เดวิด ทรูแมน(David Truman 1951อ้างถึงในจุมพล นิมพานิช 2552: 49-50) ได้ อธิบายลักษณะที่แตกต่างระหว่าง “กลุ่มทั่วไป” (Groups) กับ “กลุ่มผลประโยชน์” (Interest Groups) ว่า “กลุ่ม” โดยทั่วไปจะเป็นการรวมตัวกันของมนุษย์ผู้มีจุดมุ่งหมายและผลประโยชน์เหมือนกัน เข้ามาทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้ได้มาซึ่งจุดมุ่งหมายและผลประโยชน์เหล่านั้นแต่ “กลุ่มผลประโยชน์” จะมีลักษณะพิเศษต่างไปจากกลุ่มโดยทั่วไปตรงที่ว่า การเข้าร่วมกิจกรรมของ สมาชิกในกลุ่มไม่ได้เพียงเพื่อผลประโยชน์และจุดมุ่งหมายร่วมกันเท่านั้นแต่ยังมีทัศนคติร่วมกันอีกด้วย

สุขุม นवलสกุล (อ้างถึงใน จักร์ พันธุ์ชูเพชร 2551: 434)ให้ความหมายว่ากลุ่มผลประโยชน์ คือ กลุ่มบุคคลที่รวมกันเพราะมีอาชีพหรือมีจุดประสงค์อย่างเดียวกันและมีความต้องการที่จะให้นโยบายของรัฐบาลสนองตอบความต้องการของกลุ่มตน การรวมกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับการรวมกันเป็นพรรคการเมือง ความแตกต่างระหว่างกลุ่มผลประโยชน์กับพรรคการเมืองอยู่ตรงที่พรรคการเมืองต้องการเป็นรัฐบาลเพื่อกำหนดนโยบายเสียเอง ส่วนกลุ่มผลประโยชน์ไม่ได้ต้องการเป็นรัฐบาลแต่ต้องการให้รัฐบาลมีนโยบายสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่ม

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า “กลุ่มผลประโยชน์” หมายถึง การมารวมตัวของบุคคลที่มีวัตถุประสงค์ ทัศนคติ และผลประโยชน์ร่วมกันเพื่อมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะซึ่งการที่บุคคลในกลุ่มมีวัตถุประสงค์ ทัศนคติ และผลประโยชน์ที่คล้ายคลึงกันมีผลทำให้ความเป็นสมาชิกของกลุ่มมีความแน่นแฟ้นและมั่นคงกว่าความสัมพันธ์ของสมาชิกของกลุ่มโดยทั่วไป (จุมพล นิมพานิช2552: 53)

3.3 การเกิดขึ้นของกลุ่มผลประโยชน์

กลุ่มผลประโยชน์ได้เกิดขึ้นมาช้านานในทางการเมืองการปกครอง ยกตัวอย่างในยุโรปสมัยกลางก่อนที่จะมีการยอมรับความคิดในเรื่องผลประโยชน์ร่วมกันอย่างกว้างขวาง กลุ่มผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นหรือที่มีอยู่ในขณะนั้นต่างก็ได้รับมอบหมายให้เป็นตัวแทนฝ่ายนิติบัญญัติ ในกรณีอังกฤษ กลุ่มผลประโยชน์ที่มีอยู่ต่างก็เป็นตัวแทนพิทักษ์ผลประโยชน์ให้กับพวกเขาเมือง กลุ่มผลประโยชน์ตอนนั้นที่มี เช่น พวกกิลด์ (Guilds) การเป็นสมาชิกต้องใช้วิธีเกณฑ์หรือวิธีบังคับกัน และในระยะเวลาที่เกิดขึ้นมานั้นจะต้องมีการเกณฑ์ให้เป็นสมาชิกกลุ่มกัน อย่างไรก็ตาม หากมีคำถามว่ากลุ่มผลประโยชน์สมัยใหม่เกิดขึ้นเมื่อใด คำตอบในภาพกว้างที่เป็นที่ยอมรับกันก็จะตอบว่ากลุ่ม

กีดกันหรือกลุ่มผลประโยชน์สมัยใหม่จริงๆเกิดขึ้นในราวศตวรรษที่ 19 เป็นผลที่เกิดขึ้นตามมาหลังจาก

ประการที่หนึ่ง มีการปฏิวัติอุตสาหกรรมในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18-19 เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรม คือ การนำเอาความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ซึ่งได้พัฒนามาตั้งแต่ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยามาใช้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีพ มีการประดิษฐ์เครื่องจักรกลมาใช้แทนแรงงานมนุษย์ช่วยเพิ่มผลผลิตทำให้ประชาชนมีชีวิตที่สะดวกสบายเพิ่มขึ้น ผลทำให้สังคมยุโรปเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและความนึกคิด มีชนชั้นใหม่เกิดขึ้นในสังคม คือ ชนชั้นกลางและชนชั้นกรรมาชีพ เกิดการแข่งขันในทางเศรษฐกิจ ชาติที่ยังรวมกันไม่ได้เกิดความรู้สึกร่วมกันเสียเปรียบจึงพยายามรวมกันเป็นชาติมีการปกครองที่ตนเองเลือก ทั้งนี้ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติของตน ในช่วงดังกล่าวมีนักปรัชญาชาตินิยมหลายท่านได้มีส่วนกระตุ้นความรู้สึกร่วมกันของประชาชน เช่น ฟอน ไทร์ชาด ผู้ซึ่งได้ถือว่าเป็นผู้ให้แนวคิดเรื่องชาตินิยมที่แน่นอนและตรงประเด็นมากกว่าคนอื่นๆ เขากล่าวเกี่ยวกับการรวมตัวกันเป็นชาติและมีการปกครองที่ตนเองเลือกกว่า “รัฐบาลเป็นสิ่งจำเป็น หากไม่มีรัฐบาลปกครองแล้วมนุษย์ก็เหมือนสัตว์ที่ไร้เหตุผล แต่ก่อนที่จะมีรัฐบาลต้องมีรัฐเสียก่อนเพราะรัฐเป็นการรวมตัวทางการเมืองที่สอดคล้องกับหลักธรรมชาติ รัฐเป็นสิ่งที่แสดงออกซึ่งเอกราช อิสระภาพของชนชาตินั้นรวมทั้งแสดงให้เห็นถึงความเป็นมาอันสืบเนื่องกันอย่างไม่รู้จบสิ้นจากบรรพบุรุษมาสู่ปัจจุบันและเชื่อมโยงไปสู่ลูกหลานในอนาคต รัฐต้องคงไว้ซึ่งวัตถุประสงค์ดั้งเดิม คือ แสวงหาสิ่งที่ดีงามแก่มนุษย์ชาติทั้งหมด การเปลี่ยนแปลงใดๆที่เกิดขึ้นรัฐจะต้องพิจารณาถึงผลประโยชน์และการคงอยู่ของตนเป็นสำคัญ”

ทัศนะดังกล่าวของฟอน ไทร์ชาด มีอิทธิพลต่อผู้นำทางการเมืองของเยอรมนีในระบอบนั้นมากในการนำแนวคิดของเขาไปใช้ในการดำเนินการรวมชาติเยอรมนี นอกจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมจะทำให้มีการรวมตัวกันเป็นชาติ มีการปกครองตนเองที่ตนเลือกแล้ว การปฏิวัติอุตสาหกรรมยังได้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ การปฏิวัติอุตสาหกรรมได้ทำให้ระบบเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงจากระบบเศรษฐกิจเพื่อเลี้ยงตนเองไปสู่ระบบเศรษฐกิจที่ทุนเข้ามามีบทบาทในการกำหนดทิศทางการผลิตเป็นที่มาของการเกิดขึ้นของลัทธิทุนนิยม(Capitalism) ลัทธิเสรีนิยมทางเศรษฐกิจ (Liberalism) ที่สำคัญ การปฏิวัติอุตสาหกรรมได้มีส่วนทำให้เกิดการขยายตัวของเมือง (Urbanization) เกิดความสัมพันธ์ในทางสังคมแบบใหม่ในลักษณะนายทุนกับผู้ใช้แรงงาน เกิดปัญหาสังคมที่ไม่เคยมีมาก่อน อันได้แก่ ปัญหาการเอาเปรียบระหว่างนายทุนกับผู้ใช้แรงงาน ปัญหาความไม่เป็นธรรมในทางสังคม เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของที่มาของการเกิดขึ้นของกลุ่มผลประโยชน์ที่บุคคลมารวมตัวกันเพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มของตน

ประการที่สอง มีลัทธิที่ถือว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนซึ่งเกิดขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 16-18 ซึ่งในช่วงนี้ประมาณกลางคริสต์ศตวรรษที่ 16 การปฏิรูปศาสนาเกิดขึ้น ผลก็คือทำให้คริสต์ศาสนาแบ่งออกเป็น 2 นิกายใหญ่ๆ คือ คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ที่หมายถึงนิกายเดียวที่มีสันตะปาปาเป็นศูนย์แห่งอำนาจธรรมกับคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ซึ่งเป็นนิกายใหม่ที่ไม่ยอมรับอำนาจครอบจักรวาลของสันตะปาปาและระเบียบพิธีทางศาสนาอันสลับซับซ้อนและห่างไกลจากชีวิตความเป็นจริงของสามัญชน ผลจากการปฏิรูปศาสนาในช่วงเวลาดังกล่าวทำให้เกิดความชื่นชมในคุณค่าการสร้างสรรค์ของปัจเจกบุคคล เสรีภาพ อิสรภาพของการใช้ปัญญา เหตุผล เพื่อหาคำตอบที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับพระเจ้าได้มีส่วนส่งเสริมลัทธิหรือหลักอำนาจอธิปไตยที่เป็นของปวงชนในช่วงนี้ด้วยตามหลักของลัทธินี้ที่ถือว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน นักปรัชญาเมธีที่พูดถึงเรื่องนี้เป็นนัย คือ จอห์น ล็อก แต่บุคคลที่ทำให้ความคิดนี้ชัดเจน คือ รุสโซ ดังปรากฏในผลงานเขียนของเขาชื่อ “The Social Contract” ที่เขาเชื่อว่าประชากรที่เป็นผู้ใหญ่ของรัฐทั้งหมดสามารถกำหนดนโยบายร่วมกันขณะเดียวกันมีการสนับสนุนให้มีการยอมรับอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนโดยมีรากฐานอยู่บนกฎธรรมชาติและสัญญาประชาคม นอกจากนี้ ลัทธินี้ยังทำให้เกิดความเชื่อมั่น โดยเฉพาะในเรื่องของเสรีภาพและความเสมอภาคที่นำไปสู่แนวคิดของการรวมกันจัดตั้งเป็นกลุ่ม เป็นสมาคมเพราะมีความเชื่อกันว่าในสังคมที่มีความเสมอภาคเพิ่มมากขึ้นแต่แต่ละคนจะอ่อนแอไม่สามารถทำงานใหญ่ได้จะต้องมีการรวมเป็นกลุ่มเป็นสมาคม

ประการที่สาม มีการยอมรับว่าประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการเลือกผู้ปกครองหรือมีอำนาจในการเลือกรัฐบาล การกำหนดนโยบายและตัดสินใจปัญหาได้รวมทั้งการที่ประชาชนมีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง ซึ่งหลักการดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของที่มาของแนวคิดของการทำให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกในการรวมเป็นกลุ่ม เป็นสมาคมเพื่อเรียกร้อง เพื่อแสดงออกซึ่งความต้องการของตน ในภาพที่แคบลงมา การเกิดขึ้นของกลุ่มผลประโยชน์เห็นได้ชัดในสังคมตะวันตกที่มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจจากการเกษตรมาสู่อุตสาหกรรม ผลทำให้เกิดกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มกรรมกรประเภทต่างๆ กลุ่มพ่อค้า ฯลฯ ซึ่งแต่ละกลุ่มต่างพยายามรักษาผลประโยชน์ของอาชีพของตนจึงเกิดการรวมตัวเป็นกลุ่มเป็นก้อนอย่างเป็นทางการ เช่น สหพันธ์เกษตรกร สมาคมช่าง สหพันธ์กรรมกร เป็นต้น

สำหรับสังคมตะวันออก เช่น ประเทศไทยและประเทศทางเอเชีย วัฒนธรรมการหรือการเกิดขึ้นของกลุ่มผลประโยชน์ไม่ปรากฏชัดเจน ทั้งนี้ เพราะโครงสร้างทางเศรษฐกิจของสังคมตะวันออกส่วนใหญ่เป็นการเกษตรแบบเลี้ยงตนเองได้ (Self Sufficiency) ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น ยกเว้นในประเทศจีนตอนกลางศตวรรษที่ 19 ที่เกิดสมาคมผูกขาดทางการค้า (Co-tong) เมื่อมีการ

ติดต่อการค้ากับต่างชาติมากขึ้น โดยสมาคมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มซึ่งเป็นตัวกลางระหว่างผู้ผลิตกับผู้ซื้อ นอกจากนี้ โครงสร้างทางการเมือง (Political Structure) ของสังคมตะวันตกก่อนตกเป็นอาณานิคมของสังคมตะวันตกก็เป็นระบบรวมอำนาจของผู้ปกครอง (Centralization) การรวมกลุ่มจึงปรากฏชั่วคราวชั่วคราวไม่ถาวรต่อเนื่อง (อภิญา รัตนมณฑลมาศ อ้างถึงใน จุมพล หนีพพานิช 2552: 87)

เจมส์ เมดิสัน (James Madison อ้างถึงใน จุมพล หนีพพานิช 2552: 88) ได้ให้ความเห็นถึง “กลุ่มผลประโยชน์” ที่เขาเรียกว่า “ก๊ิก” (Which he called “factions”) ว่าต้นกำเนิดของกลุ่มผลประโยชน์เกิดจากธรรมชาติของมนุษย์ที่มีต่อความกระตือรือร้นหรือที่มีพลัง (Energy) มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับศาสนา (Religions) การปกครอง (Government) และประเด็นอื่นๆ นอกจากนี้ เขายังเชื่อว่าการเกิดขึ้นของ “กลุ่มผลประโยชน์” หรือ “ก๊ิก” เกิดจากการกระจายทรัพย์สิน (Property) หรือผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกัน “ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ” (Economic interest) ดังกล่าว Madison หมายถึง ผลประโยชน์ในที่ดิน อุตสาหกรรม การค้า การเงิน ซึ่งผลของการจัดการทรัพย์สินที่ไม่เท่าเทียมกันดังกล่าว ทำให้มีการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ขึ้นมาเพื่อปกป้องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของพวกเขา เช่นเดียวกับแสวงหาผลประโยชน์ของรัฐบาล (Seeking Government Benefits) ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กลุ่มผลประโยชน์เกิดขึ้นมาโดยเฉพาะเมื่อรัฐบาลได้ขยายกิจกรรมหรือได้ขยายการปฏิบัติกิจกรรมหรือหน้าที่ภารกิจ เช่น สงครามก็ได้เกิดองค์การทหารผ่านศึก (Veterans Organization) รวมทั้งการเกิดขึ้นของกลุ่มผลประโยชน์อันเนื่องมาจากการตอบสนองกฎเกณฑ์หรือกฎระเบียบของรัฐบาล (Government Regulation) ดังปรากฏในกรณีของการเกิดขึ้นของกลุ่มธุรกิจในสหรัฐอเมริกาที่กลุ่มเหล่านี้เกิดขึ้นมาเพราะมีกฎระเบียบของรัฐทำให้ต้องมีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของพวกเขา

อัลมอนด์และเพาเวลล์ (Almond and Powell อ้างถึงใน จุมพล หนีพพานิช 2552: 96-97) ได้แบ่งกลุ่มผลประโยชน์ออกเป็น 4 ประเภท คือ

ประเภทแรก เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่รวมตัวกันชั่วคราว (Anomic interest group) กลุ่มผลประโยชน์ประเภทนี้เป็นกลุ่มที่มารวมตัวกันเพราะมีสถานการณ์ผลัดหรือกดดันให้เกิดอารมณ์ร่วมกัน มีการสะสมความคับข้องใจโดยไม่มีรูปแบบการรวมตัวที่แน่นอน มีอารมณ์รุนแรง กล่าวอีกนัยหนึ่ง เป็นการรวมกลุ่มที่มีลักษณะชั่วคราวชั่วคราวแล้วก็จะสลายตัวไป ไม่มีระเบียบแบบแผน ชอบใช้วิธีการที่รุนแรงในการเรียกร้องผลประโยชน์ ตัวอย่างของกลุ่มประเภทนี้ได้แก่ กลุ่มฝูงชน (Crowd) ที่มารวมตัวกันหลังจากจลาจลเพื่อความรุนแรงซึ่งอาจเป็นฝูงชนธรรมดา ฝูงชนวุ่นวาย (Mob) การจลาจล

ประเภทที่สอง เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่ไม่ได้อยู่ในรูปของสมาคม (Non-associational interest group) กลุ่มผลประโยชน์ประเภทนี้เกิดขึ้นเพราะมีปัญหาาร่วมกัน ไม่ได้มีการจัดตั้งอย่างเป็นทางการถาวร เป็นกลุ่มที่แสดงออกซึ่งผลประโยชน์หรือความต้องการเป็นครั้งคราวโดยใช้วิธีการเรียกร้องผลประโยชน์แบบไม่เป็นทางการซึ่งสามารถพบกลุ่มผลประโยชน์ประเภทนี้ที่บางครั้งเรียกว่ากลุ่มผลประโยชน์ดั้งเดิมได้ในสังคมกำลังพัฒนา ตัวอย่างของกลุ่มประเภทที่สองนี้ ได้แก่ กลุ่มเครือญาติ กลุ่มเชื้อชาติ กลุ่มศาสนา เป็นต้น

ประเภทที่สาม เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีการรวมตัวกันในรูปของสถาบัน (Institutional Interest group) ตัวอย่างของกลุ่มผลประโยชน์ประเภทนี้ที่สำคัญ ได้แก่ พรรคการเมือง กองทัพ และข้าราชการ เป็นต้น กลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้เป็นกลุ่มข้าราชการหรือพนักงานอื่นๆมักมีบทบาทเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของกลุ่มและของกลุ่มอื่นๆในสังคม ในประเทศที่มีระบอบการเมืองที่ก้าวหน้าและพัฒนาแล้วกลุ่มประเภทนี้จะมีการแข่งขันกับกลุ่มอื่น สำหรับประเทศที่กำลังพัฒนา เช่น ประเทศในเอเชีย ลาตินอเมริกา กลุ่มผลประโยชน์ประเภทนี้ เช่น กลุ่มข้าราชการ กองทัพ จะมีอิทธิพลและบทบาททางการเมืองมากเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มผลประโยชน์อื่นๆ

ประเภทที่สี่ เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีการรวมตัวกันในรูปของสมาคม (Associational interest group) ตัวอย่างของกลุ่มผลประโยชน์ประเภทนี้ ได้แก่ องค์กรทางศาสนา องค์กรเอกชน สหภาพแรงงาน สมาคมพ่อค้า นักธุรกิจ ลักษณะที่เห็นได้ชัดของกลุ่มประเภทนี้ ก็คือสามารถทำตนเป็นตัวแทนของผู้มารวมตัวเป็นกลุ่ม มีการจัดระเบียบองค์กรอย่างดี มีบทบาทในการเรียกร้องหรือแสดงออกซึ่งผลประโยชน์ให้กับกลุ่มของตนโดยเฉพาะ เช่น กลุ่มสหภาพแรงงานจะมีบทบาทเหล่านี้ในการเรียกร้องผลประโยชน์ให้กับกลุ่มของตนเช่นเดียวกันกับกลุ่มธุรกิจในการณ์ของสังคมหรือประเทศพัฒนาแล้วบทบาทของกลุ่มประเภทนี้โดยทั่วไปได้รับการยอมรับเป็นอย่างสูง

3.4 ความสำคัญของกลุ่มผลประโยชน์ต่อการเมือง

กล่าวได้ว่าการมารวมตัวของกลุ่มผลประโยชน์ตามความเป็นจริงแล้วก็เพื่อต้องการมีอิทธิพลเหนือการวางหรือการกำหนดนโยบายของรัฐบาล นอกจากนี้ กลุ่มผลประโยชน์ โดยเฉพาะในกรณีของประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มั่นคง เช่น ในกรณีของประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ เป็นต้น โดยทั่วไป กลุ่มผลประโยชน์ของประเทศเหล่านี้จะทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมโยงที่สำคัญระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชนนอกเหนือไปจากการทำหน้าที่ในการจัดการการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่สำคัญ ก็คือ กลุ่มผลประโยชน์ช่วยกระตุ้นและดึงประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของรัฐบาลนอกเหนือไปจากการเป็นสื่อหรือการเป็นตัวกลางของประชาชนในการเรียกร้องหรือเสนอความต้องการต่อเจ้าหน้าที่ ต่อหน่วยงาน

ของรัฐ จากบทบาทในทางการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์ดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่ากลุ่มผลประโยชน์มีความสำคัญต่อการเมืองเพราะถ้ากลุ่มไม่ช่วยทำหน้าที่ดังกล่าวย่อมทำให้เกิดความวุ่นวายทางการเมืองอย่างแน่นอน

3.5 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผลประโยชน์กับพรรคการเมือง

กลุ่มผลประโยชน์นอกจากจะมารวมตัวกันเพื่อต้องการมีอิทธิพลเหนือการวางหรือการกำหนดนโยบายของรัฐบาลแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมที่สำคัญระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชน การทำหน้าที่ในการจัดการการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

สำหรับพรรคการเมืองในแง่ของหลักการถือว่าเป็น โครงสร้างหรือสถาบันทางการเมืองที่มีความสำคัญสำหรับระบบการเมืองสมัยใหม่ (Political Modernization) หรือที่กำลังพัฒนาไปสู่ความทันสมัย (Modernization) พรรคการเมืองจึงถือเป็นกลไกที่มีความสำคัญในการระดมพรรคการเมืองเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนให้มีแบบแผนแน่นอน นอกจากนั้นแล้วพรรคยังทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมโยงหรือเป็นสื่อกลางทางการเมืองระหว่างรัฐบาลกับประชาชน

จะเห็นได้ว่าทั้ง 2 โครงสร้างสถาบันทางการเมืองนี้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันในแง่ของการทำหน้าที่ทางการเมือง กล่าวคือ ในขณะที่กลุ่มผลประโยชน์ทำหน้าที่ในแง่ของการจัดการการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนแล้วยังทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับพรรคการเมืองเช่นเดียวกับพรรคการเมืองที่นอกจากทำหน้าที่ให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน การเป็นฝ่ายค้าน สรรหาคัดเลือกตัวบุคคลเป็นตัวแทนประชาชน ส่งตัวแทนเข้าสมัครรับเลือกตั้ง และปลุกกระดมประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ยังทำหน้าที่พิทักษ์รักษาผลประโยชน์ให้กับกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ

จากการทำหน้าที่ของกลุ่มผลประโยชน์และพรรคการเมืองดังกล่าว จะเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างโครงสร้างทางการเมืองทั้ง 2 สถาบัน ดังนี้

- 1) ต่างมีส่วนในการช่วยระดม ช่วยจัดการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีระบบ
- 2) ต่างเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับรัฐบาล เพียงแต่กรณีของกลุ่มผลประโยชน์ การทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับรัฐบาล การเชื่อมโยงเป็นการเชื่อมโยงที่ผ่านพรรคการเมือง ส่วนกรณีของพรรคการเมือง การเชื่อมโยง พรรคสามารถเชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับรัฐบาลทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

นอกจากกลุ่มผลประโยชน์และพรรคการเมืองจะมีความสำคัญต่อการเมืองแล้ว ยังมีความสำคัญต่อกระบวนการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอีกด้วย ขณะเดียวกันทั้งกลุ่มผลประโยชน์และพรรคการเมืองต่างส่งเสริมสนับสนุนหรือเกื้อกูลระหว่างกันได้ในแง่ที่ถ้าพรรค

การเมืองที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นมีรากฐานจากกลุ่มผลประโยชน์หรือมวลชนและได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มผลประโยชน์หรือมวลชนอย่างกว้างขวาง โดยทั่วไปพรรคการเมืองนั้นๆจะมีเสถียรภาพ จะสามารถดำเนินการหรือปฏิบัติหน้าที่ของพรรคได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล แต่ถ้าพรรคการเมืองใดก็ตามได้รับการจัดตั้งขึ้นมานอกจากมิได้มีรากฐานจากกลุ่มผลประโยชน์หรือมวลชนแล้ว ยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มผลประโยชน์เพราะพรรคไม่เห็นความจำเป็นของการที่กลุ่มผลประโยชน์ต้องมาสนับสนุน โดยทั่วไปพรรคการเมืองนั้นๆมักจะขาดเสถียรภาพในการดำเนินการ ในแง่ดังกล่าวกลุ่มผลประโยชน์สามารถส่งผลกระทบต่อพรรคการเมืองได้ ซึ่งในกรณีของประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มั่นคง เช่น สหรัฐอเมริกา กลุ่มผลประโยชน์และพรรคการเมืองต่างสนับสนุนเกื้อกูลระหว่างกัน กล่าวคือ เมื่อกลุ่มผลประโยชน์ใดก็ตามสนับสนุนพรรคจะด้วยเงินหรือสนับสนุนพรรคด้วยคะแนนเสียง พรรคก็มักจะตอบแทนกลุ่มผลประโยชน์นั้นๆด้วยการกำหนดนโยบายที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มผลประโยชน์โดยอาจจะนำเอาปัญหาความต้องการกลุ่มที่สนับสนุนเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายของพรรคในการบริหารประเทศ หรืออาจตอบสนองกลุ่มผลประโยชน์นั้นด้วยการทำหน้าที่พิทักษ์รักษาผลประโยชน์ให้กับกลุ่มเหล่านั้น ตรงกันข้ามกับประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ไม่มั่นคง เช่น กรณีของประเทศไทยที่ในอดีต พรรคการเมืองที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นมาส่วนใหญ่ ไม่ได้มีรากฐานจากกลุ่มผลประโยชน์ ไม่ได้มีการสนับสนุนจากมวลชน หากแต่เป็นการจัดตั้งพรรคที่เกิดจากผู้สนใจทางการเมืองไม่กี่คนมารวมตัวกัน ในแง่ดังกล่าวทำให้พรรคที่ได้รับจัดตั้งขึ้นมาไม่มีลักษณะเป็นพรรคส่วนบุคคลทำให้การดำเนินการทางการเมืองขาดทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล นอกจากนี้เวลาพรรคมีโอกาสเข้าไปบริหารประเทศก็ไม่ค่อยทำหน้าที่พิทักษ์รักษาผลประโยชน์ให้กับกลุ่มที่สำคัญ ก็คือ เมื่อใดก็ตามผู้นำพรรคซึ่งเป็นผู้มีบารมีล้มหายตายจากไปหรือมีอันเป็นไป พรรคก็มีอันเป็นไปตามไปด้วย

3.6 บทบาทหน้าที่ของกลุ่มผลประโยชน์

1. การทำหน้าที่ใน“การเรียกร้อง” (Demand) หรือ “การแสดงออกซึ่งความต้องการ” หรือ “การแสดงออกซึ่งผลประโยชน์” (Interest Articulation)
2. บทบาทหน้าที่อื่นๆของกลุ่มผลประโยชน์ นอกจากบทบาทหน้าที่ในการเรียกร้องหรือการแสดงออกซึ่งความต้องการหรือการแสดงออกซึ่งผลประโยชน์แล้ว

2.1 แสดงความคิดเห็นทางการเมือง

ในสังคมสมัยใหม่ที่ระบบการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตย บทบาทหน้าที่ทางการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์โดยทั่วไปช่วยเป็นเครื่องมือเป็นกลไกให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นทางการเมือง (Political Views) ของตนเพราะในระบบการเมืองดังกล่าว ประชาชนมี

อิสระ มีเสรีภาพที่จะรวมตัวเพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ดังปรากฏในกรณีของประเทศสหรัฐอเมริกาที่รัฐธรรมนูญของประเทศนี้ได้ให้หลักประกันได้ให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนในการรวมตัวกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์เพื่อแสดงความคิดเห็นซึ่งสภาองเกรสจะออกกฎหมายมาห้ามไม่ให้ประชาชนมารวมตัว ไม่ให้มีสิทธิที่จะเรียกร้องไม่ได้

2.2 ช่วยทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น (Political Participation) ในแง่ของการแสดงออกเพื่อให้มีผลต่อการกำหนดหรือวางนโยบายต่อกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาลหรือผู้นำประเทศ สนับสนุนผู้นำทางการเมืองหรือผู้นำรัฐบาล ดังปรากฏในกรณีของประเทศกำลังพัฒนาที่นำระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยมาใช้ ประชาชนเมื่อไม่พอใจผู้นำทางการเมืองหรือผู้นำรัฐบาล ประชาชนก็จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านกลุ่มในแง่ของการเข้าร่วมเรียกร้อง การเคลื่อนไหวร่วมชุมนุมต่อต้านเพื่อกดดันผู้นำทางการเมืองหรือผู้นำรัฐบาลให้ลาออก ซึ่งถ้าผู้นำเหล่านี้นิ่งเฉย ไม่สนใจ ประชาชนก็จะใช้ความรุนแรงในการกดดันเพิ่มขึ้นหรือในทางตรงกันข้าม ถ้าผู้นำทางการเมืองหรือผู้นำรัฐบาลมีความจริงใจ ตั้งใจ ขณะเดียวกันสามารถบริหารประเทศที่ทำให้ประชาชนมีความอยู่ดี กินดี ประชาชนก็อาจจะมีการแสดงออกในรูปของการเข้าร่วมเคลื่อนไหวเพื่อแสดงความสนับสนุนต่อผู้นำทางการเมืองหรือผู้นำรัฐบาลในแง่ดังกล่าว ถือได้ว่ากลุ่มได้มีส่วนทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากหรือกว้างขวางขึ้น

2.3 ช่วยทำหน้าที่ป้องกันมิให้รัฐบาลหรือฝ่ายบริหารมีอำนาจมากเกินไป

กล่าวคือ ตามบทบาทหน้าที่นี้กลุ่มจะช่วยเป็นเครื่องมือตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐบาลในเรื่องต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของประชาชน บทบาทหน้าที่ของกลุ่มผลประโยชน์ในข้อนี้ หมายความว่า ในกรณีของรัฐบาลหรือฝ่ายบริหารใช้อำนาจในการดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่น่าจะเป็นประโยชน์ต่อสังคม ต่อประเทศชาติ แต่กลุ่มผลประโยชน์ที่มีอยู่อาจจะเห็นว่าการใช้อำนาจในการดำเนินการในเรื่องดังกล่าวของรัฐบาลน่าจะไม่เป็นผลดีต่อประชาชนเพราะหากมีการใช้อำนาจดำเนินการในเรื่องนั้นๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตลอดจนคุณภาพชีวิตของประชาชน กลุ่มก็อาจทำการตรวจสอบการใช้อำนาจในรูปของการเคลื่อนไหวคัดค้านการใช้อำนาจดังกล่าวจนกว่าผู้มีอำนาจ รัฐบาลจะออกมาชี้แจงว่าการใช้อำนาจในการดำเนินการในเรื่องดังกล่าวไม่ได้มีผลกระทบต่อทั้งในเรื่องของสิ่งแวดล้อมตลอดจนคุณภาพชีวิตของประชาชน

2.4 ทำหน้าที่ในการรวบรวมถักรองผลประโยชน์ (Interest Aggregation)

ตามแนวคิดของ Gabriel Almond และ Bingham Powell เมื่อประชาชนหรือกลุ่มได้แสดงออกซึ่งผลประโยชน์ก็จะต้องมีการรวบรวมหรือถักรองผลประโยชน์สำหรับผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ ซึ่งในสังคมหรือประเทศที่มีการพัฒนาหรือความเจริญแล้วที่มีการจำแนก

โครงสร้างหน้าที่การทำงานเฉพาะด้าน หน้าที่ในการรวบรวมหรือกลั่นกรองผลประโยชน์ข้างต้น จะเป็นเรื่องของพรรคการเมือง (Political Party) แต่ถ้าสังคมหรือประเทศนั้นทั้งกลุ่มผลประโยชน์ และพรรคการเมืองมีแต่ความอ่อนแอ โครงสร้างหรือสถาบันทางการเมืองที่อาจจะเข้ามาช่วยทำหน้าที่นี้ คือ ระบบราชการ (Bureaucracy) ดังปรากฏในกรณีของประเทศที่กำลังพัฒนา

3.7 วิธีการดำเนินการทางการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์

ในการดำเนินการทางการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์มักจะมีกลยุทธ์ (Strategies) หรือยุทธวิธี (Tactics) ดังต่อไปนี้

1. การ Lobby โดยตรง (Direct Lobbying Techniques)

โดยทั่วไปการ Lobby หมายถึง การพยายามใช้เทคนิคต่างๆ เพื่อพยายามมีอิทธิพลโดยการส่งตัวแทนหรือข้อเรียกร้องไปยังสมาชิกสภานิติบัญญัติหรือกระทรวง ทบวง เพื่อให้ตัดสินใจในนโยบายหรือกฎหมายที่จะเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มหรือสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

โดยทั่วไปนัก Lobby หรือที่เรียกว่า Lobbyists ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มผลประโยชน์จะคอยทำหน้าที่ดังต่อไปนี้ คือ การถ่ายทอดข้อมูลซึ่งมีการจัดเตรียมมาอย่างดี การเป็นตัวแทนผลประโยชน์ คือ ทำหน้าที่รักษาผลประโยชน์ให้กับผู้ว่าจ้างและการคอยตรวจสอบควมมีร่างกฎหมายใดบ้างที่มีผลทางการเมืองต่อผู้ว่าจ้างหรือต่อลูกค้าของตน

นัก Lobby/Lobbyists เวลาดำเนินการทางการเมืองมักจะใช้วิธีดังต่อไปนี้

1.1 คอยทำการพบปะกันเป็นส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่หรือสมาชิกของสภานิติบัญญัติ

1.2 ทำการค้นคว้าหาข้อมูลประกอบการร่างกฎหมาย

1.3 การพยายามพุดจาชักจูงใจให้สมาชิกสภาออกเสียงตามที่ตน

ต้องการ

1.4 การจ่ายเงินหรือผลประโยชน์กับสมาชิกสภานิติบัญญัติ

1.5 การ Lobby ข้าราชการ

1.6 การ Lobby ศาล

2. การ Lobby ทางอ้อม ได้แก่

2.1 การระดมมวลชน (Mobilizing the Grass roots)

2.2 การสร้างหรือก่อมตมมหาชน (Molding public Opinion)

2.3 การสร้างพันธมิตรหรือแนวร่วม (Coalition Building)

3.8 ความสำเร็จของกลุ่มผลประโยชน์

การที่กลุ่มผลประโยชน์จะสามารถมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจหรือต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลได้ กลุ่มจะต้องมีการ “เข้าถึง” (Access) หรือ “รู้วิธีที่จะเข้าถึง” ว่า เมื่อใดหรือ ณ จุดใดที่พวกตนควรเข้าไปเกี่ยวข้องกับรัฐบาลดังที่ David Truman (จุมพล หนิมพานิช 2552: 95) ได้กล่าวว่า “ไม่มีกลุ่มผลประโยชน์ใดที่จะสามารถมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล(หรือต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาล)ได้ เว้นเสียแต่กลุ่มนั้นจะมีการเข้าถึงจุดของการตัดสินใจของรัฐบาล”

การเข้าถึงที่ David Truman กล่าวถึง หมายถึง การทำให้วัตถุประสงค์ของกลุ่มผลประโยชน์บรรลุผลหรือบังเกิดผลสำเร็จโดยง่าย ประเด็นนี้อยู่ว่ากลุ่มผลประโยชน์จะเข้าถึงจุดของการตัดสินใจของรัฐบาลได้อย่างไร ในแง่ของหลักการกลุ่มสามารถเข้าถึงได้โดยวิธีการทำให้วัตถุประสงค์ของการเข้าถึงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับวัตถุประสงค์ของกลุ่มผู้ทำการตัดสินใจ กล่าวอีกนัยหนึ่ง วิธีการที่กลุ่มผลประโยชน์จะทำให้วัตถุประสงค์ของกลุ่มบรรลุได้ก็ด้วยการพยายามเข้าไปมีอิทธิพลต่อกลุ่มผู้ทำการตัดสินใจนั้น ก็คือ การทำให้วัตถุประสงค์ของการเข้าถึงเป็นวัตถุประสงค์อันหนึ่งอันเดียวกันกับวัตถุประสงค์ของกลุ่มผู้ทำการตัดสินใจ ในแง่ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการเข้าถึงมีประโยชน์ต่อกลุ่มการเมืองในแง่ที่ว่า เป็นการช่วยให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่างๆกับกลุ่มทางราชการของรัฐบาลและที่สำคัญทำให้เกิดอิทธิพลเหนือการตัดสินใจของรัฐบาลแน่นอนถ้ากลุ่มผลประโยชน์ใดไม่สามารถเข้าถึงกับรัฐบาลได้ การที่กลุ่มผลประโยชน์นั้นๆจะเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลเป็นเรื่องยาก

ในสังคมพหุนิยมที่มีกลุ่มที่หลากหลายที่ต่างทำการแข่งขันต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ตนต้องการ โดยทั่วไปในการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ดังกล่าว บางกลุ่มก็สามารถทำได้สำเร็จในขณะที่บางกลุ่มมีแต่ความล้มเหลว ที่เป็นเช่นนั้น เพราะการแข่งขันต่อสู้กันในทางการเมืองไม่ใช่เป็นเรื่องของโชคเป็นเรื่องของโอกาสในแง่ผู้ที่โชคดีเท่านั้นจะเป็นผู้ชนะ ส่วนผู้โชคไม่ดีจะกลายเป็นผู้แพ้ หากแต่เป็นเรื่องที่กลุ่มรู้ว่าพวกตนกำลังจะทำอะไรด้วยวิธีการอย่างไร จึงจะทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

ซูซาน เวลช์ และคณะ(Susan Welch, John Gruel, Michael Steinman, John Comer and Jan Vermeer อ้างถึงในจุมพล หนิมพานิช 2552: 179) พบว่าความสำเร็จของกลุ่มโดยทั่วไปมักขึ้นอยู่กับปัจจัยดังต่อไปนี้

1. ทรัพยากร (Resources)

ทรัพยากรของกลุ่ม หมายถึง ขนาด การกระจายตัวของสมาชิก ความเข้มแข็งและการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การมีเงิน ความรู้ ความสามารถรวมทั้งการมีภาพพจน์ในทางสาธารณะที่ดีล้วนเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อการเรียกร้องหรือการแสดงออกซึ่งผลประโยชน์ของกลุ่ม

2. การแข่งขันและเป้าหมายกลุ่ม (Competition and Goals)

กลุ่มหลายกลุ่มประสบความสำเร็จในการเรียกร้องเพราะคู่ต่อสู้มีความเข้มแข็งน้อยกว่า แต่ถ้าเมื่อใดก็ตามที่กลุ่มที่มาต่อสู้แข่งขันกันต่างฝ่ายต่างมีทรัพยากรใกล้เคียง คือ มีทรัพยากรเท่าๆกันหรือพอๆกัน ในกรณีดังกล่าวผลของการต่อสู้มักออกมาในลักษณะที่มีการประนีประนอมระหว่างกัน โดยทั่วไปกลุ่มที่มีเป้าหมายในการรักษาสถานภาพเดิมมักจะประสบความสำเร็จในการเรียกร้องมากกว่ากลุ่มที่มีเป้าหมายของการเรียกร้องเพื่อการเปลี่ยนแปลง

3.9 วิวัฒนาการของกลุ่มผลประโยชน์ในการเมืองไทย

ตามความคิดของอาเธอร์ เอฟ. เบลท์เลย์ (Arthur F. Bentley อ้างถึงใน จุมพล หนิมพานิช 2552: 185-186) เห็นว่ากลุ่มไม่เพียงแต่เกิดจากการที่มนุษย์มีความคิดเห็นและผลประโยชน์ที่แตกต่างกันเท่านั้น แต่ยังเกิดขึ้นจากความขัดแย้งทางผลประโยชน์ที่นำไปสู่การต่อสู้ระหว่างกลุ่มเพื่อพยายามที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจหรือการกำหนดนโยบายของรัฐซึ่งกลุ่มผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในการเมืองไทยส่วนใหญ่จะเป็นไปตามความคิดเห็นของ Arthur F. Bentley โดยเฉพาะประเด็นที่ว่ากลุ่มเกิดจากการที่มนุษย์มีความคิดเห็นและมีผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน

วิวัฒนาการของกลุ่มผลประโยชน์ในการเมืองไทยในแง่ของการรวมกลุ่มหรือการจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่างๆเพื่อดำเนินการรักษาหรือแสวงหาผลประโยชน์ของกลุ่มหรือเพื่อบรรลุจุดหมายปลายทางบางอย่างของกลุ่มผ่านสถาบันทางการเมืองและราชการโดยพยายามมีอิทธิพลเหนือกระบวนการตัดสินใจหรือการกำหนดนโยบายของรัฐที่เราเรียกว่า “กลุ่มผลประโยชน์” นั้นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเด่นชัดในการเมืองในระยะหลังปี พ.ศ. 2515 เป็นต้นมาโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงสำคัญทางการเมืองในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2516 ซึ่งเป็นช่วงที่การเมืองมีลักษณะเปิดมากขึ้น

สำหรับลักษณะของกลุ่มผลประโยชน์ในการเมืองไทยในระยะแรกๆจะมีลักษณะเป็นกลุ่มที่มุ่งเชิดชูคนมีอำนาจ ขาดเอกภาพ เรียกร้องเลื่อนลอยและส่วนใหญ่มุ่งการบันเทิง นอกจากนี้ กลุ่มที่เกิดขึ้นมายังมีลักษณะของการอิงหรือการมีความสัมพันธ์กับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลมากกว่าหลักการ กลุ่มผลประโยชน์ของไทยจึงเป็น “กลุ่มเหลวไหล” มากกว่ากลุ่มหลากหลาย คือ มีแต่ Pleasure groups แต่ไม่มี Pressure groups ได้แก่ กลุ่มระเริง กลุ่มครั้นเครง บทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ไทยส่วนมากจึงไม่ใช่ในแบบที่เรียกว่า ทำงานกันจนตัวเป็นเกลียว อย่างไรก็ตาม กลุ่มผลประโยชน์ไทยที่ค่อนข้างจะเป็นกลุ่มผลประโยชน์อย่างจริงจังก็มีอยู่เช่นกันแต่มีอยู่เพียงจำนวนน้อย เช่น กลุ่มผลประโยชน์ของชาวจีนซึ่งผิดกับกลุ่มผลประโยชน์ของชาวไทยที่ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มในทางเกษตรกรรมและกลุ่มในทางสังคมที่มีลักษณะอ่อนแอกว่ากลุ่มของชาวจีนมากเมื่อ

เปรียบเทียบกัน ซึ่งสาเหตุของความอ่อนแอและการไม่สามารถพัฒนาขึ้นมาเป็นพลังในทางสังคมได้นั้นอาจเป็นเพราะ

ประการที่หนึ่ง ประเทศไทยเป็นสังคมกสิกรรม ร้อยละ 88 ของประชากรไทยมีอาชีพในทางเพาะปลูกประกอบกับสังคมไทยเป็นสังคมที่ไม่มีปัญหาในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา ศิพพรรณที่แตกแยกกันรุนแรง สภาพสังคมไทยโดยทั่วไปจึงมีความสงบและกลมกลืน (Homogenous) ซึ่งอาจมีผลทำให้ไม่มีความจำเป็นเท่าใดนักที่จะต้องมีการรวมกลุ่มกันเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม แต่การกล่าวเช่นนี้ก็ไม่ได้หมายความว่าสังคมเกษตรกรรมไม่สามารถจะมีกลุ่มผลประโยชน์เกิดขึ้นมาได้จำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงตัวประกอบอื่นๆไปด้วย

สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่กลุ่มผลประโยชน์ของไทยมีสภาพไปในทางลบก็คือ วัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยในช่วงนี้เป็นแบบอิสระ อำนาจนิยม อันได้แก่ ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองหรือปัจเจกบุคคลจะมีมากในระดับครอบครัวและจะค่อยๆผ่านกระบวนการเรียนรู้ (Socialization) ทีละขั้นตอนจนเป็น “อำนาจนิยม” หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าในระบบความคิดและสัมปชัญญะของคนไทยนั้นมีพลัง 2 ประการที่ขัดกันและต่อสู้กันอยู่ นั่นคือ ความปรารถนาที่จะมีวิถีชีวิตอันไม่มีสิ่งเหนี่ยวรั้งจำกัดกับความจำเป็นที่จะต้องอยู่ใต้อำนาจของบุคคลที่เหนือกว่าซึ่งอาจเกิดจากค่านิยมที่เคยชินกับระบบของ “อำนาจ” มาดั้งเดิมตั้งแต่สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์และอิทธิพลของข้าราชการทั้งทหารและตำรวจ พลเรือนอันยาวนานตลอดระยะเวลาของประวัติศาสตร์ไทยเข้าทำนอง “เดินตามหลังผู้ใหญ่ หมาไม่กัด” ความรักอิสรภาพที่มากเกินไปปราศจากขอบเขตผูกพันรับผิดชอบทำนอง “ทำอะไรตามใจ คือ ไทยแท้” จึงเป็นอุปสรรคต่อการก่อตัวเป็นองค์กรทางสังคมและการเมือง

ในแง่ของการรวมตัว การรวมตัวเป็นพรรคการเมืองก็ดี เป็นสมาคม กลุ่มผลประโยชน์ก็ดีในกรณีของไทยมักจะมีลักษณะชั่วคราวและไม่มีประสิทธิภาพ การตั้งขึ้นมาโดยมีบทบาทเพียงชั่วคราวนั้นจึงเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงการตั้งกลุ่มขึ้นมาโดยมีคุณค่าอำนาจนิยมเพื่อที่จะสนับสนุนหรือค้ำจุนให้แก่ผู้นำในทางการเมืองบางคน เมื่อผู้นำล้มหายตายจากไป กลุ่มและสมาคมก็มักจะสาบสูญไปกับผู้นำนั้นๆด้วย นอกจากนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยเองก็เป็นอุปสรรคต่อการรวมตัวเป็นกลุ่มผลประโยชน์ (และพรรคการเมือง) ขณะเดียวกันยังสะท้อนให้เห็นไกลไปถึงความอ่อนแอของกลุ่มที่เกิดจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เป็นไปในแบบสายใยสังคมนระหว่างผู้อุปถัมภ์กับผู้รับการอุปถัมภ์ (Patron - Client Relation) ซึ่งการอุปถัมภ์นี้เป็นไปแบบเพื่อหวังผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ผู้เป็นสมาชิกของกลุ่มอาจหวังผลประโยชน์จากหัวหน้ากลุ่มในการคุ้มครองปกป้องสิทธิและอภิสิทธิ์ของตน

ในขณะที่เดียวกันที่หัวหน้าของกลุ่มหวังที่จะให้สมาชิกสนับสนุนตนเองในการก้าวเข้าไปสู่อำนาจในทางการเมือง การเป็นเพื่อนโดยหวังผลประโยชน์นี้มีแนวโน้มที่จะขยายขอบเขตออกไปเป็นการสร้างหนทางให้ได้เข้าพบและรู้จักเพื่อนของเพื่อนต่อไปกลายเป็นโยของสังคมหรือโยแมงมุม แต่ลักษณะของโยแมงมุมแบบนี้มิได้เป็นกลุ่มเพราะว่าแต่ละจุดของโยแมงมุมมักจะไม่มีรู้จักกัน กลุ่มผลประโยชน์ของไทยจึงมีลักษณะแตกต่างจากกลุ่มผลประโยชน์ตามคำนิยามของนักวิชาการตะวันตกแต่อาจเรียกได้ว่ามีลักษณะเป็นแบบ Clique หรือไม่ก็อาจเรียกกันอย่างคร่าวๆได้ว่าเป็น “พวก” เช่น พวกนายทุน พวกกรรมมาชีพ พวกนิสิตนักศึกษา พวกรัฐบาล ตามที่เราได้ยินกันคุ้นๆหูอยู่เสมอๆ

ในแง่ดังกล่าว สาเหตุของความอ่อนแอของกลุ่มผลประโยชน์ไทยอีกประการหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า เป็นผลงานจากแผนนโยบายแห่งรัฐที่มีลักษณะคลุมเครือและไม่แน่นอนในการตั้งเป้าหมายทางการเมืองเอาไว้แม้ว่าบางครั้งจะดูเหมือนมีเป้าหมายอยู่เช่นกันแต่การกระทำของรัฐบาลบางสมัยก็มักจะกระทำผิดหลักการและแผนนโยบายที่ประกาศเอาไว้ให้แก่ประชาชน เช่น รัฐบาลมีเป้าหมายทางการเมืองความเป็นประชาธิปไตยแต่การกระทำของรัฐบาลบางชุดส่อให้เห็นแนวโน้มว่าเป้าหมายนั้นอาจถูกลบเลือนได้ง่ายๆ สิ่งนี้ นับเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและวิวัฒนาการของกลุ่มผลประโยชน์เป็นอย่างยิ่งเพราะเหตุที่การจัดตั้งกลุ่มอาจจะถูกมองไปในแง่ร้ายที่คอยก่อความวุ่นวายให้แก่เสถียรภาพของรัฐบาลหรือไม่ถ้าความระแวงนั้นมีถึงขีดสุด กลุ่มที่เริ่มจัดตั้งอาจจะถูกหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์เอาอย่างง่ายๆ

3.10 ลักษณะของกลุ่มผลประโยชน์ในการเมืองไทย

การเกิดขึ้นของกลุ่มผลประโยชน์ในการเมืองไทยที่ผ่านมา นอกจากกลุ่มผลประโยชน์ชาวจีนแล้ว กลุ่มอื่นๆที่เกิดขึ้นก็มีการอิงหรือการมีความสัมพันธ์กับบุคคลหรือกับกลุ่มบุคคลมากกว่าหลักการหรือผลประโยชน์ ที่เป็นเช่นนั้น เพราะคนไทยในอดีตมีวัฒนธรรมในเรื่องของการยึดหรืออิงบุคคล (Personalism) ดังจะเห็นได้ในทุกระดับของสังคมการเมืองจะพบว่ามี ความสัมพันธ์ส่วนตัวเข้าไปเกี่ยวข้องหรือเข้าไปกำหนดอยู่มากจนอาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ทางสังคมของคนไทยถูกกำหนดโดยความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นสำคัญ

ในกรณีของการรวมตัวกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์ก็เช่นเดียวกันที่เวลาที่มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือมีการตั้งกลุ่มขึ้นมาจะมีการถามกันว่ามีใครเป็นหัวหน้ากลุ่ม มีใครมาชักชวนให้เข้าไปร่วม คำถามลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการรวมกลุ่มของคนไทยมีรากฐานมาจากความสัมพันธ์ส่วนตัวซึ่งความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ตามลักษณะความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์จึงทำให้กลุ่มผลประโยชน์ในการเมืองไทยที่ผ่านมา มีลักษณะที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ส่วนตัวมากกว่าหลักการจัดตั้งที่อิงผลประโยชน์

อย่างไรก็ตาม หลังปี พ.ศ. 2515 ลักษณะของกลุ่มผลประโยชน์ในความหมายของการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินการรักษารหัสหรือแสวงหาผลประโยชน์หรือเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายปลายทางบางอย่างของกลุ่มผ่านสถาบันทางการเมืองและทางราชการ โดยพยายามจะมีอิทธิพลเหนือการตัดสินใจหรือการกำหนดนโยบายของรัฐได้ปรากฏเด่นชัด กลุ่มผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในช่วงหลังนี้มีทุกประเภททั้งที่เกิดขึ้นเองโดยอิสระที่เรียกว่าเป็นกลุ่มที่เกิดจากการจัดตั้งขึ้นมาเองและกลุ่มที่เกิดขึ้นจากการจัดตั้งโดยอาศัยอำนาจรัฐ

กลุ่มเหล่านี้ คือ กลุ่มที่จัดตั้งมาเองและกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นมาโดยอาศัยอำนาจรัฐเริ่มมีบทบาทและความสำคัญต่อเศรษฐกิจและการเมืองไทยซึ่งกลุ่มที่เกิดขึ้นและมีลักษณะที่หลากหลายเหล่านี้ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นเป็นผลมาจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ได้เกิดขึ้นพร้อมๆกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่ก่อให้เกิดชนชั้นใหม่ๆที่มาพร้อมกับความเติบโตทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงของคนในการประกอบอาชีพ ตัวอย่างของกลุ่มผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นด้วยสาเหตุดังกล่าว ได้แก่ กลุ่มนักธุรกิจ ธนาคาร สถาบันการเงิน ธุรกิจนำเข้าส่งออก กลุ่มผู้ใช้แรงงาน กลุ่มนิสิตนักศึกษา เป็นต้น ส่วนกลุ่มที่เกิดขึ้นจากการจัดตั้งโดยอาศัยอำนาจที่ดำรงอยู่ได้ด้วยเงินช่วยเหลือจากรัฐบาล ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร นอกจากนั้น ก็มีกลุ่มลูกเสือชาวบ้าน กลุ่มไทยอาสาป้องกันชาติ เป็นต้น (จุมพล หนีมพานิช 2552: 260-262)

จักษ์ พันธ์ชูเพชร (2551: 447-448) เห็นว่ากลุ่มผลประโยชน์ในประเทศไทยมักออกมาในรูปของกลุ่มหรือสมาคมโดยจำกัดตัวเองไม่ยุ่งเกี่ยวหรือแสดงบทบาททางการเมืองอาจเนื่องมาจากหลายสาเหตุ เช่น วัฒนธรรม แนวคิด ลักษณะสังคมและเศรษฐกิจไม่เอื้อหรือส่งผลกล่อมเกล่าให้คนไทยรักที่จะทำงานหรือพยายามรวมกลุ่มเพื่อเป้าหมายใดเป้าหมายหนึ่งและที่สำคัญ ก็คือ กฎหมายไทยที่มักมีข้อห้ามกลุ่มหรือสมาคมดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเมืองจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้สถาบันกลุ่มผลประโยชน์ของไทยไม่มีโอกาสในการพัฒนาสู่สถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็งพอที่จะแสดงบทบาทในการมีอิทธิพลจนสามารถโน้มน้าวรัฐบาลให้กระทำหรือไม่กระทำตามความต้องการของกลุ่มตนได้

ลักษณะของกลุ่มผลประโยชน์ไทยประการหนึ่ง ก็คือ การยกย่องผู้มีอำนาจอันเป็นผลมาจากระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทยจึงอาศัยบารมีของบุคคลสำคัญในการโน้มน้าวหรือสร้างอิทธิพลให้ผู้มีอำนาจทางการเมืองมีความเห็นสอดคล้องกับกลุ่มตน การยกย่องผู้มีอำนาจทำให้กลุ่มผลประโยชน์มักใช้บุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับหรือมีอิทธิพลเข้ามาเป็นผู้นำกลุ่มไม่ว่าจะเป็นการเข้ามาดำรงตำแหน่งจริงหรือเพียงแต่ในนามก็ตาม เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงส่งผลให้กลุ่มมีพัฒนาการสะดุดลงทุกครั้งเมื่อขาดผู้ที่มีอำนาจประกอบกับการที่ประเทศไทยยังคงเวียนว่ายอยู่ในวัฏจักรของการ

รัฐประหารสลับกับประชาธิปไตยครึ่งใบเสมอมา กลุ่มผลประโยชน์จึงมีชะตากรรมที่ไม่แตกต่างจากพรรคการเมืองเท่าใดนัก

ลักษณะที่สอง คือ กลุ่มผลประโยชน์ของไทยมักขาดเอกภาพ เนื่องมาจากความขัดแย้งอันเกิดขึ้นภายในกลุ่ม จากความไม่มีเอกภาพทำให้กลุ่มผลประโยชน์ไม่สามารถมีศักยภาพเพียงพอในการแสดงอิทธิพลเพื่อจุดประสงค์ของกลุ่มได้

ประการสุดท้าย คือ กลุ่มผลประโยชน์ของไทยเป็นภาพลวงในจำนวนสมาชิก เพราะอำนาจเด็ดขาด การตัดสินใจ การดำเนินนโยบายตกอยู่ในอำนาจของกลุ่มผู้นำในกลุ่มผลประโยชน์เพียงกลุ่มเดียวโดยที่สมาชิกส่วนใหญ่ในกลุ่มไม่ได้มีบทบาทใดๆทั้งสิ้น กลุ่มผลประโยชน์ในลักษณะนี้จึงเป็นกลุ่มของคนจำนวนไม่กี่คนที่เป็ผู้นำของกลุ่มที่อาศัยจำนวนสมาชิกเป็นฐานรองรับและเสริมสร้างอำนาจเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ตนโดยการอ้างว่าเป็นการกระทำเพื่อผลประโยชน์ร่วมของสมาชิกทุกคน

3.11 ประเภทของกลุ่มผลประโยชน์ในการเมืองไทย

หากนำกรอบแนวคิดของการจำแนกประเภทของกลุ่มผลประโยชน์ของ Gabriel Almond และ Bingham Powell มาใช้ในการแบ่งประเภทของกลุ่มผลประโยชน์ในการเมืองไทยสามารถแบ่งได้ 4 ประเภท ดังนี้ (จุมพล หนิมพานิช 2552: 262)

1. **กลุ่มผลประโยชน์ที่รวมตัวกันชั่วคราว** ได้แก่ กลุ่มนัดหยุดงาน กลุ่มที่ทำการประท้วงรัฐบาล กลุ่มจลาจล
2. **กลุ่มผลประโยชน์ที่ไม่ได้อยู่ในรูปของสมาคม** ได้แก่ กลุ่มเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมต่างๆ เช่น ของชาวจีน ชาวไทยมุสลิม ชาวไทยที่นับถือศาสนาคริสต์
3. **กลุ่มผลประโยชน์ที่มีการรวมกันในรูปแบบของสถาบัน** ได้แก่ กลุ่มข้าราชการ กลุ่มทหาร กลุ่มนักการเมือง กลุ่มตำรวจ เป็นต้น
4. **กลุ่มผลประโยชน์ที่รวมตัวในรูปแบบของสมาคม** ได้แก่ กลุ่มชานา กลุ่มกรรมกร สมาคมครู สมาคมการค้า สมาคมหนังสือพิมพ์ สมาคมวิชาชีพ สมาคมอาสาสมัคร เป็นต้น

กลุ่มผลประโยชน์ทั้ง 4 ประเภทที่ Gabriel Almond และ Bingham Powell ได้จำแนกประเภท หากแบ่งในแง่ของที่มาของการจัดตั้งจะแบ่งได้ 2 ประเภท คือ ประเภทที่หนึ่ง คือ กลุ่มที่จัดตั้งด้วยตนเองกับอีกประเภทหนึ่ง ก็คือ จัดตั้งโดยรัฐหรือโดยการสนับสนุนโดยอำนาจรัฐ

กลุ่มที่จัดตั้งด้วยตนเอง เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มารวมตัวกันด้วยความมุ่งหวังที่จะทำการร่วมกันเพื่อบรรลุผลประโยชน์ร่วมกัน รากฐานที่มาของการมารวมกลุ่มเกิดจากการตระหนักในปัญหาของการสูญเสียผลประโยชน์บางอย่างร่วมกัน สำหรับทรัพยากรของกลุ่มอาจได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลองค์กรทั้งในและต่างประเทศโดยทั่วไปกลุ่มประเภทนี้มีอุดมการณ์หรือ

จิตสำนึกบางอย่างร่วมกัน ตัวอย่างของกลุ่มประเภทนี้ ได้แก่ กลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม กลุ่มนิสิตนักศึกษา กลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัย กลุ่มสมาคมเพื่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน กลุ่มแรงงาน กลุ่มชนวนาชาวไร่ เป็นต้น

กลุ่มที่จัดตั้งโดยรัฐหรือโดยการสนับสนุนโดยอำนาจรัฐ เหตุที่มีกลุ่มประเภทนี้เกิดขึ้นมาสืบเนื่องมาจากการที่กลุ่มไม่สามารถประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการเพื่อทำให้ปัญหาที่ตั้งไว้บรรลุผล ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะพื้นฐานของการจัดตั้งกลุ่มที่สมาชิกไม่ได้มีเป้าหมายหลักร่วมกัน เหมือนกลุ่มประเภทจัดตั้งด้วยตนเองหรือไม่ก็อาจเป็นเพราะสมาชิกไม่ยอมผูกพันตนในการที่จะอุทิศตัวเองเพื่อผลประโยชน์โดยรวมของกลุ่ม รวมทั้งวัฒนธรรมในการที่ต้องพึ่งพิงตัวบุคคลหรือองค์การหลักที่มีอำนาจมากกว่ามานำกลุ่ม ทำให้กลุ่มหลายๆลึบกลุ่มเข้าขอการสนับสนุนจากอำนาจรัฐ ผลจึงทำให้กลุ่มเหล่านี้กลายเป็นตัวแทนของอำนาจรัฐมากกว่าจะเป็นตัวแทนผลประโยชน์ที่แท้จริง ในแง่นี้กล่าวทำให้กลุ่มเหล่านี้ไม่สามารถเป็นตัวแทนผลประโยชน์หรือเพื่อตนเองได้รับผลประโยชน์ กลุ่มประเภทนี้ได้แก่ กลุ่มสหกรณ์การเกษตร กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน เป็นต้น

3.12 ทรศนะของรัฐและสังคมต่อการพัฒนาการของกลุ่มผลประโยชน์

ในแง่ของหลักการ วัฒนธรรมของการรวมกลุ่มของสังคมต่างๆมีผลต่อการเกิดของกลุ่มและการมีบทบาทของกลุ่ม ตัวอย่างเช่น ทรศนะของรัฐและสังคมต่อกลุ่มในระบอบเผด็จการเบ็ดเสร็จนิยม (Totalitarian) จะนำไปในลักษณะที่ว่า กลุ่มและสมาคมที่จัดตั้งขึ้นมาจะต้องดำเนินกิจกรรมที่สนับสนุนอุดมการณ์ของรัฐให้เข้าไปสู่จุดหมายปลายทางเดียวกัน แต่ในทรศนะรัฐอำนาจนิยม(Authoritarian) จะมีลักษณะไม่ไว้วางใจกลุ่มและสมาคมโดยเฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรมและกลุ่มแรงงานขนาดใหญ่ระดับชาติที่อาจจะใช้อิทธิพลไปในทางที่กระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพและความมั่นคงทางการเมืองที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการของรัฐ

สำหรับทรศนะของรัฐต่อกลุ่มในระบอบประชาธิปไตยเสรีนิยม ทรศนะของรัฐและสังคมจะเป็นไปในลักษณะที่ยอมรับบทบาทของกลุ่มในโครงสร้างและกระบวนการทางการเมือง ในกรณีของสังคมการเมืองไทย ทรศนะของรัฐและสังคมต่อการพัฒนาการของกลุ่มผลประโยชน์จะมีลักษณะแตกต่างกันไปในแต่ละยุคแต่ละสมัย กล่าวคือ ในยุคหรือในสมัยที่ระบอบการเมืองเป็นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ทรศนะของรัฐต่อการรวมกลุ่มเป็นไปในลักษณะที่ไม่ยินยอมให้มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มอย่างเป็นทางการเป็นอิสระจากการควบคุมของรัฐทำให้ผู้ที่มารวมกันมักจะได้รับข้อหาว่าตั้งช่องโหว่ กระด้างกระเดื่อง ตั้งตัวเป็นกบฏ ดังปรากฏในกรณีของการรวมตัวกันเป็นสมาคมของชาวจีนในสมัยรัชกาลที่ 3 จนทำให้มีการปราบปรามกันอย่างรุนแรง แต่สมาคมดังกล่าวก็ยังมิบทบาทเรื่อยมาจนในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีพระราชบัญญัติว่าด้วยอั้งยี่ ร.ศ. 116 ออกมาควบคุมชาวจีนจึงได้ขอตั้งสมาคมการค้าที่ทำให้เกิดความหวั่นวิตกในกลุ่มผู้ปกครอง ในส่วนอื่นก็เริ่มมีการ

จัดตั้งกลุ่มสมาคมกันบ้างในหลายเมืองที่มีการศึกษาข้าราชการและชาวต่างประเทศที่เข้ามาทำงานในไทย กลุ่มเหล่านี้มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มาในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้มีการออกพระราชบัญญัติสมาคม พ.ศ. 2457 และได้ใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นการควบคุมสมาคม

แต่หลังจากนั้น ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย แต่ทรงสนะของรัฐและสังคมต่อการรวมกลุ่มแม้รัฐจะยินยอมให้มีการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นสมาคมแต่ก็มีแนวปฏิบัติมีคำสั่งออกมาว่ากลุ่มหรือสมาคมที่จัดตั้งขึ้นมาห้ามยุ่งเกี่ยวกับการเมืองจะต้องมีการควบคุมเพื่อมิให้มีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและความมั่นคงของรัฐ ที่เป็นเช่นนี้ เป็นเพราะการเปลี่ยนแปลงการปกครองดังกล่าวในระยะแรกๆยังไม่เป็นประชาธิปไตยเพราะมีการปฏิวัติ รัฐประหารเกิดขึ้นบ่อยครั้งทำให้รัฐจึงต้องมีการควบคุมกลุ่มสมาคมในลักษณะดังที่กล่าวมาข้างต้น

ตรงนี้ จึงเป็นไปตามข้อสังเกตที่กล่าวมาว่าการรวมกลุ่มหรือการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมารวมทั้งพัฒนาการของกลุ่มในเมืองไทยขึ้นอยู่กับสภาพทางการเมือง ทรงสนะของรัฐและสังคม โดยเฉพาะตัวผู้นำทางการเมืองในขณะนั้นด้วยว่ามีทรงสนะต่อการรวมกลุ่มอย่างไร ถ้าสภาพการเมืองเป็นคณาธิปไตย (Oligarchy) หรือเป็นเผด็จการอำนาจนิยม (Authoritarian) ทรงสนะของรัฐและสังคมต่อการรวมกลุ่มก็เป็นไปในลักษณะของการควบคุมไม่ให้เข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมือง แต่ถ้าช่วงไหน สภาพการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตย ทรงสนะของรัฐและสังคมต่อการรวมกลุ่มก็จะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่สนับสนุนต่อการรวมจัดตั้งกลุ่มขณะเดียวกันเปิดโอกาสให้มีการเคลื่อนไหวทั้งในทางเศรษฐกิจและการเมืองได้

อย่างไรก็ตาม กลุ่มที่มารวมตัวกันข้างต้นจะมีทั้งกลุ่มที่มารวมตัวหรือจัดตั้งขึ้นเองและกลุ่มที่มารวมตัวกันโดยรัฐสนับสนุน ซึ่งในกรณีของการรวมตัวจัดตั้งกลุ่มประเภทหลัง รัฐมีทรงสนะต่อการรวมกลุ่มในหลายลักษณะ เมื่อเป็นเช่นนี้ บางกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นมาจึงตั้งขึ้นมาเพื่อสนองตอบนโยบายของรัฐ บางกลุ่มให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและในการช่วยป้องกันประเทศ บางกลุ่มให้กลุ่มผลประโยชน์ที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อให้ข้อเสนอแนะนโยบายและช่วยเหลือในการบริหารนโยบายของรัฐ เป็นต้น

มาในปัจจุบันที่ระบอบการเมืองเป็นประชาธิปไตย ทรงสนะของรัฐและสังคมที่มีต่อการรวมหรือจัดตั้งกลุ่ม รัฐได้ให้สิทธิเสรีภาพในเรื่องนี้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะในรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 ที่สร้างโดยสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะในประเด็นที่ให้ผู้พลมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ ฯลฯ ตามที่ระบุไว้ในมาตรา 45 ของรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่ม เกษตรกร องค์กรเอกชนหรือหมู่คณะอื่น

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตาม บทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อคุ้มครองประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน เพื่อรักษาความสงบ เรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีงามของประชาชนหรือเพื่อป้องกันมิให้มีการผูกขาดตัดตอนในทาง เศรษฐกิจ”

การที่บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ฉบับที่ถูกยกเลิกไปแล้ว บทบัญญัติดังกล่าวส่วนหนึ่งทำให้การรวมกลุ่ม การจัดตั้งกลุ่มในรูปของ กลุ่มผลประโยชน์เกิดขึ้นมากมาย อาทิเช่น คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย เครือข่าย ประชาชนเพื่อการเลือกตั้ง สมัชชาคนจน สมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน สหพันธ์เกษตรกร ภาคเหนือ เครือข่ายสลัม 4 ภาค เป็นต้น

สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 64 ก็มี บทบัญญัติเหมือนกันกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่ให้เสรีภาพในการ รวมกลุ่มของประชาชนแต่ที่แตกต่างกัน ก็คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้เพิ่มเสรีภาพในการรวมกลุ่มของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐมาด้วย ดังนี้

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่ม เกษตรกร องค์กรเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชนหรือหมู่คณะอื่น

ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐย่อมมีเสรีภาพในการรวมกลุ่มเช่นเดียวกับ บุคคลทั่วไป แต่ทั้งนี้ ต้องไม่กระทบประสิทธิภาพในการบริหารราชการแผ่นดินและความต่อเนื่อง ในการบริการสาธารณะ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติ แห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อคุ้มครองประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือ ศีลธรรมอันดีงามของประชาชนหรือเพื่อป้องกันมิให้มีการผูกขาดตัดตอนในทางเศรษฐกิจ”

3.13 ภาวะความเป็นสถาบันของกลุ่มผลประโยชน์

ภาวะความเป็นสถาบันของกลุ่มผลประโยชน์ เราสามารถมองหรือพิจารณาได้ จากดัชนีหรือตัวชี้วัดว่ากลุ่มผลประโยชน์ในฐานะสถาบันทางการเมืองที่มีคุณค่ามีความสามารถในการเผชิญและแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ มีความยืดหยุ่นหรือสามารถ ปรับตัวได้ (Adaptability) มีการจัดองค์กรที่มีความสลับซับซ้อน (Complexity) มีความเป็นอิสระ (Autonomy) ไม่ขึ้นอยู่กับสถาบันอื่นมากเกินไปและมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Cohesiveness) (จุมพล หนีมพานิช 2552: 393-397)

ถ้ากลุ่มผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งทรศนะของรัฐที่มีต่อการรวมกลุ่ม มีภาวะความเป็นสถาบันมากก็จะต้องมีคุณลักษณะดังกล่าวข้างต้นมากแต่ถ้ามีภาวะความเป็นสถาบันทางการเมืองน้อยหรือไม่มีก็จะมีคุณลักษณะองค์ประกอบดังกล่าวข้างต้น

ซามูเอล พี. ฮันติงตัน (Samuel P. Huntington อ้างถึงในจุมพล หนิมพานิช 2552: 394) กล่าวว่าโดยทั่วไปสถาบันทางการเมืองที่มีภาวะความเป็นสถาบันมักจะมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้ คือ มีความสามารถในการปรับตัว มีความสลับซับซ้อน มีความเป็นอิสระและมีความเป็นปึกแผ่น ดังนี้

1. การมีความสามารถในการปรับตัว (Adaptability)

โดยทั่วไป เวลากล่าวถึงสถาบันทางการเมืองที่มีความสามารถในการปรับตัว หมายถึง การที่สถาบันนั้นยังสามารถตอบสนองหรือทำหน้าที่ของตนอย่างต่อเนื่องต่อไปได้ แม้ว่าสภาพแวดล้อมจะเปลี่ยนแปลงไป วิจัยว่าสถาบันนั้นมีความสามารถในการปรับตัวได้มากหรือสามารถทำหน้าที่ของการทำทาสสิ่งแวดลอมได้ตลอดเวลา สามารถพิจารณาได้จากองค์ประกอบหรือปัจจัยดังต่อไปนี้

-พิจารณาจากอายุของสถาบันขององค์กรนั้น ถ้าสถาบันนั้นมีอายุมาก แสดงว่าสถาบันนั้นสามารถปรับตัวได้มากเพราะการที่สถาบันจะมีอายุมากได้ หมายความว่า สถาบันตลอดจนระเบียบวิธีของสถาบันนั้นๆสามารถตอบสนองหรือแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นได้

-พิจารณาจากอายุของกลุ่มผู้นำสถาบันหรือองค์กรนั้นๆ ถ้าสถาบันหรือองค์กรนั้นยังคงเป็นกลุ่มผู้นำรุ่นแรกตลอดจนระเบียบวิธีที่ใช้ภายในสถาบันยังคงใช้โดยผู้นำรุ่นแรกๆ แสดงว่าความสามารถในการปรับตัวของสถาบันนั้นมีน้อยเพราะการที่กลุ่มผู้นำรุ่นแรกๆ ยังคงมีอำนาจอยู่ได้หมายความว่า มีปัญหาการสืบทอดและเปลี่ยนตัวผู้นำจากรุ่นแรกที่อยู่มานานมาเป็นรุ่นหลังยังไม่สามารถทำได้โดยเรียบร้อย แต่ถ้าเมื่อใดก็ตามการสืบทอด การเปลี่ยนตัวกลุ่มผู้นำที่อยู่มานานทำได้สำเร็จโดยเรียบร้อยตามระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้ กล่าวได้ว่า สถาบันหรือองค์กรนั้นมีความสามารถในการปรับตัวได้มาก

-พิจารณาจากการทำหน้าที่ของสถาบันหรือขององค์กรนั้นๆซึ่งการทำหน้าที่ที่ว่า ก็คือ หน้าที่หลักๆซึ่ง หมายถึง หน้าที่ที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่เฉพาะหรือหน้าที่พิเศษอย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้าเมื่อใดก็ตาม หน้าที่ดังกล่าวนี้ไม่เป็นที่ต้องการอีกต่อไปแล้วแต่สถาบันหรือองค์กรสามารถสร้างหน้าที่หลักอันใหม่หรือหน้าที่พิเศษอันใหม่ได้มาให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงต่อไปได้แสดงว่าสถาบันหรือองค์กรนั้นมีความสามารถในการปรับตัวมาก

2. ความสลับซับซ้อน (Complexity)

ความสลับซับซ้อนในที่นี้ หมายถึง การที่สถาบันหรือองค์กรนั้นมีหน่วยย่อยขององค์กรมากมาย มีการจำแนกโครงสร้างการทำงานที่ตามความสามารถ ตามความชำนาญ เฉพาะอย่างตามสายบังคับบัญชา

3. ความเป็นอิสระ (Autonomy)

ความเป็นอิสระ หมายถึง การที่สถาบันหรือองค์กร ตลอดจนระเบียบวิธีการทางการเมืองของสถาบันหรือขององค์กรนั้นยังคงความเป็นสถาบันหรือองค์กรของตนเองได้ คือ สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง มีอำนาจของตนเองโดยที่กลุ่มพลังทางสังคมตลอดจนระเบียบวิธีการทางสังคมอื่นไม่สามารถเข้ามามีอิทธิพลหรือครอบงำโดยสิ้นเชิงได้

4. การมีความเป็นปึกแผ่น (Cohesion) ความเป็นปึกแผ่นในที่นี้ หมายถึง การมีความเห็นที่สอดคล้องต้องกันซึ่งเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับกลุ่มสังคมทุกกลุ่ม เช่น ในกรณีของพรรคการเมือง หมายความว่า ถ้ามติของพรรคเห็นว่าควรจะสนับสนุนรัฐบาลที่กำลังบริหารประเทศต่อไป สมาชิกของพรรคจะต้องเห็นด้วยต่อมติดังกล่าวนั้น กรณีนี้ถือว่าพรรคการเมืองพรรคนั้นมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือมีความเป็นปึกแผ่นนั่นเอง

4. แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย

4.1 ความหมายของประชาธิปไตย

“ประชาธิปไตย” เกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยกรีกแต่ประชาธิปไตยในสมัยกรีกมีลักษณะที่แตกต่างจากประชาธิปไตยในสมัยปัจจุบัน คำว่าประชาธิปไตยมาจากคำว่า Democracy ซึ่ง Demos มาจากคำว่า People หรือประชาชน และคำว่า Kratein มาจากคำว่า To rule หรือปกครอง ดังนั้น ถ้าแปลตามรูปศัพท์แล้ว Democracy หรือประชาธิปไตย แปลว่า การปกครองโดยประชาชน (Rule by People) หรืออาจเรียกอีกประการหนึ่งได้ว่า Popular Sovereignty คือ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (ณัชชาภัทร อุ๋นตรงจิต 2549: 105)

“ประชาธิปไตย” จึงเป็นคำสนธิมาจากคำว่า “ประชา” อันหมายถึง ประชาชน หรือปวงชน สนธิกับคำว่า “ธิปไตย” อันหมายถึง อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ดังนั้น คำว่า “ประชาธิปไตย” จึงหมายถึง การที่อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของปวงชนอันเป็นระบอบการปกครองแบบหนึ่งซึ่งถือว่าปวงชนเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศมิใช่เป็นอำนาจของผู้ใดผู้หนึ่งหรือคณะใดคณะหนึ่ง

อริสโตเติล (Aristotle อ้างถึงในอมร รัชศาสตร์และคณะ 2539: 9-10) ได้ให้คำจำกัดความของประชาธิปไตยไว้ ดังนี้

“ประชาธิปไตย คือ สภาวะที่คนเป็นไทและคนยากจนซึ่งมีจำนวนข้างมากในสังคมได้รับมอบหมายให้กำอำนาจของรัฐไว้ในมือ ประชาธิปไตยที่บริสุทธิ์ที่สุดได้รับการเรียกเช่นนั้นได้ก็เพราะมีสภาพแห่งความเสมอภาคปรากฏอยู่ในที่นั้นและกฎหมายของรัฐมุ่งรับรองความเสมอภาคนั้นและเพราะว่าคนยากจนจะไม่ต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายต่ำต้อยกว่าคนร่ำรวยหรือว่าอำนาจสูงสุดจะไม่ต้องอยู่ในกำมือของฝ่ายใดแต่ทั้งสองฝ่ายจะมีส่วนร่วมใช้อำนาจนั้นด้วยกัน ถ้าตามที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าเสรีภาพและความเสมอภาคจะมีอยู่ในประชาธิปไตยแล้ว ทุกแผนการของรัฐบาลก็ต้องเปิดประตูให้แก่ทุกคน ดังนั้น ที่ใดที่เป็นประชาชนเป็นฝ่ายข้างมากและสิ่งที่พวกเขาลงคะแนนแล้วจะเป็นกฎหมายจึงเป็นข้อพิสูจน์ได้ว่าในสภาวะเช่นนั้นก็ควรจะเรียกได้ว่าเป็นประชาธิปไตย”

ฮาโรลด์ ลาสกี (Harold Laski 1939: 26 อ้างถึงในอมร รัชศาสตร์และคณะ 2539: 3) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้ 2 อย่าง คือ ในฐานะที่เป็นระบบการปกครองรูปหนึ่งกับในฐานะที่เป็นวิถีการดำรงชีวิตในสังคมแบบหนึ่ง แต่ความหมายทั้ง 2 นี้ก็ปะปนหรือเกี่ยวพันกันอยู่มาก เช่น ในสังคมประชาธิปไตยจะปฏิเสธเอกสิทธิ์ของบุคคลอันตั้งอยู่บนรากฐานของชาติกำเนิดหรือความมั่งคั่ง เพศ วรณะ ศาสนา และช่องว่างทางเศรษฐกิจของประชาชนจะให้มียุ่่น้อยที่สุดแต่ลักษณะเช่นนี้ ลัทธิคอมมิวนิสต์ก็ถือว่าเป็นอุดมการณ์ของลัทธิของตนเช่นกัน ในด้านการปกครองก็เช่นกัน สิ่งที่คนกลุ่มหนึ่งในประเทศเห็นว่าเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแล้วประชาชนกลุ่มที่ยากจนกว่าก็อาจจะหาว่าเป็นคณาธิปไตยมากกว่า โดยนัยนี้ ประชาธิปไตยจึงมีความหมายหรือมีบทบาทต่างกันในแต่ละวงการซึ่งก็จะมองเห็นปัญหาพิเศษต่างกันออกไปยากที่จะให้คำอธิบายเหตุการณ์ทั่วไปได้

เอนไซโคลปีเดียบริแตนนิกาฉบับค.ศ.1966: 215 (Encyclopedia Britannica อ้างถึงในอมร รัชศาสตร์และคณะ 2539: 3-4) ให้ความหมายของคำว่าประชาธิปไตยไว้ ดังนี้

คำว่า “ประชาธิปไตย” ได้ถูกใช้ในความหมายต่างกันหลายอย่าง คือ (1) ในความหมายดั้งเดิมของมัน คือ การปกครองแบบหนึ่งซึ่งสิทธิในการตัดสินใจทางการเมืองนั้นเป็นของพลเมืองทั้งปวงเป็นผู้ใช้โดยตรงตามระเบียบวิธีการที่ว่าเสียงข้างมากเป็นฝ่ายชนะ การปกครองแบบนี้เรียกกันว่า “ประชาธิปไตยโดยตรง” (2) เป็นการปกครองแบบหนึ่งซึ่งพลเมืองใช้สิทธิอย่างเดียวกันนั้น โดยผ่านทางผู้แทนซึ่งประชาชนเป็นผู้เลือกและรับผิดชอบต่อประชาชนพลเมืองทั้งหมด ไม่ได้ใช้สิทธิในการปกครองด้วยตนเอง แบบนี้เรียกว่า “ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน” (3) เป็นการปกครองรูปหนึ่งซึ่งมักจะได้แก่ รูปประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน แต่ผู้ที่มีเสียงข้างมากจะใช้อำนาจ

ตัดสินใจได้ก็แต่ภายในขอบเขตจำกัดแห่งรัฐธรรมนูญซึ่งได้ออกแบบไว้รับรองสิทธิของคนข้างน้อย ให้ได้ชื่นชมสิทธิส่วนบุคคลหรือส่วนรวมบางประการ เช่น สิทธิในการพูดและในทางศาสนา แบบนี้เรียกว่า “ประชาธิปไตยเสรีหรือแบบมีรัฐธรรมนูญ” (4) ประการสุดท้าย คำว่า ประชาธิปไตย มักจะถูกนำมาใช้อธิบายระบบการเมืองหรือสังคมใดๆ ที่มีแนวโน้มที่จะลดความแตกต่างทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความแตกต่างอันเกิดขึ้นจากการกระจายทรัพย์สินส่วนตัวโดยไม่เท่าเทียมกัน ทั้งนี้ โดยไม่คำนึงถึงว่ารูปของการปกครองในระบบนั้นจะมีลักษณะประชาธิปไตยตามความหมาย 3 ประการแรกหรือไม่ แบบนี้เรียกว่า “ประชาธิปไตยทางสังคมหรือเศรษฐกิจ”

โยเซฟ ชุมปีเตอร์ (Joseph Schumpeter 1943 อ้างถึงในอมร รักษาศักดิ์และคณะ 2539: 29-30) ให้นิยามว่า “ประชาธิปไตย ได้แก่ การจัดแจงทางสถาบันเพื่อการตัดสินใจทางการเมืองซึ่งในสถาบันนั้นปัจเจกชนอาจแสวงหาอำนาจที่จะตัดสินใจด้วยวิถีทางแห่งการต่อสู้แข่งขันเพื่อคะแนนเสียงของประชาชน” หมายถึงว่า จะต้องมีการจัดตั้งสถาบันแบบต่างๆ ให้ทำหน้าที่ตัดสินใจปัญหาทางการเมืองโดยบุคคลที่จะมีอำนาจตัดสินใจในองค์กรเหล่านั้นต้องได้รับมอบอำนาจจากการลงคะแนนเสียงของประชาชน

ลอร์ด ไบรซ์ (Lord Bryce 1921: 22 อ้างถึงในกมล สมวิเชียร 2520: 2) กล่าวว่า “ประชาธิปไตย คือ การปกครองซึ่งเจตจำนงของบุคคลที่เป็นเสียงส่วนใหญ่มีอำนาจสูงสุด เสียงส่วนใหญ่นี้ประกอบด้วยบุคคลที่เหมาะสมรวมกันมีจำนวนอย่างน้อยสามในสี่ของทั้งหมดซึ่งจะทำให้พลังของมวลชนเหล่านั้นได้ส่วนศักดิ์กับคะแนนเสียงของเขา”

เอ.ดี.ลินดี (A.D.Lindsay 1929: 35-37 อ้างถึงในกมล สมวิเชียร 2520: 3) ให้ความเห็นว่า “ประชาธิปไตยตั้งอยู่บนสมมติฐานว่ามนุษย์สามารถตกลงทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดร่วมกันได้ และในขณะที่เดียวกันแต่ละคนก็ยังสามารถมีวิถีชีวิตของตนเองได้ (ประชาธิปไตย) เชื่อว่าถ้าเราเคารพนับถือบุคลิกภาพของกันและกันมากพอ เราจะสามารถหากแก่นแท้ของระบบสิทธิเสรีภาพซึ่งจะทำให้เราแต่ละคนบรรลุถึงซึ่งชีวิตอันเสรีได้และวิธีการที่ดีที่สุดเพื่อให้ได้มาซึ่งจุดมุ่งหมายปลายทางนี้ ก็คือ การปรึกษาหารือถกเถียงกัน”

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2543: 4 อ้างถึงในสุรพล สุขะพรหม 2548: 12) มีความเห็นว่า “ที่ว่าประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชนนั้นเตือนให้รู้สึกด้วยว่าคุณภาพของประชาธิปไตยอยู่ที่คุณภาพของประชาชนเพราะว่าโดยปกติ คุณภาพของการปกครองย่อมขึ้นต่อคุณภาพของผู้ปกครองเป็นสำคัญด้วยว่าในสมัยก่อนการปกครองอยู่ในกำมือของผู้ปกครองโดยตรง คุณภาพของประชาธิปไตยก็วัดได้จากผู้ปกครองนั่นเอง แต่ในสมัยนี้ในเมื่อประชาชนมาเป็นผู้ปกครอง บ้านเมืองจะเป็นอย่างไร ประชาธิปไตยจะมีคุณภาพแค่ไหนอยู่ที่คุณภาพของประชาชนเป็นสำคัญ”

อีเบนสไตน์ (Ebenstein 1964: 133-142 อ้างถึงในอมร รักษาศักดิ์ 2539: 43-47) เห็นว่าประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิตนั้นมีลักษณะสำคัญ 8 ประการ คือ

1. ยึดหลักประสบการณ์ที่สมเหตุสมผล (Rational Empiricism) คือ ประชาชนมีความเคารพเชื่อมั่นในเหตุผลและนำหลักเหตุผลนั้นไปใช้ในกิจกรรมต่างๆ โดยเชื่อว่าบรรดาความรู้ทั้งหลายได้มาจากประสบการณ์ ดังนั้น สัจจะจึงเป็นเพียงความจริงในช่วงหนึ่งซึ่งอาจจะเปลี่ยนไปได้เมื่อมีความรู้และประสบการณ์มากขึ้นหรือถูกพิสูจน์ให้เห็นเป็นอย่างอื่น คนที่นับถือเหตุผลที่มีพื้นฐานตามความเป็นจริง (Rational Empiricist) จึงยอมรับได้ง่ายว่าความคิดเห็นของตนไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้องสมบูรณ์เสมอไป ถ้ามีใครวิจารณ์ความคิดเห็นของเขาก็ไม่หมายความว่าผู้วิจารณ์เป็นคนเลวทรามแต่เขาจะยินดีให้มีคนวิจารณ์เพื่อเขาจะได้ปรับปรุงความคิดเห็นของเขาให้ดียิ่งขึ้น ความเคารพในเหตุผล ความจริงและการยอมอดทนต่อความคิดเห็นที่ต่างกันของตนจึงเป็นหลักการและวิถีทางที่สำคัญของประชาธิปไตย

2. เน้นความสำคัญของปัจเจกชน (Emphasis on the Individual) คือ ระบอบเสรีประชาธิปไตยยึดเอาเอกชนแต่ละคนเป็นศูนย์กลางของหลักการและนโยบายต่างๆ โดยเห็นว่าบุคคลเป็นใหญ่ที่สุด ชีวิต ทรัพย์สินและความสุขของเขาสำคัญกว่าการมีรัฐและรัฐบาล ดังนั้น รัฐบาลจะกดขี่ข่มเหงบุคคลไม่ได้

3. ยึดถือทฤษฎีที่ว่ารัฐเป็นเครื่องมือของประชาชน (Instrumental Theory of the State) รัฐบาลเป็นเพียงกลไกที่จะบริการให้ประชาชนสามารถประกอบกิจกรรมอันเป็นประโยชน์เบื้องสูงขึ้นไป ดังนั้น หน้าที่หลักของรัฐ คือ การรักษาความสงบและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม นอกจากนั้นแล้ว ประชาชนเขาจะจัดการไปตามความประสงค์และความสามารถของเขาเอง รัฐไม่ควรก้าวก่ายเว้นแต่กรณีจำเป็นที่ประชาชนทำไม่สำเร็จ

4. หลักแห่งความสมัครใจ (Principle of Voluntarism) สังคมประชาธิปไตยเป็นสังคมที่ไม่บังคับจิตใจประชาชน ดังนั้น ถ้าประชาชนไม่ต้องการอะไรเขาก็ไม่ถูกบังคับให้ทำ แต่ถ้าต้องการจะทำอะไรก็จะต้องรวมตัวกันกระทำกิจกรรมนั้น

5. แนวความคิดว่ามีกฎหมายอยู่เบื้องหลังกฎหมาย (The Law Behind the Law) หลักการนี้ถือว่าสังคมใหญ่ (ประเทศชาติ) เกิดขึ้นจากการรวมตัวของสมาคมเล็กๆ ที่สมัครใจมารวมกลุ่มกัน รัฐเองก็มีอำนาจหน้าที่ขึ้นมาได้เพราะประชาชนยินยอม ข้อตกลงหรือกฎหมายนี้จึงอยู่สูงกว่ารัฐ กฎหมายไม่ใช่เป็นผลงานของรัฐแต่มีมาก่อนรัฐ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพพื้นฐานของบุคคลที่มีมาก่อนตั้งประเทศสหรัฐอเมริกาและรัฐบาลสหรัฐจะมายกเลิกเสียไม่ได้ ถ้าขึ้นทำเช่นนั้นก็เท่ากับทำลายกฎหมายชั้นสูง ประชาชนอาจไม่ยอมรับและพร้อมใจกันล้มรัฐบาลเสียได้

6. เน้นความสำคัญของวิธีการ (Emphasis on Means) ในสังคมประชาธิปไตย วิธีการกระทำกับเป้าหมายเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กัน โดยใกล้ชิดไม่ยอมให้ถือว่าจะทำอะไรก็ได้ตราบใดที่สามารถบรรลุเป้าหมายได้เพราะเชื่อว่าโดยทั่วไปแล้ววิธีการอันหนึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายอันหนึ่งและเป้าหมายอันนั้นเองก็จะเป็นวิธีการไปสู่เป้าหมายอันต่อไป เช่น เรียนหนังสือเพื่อเอาปริญญาแต่ปริญญานั้นเองก็เป็นอุปกรณ์ที่จะไปสู่ความสำเร็จในชีวิต ดังนั้น ทุกคนต้องปฏิบัติการณ์ต่างๆ โดยวิถีทางที่เป็นธรรมจึงจะบรรลุถึงเป้าหมายที่เป็นธรรม

7. การอภิปรายและการหาข้อตกลง เป็นวิธีการที่สังคมประชาธิปไตยใช้ตัดสินข้อพิพาท

8. มนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคกันเป็นพื้นฐาน (Basic equality of all human - beings) หมายความว่า ทุกคนควรมีโอกาสเท่าเทียมกันที่จะมีชีวิตที่ดีที่มีความสุขตามที่ตนปรารถนาแม้ว่าความสามารถของบุคคลจะไม่เท่ากันแต่รัฐบาลประชาธิปไตยที่ดีก็จะพยายามสร้างสภาพการณ์ต่างๆ เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสมากขึ้น เช่น ขยายการศึกษาฟรี ทำให้คนจนมีโอกาเรียนมากขึ้นเป็นหนทางขยับฐานะของตน ฯลฯ ดังนั้น รัฐบาลประชาธิปไตยสมัยใหม่จึงพยายามเปิดขยายบริการด้านนี้ให้มากขึ้นเพื่อจะทำให้คนมีโอกาสได้เท่าเทียมกันยิ่งขึ้น

จากนิยามต่างๆ พอจะสรุปลักษณะสำคัญของการปกครองแบบประชาธิปไตยได้เป็น 4 ประการ ดังนี้ (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ 2519: 53)

1. ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย คือ ประชาชนมีอำนาจอธิปไตยสูงสุดในรัฐ
2. ประชาชนทุกคนในรัฐมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันตามกฎหมายตลอดจนมีสิทธิเสรีภาพในขอบเขตของกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน
3. การดำเนินการต่างๆ ของรัฐนั้นถือเอามติของเสียงข้างมากเป็นเครื่องตัดสินแต่ในเวลาเดียวกันเสียงส่วนน้อยหรือคนส่วนน้อยในรัฐจะได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายที่ป้องกันมิให้ประชาชนส่วนใหญ่กดขี่ข่มเหงอย่างผิดทำนองคลองธรรม
4. กระบวนการของประชาธิปไตย คือ วิธีการปกครองซึ่งได้รับความยินยอมพร้อมใจของประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งแสดงออกในรูปของการเลือกตั้ง การอภิปราย การออกเสียงประชามติและการเสนอร่างกฎหมายของประชาชน เป็นต้น

4.2 รูปแบบแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย

4.2.1 ประชาธิปไตยโดยตรงหรือประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Direct Democracy / Participatory Democracy) คือ ราษฎรมีบทบาทในการตัดสินใจในกิจการของบ้านเมือง โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการหลายขั้นตอน ราษฎรมีส่วนร่วมในการออกกฎหมายและการ

บังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย ฌอง ฌาคส์ รูสโซ สนับสนุนการมีประชาธิปไตยแต่ก็ต้องคำนึงถึงเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคม 4 ประการ คือ ควรจะมีจำนวนประชากรไม่มากนัก ฐานะความเป็นอยู่ของประชากรไม่เหลื่อมล้ำกันมาก สังคมไม่มีลักษณะทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมากและผู้ใช้กฎหมายจะต้องปฏิบัติตนภายในขอบเขตของกฎหมาย รูสโซสรุปว่าหากจะมีประชาธิปไตยแบบโดยตรงได้ก็ต้องมีขึ้นในชุมชนเล็กๆที่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ (จิโรชค วิระชัย และคณะ 2546: 267-271)

4.2.2 ประชาธิปไตยโดยอ้อมหรือแบบมีผู้แทน (Representative Democracy)

ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนเป็นระบบที่แพร่หลายอยู่ทั่วโลกทุกวันนี้เป็นการปกครองของประชาชนโดยผู้แทนของประชาชนและเพื่อประชาชน ประชาธิปไตยโดยอ้อมหรือแบบมีผู้แทนแบ่งออกเป็น 2 ระบบใหญ่ๆ คือ ระบบประธานาธิบดี (Presidential System) และระบบรัฐสภา (Parliamentary System) ประเทศที่ใช้ระบบประธานาธิบดี เช่น สหรัฐอเมริกาและฟิลิปปินส์ ส่วนประเทศที่ใช้ระบบรัฐสภา ได้แก่ ประเทศอังกฤษ อินเดีย และไทย เป็นต้น (บรรพต วิระชัย และวิทยา นภาพสิริกุล กิจ 2523: 17-18)

4.3 หลักการที่สำคัญของประชาธิปไตย (วิสุทธิ โปธิแทน 2550: 65)

1. หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน
2. หลักการว่าด้วยสิทธิ เสรีภาพ
3. หลักเสมอภาค
4. หลักภราดรภาพและหลักการว่าด้วยการเคารพเหตุผล

อธิบายรายละเอียดได้ ดังนี้

1. หลักการว่าด้วย “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน”

ประชาธิปไตยนั้นถือว่าอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศหรืออำนาจอธิปไตยนั้นเป็นของประชาชนทุกคนร่วมกันและประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจเป็นผู้ร่วมกันใช้อำนาจนี้ไม่ว่าจะเป็นโดยตรงหรือโดยอ้อมเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเอง นี่เป็นหลักเหตุผลธรรมดาที่ว่าไม่มีใครจะทราบความต้องการที่แท้จริงของตนมากไปกว่าตนเอง ด้วยเหตุนี้ ในทางทฤษฎีซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติที่หลักอำนาจอธิปไตยของปวงชนจึงแสดงออกได้ในเรื่องสำคัญๆดังนี้

1.1 การที่ประชาชนมีส่วนเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งหลาย

ของสังคม ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทางการเมือง กิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การมีส่วนเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมทั้งหลายเหล่านี้ย่อมเป็นไปได้โดยสมัครใจของแต่ละคน การที่ประชาชนมีโอกาสอย่างกว้างขวางที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะต่างๆจึงถือว่าเป็นแก่นสำคัญอย่างหนึ่งของการแสดงถึงอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) ในแนวคิดของ ประชาธิปไตยนั้นถือว่าต้องอยู่บนพื้นฐานของความสมัครใจของประชาชนแต่ละคนที่จะทำ กิจกรรมทางการเมืองต่างๆร่วมกัน โดยแต่ละคนต่างมีอิสระพอสมควรในการเลือกในการทำ หรือไม่ทำกิจกรรมเหล่านั้นอย่างที่ไม่รอน ไวเนอร์(Myron Weiner อ้างถึงในวิสุทธิ โปธิแทน 2550: 50)ได้นิยามคำว่า “การมีส่วนร่วมทางการเมือง” (Political Participation) ไว้ว่า “การกระทำโดยสมัครใจใดๆ (Any Voluntary Action) ที่ไม่ว่าจะเป็นผลสำเร็จหรือไม่ ไม่ว่าจะมีการจัดองค์การหรือไม่ ไม่ว่าจะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะใช้วิธีการที่ถูกต้องเป็นที่ยอมรับหรือไม่ก็ตามที่มุ่งจะไปมีอิทธิพล (To Influence) ต่อทางเลือก (Choice) นโยบายสาธารณะ (Public Policies) ต่อการบริหารนโยบายสาธารณะและต่อทางเลือกผู้นำทางการเมืองไม่ว่าจะเป็น ผู้นำทางการเมืองระดับไหนของการปกครอง คือ ทั้งระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ”

การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ถือว่ามีความสำคัญพื้นฐานของ ประชาธิปไตย ได้แก่ การเลือกตั้ง การรวมตัวกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์และการรวมตัวกันเป็นพรรค การเมือง ดังนี้

1.1.1 การเลือกตั้ง (Election) การเลือกตั้งในที่นี้หมายความรวมถึง กิจกรรมและกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการให้ได้มาซึ่งตัวแทนของประชาชนที่ประชาชนผู้เลือกตั้ง (Voters) ใช้ดุลยพินิจเลือกตัวแทนของตนจากบรรดาผู้สมัครรับเลือกตั้งที่หลากหลาย (Candidates) เพื่อให้ผู้ได้รับเลือกไปดำรงตำแหน่งและทำหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งแทนประชาชน เนื่องจากการ ปกครองในระบอบประชาธิปไตยในประเทศประชาธิปไตยต่างๆทั่วโลกในปัจจุบันเป็น ประชาธิปไตยโดยอ้อมหรือประชาธิปไตยแบบมีตัวแทนของประชาชน การเลือกตั้งจึงถือว่าเป็น องค์ประกอบที่สำคัญมากที่จะขาดไม่ได้ของประชาธิปไตยในทางปฏิบัติเพราะเมื่อเปรียบเทียบทั่ว ด้านแล้ว การเลือกตั้งเป็นเครื่องมือที่แสดงให้เห็นว่าอำนาจอธิปไตยนั้นเป็นของประชาชนและ ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจนั้นผ่านทางผู้แทนของตนในการปกครองและบริหารประเทศ การเลือกตั้ง จึงเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นเป็นเบื้องต้นว่าประเทศนั้นปกครองโดยประชาชน

1.1.2 การมีส่วนร่วมในการรวมตัวกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์หรือ กลุ่มอิทธิพล คนๆหนึ่งอาจมีความสนใจหลายอย่างหรือมีผลประโยชน์หลายอย่าง คนๆนั้นก็ย่อมมี สิทธิเสรีภาพที่จะไปรวมตัวกับคนอื่นๆที่มีความสนใจเรื่องเดียวกันหรือมีผลประโยชน์อย่างเดียวกัน กลายเป็นการจัดตั้งกลุ่มใหม่ขึ้นมาอีกได้ ฉะนั้น ในประเทศประชาธิปไตยคนๆหนึ่งจึงอาจเป็น สมาชิกกลุ่มต่างๆได้มากมายหลายกลุ่มเท่าที่คนๆนั้นต้องการตราบดีที่การเป็นสมาชิกและการร่วม ทำกิจกรรมของกลุ่มต่างๆไม่ผิดกฎหมายและไม่ได้ก่อความเสียหายแก่ผู้ใด กลุ่มที่จัดตั้งเพราะการ รวมตัวของคนที่มีความสนใจร่วมกันแล้วทำกิจกรรมร่วมกันนี้เรียกเป็นภาษาวิชาการว่า “กลุ่ม

ผลประโยชน์” (Interest group) เมื่อกลุ่มผลประโยชน์เสนอข้อเรียกร้องของกลุ่มตนต่อผู้มีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองการปกครองเพื่อให้สนองตอบในทางที่กลุ่มต้องการนั้นเท่ากับกลุ่มได้ทำการ “กดดัน” ต่อผู้มีอำนาจดังกล่าวจึงเรียกชื่อได้อีกอย่างหนึ่ง “กลุ่มอิทธิพล/กลุ่มกดดัน” (Pressure group) ในทางวิชาการ โดยทั่วไปแล้วคำว่า “ผลประโยชน์” (Interest) หมายความว่า “สิ่งที่จะได้หรือจะเสีย” ซึ่งเป็นเรื่องปรกติธรรมดาของมนุษย์ที่เผชิญกับการได้หรือเสียแทบตลอดเวลา คำว่า “ผลประโยชน์” นี้ยังไม่ได้ชี้ว่าเป็นสิ่งดีหรือสิ่งเลวร้ายเป็นแต่เพียงสิ่งที่เกิดขึ้นและมีอยู่จริงในชีวิตของคนทั้งชีวิต ส่วนมันจะเลวหรือดีขึ้นกับว่าจะเอามาตรการใดเข้าไปวัดซึ่งจำเป็นต้องพิจารณาเป็นเรื่องๆ ไปเช่นเดียวกับคำว่า “เรียกร้อง” “กดดัน” ซึ่งในทางวิชาการจะยังไม่ถือว่าเป็นเรื่องผิดปรกติอะไรหากการเรียกร้องหรือกดดันนั้นกระทำไปอย่างมีเหตุผลมีข้อเท็จจริงรองรับและไม่ใช้ความรุนแรงกดขี่ บังคับหรือละเมิดกฎหมาย ฉะนั้น การมีส่วนร่วมโดยรวมตัวกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ จนเกิดกลุ่มหลากหลายในสังคมจึงถือว่าเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ผู้เสรีและมีความสำคัญต่อพัฒนาการและการดำรงอยู่ของประชาธิปไตย

1.1.3 การมีส่วนร่วมในการรวมตัวกันเป็นพรรคการเมือง

ในประเทศประชาธิปไตยนั้น นอกจากการที่ประชาชนมีเสรีภาพที่จะรวมตัวกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆแล้วประชาชนอาจรวมตัวเป็นกลุ่มอีกประเภทหนึ่งที่มีมุ่งแข่งขันกันเพื่อเข้าไปมีอำนาจทางการเมืองการปกครองรัฐกลุ่มดังกล่าวนี้เรียกว่า “พรรคการเมือง” (Political Party)

เนื่องจากความหมายหลักของประชาธิปไตยนั้นคือ การปกครองโดยประชาชนอันเป็นการปกครองตนเองร่วมกันของประชาชน ประชาชนผู้เห็นว่าตนเองและกลุ่มของตนมีความสามารถที่จะทำหน้าที่ปกครองและบริหารประเทศแทนประชาชนทั้งประเทศได้ดีกว่าคนอื่นก็จะเสนอตัว (ตนเองและคนอื่นๆในกลุ่มของตน) ให้คนอื่นเลือกตั้งเพื่อถ้าหากได้รับเลือกก็มีเสียงข้างมากก็จะได้รับมอบ (จากประชาชน) ให้ใช้อำนาจรัฐเป็นระยะเวลาหนึ่งเพื่อพิสูจน์ฝีมือในการปกครองและบริหารประเทศหากประชาชนส่วนใหญ่พอใจในฝีมือเมื่อครบวาระการดำรงตำแหน่งแล้วประชาชนย่อมเลือกให้ทำหน้าที่เป็นรัฐบาลต่อไปแต่ถ้าหากประชาชนไม่พอใจและเห็นว่าฝ่ายอื่นน่าจะดีกว่า ประชาชนก็ย่อมเลือกฝ่ายที่เขาพอใจนั้นให้เป็นรัฐบาล

กลุ่มที่เรียกว่าพรรคการเมืองจึงเป็นสถาบันทางการเมืองที่สำคัญประเภทหนึ่งที่รวบรวมคนที่มีความคิดเห็นทางการเมืองหรืออุดมการณ์ทางการเมืองคล้ายคลึงกันมาอยู่รวมกันเพื่อรวบรวมความเรียกร้องต้องการต่างๆของคนในสังคมมาจัดทำเป็นนโยบาย คือ สิ่งที่จะทำหากพรรคตนเองได้มีอำนาจรัฐเป็นรัฐบาลหรือมีส่วนกับพรรคอื่นร่วมเป็นรัฐบาล

1.2 การปกครองโดยเสียงข้างมากที่เคารพสิทธิของฝ่ายข้างน้อย

ระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองตนเองร่วมกันของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน การตัดสินใจร่วมกันของประชาชนในเรื่องต่าง ๆ นั้นย่อมต้องมีการปรึกษาหารือร่วมกัน แต่เนื่องจากคนเราแต่ละคนมีความรู้สึกนึกคิดเหมือนกันบ้าง ต่างกันบ้าง ถ้าอยู่ในภาวะที่มีเสรีภาพเต็มที่ที่จะคิด คนเราย่อมไม่มีใครที่จะคิดเหมือนกันหมดในทุกเรื่องตั้งแต่เกิดจนตาย ในการปกครองตนเองร่วมกันซึ่งจะต้องมีการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ อยู่เสมอนั้นถ้าทุกคนสามารถเห็นพ้องต้องกันได้โดยเสรีย่อมเป็นสิ่งที่พึงประสงค์ แต่ในชีวิตจริงของคนเรานั้นการเห็นพ้องต้องกันเป็นเอกฉันท์เป็นเรื่องที่เกิดได้ยาก ยังมีคนจำนวนมากเท่าใดก็ตามเห็นพ้องต้องกันเป็นเอกฉันท์ที่ยากมากขึ้นเท่านั้นและในชีวิตจริงนั้นคนเราจะต้องตัดสินใจและกระทำการต่างๆ จากผลการตัดสินใจอยู่แทบตลอดเวลา

แม้ว่าโดยธรรมชาติของมนุษย์ผู้เสรี ความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ อาจจะแตกต่างกัน แต่ในระบอบประชาธิปไตยนั้นย่อมถือว่า “นักประชาธิปไตย” ย่อมมีความเห็นพ้องต้องกันที่จะไม่เห็นด้วยและเมื่อไม่เห็นด้วยก็สามารถอภิปราย ถกเถียงกันด้วยข้อเท็จจริงประกอบกับเหตุผลโดยไม่ใช้กำลังความรุนแรงเข้าตัดสินใจ “หลักเกณฑ์การปกครองโดยเสียงข้างมาก” หมายความว่า การตัดสินใจใดๆ ของกลุ่มไม่ว่าจะเล็กหรือใหญ่ไม่ว่าในระดับใดหลังจากที่ได้มีการปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันพอสมควรแล้วหากไม่อาจหาความเห็นพ้องต้องกันเป็นเอกฉันท์ได้ก็ให้ตัดสินใจเป็นข้อยุติในขณะนั้น โดยถือเสียงข้างมากเป็นเสียงชี้ขาดเพื่อจะได้กระทำการต่อไปให้เป็นรูปธรรม

อย่างไรก็ตาม การถือเอาเสียงข้างมากโดยเสียงตัดสินใจนั้นจะต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพพื้นฐานของเสียงข้างน้อยด้วย เพราะหากไม่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพดังกล่าวย่อมทำให้เสียงข้างมากนั้นเป็นเสียงข้างมากที่กดขี่อันเป็นลักษณะของเผด็จการหาใช่ประชาธิปไตยไม่ และการตัดสินใจโดยเสียงข้างมากในแต่ละเรื่องแต่ละเวลาไม่ได้หมายความว่าเสียงข้างมากถูกหรือเสียงข้างน้อยผิด แต่หมายความว่าในสภาพที่ยังไม่มีทางเลือกอย่างอื่นที่ดีกว่านี้แต่มีความจำเป็นต้องตัดสินใจที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อป้องกันไม่ให้เสียหาย (จากการไม่กระทำการ) เกิดขึ้นทางเลือกที่ดีที่สุด (เมื่อได้เปรียบเทียบรอบด้านแล้ว) คือ ต้องกระทำการตามมติของเสียงข้างมากไปก่อน

1.3 การยอมรับการมีฝ่ายค้าน การยอมรับการมีฝ่ายค้านไม่ได้หมายความว่าให้ฝ่ายค้านเข้ามามีอำนาจร่วมตัดสินใจในการกระทำของรัฐบาลแต่หมายความว่า เป็นการยอมรับให้มีฝ่าย (บุคคล/กลุ่ม/พรรค) ที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายและการกระทำของรัฐบาลเกิดขึ้น คงอยู่และดำเนินการได้โดยอิสระรวมทั้งการที่รัฐบาลยอมรับฟังเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับ

รัฐบาลด้วยตราบไคที่การคัดค้านและการวิพากษ์วิจารณ์นั้นไม่ล่วงละเมิดผู้ใดจนขัดต่อกฎหมายที่ออกและประกาศใช้ตามวิถีทางประชาธิปไตย

ในระบอบประชาธิปไตยนั้น เมื่อถือว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนก็ให้สิทธิเสรีภาพในการเลือกผู้ที่จะมาใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนไม่ว่าโดยตรงหรือโดยปริยายในการออกกฎหมาย ในการปกครองและบริหารประเทศและในการวินิจฉัยชี้ขาดความขัดแย้ง เมื่อประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งส่วนใหญ่เลือกใครหรือกลุ่มใครหรือพรรคการเมืองใดให้มีเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรและจัดตั้งรัฐบาลและผู้แทนราษฎรฝ่ายข้างน้อยในสภาเรียกได้ว่าเป็นฝ่ายค้าน ฝ่ายค้านจะคอยวิพากษ์วิจารณ์และท้วงติงรัฐบาลในเรื่องต่างๆที่ตนไม่เห็นด้วยในขณะที่เดียวกันก็จะเสนอทางเลือกใหม่ที่ตนเห็นว่าดีกว่าของฝ่ายรัฐบาลเพื่อให้ประชาชนทั้งประเทศนำไปพิจารณา ถ้าในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งต่อไปประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งส่วนใหญ่นิยมรัฐบาลเดิมอยู่ก็จะเลือกฝ่ายรัฐบาลเข้ามามากกว่าเพื่อจัดตั้งรัฐบาลต่อไปอีก แต่ถ้าประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งส่วนใหญ่เบื่อหน่ายรัฐบาลเดิมและเห็นว่าฝ่ายค้านเดิมน่าจะดีกว่าก็จะเลือกฝ่ายค้านเดิมนามากกว่าทำให้ฝ่ายค้านมีเสียงข้างมากพอจัดตั้งรัฐบาลใหม่ได้ ฝ่ายรัฐบาลเดิมก็จะกลายเป็นฝ่ายค้านใหม่ไป

หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนนี้ได้กลายเป็นหลักสำคัญของการ ปฏิวัติอังกฤษ ค.ศ.1688-1689 ของสงครามปฏิวัติอเมริกาและการสร้างรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ค.ศ.1787 และการปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ.1789 รัฐธรรมนูญของไทยฉบับปัจจุบัน พ.ศ. 2550 ก็ได้กำหนดไว้ในมาตรา 3 ว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาลตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้”

2. หลักการว่าด้วยสิทธิ เสรีภาพ

หลักสิทธิ เสรีภาพของประชาชนก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนและอย่างน้อย หลักสิทธิเสรีภาพของประชาชน ก็คือ หลักที่จำกัดอำนาจอธิปไตยของรัฐสภาไว้ในขอบเขตเบื้องต้น (วิชัย ตันศิริ 2548: 309-310) จะเห็นได้ว่าการปฏิวัติในอังกฤษ ค.ศ.1688-1689 คณะขุนนางที่ยึดอำนาจได้ออกพระราชบัญญัติสิทธิเป็นประการแรกและการร่างรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ค.ศ.1787 การร่างรัฐธรรมนูญฉบับแรกของฝรั่งเศส ค.ศ.1791 ก็ประกอบด้วยคำประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเช่นกัน สิทธิเสรีภาพจึงเป็นหลักการสำคัญที่นำไปสู่การต่อสู้ดิ้นรนของมนุษย์ซึ่งนำไปสู่ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย

ประวัติศาสตร์การเมืองของอังกฤษนับตั้งแต่ศตวรรษที่ 13 เป็นประวัติศาสตร์ของการต่อสู้ของขุนนางเพื่อปกป้อง “สิทธิของชนชั้นของตนเอง” เพื่อมิให้กษัตริย์ลิดรอนสิทธิซึ่งเดิมเป็นสิทธิตามระบบศักดินาและต่อมาได้ขยายความไปเป็นการเรียกร้องสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองทำให้เกิดระบบรัฐสภาและในที่สุดสิทธิเสรีภาพซึ่งขุนนางอ้างถึงและ

เรียกร่องก็กลายเป็นสิทธิของมนุษยชนทั่วไปในยุคสมัยใหม่โดยเฉพาะนักปรัชญาที่สำคัญที่สุดต่อวิวัฒนาการของระบอบประชาธิปไตย ก็คือ จอห์น ล็อก ซึ่งกล่าวถึง “สัญญาประชาคม” หรือพันธะผูกพันระหว่างผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองที่ตั้งอยู่บนเงื่อนไขของการปกป้อง “ชีวิต เสรีภาพและทรัพย์สินสมบัติ” ของพลเมือง หากผู้ปกครองไม่สามารถธำรงไว้ซึ่งสิทธิเสรีภาพเหล่านี้ พลเมืองก็มีสิทธิยกฎได้ ในมุมมองของจอห์น ล็อก สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน 3 ประการ “ชีวิต เสรีภาพและทรัพย์สินสมบัติ” (Life, Liberty and Estates) จึงน่าจะเป็นสิทธิที่มีอยู่ก่อนแล้วตามกฎธรรมชาติแต่ต้องการการคุ้มครองจากอำนาจรัฐและในทำนองเดียวกันจากมุมมองของนักปฏิวัติในอเมริกา ในคำประกาศอิสรภาพ ทอมัส เจฟเฟอร์สันได้กล่าวว่ามีมนุษย์ทุกคนเป็นเจ้าของ “สิทธิ” ที่ไม่มีใครพรากไปได้บางประการ (certain in alienable rights) สิทธิเหล่านี้รวมถึง “ชีวิต เสรีภาพ และการแสวงหาความสุข” (Life, Liberty and The pursuit of Happiness) และการจัดตั้งรัฐก็เพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของมวลมนุษยชน สำหรับในมุมมองของรูสโซ้นั้นสิทธิเสรีภาพจะเกิดขึ้นจริงก็ต่อเมื่อมนุษย์มาอยู่ร่วมกันในสังคมการเมืองที่มีกฎหมายปกครอง นั่นก็คือ สิทธิเสรีภาพของมนุษย์ที่เกิดขึ้นจริงเป็นสิทธิเสรีภาพตามที่กฎหมายกำหนดแต่ผู้ที่กำหนดกฎหมายตามแนวคิดของรูสโซ ก็คือประชาชนนั่นเอง ฉะนั้น เจตนารมณ์ทั่วไปของประชาชน คือ ที่มาของสิทธิเสรีภาพดังกล่าว เป็นต้น

เสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยไม่ใช่การทำอะไรก็ได้ตามใจตนเอง เพราะการทำอะไรตามใจตนเองโดยไม่คำนึงถึงจิตใจของคนอื่นนั้นเป็นลักษณะของเผด็จการส่วนบุคคลที่อาจเรียกได้ว่าเป็น “อิตาเลียปไตย” (Autocracy) ฉะนั้น เสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นสิ่งที่ต้องมีข้อจำกัดอันเป็นขอบเขตที่ยอมรับกันทั่วไปในสังคมมนุษย์ผู้เจริญ

โดยทั่วไปนั้น เสรีภาพพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตย ได้แก่

1. เสรีภาพในการคิดและการแสดงออก หมายถึง การที่คนแต่ละคนหรือแม้แต่กลุ่มคนแต่ละกลุ่มมีอิสระในการคิดและการแสดงออกซึ่งความคิดของตน ได้อย่างเต็มที่ ตราบใดที่การคิดและการแสดงออกดังกล่าวไม่ละเมิดผู้อื่น คือ ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เสียหาย

2. เสรีภาพในการเป็นราษฎรของรัฐ หมายถึง การที่คนๆ หนึ่งที่มิบิดา (หรือมารดาในกรณีไม่ทราบว่าเป็นใคร) เป็นราษฎรของรัฐใด คือ มีสัญชาติ (Nationality) หรือชาติตามกฎหมายของรัฐใด คนๆ นั้นย่อมมีสิทธิได้สัญชาติเป็นราษฎรของรัฐนั้นๆ หรือคนๆ หนึ่งถือกำเนิดภายใต้ดินแดนที่อยู่ภายใต้อธิปไตยของรัฐใด หากมารดาผู้ให้กำเนิดเข้าเมืองโดยถูกต้องตามกฎหมายและไม่อยู่ในข้อยกเว้นโดยกฎหมาย คนๆ นั้นย่อมมีสิทธิได้สัญชาติเป็นราษฎรของรัฐนั้น สิทธินี้เป็นสิทธิที่มีการรับรองอย่างกว้างขวางในกฎหมายระหว่างประเทศ เมื่อคนๆ นั้นได้รับสิทธิได้สัญชาติเป็นราษฎรแล้ว คนๆ นั้นจะต้องมีข้อผูกพันที่จะต้องรักษาผลประโยชน์ของรัฐที่ตนเป็นราษฎรไม่กระทำการใดๆ อันเป็นอันตรายต่อผลประโยชน์ของรัฐที่ตนเป็นราษฎรนั้น

3. เสรีภาพในการเลือกตั้ง
4. เสรีภาพในการนับถือศาสนา
5. เสรีภาพในการเคลื่อนไหวกหรือย้ายที่อยู่
6. เสรีภาพในการชุมนุมกันและรวมตัวกันเป็นกลุ่ม/สมาคม
7. เสรีภาพที่จะไม่ถูกรัฐหรือใครกระทำการใดๆต่อตนตามอำเภอใจ
8. เสรีภาพพื้นฐานอื่นๆอันเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวของตน เช่น เสรีภาพใน

การเลือกที่จะประกอบอาชีพที่สุจริต เสรีภาพในการเลือกคู่ครองที่ขึ้นอยู่กับกรยินยอมพร้อมใจกัน โดยสมัครใจของทั้งสองฝ่าย เสรีภาพในการแสวงหาทรัพย์สินโดยสุจริตที่ไม่ผิดกฎหมาย เป็นต้น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จึงได้กล่าวถึง สิทธิเสรีภาพของชนชาวไทยไว้อย่างกว้างขวางในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยตั้งแต่ มาตรา 26 - 69 โดยเริ่มตั้งแต่สิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย (มาตรา 32) เสรีภาพในเคหสถาน (มาตรา 33) เสรีภาพในการเดินทางและในการเลือกถิ่นที่อยู่ภายในราชอาณาจักร(มาตรา 34) เสรีภาพในการนับถือศาสนา (มาตรา 37) ตลอดจนสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลหรือข่าวสารของรัฐ (มาตรา 56) ฯลฯ³

3. หลักการว่าด้วยความเสมอภาค

ความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตยนั้นไม่ได้ หมายความว่า ทุกคนในสังคมจะต้องเท่าเทียมกันหรือเหมือนกันหมดในทุกด้านเพราะมันเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ เนื่องจากการขีดธรรมชาติของมนุษย์ แต่ความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตย หมายความว่า การที่ราษฎรทุกคนในประเทศมีความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมกันพื้นฐานในเรื่องสำคัญๆที่เป็นไปได้ ในฐานะที่เป็นมนุษย์ปุถุชนอันจะทำให้ทุกคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และก่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคมโดยเปรียบเทียบให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

หลักการว่าด้วยความเสมอภาคนี้จึงเป็นหลักการที่ว่ารัฐจะต้องให้หลักประกันแก่ราษฎรทุกคนให้ได้รับและมีความเสมอภาคพื้นฐานอย่างทั่วหน้าโดยไม่เอาเรื่องเชื้อชาติ สีผิว รูปร่างหน้าตาฐานะ ศาสนา ภาษา ฯลฯ มาเป็นสิ่งที่ขวางกั้นหรือเป็นข้อจำกัด

ความเสมอภาคพื้นฐาน ได้แก่

1) ความเสมอภาคทางการเมือง โดยทั่วไปหมายความรวมถึง การที่ราษฎรมีหลักประกันที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในเรื่องต่างๆได้อย่างเท่าเทียมกันพอสมควร

³โปรดอ่านรายละเอียดเพิ่มเติมได้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

2) ความเสมอภาคตามกฎหมาย หมายความว่า ระบบการบัญญัติ การบังคับใช้และการวินิจฉัยกฎหมายของประเทศจะต้องมีลักษณะเป็นมาตรฐานสากลซึ่งบังคับใช้กับทุกคนโดยเสมอภาคไม่เลือกปฏิบัติ ความเสมอภาคตามกฎหมายนี้จะเป็นเรื่องที่ได้แสดงโดยเปรียบเทียบให้เห็นว่าสังคมนั้นๆประเทศนั้นๆยึดหลักนิติธรรม (Rule of law) และมีความยุติธรรม

3) ความเสมอภาคในโอกาส หมายความว่า ราษฎรทุกคนในสังคมมีโอกาสอย่างเต็มที่เมื่อเปรียบเทียบแล้วที่จะแสดงออกซึ่งศักยภาพในความสามารถของตนในการดำรงและดำเนินชีวิตของตนโดยสุจริตเพื่อให้ตนบรรลุวัตถุประสงค์โดยสุจริตของตนเองได้โดยไม่ละเมิดผู้ใดหรืออาจพูดอีกนัยหนึ่งว่าความเสมอภาคในโอกาสนี้เป็นการให้ทุกคนมีโอกาสเท่ากันในการแข่งขัน โดยไม่คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ สังคมหรือการเมือง เนื่องจากประชาธิปไตยนั้นเชื่อในศักยภาพแห่งความสามารถของมนุษย์ว่าจะใช้ความสามารถที่แต่ละคนมีให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตนได้ หลักความเสมอภาคในโอกาสในระบบประชาธิปไตยจึงที่จะให้ทุกคนได้มีโอกาสที่จะแสดงออกซึ่งความสามารถของตนได้อย่างเต็มที่ตราบใดที่การแสดงออกนั้น ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ใด

4) ความเสมอภาคทางสังคม หมายความว่า ทุกคนในสังคมไม่ว่าจะยากดีมีจนอย่างไร จะมีฐานะสูงต่ำแค่ไหนก็สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเสมอภาคโดยไม่ถูกเหยียดหยามกันเพราะสถานภาพทางสังคมที่แต่ละคนเป็นเพราะทุกคนจะมีความเคารพในความเป็นมนุษย์ของกันและกัน

5) ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ ในระบอบประชาธิปไตยนั้น ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจไม่ได้ หมายความว่า ทุกคนในประเทศจะมีความเป็นอยู่ มีรายได้ มีทรัพย์สินสมบัติเท่ากันหมดเพราะคนเรามีความขยันหมั่นเพียรมากน้อยแตกต่างกัน มีความสามารถต่างกัน มีปฏิภาณไหวพริบต่างกัน ฯลฯ ดังนั้น ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจในระบอบประชาธิปไตยจึงหมายความว่าคนแต่ละคนและทุกคนในแต่ละประเทศควรจะได้รับหลักประกันทางสังคมและให้มีหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจพื้นฐานเพื่อดำรงชีวิตอยู่ได้โดยปรกติพอสมควรที่จะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีหรืออย่างน้อยที่สุดในระยะแรกๆของการพัฒนานั้นแต่ละคนต้องมีหลักประกันที่จะไม่ถึงกับอดอยากหิวโหย เจ็บป่วยอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประชาชนไม่ใช่แค่เพียงให้ประชาชนมีอยู่มีกินเท่านั้นแต่ยังต้องสามารถทำให้ประชาชนโดยรวมอยู่ดีกินดีมากขึ้นเรื่อยๆด้วยและจะต้องลดช่องว่างทางเศรษฐกิจในสังคมลงให้มากไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำเรื่องรายได้และความเป็นอยู่ของคนทั่วไปมากเกินไป

4. หลักการว่าด้วยภราดรภาพและหลักการว่าด้วยการเคารพเหตุผล

ในการปกครองตนเองร่วมกันของประชาชนนั้น เมื่อคนในสังคมมีโอกาสและเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของสังคมได้อย่างกว้างขวาง การมีส่วนร่วมดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นเรื่องทางการเมือง เศรษฐกิจหรือทางสังคมย่อมทำได้อย่างสันติและหาข้อยุติที่เหมาะสม เป็นที่

ยอมรับกัน ถ้าคนทั้งหลายมีความเคารพซึ่งกันและกันและมีความรักความปรารถนาดีต่อกันเปรียบประดุจญาติพี่น้องที่เรียกว่า “ภราดรภาพ” หากประเด็นที่กล่าวถึงยังไม่เป็นที่เข้าใจร่วมกันได้ก็ต้องมีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างรอบด้านอย่างกว้างขวางด้วยข้อเท็จจริงต่างๆและใช้หลักเหตุผลด้วยความสมเหตุสมผลมาเปรียบเทียบเพื่อหาข้อสรุปที่น่าจะดีที่สุดที่สุคร่วมกันอันเป็นข้อยุติที่จะนำไปปฏิบัติต่อไป

การมีภราดรภาพและการยึดมั่นในหลักเหตุผลประกอบกับข้อเท็จจริงที่ชัดเจนนั้นย่อมทำให้คนในสังคมสามารถร่วมมือทำกิจกรรมทั้งหลายที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมของสังคมและประเทศชาติได้โดยไม่เหลือบ่ากว่าแรง ฉะนั้น หลักการเรื่องภราดรภาพและหลักเหตุผลจึงมีความสำคัญขั้นพื้นฐานอันหนึ่งของการสร้าง พัฒนา และรักษาไว้ซึ่งประชาธิปไตยที่พึงประสงค์โดยทุกคนควรตระหนักว่านอกจากตนจะมีสิทธิเสรีภาพบนสิทธิเสมอภาคแล้วแต่ละคนควรมีหน้าที่ทำนุบำรุงและรักษาประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรือง มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน

5. แนวคิดเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์

5.1 ความหมายของระบบอุปถัมภ์

ฟอสเตอร์ (Foster 1961: 234 อ้างถึงในศิธา เขียรถาวร 2552: 26) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “ผู้อุปถัมภ์” (Patron) ซึ่งเป็นคำที่มาจากภาษาสเปน หมายถึง บุคคลผู้มีอำนาจสถานภาพ ฉันทานุมัติและอิทธิพล คำนี้อาจใช้เรียกนายจ้างหรือผู้สนับสนุนการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยมีเงื่อนไขที่ว่าบุคคลดังกล่าวต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับผู้ที่มิอำนาจด้อยกว่าที่เรียกว่า “ผู้ถูกอุปถัมภ์” (Client) ที่ต้องการความช่วยเหลือและการปกป้อง ผู้อุปถัมภ์ให้ประโยชน์โดยหวังจะได้ผลประโยชน์ตอบแทนอย่างแน่นอนในรูปแบบของความภักดี การสนับสนุนทางการเมืองและบริการในรูปแบบต่างๆจากผู้ถูกอุปถัมภ์ของตน โดยผู้ถูกอุปถัมภ์มักจะเป็นฝ่ายเสียเปรียบเพราะเป็นผู้ที่อ่อนแอกว่าทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเมืองแม้ว่าผู้อุปถัมภ์อาจต้องอาศัยผู้ถูกอุปถัมภ์ของตนในยามสถานการณ์เริ่มการหาเสียงเลือกตั้งหรือกรณีพิพาท เป็นต้น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของ “การอุปถัมภ์” ไว้ว่า การอุปถัมภ์ ในความหมายโดยทั่วไป คือ การค้ำจุน การค้ำชู การสนับสนุน การเลี้ยงดู

เดโช สวานานนท์ ในพจนานุกรมศัพท์การเมือง พ.ศ. 2545 ได้ให้ความหมายของระบบอุปถัมภ์ไว้ว่า “ระบบอุปถัมภ์” หมายถึง การได้รับสิทธิพิเศษจากผู้ใหญ่หรือญาติมิตรของตน เป็นระบบที่ตรงกันข้ามกับระบบความชอบธรรมซึ่งนิยมใช้เป็นหลักในปัจจุบัน

จากนิยามของนักวิชาการข้างต้น พอที่จะสรุปความหมายของระบบอุปถัมภ์ได้ว่า “ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์” หรือ “ระบบอุปถัมภ์” นี้เป็นความสัมพันธ์ระหว่างคน 2 คนที่มีอายุ

และมีฐานะไม่เท่าเทียมกัน ทั้งสองฝ่ายจะมีความผูกพันกันเป็นส่วนตัวและมีการแสวงหาแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กัน ฝ่ายที่เหนือกว่าอาจจะให้ความคุ้มครองในขณะที่ฝ่ายที่อยู่ต่ำกว่าอาจจะให้ความจงรักภักดี แรงงาน และของกำนัล โดยบุคคลแต่ละคนในสังคมมีอิสระที่จะเลือกผู้อุปถัมภ์ หรือผู้ถูกอุปถัมภ์ มีอิสระในการกำหนดจำนวนบุคคลที่จะมีความสัมพันธ์ด้วยและมีอิสระในการเลือกว่าเมื่อใดจะบอกเลิกหรือสิ้นสุดความสัมพันธ์นั้น

5.2 ลักษณะพิเศษของระบบอุปถัมภ์ ได้แก่

1. เป็นการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินร่วมกัน แต่ละฝ่าย คือ ฝ่ายผู้อุปถัมภ์และผู้ถูกอุปถัมภ์ต่างช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สำหรับทรัพย์สินที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันนั้นเป็นของผู้ถูกอุปถัมภ์แต่เพียงผู้เดียว

2. ลักษณะความสัมพันธ์ของแต่ละฝ่ายให้แก่กันนั้นจะแตกต่างกัน เช่น ผู้อุปถัมภ์คนหนึ่งให้ประโยชน์แก่ผู้ถูกอุปถัมภ์แต่ละคนไม่เท่ากันแต่ก็ยังให้ประโยชน์มากกว่าคนที่ไม่ใช่ผู้ถูกอุปถัมภ์

3. เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์กับผู้ถูกอุปถัมภ์มีลักษณะเปราะบาง เพราะขึ้นอยู่กับตัวบุคคลมากกว่าหลักการ ดังนั้น การที่จะรักษาเสถียรภาพของความสัมพันธ์ไว้ได้ก็จะต้องมีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ต่อกันอย่างต่อเนื่องโดยบุคคลแต่ละฝ่ายต่างมีสิ่งที่มีอีกฝ่ายหนึ่งไม่มีและสิ่งที่ฝ่ายหนึ่งมีนั้น อีกฝ่ายหนึ่งต้องการจะได้

4. เนื่องจากความสัมพันธ์แบบนี้ประกอบด้วยบุคคลเพียง 2 คนหรือ 2 ฝ่าย ดังนั้น ผลประโยชน์ที่แลกเปลี่ยนกันจึงเป็นผลประโยชน์ที่เฉพาะเจาะจงเป็นการส่วนตัว เช่น การเอื้อผลประโยชน์ต่อกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีอำนาจให้สิทธิหรือผลประโยชน์เฉพาะอย่างแก่พ่อค้าได้และพ่อค้าก็ให้สิ่งของหรือเงินเป็นการแลกเปลี่ยนสำหรับการได้รับสิทธิหรือผลประโยชน์บางอย่างนั้น

กล่าวได้ว่าลักษณะสำคัญของระบบอุปถัมภ์ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคมนั้นเกิดจากความแตกต่างกันและความไม่เท่าเทียมกันในด้านสังคม (สถานะทางสังคม) ด้านเศรษฐกิจ (เช่น ความมั่งคั่ง) และด้านการเมือง (เช่น อำนาจ) ของบุคคลในสังคมหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเกิดขึ้นจากระบบชนชั้นที่มีอยู่ในสังคมไทยนั่นเอง

สำหรับผลดีของระบบอุปถัมภ์ ก็คือ ระบบอุปถัมภ์มีส่วนสำคัญทำให้เกิดการไว้วางใจกันเป็นการส่วนตัว ให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีมากขึ้น ความเป็นกันเองมีมากขึ้น ให้ความสัมพันธ์ของผู้คนเป็นไปอย่างเอื้ออาทร มีความสนิทแนบแน่นได้ดีกว่าความสัมพันธ์ที่อาศัยกฎเกณฑ์ รวดเร็วต่อการแก้ปัญหาในบางโอกาส บางทีเพียงแค่ตกลงกันด้วยปากเปล่าก็ยุติ

ปัญหาได้ ระบบอุปถัมภ์อาจสืบทอดความสัมพันธ์ได้ด้วยตัวระบบจากพ่อแม่สู่ลูก จากพี่สู่น้อง เป็นต้น

แต่ขณะเดียวกัน ระบบอุปถัมภ์ก็ส่งเสริมให้เกิดการทุจริตหรือใช้อำนาจหน้าที่ในทางมิชอบเพื่อพวกพ้องได้ง่ายเช่นกัน ส่วนนี้นับได้ว่าเป็นผลเสียต่อการบริหารจัดการทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ดังนั้น ระบบอุปถัมภ์ในทำนองหลังนี้จึงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ หากองค์กรหรือหน่วยงานนำระบบอุปถัมภ์มาใช้ อาจไม่ได้บุคคลผู้มีความรู้ความสามารถหรืออาจจะทำให้ระบบบริหารองค์กรต่างๆ ล้มเหลวได้ ที่น่าเป็นห่วงที่สุด ก็คือ ระบบอุปถัมภ์อาจทำลายหลักนิติรัฐ (Legal State) หรือรัฐที่อาศัยกฎหมายเป็นหลักในการปกครองประเทศเนื่องจากระบบอุปถัมภ์แม้บางทีอาจจะอ้างอิงโดยหลักคุณธรรมแต่ก็มีใช้อย่างกระเบียดหรือกฎหมาย หากผู้คนยึดถือแต่ระบบอุปถัมภ์ เล่นพรรคเล่นพวกหรือเอาประโยชน์เพื่อพวกพ้องของตนแต่ฝ่ายเดียวโดยไม่สนใจตัวบทกฎหมายแล้วอาจจะทำให้กฎหมายขาดความศักดิ์สิทธิ์จนเกิดความวุ่นวายในสังคมและส่งผลให้เกิดปัญหาอื่นอีกมากมาย

5.3 ระบบอุปถัมภ์ในสังคมการเมืองไทย

ระบบอุปถัมภ์ (Patronage System) ได้กลมกลืนมากับวิถีชีวิตของคนไทยมาเป็นเวลาช้านานแล้ว ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน เช่น การฝากลูกเข้าเรียน การฝากคนเข้าทำงาน การช่วยเหลือพรรคพวกญาติพี่น้องให้ดำรงตำแหน่งต่างๆ ในวงราชการ ระบบอุปถัมภ์ได้แทรกซึมอยู่ในองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนซึ่งส่วนใหญ่ในสังคมไทยผูกพันกับการให้ความช่วยเหลือหรืออุปถัมภ์ซึ่งกันและกัน ระบบอุปถัมภ์อาจจะเกิดขึ้นได้ระหว่างนักการเมืองซึ่งเป็นเจ้านายกับลูกน้องซึ่งต้องพึ่งพารมีในเรื่องต่างๆ จนเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิด “เจ้าพ่อ” หรือ “ผู้มีอิทธิพล” ขึ้นในสังคมไทย

ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลก่อให้เกิดความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ก็คือ ค่านิยมของสังคมไทยในเรื่อง “การให้” เพื่อหวังจะได้รับ “ความช่วยเหลือ ความคุ้มครอง” เป็นการตอบแทน ยกตัวอย่าง เช่น คนไทยจะเซ่นไหว้พระภูมิเพื่อช่วยให้อารักขาคุ้มครอง จะบนบานเทพเจ้าหรือพระพุทธรูปเพื่อให้ช่วยเหลือกิจการงานของตนเมื่อได้รับผลสำเร็จตามที่บนบานไว้ก็จะนำของไปไหว้ถวายแก้บน เด็กผู้ชายที่ไปวัดเพื่อเล่าเรียนเขียนอ่านเป็นครั้งแรกจะนำดอกไม้ธูปเทียนและสิ่งอื่นๆ ไปให้ผู้ที่จะเป็นครูของตน ผู้น้อยเมื่อจะเข้าทำงานมักจะต้องไปฝากเนื้อฝากตัวกับผู้ใหญ่หรือผู้มีฐานะสูงกว่าหรือผู้น้อยเมื่อจะไปหาผู้ใหญ่ก็มักจะมิของติดไม้ติดมือไปฝากเป็นของกำนัล “การให้” จึงนับเป็นสิ่งสำคัญในการก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์และกฎหมายได้กำหนดให้ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์เป็นความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ สังคมไทยจึงเป็นสังคมที่เน้นและยอมรับความแตกต่างในฐานะของบุคคล

นอกจากค่านิยมเรื่อง “การให้” เพื่อหวังความช่วยเหลือคือคุ้มครองแล้ว ค่านิยมเรื่อง “กตัญญูกตเวทิต์” ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย กล่าวคือ เมื่อผู้อุปถัมภ์ให้ความคุ้มครองช่วยเหลือผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์แล้ว ฝ่ายหลังย่อมรำลึกถึงบุญคุณของฝ่ายแรกและพยายามที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นการตอบแทน ดังเช่น ความสัมพันธ์ระหว่างมูลนายกับไพร่ในสมัยอดีตที่ทั้งมูลนายและไพร่จะมีความสัมพันธ์กันเป็นส่วนตัวและมีการแสวงหาแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กัน โดยมูลนายจะให้ผลประโยชน์ในเรื่องความคุ้มครองแก่ไพร่ ขณะเดียวกัน ไพร่ก็จะให้ผลประโยชน์แก่มูลนายในรูปของความจงรักภักดี แรงงาน และของกำนัล

ในสังคมการเมืองไทยปัจจุบันเราจะเห็นได้ว่าลักษณะเจ้าขุนมูลนายยังคงมีอยู่ในระบบราชการไทยค่อนข้างมาก ข้าราชการจำนวนไม่น้อยมีความรู้สึกว่าคุณเป็นนายของประชาชนเหมือนดังเช่นมูลนายเป็นนายของพวกเขาไพร่ต่างๆที่ตามแนวความคิดของระบบบริหารราชการสมัยใหม่ ข้าราชการไม่ได้เป็นนายของประชาชนหากแต่เป็นผู้นำบริการต่างๆจากรัฐไปสู่ประชาชนภายใต้ขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากรัฐ โดยข้าราชการจะได้รับเป็นเงินเดือนเป็นผลตอบแทนในการปฏิบัติงาน เงินเดือนเหล่านี้ได้จากภาษีอากรของประชาชน ข้าราชการจึงมีฐานะเป็นผู้รับใช้ประชาชนแต่การกระทำเป็นเช่นนั้นไม่ ข้าราชการกลับรู้สึกว่าคุณเป็นนายของประชาชนและทางฝ่ายประชาชนเองก็ยอมรับ มีความรู้สึกต่อข้าราชการเหมือนดังเป็นมูลนายของตน มีความกลัวเกรง นอบน้อม และเคารพเชื่อฟัง ระบบราชการจึงมีอิทธิพลในการควบคุมความคิดและพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนเหมือนระบบไพร่เคยควบคุมวิถีชีวิตและความคิดอ่านของพวกเขาไพร่ในสังคมสมัยเก่า

ส่วนในด้านความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการผู้ใหญ่และข้าราชการผู้น้อยภายในระบบราชการก็ได้รับอิทธิพลลักษณะความสัมพันธ์ของระบบไพร่อยู่ไม่น้อย ระบบราชการไทยยังยึดมั่นในความผูกพันกันเป็นเชิงส่วนตัวหรือตามลักษณะความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์มากกว่าจะมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นทางการตามระเบียบที่ได้วางไว้และมีแนวโน้มว่าจะปฏิบัติราชการตามคำสั่งของหัวหน้าโดยไม่มีการโต้แย้งและไม่มีความคิดริเริ่มใดๆเหมือนเช่นมูลนายระดับล่างปฏิบัติต่อมูลนายระดับสูงในสังคมสมัยเก่า

นอกจากลักษณะเจ้าขุนมูลนายที่ปรากฏอยู่ในระบบราชการแล้ว การอุปถัมภ์ค้ำชู การเน้นการพึ่งพาผู้อื่น การยึดมั่นในตัวบุคคลก็ยังคงมีอิทธิพลอยู่อย่างมากในสังคมไทย ดังจะเห็นได้ว่าพรรคการเมืองจะเสื่อมหรือจะเจริญรุ่งเรืองก็ขึ้นอยู่กับหัวหน้าพรรคการเมืองเป็นสำคัญ ทำให้การขยายสาขาพรรคในสังคมที่มีลักษณะความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์เหมือนอย่างสังคมไทยนี้ เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยากยิ่งเพราะสายใยทางการเมืองมีใต้อยู่ในรูปของสาขาพรรคแบบองค์การ หากเป็นสายใยของความสัมพันธ์ส่วนตัวดังกล่าวดังนี้เป็นทอดๆระหว่างผู้นำในเมืองหลวงกับผู้นำท้องถิ่นและกับ

ห้วคะแนนของผู้นำท้องถิ่นอีกทอดหนึ่ง ระบบห้วคะแนนจึงมีลักษณะเป็นตัวแทนสาขาพรรคอย่างฉาบฉวยและชั่วคราวแต่ก็นิยมทำกันอย่างจริงจังในสภาพที่พรรคขาดอำนาจทางเศรษฐกิจและระบบการเมืองที่ยังขาดเสถียรภาพ บุคคลใดแม้จะมีความสามารถเพียงใด แค่ไหน หากไม่ได้รับการอุปถัมภ์ค้ำชูจากผู้ใหญ่ที่มีอำนาจแล้วก็มีโอกาสน้อยมากที่จะเจริญก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงานอย่างเต็มที่ ความสามารถในการฝากเนื้อฝากตัวกับผู้ที่มีอำนาจจึงเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง นอกเหนือจากปัจจัยเรื่องการศึกษาต่อ การเลื่อนตำแหน่งการงาน และการเลื่อนฐานะในสังคม นอกจากนั้น ชนชั้นนำทางการเมืองและชนชั้นนำทางเศรษฐกิจก็มีความสัมพันธ์กันในรูปของการแลกเปลี่ยนประสานผลประโยชน์ซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิด กล่าวคือ ชนชั้นนำทางการเมืองจะให้ความคุ้มครองช่วยเหลือแก่กิจการทางด้านธุรกิจของชนชั้นนำทางเศรษฐกิจในขณะเดียวกันชนชั้นนำทางเศรษฐกิจก็จะให้ผลตอบแทนแก่ชนชั้นนำทางการเมืองในรูปของเงินตรา ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์จึงยังคงมีอยู่ในท่ามกลางความเจริญก้าวหน้าของสังคมสมัยใหม่เพียงแต่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์ที่มีอยู่นั้นดูเหมือนจะเน้นค่านิยมเรื่อง “การให้” เพื่อ “การแลกเปลี่ยน” เป็นหลักใหญ่ ส่วนค่านิยมเรื่อง “กตัญญูทดแทน” นั้นดูเหมือนว่าจะลดน้อยลงไปกว่าในสังคมสมัยเก่ามาก (อकिन รพีพัฒน์ อ้างถึงในสุมาลี บำรุงสุข และ สุภรัตน์ เลิศพานิชย์กุล 2539: 101-109)

วิชัย ต้นศิริ (2548: 529-530) ได้กล่าวไว้ว่า ความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคมไทยซึ่งสืบมาจากสังคมอุปถัมภ์อันเป็นสังคมดั้งเดิมจากยุคสมัยการปกครองในระบอบพระมหากษัตริย์ที่มีระบบขุนนางไพร่ซึ่งเหมาะสมกับยุคสมัยนั้นแต่ในยุคใหม่ระบบอุปถัมภ์อาจจะทำให้การเมืองติดอยู่กับกับดักรูปแบบเดิมเพราะในระบบอุปถัมภ์กันไม่เท่าเทียมกัน โดยแท้จริง ยังมีผู้ให้การอุปถัมภ์ค้ำชูและผู้รับการอุปถัมภ์ แต่ในสมัยสังคมศักดินาระบบอุปถัมภ์ยังผูกพันกับการถือครองที่ดินหรือยศศักดิ์ที่พระเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้แก่ขุนนางพร้อมทั้งการควบคุมดูแลบ่าวไพร่และทาสขณะเดียวกันขุนนางก็มีภาระรับผิดชอบต่อองค์พระมหากษัตริย์หรือ “เจ้าแผ่นดิน” ที่จะต้องปกครองแผ่นดินโดยธรรม ฉะนั้น ระบบอุปถัมภ์ของสังคมเดิมมีพันธะผูกพันที่ต้องรับผิดชอบต่อแผ่นดินและยึดธรรมะเป็นหลักแต่ระบบอุปถัมภ์ใหม่เป็นระบบอุปถัมภ์ที่มี “เงิน” เป็นเครื่องผูกมัด อาจเรียกว่า “Cash nexus” คือ ร้อยรัดกันด้วยเงินตรา ฉะนั้น การอุปถัมภ์จึงเลื่อนลอยสุดแต่ผู้อุปถัมภ์คนใดจะมีทรัพย์เพื่อโปรยหว่านได้มากกว่ากัน ระบบอุปถัมภ์ใหม่จึงทำให้การจัดระบบความสัมพันธ์ทางการเมืองผุดผืนไปจากอุดมการณ์ของประชาธิปไตยเป็นบ่อเกิดของระบบ “มุ้ง” ภายในพรรคทำให้พรรคการเมืองขาดเสถียรภาพ ทำให้เกิดระบบการยึดตัวบุคคล (Personalism) เป็นรูปแบบของความสัมพันธ์ทางการเมือง ทำให้การเมืองของสังคมไทยเป็นการเมืองที่ปราศจากหลักการซึ่งท่านมหาตมะคานธีได้กำหนดไว้ว่าเป็น “บาป” ข้อที่หนึ่งของบาปเจ็ดประการของมวล

มนุษย์ ที่สำคัญการเมืองในระบบอุปถัมภ์เมื่อต้องมาเผชิญกับระบบทุนนิยมยุคไอทีที่ทรัพยากรหรือความมั่งคั่งจะมารวมตัวกันอยู่ที่กลุ่มธุรกิจเก็งกำไร ธุรกิจการคมนาคมสื่อสาร การครอบงำการเมืองแบบเบ็ดเสร็จโดยคนกลุ่มเล็กๆจึงเกิดขึ้นได้ง่ายและจะมีผลทำให้ขาดกลไกของการคานอำนาจในสังคมการเมือง

6. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550

ลักษณะของระบบพรรคและสาขาพรรคการเมืองไทย หากพิจารณาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 อันเป็นบทบัญญัติที่มีผลใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันแล้วอาจพิจารณาได้ ดังนี้

6.1 พรรคการเมืองและการเลือกตั้ง

เช่น การกำหนดให้พรรคการเมืองต้องดำเนินการหาสมาชิกและจัดตั้งสาขาพรรคให้ได้จำนวนภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด⁴ (มาตรา 26) การกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรค คือ เป็นสมาชิกพรรคการเมืองแต่เพียงพรรคเดียวเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน เว้นแต่ในกรณีที่มีการเลือกตั้งทั่วไปเพราะเหตุยุบสภาต้องเป็นสมาชิกพรรคไม่น้อยกว่าสามสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง (มาตรา 101 (3)) และกำหนดให้ผู้แทนต้องสูญเสียสมาชิกภาพหากลาออกหรือพรรคการเมืองมีมติให้พ้นจากการเป็นสมาชิกพรรค (มาตรา 106 (7)) ในขณะที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายพรรคการเมืองฉบับปัจจุบันได้กำหนดให้การจัดองค์กรภายใน การดำเนินกิจการและข้อบังคับพรรคการเมืองต้องสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยภายในพรรคการเมือง (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 65 และ พรบ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 มาตรา 10) มีการห้ามการควมรวมพรรคการเมืองที่มีสมาชิกเป็นผู้แทนในระหว่างอายุของสภาผู้แทนราษฎรเพื่อลดสภาพการซื้อตัวผู้แทนทั้งพรรคและป้องกันการเกิดสภาพเผด็จการเสียงข้างมากในสภา (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 104 และ พรบ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 มาตรา 99) การ

⁴ผลของการไม่สามารถจัดหาสมาชิกพรรคและก่อตั้งสาขาให้ได้จำนวนภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดหรือการที่พรรคการเมืองมีจำนวนสมาชิกเหลือไม่ถึงห้าพันคนเป็นระยะเวลาติดต่อกันหนึ่งปีย่อมทำให้พรรคการเมืองสิ้นสภาพความเป็นพรรคการเมืองลงตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 มาตรา 91 (1) และ (3)

กำหนดวาระในการดำรงตำแหน่งของนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีเพื่อลดอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาด (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 171 วรรคสี่และมาตรา 180 (1) ประกอบ 182 วรรคสอง) การรองรับหลักการไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของผู้แทน (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 122) โดยมีการกำหนดให้ผู้แทนมีอิสระและไม่ถูกผูกพันโดยมติพรรค หรืออาณัติอื่นใดในเรื่องการออกเสียงลงคะแนนเลือกหรือให้ความเห็นชอบให้บุคคลดำรงตำแหน่งใด การตั้งกระทู้ถาม การอภิปรายและการลงมติในการอภิปรายไม่ไว้วางใจ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 126 วรรคท้ายและ 162 วรรคท้าย) และการกำหนดให้ผู้แทนสามารถเสนอร่างกฎหมายได้โดยไม่ต้องขออนุญาตจากพรรคการเมืองที่ตนสังกัด (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 142 (2)) สำหรับการเลือกตั้งนั้นมีการกำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 72) และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 1) พุทธศักราช 2554 มาตรา 93 ได้บัญญัติให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวนห้าร้อยคนโดยเป็นสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสามร้อยเจ็ดสิบห้าคนและสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อจำนวนหนึ่งร้อยยี่สิบห้าคน

6.2 สมาชิกพรรคและการมีส่วนร่วมของสมาชิกพรรค

กฎหมายพรรคการเมืองฉบับปัจจุบันได้กำหนดให้การจัดตั้งพรรคการเมืองทำได้ง่ายด้วยการรวมตัวกันของผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิดหรือโดยการแปลงสัญชาติซึ่งได้สัญชาติไทยมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์และไม่มีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมาย มีจำนวนตั้งแต่สิบห้าคนขึ้นไป (มาตรา 8 วรรคแรก) แต่หากผู้จัดแจ้งการจัดตั้งพรรคการเมืองไม่มีคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามหรือมีจำนวนไม่ถึงเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดตามมาตรา 8 นายทะเบียนพรรคการเมืองโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งไม่รับจดทะเบียนการจัดตั้งพรรคการเมืองดังกล่าวได้ (มาตรา 13 วรรคแรก (1) และวรรคสาม) และได้กำหนดเงื่อนไขต่อไปให้ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่นายทะเบียนรับจดทะเบียนการจัดตั้งพรรคการเมือง พรรคการเมืองต้องดำเนินการรับสมัครสมาชิกให้มีจำนวนไม่น้อยกว่าห้าพันคนซึ่งอย่างน้อยต้องประกอบด้วยสมาชิกซึ่งมีที่อยู่ในแต่ละภาคตามบัญชีรายชื่อภาคและจังหวัดที่นายทะเบียนประกาศกำหนด (มาตรา 26) อีกทั้งยังกำหนดให้สมาชิกพรรคซึ่งชำระค่าบำรุงเป็นรายปีเป็นสัดส่วนร้อยละสิบของเงินสนับสนุนที่จัดสรร (มาตรา 75) การกำหนดบทบาทบัญญัติดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่ามีส่วนทำให้พัฒนาการของพรรคการเมืองขยายฐานไปสู่ประชาชน ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการเข้าเป็นสมาชิกพรรคเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ กฎหมายพรรคการเมืองฉบับปัจจุบันได้วางหลักเกณฑ์ใหม่ เช่น การกำหนดห้ามมิให้ผู้ใดเป็นสมาชิกพรรคการเมืองในขณะเดียวกันเกิน

หนึ่งพรรค (มาตรา 24) ทั้งนี้ ผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรานี้ต้องชำระค่าปรับทางปกครองไม่เกินสาม พันบาท (มาตรา 125) กำหนดให้ผู้ซึ่งจะสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคต้องยื่นใบสมัครด้วยตนเอง พร้อมเอกสารประกอบตามที่นายทะเบียนกำหนดต่อพรรคการเมืองที่ผู้นั้นประสงค์จะสมัครเข้าเป็น สมาชิกพร้อมทั้งให้คำรับรองว่าตนมิได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นอยู่ในขณะเดียวกันและให้ พรรคการเมืองส่งสำเนาใบสมัครและเอกสารประกอบดังกล่าวให้นายทะเบียนพรรคการเมือง นอกจากนี้ ยังกำหนดให้หัวหน้าพรรคการเมืองมีหน้าที่ต้องจัดทำทะเบียนสมาชิกให้ตรงตามความเป็นจริงเก็บ รักษาไว้ ณ ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของพรรคและพร้อมที่จะให้นายทะเบียนหรือผู้ซึ่งนายทะเบียน มอบหมายตรวจสอบได้รวมทั้งแจ้งจำนวนสมาชิกที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงพร้อมด้วยรายชื่อ อาชีพ และ ที่อยู่ของสมาชิกดังกล่าวให้นายทะเบียนพรรคการเมืองทราบภายในวันที่ 7 ของทุกสามเดือนและ ให้สรุปยอดสมาชิกที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงทั้งหมดในรอบปีให้นายทะเบียนพรรคการเมืองทราบภายใน เดือนมกราคมของทุกปีและกำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีทะเบียนสมาชิก พรรคการเมืองของทุกพรรคการเมืองในระบบอิเล็กทรอนิกส์ (มาตรา 19) นายทะเบียนสมาชิกพรรค การเมืองผู้ใดแอบอ้างชื่อผู้ใดสมัครเป็นสมาชิกพรรคของตนหรือหัวหน้าพรรคการเมืองหรือนาย ทะเบียนสมาชิกพรรคการเมืองผู้ใดจัดทำทะเบียนสมาชิกอันเป็นเท็จต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน หนึ่งปีหรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 106) และหัวหน้าพรรคการเมืองที่ ไม่แจ้งหรือสรุปยอดจำนวนสมาชิกต้องชำระค่าปรับทางปกครองไม่เกินห้าหมื่นบาท (มาตรา 123) อีกทั้งยังกำหนดให้สมาชิกภาพของสมาชิกพรรคสิ้นสุดลงเมื่อเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองใน ขณะเดียวกันเกินกว่าหนึ่งพรรคการเมือง (มาตรา 20) ตลอดจนมีบทบัญญัติห้ามมิให้พรรคการเมือง หรือผู้ใดให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้เงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงิน ได้ไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อมเพื่อจูงใจให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดสมัครเข้าเป็นสมาชิกของ พรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งรวมทั้งห้ามมิให้ผู้ใดเรียกรับหรือยอมจะรับเงิน ทรัพย์สินหรือ ประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้จากพรรคการเมืองหรือจากผู้ใดเพื่อยอมสมัครเข้าเป็น สมาชิกของพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง (มาตรา 22 และมาตรา 23)

ในด้านการเข้ามีส่วนร่วมของสมาชิกพรรค กฎหมายพรรคการเมืองฉบับ ปัจจุบันได้ส่งเสริมให้สมาชิกพรรคเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมกับพรรคหลายประการ อาทิ การกำหนดให้สมาชิกพรรคที่อยู่ในฐานะผู้แทนของสาขาพรรคและตัวแทนสมาชิกอันเป็น องค์ประกอบของที่ประชุมใหญ่มีอำนาจพิจารณาทบทวนนโยบายและข้อบังคับพรรคการเมือง เลือกตั้งคณะกรรมการบริหารพรรค คณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง คณะกรรมการนโยบายพรรคการเมืองและคณะกรรมการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในพรรค การเมืองและดำเนินกิจการที่กระทำโดยที่ประชุมใหญ่พรรคการเมืองซึ่งจัดให้มีการประชุมขึ้นอย่าง

น้อยปีละหนึ่งครั้ง (มาตรา 28 และมาตรา 29 วรรคแรกและวรรคสอง) กำหนดให้สมาชิกพรรคซึ่งเป็นผู้แทนจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่มีอยู่หรือไม่น้อยกว่าสองพันคนแล้วแต่จำนวนใดจะน้อยกว่ากัน มีสิทธิเข้าชื่อกันให้จัดให้มีการประชุมใหญ่วิสามัญของพรรคการเมือง (มาตรา 30) กำหนดให้สมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่มีอยู่หรือไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นคนแล้วแต่จำนวนใดจะน้อยกว่ากัน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอนหัวหน้าพรรคการเมืองหรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองออกจากตำแหน่ง (มาตรา 32) ทั้งนี้ เว้นแต่หัวหน้าหรือกรรมการบริหารพรรคเป็นนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การถอดถอนผู้นั้นจะกระทำมิได้ กำหนดให้สมาชิกซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยคนที่เห็นว่ามีมติหรือข้อบังคับเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้นจะติดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญหรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีสิทธิร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย (มาตรา 33) ในส่วนของการควมรวมพรรคทั้งในลักษณะของการรวมกันเพื่อจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่และในลักษณะของการรวมพรรคการเมืองหนึ่งหรือหลายพรรคการเมืองเข้าเป็นพรรคเดียวกันกับอีกพรรคหนึ่งที่เป็นหลัก กฎหมายกำหนดให้ต้องขอความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ของแต่ละพรรคการเมือง (มาตรา 100, มาตรา 101 วรรคแรก, และมาตรา 103 วรรคแรก)

6.3 การก่อตั้งสาขาพรรคและการมีส่วนร่วมของสาขาพรรค

กฎหมายพรรคการเมืองฉบับปัจจุบันได้กำหนดให้ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่นายทะเบียนรับจดทะเบียนการเลือกตั้งพรรคการเมือง พรรคการเมืองต้องดำเนินการจัดให้มีสาขาพรรคอย่างน้อยภาคละหนึ่งสาขา (มาตรา 26) โดยเมื่อพรรคการเมืองใดจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองให้หัวหน้าพรรคการเมืองมีหนังสือแจ้งการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองต่อนายทะเบียนพรรคการเมืองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่จัดตั้งสาขาพรรคการเมือง เมื่อนายทะเบียนพรรคการเมืองได้รับแจ้งแล้วให้ออกหนังสือรับรองการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง (มาตรา 34) ทั้งยังบัญญัติให้มีคณะกรรมการสาขาพรรคโดยมาจากการเลือกตั้งโดยที่ประชุมใหญ่สาขาพรรคจากสมาชิกผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิด มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์และไม่มีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมาย (มาตรา 35) ในส่วนบทบาทการมีส่วนร่วมของสาขาพรรค กฎหมายพรรคการเมืองฉบับปัจจุบันได้กำหนดให้ผู้แทนของสาขาพรรคตามจำนวนที่กำหนดเป็นองค์ประชุมของที่ประชุมใหญ่มีอำนาจดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนด ให้เป็นอำนาจของที่ประชุมใหญ่สาขาพรรคการเมือง

เป็นผู้เลือกตั้งคณะกรรมการสาขาพรรค (มาตรา 37 พรรคสาม) โดยให้กระทำโดยการลงคะแนนลับ การกำหนดให้คณะกรรมการสาขาพรรคต้องจัดให้มีการประชุมใหญ่วิสามัญเพื่อให้ความเห็นชอบ ในการเสนอชื่อบุคคลผู้สมควรได้รับการพิจารณาให้เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนของพรรค (มาตรา 37) อย่างไรก็ตาม ได้มีการกำหนดให้การพิจารณาส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนใน ขั้นตอนสุดท้ายเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและ คณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง (มาตรา 38) เป็นต้น

6.4 โครงสร้างการบริหารและการจัดองค์กรภายในพรรคการเมือง

การจัดองค์กรภายในพรรคการเมืองอันประกอบด้วยโครงสร้างพรรคและการ บริหารจัดการของพรรคการเมืองไทยตั้งแต่อดีตที่ผ่านมามักมีลักษณะรวมศูนย์อำนาจไว้ที่หัวหน้า และกรรมการบริหารพรรคที่สำนักงานใหญ่ของพรรค มีระบบการบริหารจัดการภายในพรรคแบบ สั่งการจากบนลงล่าง (Top-Down Administration) แทนที่จะมีลักษณะของการกระจายอำนาจให้ สมาชิกพรรคและสาขาพรรคเป็นแบบสั่งการจากล่างขึ้นบน (Bottom-Up Administration) (วารานนท์ วิเศษศิริ 2551: 101) อาทิ การกำหนดให้การเข้าสู่ตำแหน่งของหัวหน้าพรรคและคณะ กรรมการบริหารพรรคมีที่มาจากเลือกตั้งของที่ประชุมใหญ่พรรคการเมือง (มาตรา 27 (3) และ 28 (3)) ซึ่งไม่ได้มีองค์ประชุมประกอบด้วยสมาชิกพรรคทุกคนหรือสมาชิกพรรคในจำนวนที่มาก พอสมควร การกำหนดให้สัดส่วนองค์ประชุมของที่ประชุมใหญ่และการได้มาซึ่งตัวแทนสมาชิก พรรคในองค์ประชุมเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับพรรคการเมืองโดยให้ คำนึงถึงสัดส่วนของจำนวนสมาชิกที่มีตามสาขาในแต่ละภาคและสัดส่วนของจำนวนสมาชิกหญิง และชายเพื่อสะท้อนความเห็นที่หลากหลายของสมาชิกทุกระดับ มีการกำหนดสัดส่วนองค์ประชุม ของที่ประชุมใหญ่พรรคการเมืองให้ชัดเจนมากขึ้นโดยกำหนดให้องค์ประชุมตามข้อบังคับพรรค การเมืองอย่างน้อยต้องประกอบด้วยกรรมการบริหารพรรคไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวน กรรมการบริหารพรรคทั้งหมด ผู้แทนของสาขาพรรคไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสาขาพรรค ทั้งหมดและตัวแทนสมาชิก ทั้งนี้ มีจำนวนรวมกันทั้งหมดไม่น้อยกว่าสองร้อยคน (มาตรา 29) การ กำหนดให้ผู้แทนเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยโดยไม่อยู่ในความผูกมัดแห่งอาณัติหรือมอบหมายหรือ ความครอบงำใดๆและต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชนชาว ไทย (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 122) กำหนดให้การออกเสียง ลงคะแนนหรือให้ความเห็นชอบให้บุคคลดำรงตำแหน่งใดให้กระทำเป็นความลับ และสมาชิกย่อม มีอิสระและไม่ถูกผูกพันโดยมติของพรรคหรืออาณัติอื่นใด (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 126 พรรคท้าย) กำหนดให้คณะกรรมการบริหารพรรคมีอำนาจในการ ดำเนินกิจการของพรรคให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย นโยบายพรรค ข้อบังคับพรรคและมติ

ของที่ประชุมใหญ่ของพรรคด้วยความรอบคอบระมัดระวังและซื่อสัตย์สุจริตเพื่อประโยชน์ของ ประเทศและประชาชน โดยเฉพาะมีการกำหนดให้คณะกรรมการบริหารพรรคต้องส่งเสริมความเป็น ประชาธิปไตยในพรรคการเมือง (มาตรา 17 พรรคแรก) กำหนดให้คณะกรรมการบริหารพรรคและ คณะกรรมการสาขาพรรคมีวาระการดำรงตำแหน่งตามที่กำหนดในข้อบังคับพรรคการเมืองซึ่งต้อง ไม่เกินคราวละสี่ปีและอาจได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งอีกได้ (มาตรา 11 พรรคสองและมาตรา 35 พรรคท้าย) กำหนดให้สาขาพรรคการเมืองต้องจัดประชุมใหญ่อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง (มาตรา 28 พรรคแรก) กำหนดให้การลงมติในที่ประชุมใหญ่พรรคการเมืองเป็นครั้งแรกและที่ประชุมใหญ่ พรรคการเมืองในครั้งต่อไปเพื่อเลือกคณะกรรมการบริหารพรรคกระทำโดยลงคะแนนลับ (มาตรา 27 พรรคท้ายและมาตรา 29 พรรคสาม) และกำหนดให้สมาชิกซึ่งเป็นผู้แทนจำนวน ไม่น้อยกว่าหนึ่งใน สี่ของจำนวนสมาชิกซึ่งส่งผู้แทนทั้งหมดหรือสมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวน สมาชิกทั้งหมดที่มีอยู่หรือ ไม่น้อยกว่าสองพันคนแล้วแต่จำนวนใดจะน้อยกว่ากันมีสิทธิเข้าชื่อกันจัด ให้มีการประชุมใหญ่วิสามัญของพรรค (มาตรา 30) เป็นต้น

6.5 การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของพรรคและสาขาพรรคการเมือง

กฎหมายพรรคการเมืองฉบับปัจจุบัน ได้บัญญัติให้ข้อบังคับพรรคการเมืองต้องมี รายการเกี่ยวกับการให้ความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกและประชาชนทั่วไปซึ่งผลของการฝ่าฝืนไม่มี รายการดังกล่าวจะทำให้พรรคการเมืองไม่ได้รับการจัดตั้งจากนายทะเบียน (มาตรา 10 (14), มาตรา 13 พรรคแรก (3) พรรคสาม และมาตรา 14) และยังกำหนดให้การจัดทำแผนการดำเนินการในส่วน ของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนทางการเมืองและการพัฒนาบุคลากรทางการเมืองต้อง กระทำโดยที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมือง (มาตรา 28 (6)) นอกจากนี้ ในเรื่องการใช้จ่ายเงินของ พรรคการเมือง กฎหมายพรรคการเมืองยังได้กำหนดให้พรรคการเมืองต้องใช้จ่ายเงินเพื่อดำเนิน กิจกรรมทางการเมืองของพรรคในการให้ความรู้ทางการเมืองและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ประชาชน (มาตรา 87 (5))

นอกจากนี้ การดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การนำเสนอนโยบายพรรคให้ประชาชนพิจารณา พรรคการเมืองต้องพยายามเสนอ นโยบายที่เป็นไป ตามหลักประชาธิปไตยเป็นนโยบายที่มาจากเจตนารมณ์ร่วมกันของสมาชิกพรรคอย่างแท้จริง (มาตรา 9, มาตรา 12 และมาตรา 13 (2)) ประการสำคัญ รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันยังได้มีบทบัญญัติ ที่กำหนดให้ที่ประชุมใหญ่ของพรรคการเมืองตั้งคณะบุคคลเข้าทำหน้าที่เป็น คณะกรรมการนโยบายพรรคการเมือง (มาตรา 28 (4)) เพื่อดำเนินการตรวจสอบนโยบายของพรรค และยังกำหนดให้พรรคการเมืองที่มุ่งหวังจะเข้าไปเป็นรัฐบาลต้องให้ความสำคัญกับนโยบายพรรค ที่ต้องสามารถนำไปแถลงนโยบายต่อรัฐสภา และทำแผนการบริหารราชการแผ่นดินให้ครอบคลุม

และสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ (มาตรา 75, 76, 176, และ 178) โดยต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภาให้มีความชัดเจนว่าจะดำเนินการในระยะเวลาใดรวมทั้งแสดงรายละเอียดของแนวทางปฏิบัติราชการในแต่ละปีของการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ หมวด 5 ทั้งแปดด้าน (มาตรา 77- 87) โดยเฉพาะในส่วนของแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน มาตรา 37 (5) ได้กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมและให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฯลฯ

6.6 การเงินของพรรคและสาขาพรรคการเมือง

เพื่อให้พรรคการเมืองลดการพึ่งพาและไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่มทุน กฎหมายพรรคการเมืองฉบับปัจจุบันจึงกำหนดแหล่งรายได้หลักของพรรคการเมืองให้มีที่มาจากสองทาง ทางแรกเป็นรายได้จากเงินบริจาคของภาคเอกชน กฎหมายได้บัญญัติกติกาเกณฑ์ในการบริจาคเงิน (มาตรา 4) แก่พรรคการเมืองในหลักการใหม่ที่สำคัญ อาทิ การบริจาคเงินแก่พรรคการเมืองตั้งแต่หนึ่งพันบาทขึ้นไปให้กระทำโดยเปิดเผยชื่อผู้บริจาคและสามารถตรวจสอบได้ พร้อมทั้งกำหนดห้ามหัวหน้าพรรค กรรมการบริหารพรรค กรรมการสาขาพรรคหรือสมาชิกผู้ใดรับเงินทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ที่เป็นการบริจาคโดยไม่ปรากฏชื่อผู้บริจาค (มาตรา 56) ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติดังกล่าวต้องได้รับโทษจำคุกหรือปรับหรือทั้งจำทั้งปรับ และถูกศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี (มาตรา 114)

กำหนดให้ผู้บริจาคสามารถแสดงเจตนาบริจาคในแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาประจำปีโดยระบุชื่อพรรคการเมืองที่ประสงค์จะบริจาคภาษีให้ได้หนึ่งพรรคการเมืองปีละหนึ่งร้อยบาท (มาตรา 58) ตลอดจนกำหนดเพดานขึ้นสูงโดยห้ามมิให้บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลบริจาคให้แก่พรรคการเมืองหนึ่งเกินกว่าสิบล้านบาทต่อปีและห้ามหัวหน้าพรรค กรรมการบริหารพรรคหรือกรรมการสาขาพรรคผู้ได้รับบริจาคจากบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลเกินกว่าจำนวนที่กำหนดดังกล่าว (มาตรา 59) ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติดังกล่าวต้องได้รับโทษจำคุกหรือปรับหรือทั้งจำทั้งปรับและถูกศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี (มาตรา 114)

นอกจากเงินบริจาคจากภาคเอกชนแล้ว กฎหมายพรรคการเมืองฉบับปัจจุบันยังได้กำหนดที่มาของรายได้อีกทางหนึ่งจากการสนับสนุนทางการเงินโดยรัฐ โดยให้คณะกรรมการเลือกตั้งทำหน้าที่ในการจัดสรรเงินเป็นรายปีจากกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย (มาตรา 73 และมาตรา 74) ให้แก่พรรคการเมืองเฉพาะพรรคที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไปครั้งล่าสุด โดยได้รับคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อไม่น้อยกว่าร้อยละศูนย์จุดห้าของคะแนนเสียงที่พรรค

การเมืองทุกพรรคได้รับในการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อรวมกันหรือได้รับคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งไม่น้อยกว่าร้อยละศูนย์จุดห้าของคะแนนเสียงที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งทุกคนได้รับในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งรวมทั้งประเทศ ทั้งนี้ ในการจัดสรรเงินให้แก่พรรคการเมืองที่มีสิทธิได้รับการจัดสรรเงินสนับสนุนดังกล่าวให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดสรร โดยพิจารณาจาก (พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 มาตรา 8)

- 1) คะแนนเสียงจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อร้อยละสี่สิบของจำนวนเงินทั้งหมดที่จัดสรร
- 2) คะแนนเสียงจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งร้อยละสี่สิบของจำนวนเงินทั้งหมดที่จัดสรร
- 3) สาขาพรรคการเมืองซึ่งมีลักษณะตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด ร้อยละสิบของจำนวนเงินทั้งหมดที่จัดสรรและ
- 4) จำนวนสมาชิกพรรคซึ่งชำระค่าบำรุงรายปีร้อยละสิบของจำนวนเงินทั้งหมดที่จัดสรร

แต่จะจัดสรรให้พรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งเกินกว่ากึ่งหนึ่งของวงเงินทั้งหมดที่จัดสรรในปีนั้นไม่ได้ อีกทั้งในกรณีที่พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นใหม่ การจัดสรรเงินสนับสนุนแก่พรรคการเมืองจะกระทำต่อเมื่อพรรคการเมืองนั้นรับสมัครสมาชิกให้มีจำนวนไม่น้อยกว่าห้าพันคนและมีสาขาพรรคอย่างน้อยภาคละหนึ่งสาขา (มาตรา 26) และได้ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นอกจากนี้ ยังได้กำหนดให้พรรคการเมืองแสวงหาความสนับสนุนจากการบริจาคจากเอกชนโดยวางหลักเกณฑ์ให้รัฐจัดสรรเงินสนับสนุนสมทบแก่พรรคการเมืองที่ได้รับบริจาคร้อยละห้าของจำนวนเงินบริจาคทั้งหมดที่ได้รับจากการแสดงเจตนาร่วมกัน อย่างไรก็ตาม การให้เงินสนับสนุนดังกล่าวเมื่อรวมกันแล้วจะเกินกึ่งหนึ่งของวงเงินที่กองทุนจัดสรรให้แก่พรรคการเมืองในปีนั้นมิได้ ในกรณีหากเกินให้ลดการจัดสรรให้แก่พรรคการเมืองเป็นสัดส่วนกัน (มาตรา 76) อีกทั้งยังมีบทบัญญัติที่ให้ลดหรือเลิกการจัดสรรเงินสนับสนุนแก่พรรคการเมืองตามสัดส่วนและเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้ (มาตรา 78) เป็นต้น

7. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชัยวัฒน์ วีรานันท์ (2535) ได้ศึกษาบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีพรรคประชาธิปัตย์ ผลการวิจัยพบว่าบทบาทของสาขาพรรคมีส่วนในการ

เสริมสร้างฐานอำนาจทางการเมืองให้แก่พรรคประชาธิปัตย์ แต่ในขณะเดียวกัน สาขาพรรคนี้ก็จะมุ่งเน้นแสดงบทบาทในการรณรงค์หาเสียงให้กับผู้สมัครของพรรคและการจัดหาสมาชิก ส่วนบทบาทในด้านการให้การศึกษาทางการเมือง การเผยแพร่นโยบายและกิจกรรมของพรรค การเป็นศูนย์ประสานงานระหว่างสมาชิกพรรคกับพรรคสำนักงานใหญ่ การจัดกิจกรรมของสาขาพรรค หากได้มีการปฏิบัติอย่างจริงจังตลอดจนบทบาทในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในระดับชาติยังไม่ได้กระจายมาสู่สาขาพรรคแต่อย่างใดซึ่งเกิดจากปัญหาในด้านการเงิน ด้านตัวบุคคล การขาดสำนักงานของสาขาพรรคและการให้ความสำคัญกับบทบาทของสาขาพรรคน้อยกว่าที่ควรจะเป็น โดยนัยนี้สาขาพรรคประชาธิปัตย์จึงมีลักษณะเป็นแต่เพียงรูปแบบของความพยายามในการสร้างฐานมวลชนของพรรคเท่านั้นหาใช่รูปแบบของการพัฒนาไปสู่พรรคแห่งมวลชนหรือพรรคที่เป็นตัวแทนของประชาชนแต่อย่างใด

งานวิจัยของชายชาญ ชนะโรด (2547: บทสรุป) พบว่าพรรคการเมืองที่ให้ความสำคัญกับสาขาพรรคนั้นมักจะเป็นพรรคการเมืองขนาดใหญ่ เป็นพรรคที่มีส.ส. และส่วนหนึ่งพรรคการเมืองในกลุ่มนี้ได้เข้ามาบริหารประเทศเป็นรัฐบาล ทำให้สาขาพรรคต้องมีการดำเนินกิจกรรมตามบทบาทหน้าที่ตามนโยบายพรรคและข้อบังคับพรรคเพื่อให้สอดคล้องและตอบสนองความต้องการของพรรคและประชาชน ซึ่งสาขาของพรรคเหล่านี้โดยส่วนใหญ่จะมีการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างครบถ้วน มีการดำเนินกิจกรรมหรือทำหน้าที่บทบาททางการเมืองอย่างต่อเนื่อง มีการวางแผนการดำเนินงานอย่างชัดเจนและส่วนใหญ่มักจะมีที่ตั้งสำนักงานเป็นเอกเทศ มีเจ้าหน้าที่บุคลากรปฏิบัติงานประจำ ทำให้ประชาชนหรือสมาชิกพรรคสามารถที่จะติดต่อกับสาขาพรรคได้ สาขาพรรคเหล่านี้จะมีการติดต่อกับทางสำนักงานใหญ่อย่างสม่ำเสมอ ทำให้สาขาพรรคมีบทบาทในการดำเนินงานเป็นตัวแทนสำนักงานใหญ่ได้ มีเครื่องใช้ในสำนักงานครบถ้วนทำให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆเป็นไปอย่างคล่องตัวและส่วนใหญ่ได้นำระบบสื่อสารสารสนเทศมาใช้ ส่วนพรรคการเมืองไทยที่มีการดำเนินกิจกรรมหรือบทบาทหน้าที่ทางการเมืองไม่ต่อเนื่องให้ความสำคัญกับสาขาพรรคน้อย ส่วนใหญ่มักจะเป็นพรรคการเมืองขนาดเล็ก เป็นพรรคที่ไม่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทำให้สาขาพรรคมีการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองหรือบทบาทหน้าที่น้อยกว่าพรรคการเมืองในกลุ่มแรก พรรคการเมืองในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ได้รับการจัดสรรเงินสนับสนุนจากกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมืองน้อยกว่าพรรคการเมืองในกลุ่มแรก โดยส่วนใหญ่จะมีการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างครบถ้วน แต่ส่วนใหญ่พรรคจะเป็นผู้จัดทำบัญชีให้สาขา เนื่องจากสาขามีความเข้าใจในการจัดทำบัญชีน้อย และส่วนใหญ่จะมีที่ตั้งสำนักงานไม่เป็นเอกเทศ ไม่มีเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรปฏิบัติงานประจำ ทำให้ประชาชนหรือสมาชิกพรรคไม่สามารถที่จะติดต่อกับสาขาพรรคได้และไม่สามารถดำเนินกิจกรรมเป็นตัวแทนสำนักงานใหญ่ได้ สาขาพรรคเหล่านี้จะมีเครื่องใช้ในสำนักงาน

ไม่ครบ ทำให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆยังไม่คล่องตัว ยังไม่มีการนำเอาระบบสื่อสารสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงาน

วรานนท์ วิเศษศิริ ระบุว่าสาขาพรรคในระบบพรรคการเมืองไทยถูกกำหนดให้จัดตั้งขึ้นในลักษณะที่เน้นให้มีจำนวนครบตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อมีผลให้พรรคไม่ต้องถูกยุบเลิกและประโยชน์ในการได้รับเงินสนับสนุน โดยขาดการพิจารณาจัดตั้งให้เหมาะสมกับจำนวนสมาชิกพรรคในแต่ละเขตสาขา ตรงกันข้ามในส่วนของพรรคการเมืองที่มีผู้แทนในสภากลับขาดความกระตือรือร้นและความเอาใจใส่ในการจัดตั้งสาขาพรรคเพิ่มเติม ขาดการวางแผนที่ชัดเจนในการขยายสาขาพรรคไปในท้องถิ่นภายในระยะเวลาที่เหมาะสม ทำให้สมาชิกพรรคที่อยู่ในท้องถิ่นไม่อาจเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองกับพรรคได้อย่างทั่วถึง สำหรับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของสาขาพรรค ระบบพรรคการเมืองไทยเป็นระบบที่สำนักงานใหญ่ของพรรคในส่วนกลางยังไม่ให้อิสระและอำนาจตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองแก่สมาชิกพรรคและคณะกรรมการสาขาพรรคในลักษณะของการกระจายอำนาจ (Decentralization) ให้สามารถดำเนินกิจการของสาขาพรรคได้โดยตรง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารพรรคไม่ต้องการให้ภาวะของการต่อรองอำนาจระหว่างผู้บริหารพรรคในส่วนกลางกับผู้บริหารสาขาพรรคเกิดขึ้นการดำเนินการแทบทั้งหมดของสาขาพรรคจึงอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของสำนักงานใหญ่ในลักษณะของการรวมศูนย์อำนาจ (Centralization) สาขาพรรคส่วนใหญ่มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบเพียงงานธุรการ การบัญชี การประชาสัมพันธ์ การจัดหาสมาชิก และโดยเฉพาะเป็นศูนย์ณรงค์เลือกตั้งในช่วงที่มีการเลือกตั้งเท่านั้น เมื่อผู้สมัครของพรรคในพื้นที่ไม่ได้รับการเลือกตั้งบทบาทของสาขาพรรคก็แทบจะหมดไปจนประชาชนเกิดความรู้สึกว่าสาขาพรรคไม่ต่างอะไรกับศูนย์ประสานงานการเลือกตั้งในช่วงที่มีการเลือกตั้งโดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรค เมื่อพิจารณาจากข้อบังคับพรรคแต่ละพรรคแล้วจะเห็นได้ว่าไม่ได้กำหนดในลักษณะที่ให้สิทธิสมาชิกในสาขาพรรคมีส่วนร่วมในการคัดเลือกตัวผู้สมัครโดยตรงแต่กลับกำหนดให้เป็นอำนาจของส่วนกลางโดยหัวหน้าหรือกรรมการบริหารพรรคไม่กีดกันซึ่งการตัดสินใจอาจไม่ตรงต่อความต้องการของประชาชนหรือสมาชิกพรรคอย่างแท้จริง (วรานนท์ วิเศษศิริ 2551: 118-120)

สันต์ โชคพงษ์อุดมชัย ระบุว่าเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญและกฎหมายพรรคการเมืองในการกำหนดให้มีสาขาพรรคดังกล่าวก็เพื่อให้ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยให้สาขาพรรคการเมืองต่างๆ มีความเป็นอิสระ สามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆทางการเมืองในขอบเขตท้องที่ของตนเองโดยความเห็นชอบของสมาชิกและคณะกรรมการสาขาพรรคการเมือง แต่ในความจริงที่เกิดขึ้นนั้น สาขาพรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่จะอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลจากสำนักงานใหญ่พรรคการเมืองแทบทั้งสิ้นตามที่ปรากฏในข้อบังคับพรรคการเมืองต่างๆ การดำเนินกิจกรรมที่สำคัญของ

สาขาพรรคจึงอยู่ภายใต้ความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารพรรคเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้สังเกตจากข้อบังคับของพรรคการเมืองต่างๆแล้วจะเห็นว่าอำนาจดังกล่าวจะไม่ใช่ของสาขาพรรคโดยตรงทั้งๆที่น่าจะอยู่ในความรับผิดชอบของสาขาพรรคเจ้าของพื้นที่ดังกล่าว การที่ส่วนกลางกำหนดตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งอาจไม่ตรงกับความต้องการของสมาชิกสาขาพรรคก็ได้ ซึ่งถ้าเป็นไปตามที่กล่าวมา การจัดตั้งสาขาพรรคก็คงไม่มีประโยชน์อันใดที่จะสร้างเสริมความเป็นประชาธิปไตยนอกจากเป็นเพียงรูปแบบที่กฎหมายกำหนดและเป็นเนื้อหาในการเลือกตั้งของพรรคการเมืองเท่านั้น (สันต์ โชคพงษ์อุดมชัย 2544: 91-92)

เอกสารวิชาการส่วนบุคคลของรุ่งโรจน์ รัศมีวงษ์ สรุปว่า 1. สาขาพรรคการเมืองยังคงสภาพของสำนักงานนักการเมืองหรือสำนักงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในแต่ละท้องถิ่นอยู่อย่างเด่นชัด 2. ปัญหาการพัฒนาสาขาพรรคการเมืองเป็นการลงทุนระยะยาวที่ขัดกับสภาพความเป็นจริงของพรรคการเมืองไทยที่มุ่งเน้นการลงทุนระยะสั้นและการต่อสู้ในเชิงภาพพจน์และผลประโยชน์จากการเจรจาต่อรองแบบนโยบายมากกว่าการมุ่งเน้นหรือให้ความสำคัญกับการจัดตั้งมวลชนหรือฐานการเมืองอย่างแท้จริง 3. สาขาพรรคการเมืองไม่มีผลโดยตรงต่อคะแนนเสียงมากนักเมื่อเทียบกับการจัดตั้งทางการเมืองแบบหัวคะแนนเสียงในแต่ละท้องถิ่นซึ่งดำรงอยู่ในปัจจุบัน (รุ่งโรจน์ รัศมีวงษ์ 2542: 52)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในบทนี้จะกล่าวถึงประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1.1.1 พรรคการเมือง ที่ได้ยื่นจดแจ้งการจัดตั้งพรรคต่อนายทะเบียนพรรคการเมืองแล้วและยังดำเนินการอยู่มีจำนวน 51 พรรคการเมือง 370 สาขา ดังนี้

ตารางที่ 3.1 จำนวนพรรคการเมืองที่ยังดำเนินการอยู่ ณ วันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2555

ลำดับ	ชื่อพรรคการเมือง	วันที่ก่อตั้ง	จำนวน		
			กรรมการบริหาร	สมาชิก	สาขา
1.	พรรคประชาธิปัตย์	11 มิ.ย. 2525	19	2,879,117	178
2.	พรรคประเทศไทย	26 ก.ค. 2525	13	70,030	7
3.	พรรคกิจสังคม	20 ส.ค. 2525	9	27,450	4
4.	พรรคมหาชน	10 ก.พ. 2541	13	1,185,541	9
5.	พรรคไทยเป็นไทย	9 ธ.ค. 2541	13	326,951	5
6.	พรรคกสิกรไทย	10 ก.พ. 2542	8	8,715	4
7.	พรรคชีวิตที่ดีกว่า	6 ต.ค. 2542	6	8,304	-
8.	พรรคเพื่อฟ้าดิน	5 เม.ย. 2543	15	16,381	9
9.	พรรคความหวังใหม่	7 พ.ค. 2545	15	13,424	8
10.	พรรคประชาราช	10 ม.ค. 2549	8	13,934	5

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อพรรคการเมือง	วันที่ก่อตั้ง	จำนวน		
			กรรมการบริหาร	สมาชิก	สาขา
11.	พรรคดำรงไทย	2 มี.ค. 2549	7	5,470	3
12.	พรรคเครือข่ายชาวนา แห่งประเทศไทย	20 มิ.ย. 2549	14	10,473	4
13.	พรรคอาสาสมัครภูมิ	30 มิ.ย. 2549	9	6,600	5
14.	พรรคชาติสามัคคี	18 ก.ค. 2549	13	5,492	4
15.	พรรคเพื่อไทย	20 ก.ย. 2550	21	31,481	5
16.	พรรคเพื่อแผ่นดิน	2 ต.ค. 2550	15	12,672	8
17.	พรรคชาติพัฒนา	3 ต.ค. 2550	15	16,248	4
18.	พรรคแทนคุณแผ่นดิน	9 พ.ย. 2550	9	6,693	5
19.	พรรคชาติไทยพัฒนา	18 เม.ย. 2551	9	16,187	7
20.	พรรคอนาคตไทย	25 เม.ย. 2551	11	6,086	4
21.	พรรคธรรมาภิบาลสังคม	29 ส.ค. 2551	8	6,642	5
22.	พรรคมาตุภูมิ	3 พ.ย. 2551	15	7,994	4
23.	พรรคภูมิใจไทย	5 พ.ย. 2551	12	133,520	5
24.	พรรคประชาชนสันติ	26 ม.ค. 2552	6	5,481	4
25.	พรรคพลังพัฒนา	31 มี.ค. 2552	23	6,811	4
26.	พรรคประชาชนธรรม	16 เม.ย. 2552	8	6,508	4
27.	พรรคการเมืองใหม่	25 มิ.ย. 2552	13	12,964	7
28.	พรรคไทยรวมพลัง	27 ก.ค. 2552	8	5,556	4
29.	พรรคพลังคนกีฬา	28 ต.ค. 2552	22	6,397	5
30.	พรรคเสรีนิยม	8 ม.ค. 2553	12	5,687	4
31.	พรรครักประเทศไทย	18 ก.พ. 2553	8	5,866	4
32.	พรรคไทยพอเพียง	3 มี.ค. 2553	18	22,843	11

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อพรรคการเมือง	วันที่ก่อตั้ง	จำนวน		
			กรรมการบริหาร	สมาชิก	สาขา
33.	พรรคประชาสามัคคี	8 มี.ค. 2553	12	6,099	4
34.	พรรคไทยมหารัฐพัฒนา	6 ก.ค. 2553	12	6,254	4
35.	พรรคเพื่อธรรม	23 ส.ค. 2553	11	6,083	4
36.	พรรคบำรุงเมือง	1 พ.ย. 2553	9	5,548	4
37.	พรรคประชาธิปไตยใหม่	21 เม.ย. 2554	8	5,043	4
38.	พรรครักย์สันติ	21 เม.ย. 2554	8	6,819	4
39.	พรรคเพื่อประชาชนไทย	27 เม.ย. 2554	14	654	3
40.	พรรคพลังชล	4 พ.ค. 2554	8	5,180	4
41.	พรรคพลังชวานาไทย	4 พ.ค. 2554	11	23	-
42.	พรรคสร้างไทย	2 มิ.ย. 2554	17	17	-
43.	พรรคยางพาราไทย	24 มิ.ย. 2554	9	83	-
44.	พรรคพลังสร้างสรรค์	24 มิ.ย. 2554	11	142	-
45.	พรรคครูไทยเพื่อประชาชน	28 มิ.ย. 2554	8	19	-
46.	พรรครักชาวไทย	21 ก.ย. 2554	10	18	-
47.	พรรคแรงงานไทยสามัคคี	29 ก.ย. 2554	15	15	-
48.	พรรคสัจจานุภาพ	13 ก.พ. 2555	7	18	-
49.	พรรคพลังสหกรณ์	20 ก.พ. 2555	15	16	-
50.	พรรครวมพลังใหม่	28 มี.ค. 2555	9	19	-
51.	พรรคท้องถิ่นไทย	30 มี.ค. 2555	9	16	-
รวมทั้งหมด 51 พรรคการเมือง			598	4,935,584	370

ที่มา: สำนักกิจการพรรคการเมืองและการออกเสียงประชามติ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2555: 30 - 31)

1.1.2 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง แยกเป็น

1) สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง(กลาง) ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง(กลาง)ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมืองอยู่ในสำนักกิจการพรรคการเมืองและการออกเสียงประชามติ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง แบ่งเป็นเจ้าหน้าที่ระดับผู้อำนวยการและระดับพนักงาน

2) สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับพรรคการเมืองและสาขาพรรคการเมืองอยู่ในสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ซึ่งเจ้าหน้าที่ที่ผู้วิจัยจะศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ กรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดที่ดูแลงานพรรคการเมือง ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัดและหัวหน้างานพรรคการเมืองเป็นสำคัญ

1.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้

1.2.1 พรรคการเมือง โดยกลุ่มตัวอย่างมาจากตัวแทนประชากรของพรรคการเมืองที่ได้ยื่นจดแจ้งการจัดตั้งพรรคต่อนายทะเบียนพรรคการเมืองแล้วและยังดำเนินการอยู่ โดยแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) พรรคการเมืองขนาดใหญ่ ได้แก่ พรรคการเมืองที่มีสาขาพรรคครบทั้ง 4 ภาคและมีสมาชิกตั้งแต่ 50,000 คนขึ้นไปมีจำนวน 5 พรรค 2) พรรคการเมืองขนาดกลาง ได้แก่ พรรคการเมืองที่มีสาขาพรรคครบทั้ง 4 ภาคและมีสมาชิกตั้งแต่ 10,000 คนขึ้นไปแต่น้อยกว่า 50,000 คนมีจำนวน 11 พรรค และ 3) พรรคการเมืองขนาดเล็ก ได้แก่ พรรคการเมืองที่มีสาขาพรรคครบทั้ง 4 ภาคและมีสมาชิกตั้งแต่ 5,000 คนขึ้นไปแต่น้อยกว่า 10,000 คนมีจำนวน 21 พรรค ดังนี้

ตารางที่ 3.2 กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 เลือกจากพรรคการเมืองที่มีสาขาพรรคครบทั้ง 4 ภาคและมีสมาชิกตั้งแต่ 50,000 คนขึ้นไป

ลำดับ	ชื่อพรรคการเมือง	วันที่ก่อตั้ง	จำนวน		
			กรรมการฯ	สมาชิก	สาขา
1.	พรรคประชาธิปัตย์	11 มิ.ย. 2525	19	2,879,117	178
2.	พรรคมหาชน	10 ก.พ. 2541	13	1,185,541	9
3.	พรรคไทยเป็นไทย	9 ธ.ค. 2541	13	326,951	5

ตารางที่ 3.2 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อพรรคการเมือง	วันที่ก่อตั้ง	จำนวน		
			กรรมการฯ	สมาชิก	สาขา
4.	พรรคภูมิใจไทย	5 พ.ย. 2551	12	133,520	5
5.	พรรคประชากรไทย	26 ก.ค. 2525	13	70,030	7

ตารางที่ 3.3 กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 2 เลือกจากพรรคการเมืองที่มีสาขาพรรคครบทั้ง 4 ภาคและมีสมาชิกตั้งแต่ 10,000 คนขึ้นไปแต่น้อยกว่า 50,000 คน

ลำดับ	ชื่อพรรคการเมือง	วันที่ก่อตั้ง	จำนวน		
			กรรมการฯ	สมาชิก	สาขา
1.	พรรคกิจสังคม	20 ส.ค. 2525	9	27,450	4
2.	พรรคเพื่อแผ่นดิน	5 เม.ย. 2543	15	16,381	9
3.	พรรคความหวังใหม่	7 พ.ค. 2545	15	13,424	8
4.	พรรคประชากร	10 ม.ค. 2549	8	13,934	5
5.	พรรคเครือข่ายชาวนา แห่งประเทศไทย	20 มิ.ย. 2549	14	10,473	4
6.	พรรคเพื่อไทย	20 ก.ย. 2550	21	31,481	5
7.	พรรคเพื่อแผ่นดิน	2 ต.ค. 2550	15	12,672	8
8.	พรรคชาติพัฒนา	3 ต.ค. 2550	15	16,248	4
9.	พรรคชาติไทยพัฒนา	18 เม.ย. 2551	9	16,187	7
10.	พรรคการเมืองใหม่	25 มิ.ย. 2552	13	12,964	7
11.	พรรคไทยพอเพียง	3 มี.ค. 2553	18	22,843	11

ตารางที่ 3.4 กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 3 เลือกจากพรรคการเมืองที่มีสาขาพรรคครบทั้ง 4 ภาคและมีสมาชิกตั้งแต่ 5,000 คนขึ้นไปแต่น้อยกว่า 10,000 คน

ลำดับ	ชื่อพรรคการเมือง	วันที่ก่อตั้ง	จำนวน		
			กรรมการฯ	สมาชิก	สาขา
1.	พรรคกสิกรไทย	10 ก.พ. 2542	8	8,715	4
2.	พรรคอาสาสมัครกู้ภัย	30 มิ.ย. 2549	9	6,600	5
3.	พรรคชาติสามัคคี	18 ก.ค. 2549	13	5,492	4
4.	พรรคแทนคุณแผ่นดิน	9 พ.ย. 2550	9	6,693	5
5.	พรรคอนาคตไทย	25 เม.ย. 2551	11	6,086	4
6.	พรรคธรรมมาภิบาลสังคม	29 ส.ค. 2551	8	6,642	5
7.	พรรคมาตุภูมิ	3 พ.ย. 2551	15	7,994	4
8.	พรรคประชาสันติ	26 ม.ค. 2552	6	5,481	4
9.	พรรคพลังพัฒนา	31 มี.ค. 2552	23	6,811	4
10.	พรรคประชาชนธรรม	16 เม.ย. 2552	8	6,508	4
11.	พรรคไทยรวมพลัง	27 ก.ค. 2552	8	5,556	4
12.	พรรคพลังคนกีฬา	28 ต.ค. 2552	22	6,397	5
13.	พรรคเสรีนิยม	8 ม.ค. 2553	12	5,687	4
14.	พรรครักประเทศไทย	18 ก.พ. 2553	8	5,866	4
15.	พรรคประชาสามัคคี	8 มี.ค. 2553	12	6,099	4
16.	พรรคไทยมหารัฐพัฒนา	6 ก.ค. 2553	12	6,254	4
17.	พรรคเพื่อธรรม	23 ส.ค. 2553	11	6,083	4
18.	พรรคบำรุงเมือง	1 พ.ย. 2553	9	5,548	4
19.	พรรครักสันติ	21 เม.ย. 2554	8	6,819	4
20.	พรรคประชาธิปไตยใหม่	21 เม.ย. 2554	8	5,043	4

ตารางที่ 3.4 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อพรรคการเมือง	วันที่ก่อตั้ง	จำนวน		
			กรรมการฯ	สมาชิก	สาขา
21.	พรรคพลังชล	4 พ.ค. 2554	8	5,180	4

จากตารางข้างต้นจะได้กลุ่มตัวอย่าง (พรรคการเมือง) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีทั้งหมด 4 พรรค คือ

1. เลือกพรรคประชาธิปัตย์และพรรคภูมิใจไทยเป็นตัวแทนกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1
2. เลือกพรรคเพื่อฟ้าดินเป็นตัวแทนกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 2
3. เลือกพรรคมาตุภูมิเป็นตัวแทนกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 3

ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่าง (พรรคการเมือง) ที่ได้มาผู้วิจัยมีหลักการพิจารณา ดังนี้

1. พิจารณาประกาศนายทะเบียนพรรคการเมืองเรื่องบัญชีรายชื่อภาคและจังหวัด พ.ศ. 2550 และแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2554 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 นายทะเบียนพรรคการเมืองได้กำหนดรายชื่อภาคและจังหวัดไว้ดังต่อไปนี้

ภาคกลาง ประกอบด้วย กรุงเทพมหานครและอีก 26 จังหวัด ได้แก่ กาญจนบุรี จันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชัยนาท ชลบุรี ตราด นครนายก นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี ประจวบคีรีขันธ์ อ่างทอง ปราจีนบุรี พระนครศรีอยุธยา เพชรบุรี ระยอง ราชบุรี ลพบุรี สมุทรปราการ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม สระแก้ว สิงห์บุรี สุพรรณบุรี สระบุรี และ อุทัยธานี

ภาคเหนือ ประกอบด้วย 16 จังหวัด ได้แก่ กำแพงเพชร เชียงใหม่ เชียงราย ตาก นครสวรรค์ น่าน พะเยา พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ แพร่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง ลำพูน สุโขทัย และ อุตรดิตถ์

ภาคใต้ ประกอบด้วย 14 จังหวัด ได้แก่ ชุมพร กระบี่ ระนอง ตรัง พังงา สตูล นครศรีธรรมราช นราธิวาส ปัตตานี พัทลุง ภูเก็ต ยะลา สงขลา และ สุราษฎร์ธานี

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 20 จังหวัด ได้แก่ บึงกาฬ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครพนม นครราชสีมา บุรีรัมย์ มหาสารคาม มุกดาหาร ยโสธร ร้อยเอ็ด เลย ศรีสะเกษ สกลนคร สุรินทร์ หนองคาย หนองบัวลำพู อุรธานี อุบลราชธานี และ

อำนาจเจริญ

2. พรรคการเมือง (กลุ่มตัวอย่าง) ได้ดำเนินการก่อตั้งสาขาพรรคอย่างน้อย
ภาคละ 1 สาขาให้ครบทั้ง 4 ภาค ดังนี้

ตารางที่ 3.5 สรุปสาขาพรรคของพรรคการเมือง (กลุ่มตัวอย่าง) ทั่วประเทศ

ที่	ชื่อพรรคการเมือง	สาขา	จำนวนตามภาค (สาขา)				
			พรรคทั่วประเทศ	เหนือ	ใต้	ตะวันออกเฉียงเหนือ	กลาง
1.	ประชาธิปไตย		177	32	50	30	65
2.	ภูมิใจไทย		5	1	1	1	2
3.	เพื่อฟ้าดิน		9	2	1	4	2
4.	มาตุภูมิ		4	1	1	1	1

ที่มา: สาขาพรรคการเมือง (แยกรายภาค) ข้อมูล ณ วันที่ 9 มีนาคม 2555 สำนักกิจการพรรค
การเมืองและการออกเสียงประชามติ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

3. จากจำนวนสาขาพรรคของพรรคการเมือง (กลุ่มตัวอย่าง) ข้างต้น
ผู้วิจัยได้พิจารณา ดังนี้ สำหรับสาขาพรรคประชาธิปไตยและสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินเนื่องจากมี
จำนวนสาขาพรรคค่อนข้างมาก ดังนั้น ในแต่ละภาคจึงเลือกศึกษาสาขาพรรคที่มีที่ตั้งใกล้เคียง
กับสาขาพรรคของพรรคการเมืองอื่นที่อยู่ในกลุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้ โดยการใช้วิจรณ์ญาณของผู้วิจัย
เอง ข้อมูลที่มีอยู่จริงของสาขาพรรคที่ศึกษาประกอบกับการขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์ ส่วนสาขาพรรคมาตุภูมิและสาขาพรรคภูมิใจไทยเนื่องจากมีจำนวนสาขาพรรคเพียง
4 - 5 สาขา ผู้วิจัยจึงศึกษาสาขาพรรคที่มีอยู่จริงตามที่อยู่ที่ได้จัดแจ้งการก่อตั้งไว้กับนายทะเบียน
โดยจะศึกษาสาขาพรรคของพรรคการเมืองเหล่านี้ภาคละ 1 สาขา

ตารางที่ 3.6 สรุปกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย (พรรคการเมือง) แยกตามภาคและจังหวัด

ที่	ชื่อพรรคการเมือง	ภาค			
		เหนือ/ จังหวัด	ใต้/ จังหวัด	ตะวันออกเฉียงเหนือ/ จังหวัด	กลาง/ จังหวัด
1.	ประชาธิปัตย์	นครสวรรค์	ตรัง	ร้อยเอ็ด	กรุงเทพฯ
2.	ภูมิใจไทย	สุโขทัย	ตรัง	บุรีรัมย์	ราชบุรี
3.	เพื่อฟ้าดิน	นครสวรรค์	ตรัง	นครราชสีมา	กรุงเทพฯ
4.	มาตุภูมิ	ลำพูน	พัทลุง	สุรินทร์	สมุทรปราการ

จากตารางในข้างต้นสามารถสรุปรายชื่อของจังหวัดในแต่ละภาคที่จะเป็นกลุ่มตัวอย่างวิจัย (พรรคการเมือง) ได้ ดังนี้

1. พรรคประชาธิปัตย์ กลุ่มตัวอย่าง คือ สาขาพรรคในจังหวัดนครสวรรค์ ตรัง ร้อยเอ็ด และกรุงเทพมหานคร รวม 4 สาขาพรรค
2. พรรคภูมิใจไทย กลุ่มตัวอย่าง คือ สาขาพรรคในจังหวัดสุโขทัย ตรัง บุรีรัมย์ และราชบุรี รวม 4 สาขาพรรค
3. พรรคเพื่อฟ้าดิน กลุ่มตัวอย่าง คือ สาขาพรรคในจังหวัดนครสวรรค์ ตรัง นครราชสีมา และกรุงเทพมหานคร รวม 4 สาขาพรรค
4. พรรคมาตุภูมิ กลุ่มตัวอย่าง คือ สาขาพรรคในจังหวัดลำพูน พัทลุง สุรินทร์ และสมุทรปราการ รวม 4 สาขาพรรค

รวมกลุ่มตัวอย่างวิจัย (พรรคการเมือง) ทั้งหมด 16 สาขาพรรค

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกแบบเจาะจงโดยเลือกจากผู้ที่มีบทบาทหรือมีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญในการก่อตั้งและการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมือง ดังนี้

1. ผู้ริเริ่มก่อตั้งพรรค/สาขาพรรคการเมือง จำนวน 4 คน ดังนี้

ตารางที่ 3.7 ผู้ริเริ่มก่อตั้งพรรค/สาขาพรรคการเมือง

ที่	ชื่อ - นามสกุล	ที่อยู่ปัจจุบัน	ชื่อสาขาพรรคการเมือง
1.	นายจำนงค์ สัจจวรรณ	115/7 หมู่ที่ 3 ต.โคกเคี้ยว อ.ไพศาลี จ. นครสวรรค์ 60220	สาขาพรรคเพื่อฟ้าดิน ลำดับที่ 5 จ. นครสวรรค์
2.	นายขจร แสงสุรินทร์	142 หมู่ที่ 2 ต.เขาเจ็ยก อ.เมือง จ. พัทลุง 93000	สาขาพรรคมาตุภูมิ ลำดับที่ 2 จ. พัทลุง
3.	นายศุภชัย ใจสมุทร	11/298 หมู่บ้าน สุภาลัยพาร์ควิลล์ ซอย 23 ถนนรามอินทรา แขวง ท่าแร้ง เขตบางเขน จ. กรุงเทพมหานคร 10230	สาขาพรรคภูมิใจไทย ลำดับที่ 5 จ. ตรัง
4.	นายสว่าง ทิพย์ขวัญ	455/182 ถนนจรัญสนิทวงศ์ 35 แขวงบางขุนศรี เขตบางกอกน้อย จ. กรุงเทพมหานคร 10700	สาขาพรรคประชาธิปไตย ลำดับที่ 41 เขตบางกอกน้อย จ. กรุงเทพมหานคร

2. ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในสาขาพรรคการเมือง จำนวน 16 คน ดังนี้

ตารางที่ 3.8 ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในสาขาพรรคการเมือง

ที่	ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง	ที่ตั้งสาขาพรรค
1.	นายพิสิฐ จงเจตน์	ประธานสาขาพรรค มาตุภูมิลำดับที่ 2	142 หมู่ที่ 2 ต. เขาเจ็ยก อ. เมือง จ. พัทลุง 93000

ตารางที่ 3.8 (ต่อ)

ที่	ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง	ที่ตั้งสาขาพรรค
2.	นายพรศักดิ์ จริงจิตร	ประธานสาขาพรรค ประชาธิปไตยลำดับที่ 6	37/7 ถนนจริงจิตร ต. ทับเที่ยง อ. เมือง จ. ตรัง 92000
3.	นางสาวเสรี ทองพันธุ์	ประธานสาขาพรรค เพื่อฟ้าดินลำดับที่ 12	เลขที่ 41 หมู่ที่ 3 ต. บ้านควน อ. เมือง จ. ตรัง 92000
4.	นายศักดิ์ดา จริงจิตร	ประธานสาขาพรรค ภูมิใจไทยลำดับที่ 5	เลขที่ 180 หมู่ที่ 4 ถนน เลาหสราญ 2 ต. บ้านโพธิ์ อ. เมือง จ. ตรัง 92000
5.	นายประจักษ์ ดวงเงินสกุล	ประธานสาขาพรรค มาตุภูมิลำดับที่ 3	เลขที่ 710/1 หมู่ที่ 11 ต. คลองด่าน อ. บางบ่อ จ. สมุทรปราการ 10270
6.	นายแรงผา จำปี	ประธานสาขาพรรค เพื่อฟ้าดินลำดับที่ 10	เลขที่ 65/40 หมู่ที่ 5 ซอย เทียมพร ถนนนวมินทร์ ต. คลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม จ. กรุงเทพฯ 10240
7.	นายศุภกาญจนะ หิรัญญะเวช	ประธานสาขาพรรค มาตุภูมิลำดับที่ 1	เลขที่ 99 หมู่ที่ 12 บ้าน โนนสำราญ ต. ด่าน อ. กาบเชิง จ. สุรินทร์ 32210
8.	นายบุญเกิด อารีย์สันติชัย	ประธานสาขาพรรค ประชาธิปไตยลำดับที่ 41	629/81 ถนนจรูญสนิทวงศ์ แขวงบางขุนนนท์ เขต บางกอกน้อย จ. กรุงเทพฯ 10700

ตารางที่ 3.8 (ต่อ)

ที่	ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง	ที่ตั้งสาขาพรรค
9.	สิบเอกกมล พรหมมาก	ประธานสาขาพรรค เพื่อฟ้าดินลำดับที่ 3	199 หมู่ที่ 5 ต. หอนงบัวศาลา อ. เมือง จ. นครราชสีมา 30000
10.	นางนียา คงพิบูลย์	ประธานสาขาพรรค ภูมิใจไทยลำดับที่ 3	เลขที่ 62/1 หมู่ที่ 19 ถนน แสงชูโต ต. ท่าผา อ. บ้านโป่ง จ. ราชบุรี 70110
11.	นายเชิดพงษ์ ดอกประโคน	กรรมการสาขาพรรค ภูมิใจไทยลำดับที่ 4	70 หมู่ที่ 1 ต. ประโคนชัย อ. ประโคนชัย จ. บุรีรัมย์ 31140
12.	นายไพบุลย์ เหลืองวิเศษ	ประธานสาขาพรรค ประชาธิปไตยลำดับที่ 33	153/3 บ้านดิทรรัตน์ ถนนเทวภิบาล ต. ในเมือง อ. เมือง จ. ร้อยเอ็ด 45000
13.	นางนงคันธ์ แซ่ลี	ประธานสาขาพรรค มาตุภูมิลำดับที่ 4	47 หมู่ที่ 11 ต. เหมืองจี้ อ. เมือง จ. ลำพูน 51000
14.	นายชอบ สมกระโทก	ประธานสาขาพรรค เพื่อฟ้าดินลำดับที่ 5	ชุมชนบุญนิยมศาลือโสภ 116/2 หมู่ที่ 3 ต. โคนเคื่อ อ. ไพศาลี จ. นครสวรรค์ 60220
15.	นายมานิตย์ ตุ่มบุตร	ประธานสาขาพรรค ภูมิใจไทยลำดับที่ 1	125 หมู่ที่ 1 ต. ปากแคว อ. เมือง จ. สุโขทัย 64000
16.	นายสาริต ไวยโกศล	รองประธานสาขาพรรค ประชาธิปไตยลำดับที่ 139	605/81 ถนนเอกมหาชัย หมู่ที่ 10 ต. นครสวรรค์คก อ. เมือง จ. นครสวรรค์ 60000

3. สมาชิกพรรค เลื่อนมาจากสมาชิกของสาขาพรรคที่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรอยู่ในพื้นที่ที่ความรับผิดชอบของสาขาพรรคโดยได้เข้าร่วมดำเนินกิจกรรมทางการเมืองกับสาขาพรรคอย่างต่อเนื่องเลือกมาพรรคละ 2 คน ดังนี้

ตารางที่ 3.9 สมาชิกพรรค (กลุ่มตัวอย่าง)

ที่	ชื่อ - นามสกุล	ที่อยู่	สมาชิกสาขาพรรค
1.	นายพรชัย สัตยวงศ์	168/1 หมู่ที่ 3 ต. ควนปริง อ. เมือง จ. ตรัง 92000	ประชาธิปัตย์
2.	นางยุวดี มั่งกามูดี	221/1 ซอยวัฒนสุขนิเวศน์ แขวงบางขุนนนท์ เขต บางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700	ประชาธิปัตย์
3.	นางสาวกฤษณา จันทร์ตา	44 ต. เหมืองจี้ อ. เมือง จ. ลำพูน 51000	มาตุภูมิ
4.	นายอำนาจ เกษมสานต์ธีรกุล	497/123 ต. คลองด่าน อ. บางบ่อ จ. สมุทรปราการ 10270	มาตุภูมิ
5.	นางสาวลัดดา ปิยะวงศ์รุ่งเรือง	351 ซอยลาดพร้าว 122 แขวง/เขต วังทองหลาง จ. กรุงเทพฯ 10310	เพื่อฟ้าดิน
6.	นางสาวเพชรเพชร ศรีอุทิส	138 หมู่ที่ 3 ต. โคนโคก อ. ไผ่สาลี จ. นครสวรรค์ 60220	เพื่อฟ้าดิน
7.	นายเฉลิม พุดเทพ	14 ถนนศรีอินทราทิตย์ ต.ธานี อ. เมือง จ. สุโขทัย 64000	ภูมิใจไทย
8.	นายทรงชัย ยังดี	25/9 หมู่ที่ 1 ต. หนองกบ อ. บ้านโป่ง จ. ราชบุรี 70110	ภูมิใจไทย

1.2.2 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง แยกเป็น

1) สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กลาง) จำนวน 2 คนเลือกจากเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับพรรคและสาขาพรรคการเมืองในสำนักกิจการพรรคการเมืองและการออกเสียงประชามติ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยแบ่งเป็นระดับผู้อำนวยการ ผู้วิจัยเลือก

ผู้อำนวยการสำนักกิจการพรรคการเมืองและการออกเสียงประชามติซึ่งรับผิดชอบงานพรรคและสาขาพรรคการเมืองในภาพรวมและสำหรับพนักงาน ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจงจากเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานพรรคและสาขาพรรคการเมืองโดยตรงและปฏิบัติงานอยู่ในฝ่ายกิจการพรรคการเมือง สำนักกิจการพรรคการเมืองและการออกเสียงประชามติ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ดังนี้

ตารางที่ 3.10 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กลาง) (กลุ่มตัวอย่าง)

ที่	ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง
1.	นายเบญจพล อุดมสุวรรณ	ผู้อำนวยการสำนักกิจการพรรคการเมืองและการออกเสียงประชามติ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง
2.	นายโชคดี ดั่งเป็น	พนักงานการเลือกตั้ง ฝ่ายกิจการพรรคการเมืองและการออกเสียงประชามติ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

2) สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด จำนวน 4 คน โดยเลือกแบบเจาะจงจากเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับพรรคและสาขาพรรคการเมืองในจังหวัดนั้นๆ ได้แก่ กรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดที่รับผิดชอบงานพรรคและสาขาพรรคการเมือง ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดและหัวหน้างานพรรคการเมือง ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดออกเป็น 4 ภาค คือ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง(รวมกรุงเทพมหานคร) ตามประกาศนายทะเบียนพรรคการเมืองเรื่องบัญชีรายชื่อภาคและจังหวัด พ.ศ. 2550 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 โดยเลือกจากจังหวัดที่มีสาขาพรรคของพรรคการเมืองที่ผู้วิจัยศึกษามาภาคละ 1 จังหวัดเป็นกลุ่มตัวอย่างวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 3.11 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด (กลุ่มตัวอย่าง)

ที่	ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง	จังหวัด	ภาค
1.	นายเสน่ห์ รักรงค์	ผู้อำนวยการการเลือกตั้ง	ตรัง	ใต้
2.	นายสถิตย์ ศรีสุพัฒน์วงศ์	กรรมการการเลือกตั้ง	นครราชสีมา	ตะวันออกเฉียงเหนือ
3.	นายชีวินรัตน์ แก้ววัฒนะบวร	ผู้อำนวยการการเลือกตั้ง	กรุงเทพมหานคร	กลาง
4.	พ.ต.ต.หญิงทัศนัมน ดิษเจริญ	อดีตหัวหน้างาน พรรคการเมือง	นครสวรรค์	เหนือ

1.3 ประเภทของข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

1.3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ 1) เป็นผลจากการประมวลและรวบรวมข้อมูลในภาคสนามโดยตรงของตัวผู้วิจัยเองจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งผู้วิจัยจะใช้ทั้งวิธีการสัมภาษณ์และแบบสังเกตการณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เจาะลึกมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และ 2) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ เป็นต้น

1.3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลที่มีบุคคลอื่นหรือหน่วยงานบางหน่วยงานได้ทำการเก็บรวบรวมเอาไว้แล้วที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำกรวิจัยซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของ

1) ข้อมูลที่รวบรวมโดยหน่วยงานราชการหรือองค์กรอิสระที่มีลักษณะเป็นเอกสาร เช่น หนังสือรายงานผลการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองประจำปีของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นต้น

2) ข้อมูลที่ปรากฏอยู่ในรูปสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ ได้แก่ บทความ หนังสือ ตำรา วารสาร รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ เป็นต้น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแบบเก็บข้อมูลจากการสังเกตการณ์หรือแบบสังเกตการณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์

2.1.1 ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ โดยแนวทางการสัมภาษณ์ทั้งหมดจะเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Opened Question) ที่มีความยืดหยุ่นและไม่มีการชี้นำคำตอบเพื่อนำไปสัมภาษณ์ซักถาม สนทนาสองต่อสองระหว่างผู้วิจัยกับผู้ถูกสัมภาษณ์ให้ครบตามประเด็นที่กำหนดไว้สำหรับคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์มีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

1) ศึกษาข้อมูล เอกสาร วรรณกรรม และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วทำการสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น

2) สร้างคำถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) นำแบบสอบถามไปนำเสนอรองศาสตราจารย์ ดร. เสนีย์ คำสุข อาจารย์ที่ปรึกษาหลักและรองศาสตราจารย์ ดร. ปธาน สุวรรณมงคล อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมได้ตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะก่อน หากมีคำถามใดมีข้อบกพร่อง กำกวมหรือไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยก็นำมาปรับแก้ต่อไป

4) นำแบบสอบถามที่ปรับแก้แล้วตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาหลักและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมไปนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา

5) ปรับปรุงข้อคำถามให้มีประสิทธิภาพตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิแล้วนำแบบสอบถามที่ปรับแก้ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักได้ตรวจสอบอีกครั้ง

6) นำแบบสอบถามไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย คือ สาขาพรรคประชาธิปไตย ลำดับที่ 201 เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร จำนวน 3 คนแล้วนำผลที่ได้จากการทดสอบมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องให้เรียบร้อยก่อนที่จะมีการนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง

7) จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยต่อไป

2.1.2 สร้างแบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีทั้งหมดด้วยกัน 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 คำถามประเด็นหลักที่เกี่ยวข้องกับการก่อตั้งและบทบาท
ทางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
2550 แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การสัมภาษณ์เกี่ยวกับการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทย
ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้แบ่งคำถามสำหรับสัมภาษณ์ ดังนี้

- 1) คำถามสำหรับสัมภาษณ์ผู้ริเริ่มก่อตั้งพรรค/สาขาพรรคการเมือง
- 2) คำถามสำหรับสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการ
เลือกตั้ง (กลาง) และสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด
- 3) คำถามสำหรับสัมภาษณ์สมาชิกพรรค

ตอนที่ 2 การสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของสาขาพรรค
การเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้แบ่งคำถามสำหรับ
สัมภาษณ์ ดังนี้

- 1) คำถามสำหรับสัมภาษณ์ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในสาขาพรรค
- 2) คำถามสำหรับสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการ
เลือกตั้ง (กลาง) และสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด
- 3) คำถามสำหรับสัมภาษณ์สมาชิกพรรค

ตารางที่ 3.12 ตารางนัดหมายสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง (สาขาพรรคการเมือง)

วัน / เดือน / ปี	สาขาพรรค	จังหวัด	ประเด็น
4 พ.ค. 2555	เพื่อฟ้าดิน	กรุงเทพฯ	บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรคและ ข้อเสนอแนะ
8 พ.ค. 2555	เพื่อฟ้าดิน	กรุงเทพฯ	การก่อตั้ง บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรคและ ข้อเสนอแนะ
10 พ.ค. 2555	มาตุภูมิ	สมุทรปราการ	บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรคและ ข้อเสนอแนะ
10 พ.ค. 2555	มาตุภูมิ	สมุทรปราการ	การก่อตั้ง บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรคและ ข้อเสนอแนะ

ตารางที่ 3.12 (ต่อ)

วัน / เดือน / ปี	สาขาพรรค	จังหวัด	ประเด็น
19 มิ.ย. 2555	เพื่อฟ้าดิน	ตรัง	บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ
20 มิ.ย. 2555	มาตุภูมิ	พัทลุง	การก่อตั้ง บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ
20 มิ.ย. 2555	มาตุภูมิ	พัทลุง	บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ
21 มิ.ย. 2555	ภูมิใจไทย	ตรัง	บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ
22 มิ.ย. 2555	ประชาธิปไตย	ตรัง	การก่อตั้ง บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ
22 มิ.ย. 2555	ประชาธิปไตย	ตรัง	การก่อตั้ง บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ
2 ก.ค. 2555	ประชาธิปไตย	นครสวรรค์	บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ
4 ก.ค. 2555	เพื่อฟ้าดิน	นครสวรรค์	บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ
4 ก.ค. 2555	เพื่อฟ้าดิน	นครสวรรค์	บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ
5 ก.ค. 2555	เพื่อฟ้าดิน	นครสวรรค์	การก่อตั้ง ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ
6 ก.ค. 2555	มาตุภูมิ	ลำพูน	บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ
6 ก.ค. 2555	มาตุภูมิ	ลำพูน	การก่อตั้ง บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ
7 ก.ค. 2555	ภูมิใจไทย	สุโขทัย	บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ

ตารางที่ 3.12 (ต่อ)

วัน / เดือน / ปี	สาขาพรรค	จังหวัด	ประเด็น
7 ก.ค. 2555	ภูมิใจไทย	สุโขทัย	การก่อตั้ง บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ
10 ก.ค. 2555	ภูมิใจไทย	ราชบุรี	บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรคและ ข้อเสนอแนะ
10 ก.ค. 2555	ภูมิใจไทย	ราชบุรี	การก่อตั้ง บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ
13 ก.ค. 2555	ภูมิใจไทย	บุรีรัมย์	บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรคและ ข้อเสนอแนะ
16 ก.ค. 2555	ประชาธิปัตย์	ร้อยเอ็ด	บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรคและ ข้อเสนอแนะ
17 ก.ค. 2555	เพื่อฟ้าดิน	นครราชสีมา	บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรคและ ข้อเสนอแนะ
18 ก.ค. 2555	มาตุภูมิ	สุรินทร์	การก่อตั้ง บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ
23 ก.ค. 2555	ภูมิใจไทย	ตรัง	บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรคและ ข้อเสนอแนะ
27 ส.ค. 2555	ประชาธิปัตย์	กรุงเทพฯ	การก่อตั้ง บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ
27 ส.ค. 2555	ประชาธิปัตย์	กรุงเทพฯ	บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรคและ ข้อเสนอแนะ
27 ส.ค. 2555	ประชาธิปัตย์	กรุงเทพฯ	การก่อตั้ง บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

ตารางที่ 3.13 ตารางนัดหมายสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการ
การเลือกตั้ง (กลาง) และสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด

วัน / เดือน / ปี	สำนักงาน กกต.	ประเด็น
10 เม.ย. 2555	กลาง	การก่อตั้ง บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ
12 เม.ย. 2555	กลาง	การก่อตั้ง บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ
1 พ.ค. 2555	กรุงเทพมหานคร	การก่อตั้ง บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ
21 มิ.ย. 2555	ตรัง	การก่อตั้ง บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ
3 ก.ค. 2555	นครสวรรค์	การก่อตั้ง บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ
12 ก.ค. 2555	นครราชสีมา	การก่อตั้ง บทบาททางการเมือง ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ

2.2 แบบเก็บข้อมูลจากการสังเกตการณ์หรือแบบสังเกตการณ์

โดยผู้วิจัยจะใช้แบบสังเกตการณ์แบบมีโครงสร้างโดยมีการเตรียมการสังเกตการณ์ คือ มีการกำหนดประเด็น หัวข้อและเค้าโครงของการสังเกตการณ์เอาไว้ล่วงหน้าซึ่งจะได้เป็นแบบสังเกตการณ์ ดังนี้

ตารางที่ 3.14 แบบเก็บข้อมูลจากการสังเกตการณ์

แบบสังเกตการณ์
สังเกตการณ์เกี่ยวกับ.....
วัน / เดือน / ปี.....
สถานที่.....
ข้อมูลที่เก็บได้
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลหลังจากที่ได้จัดทำแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์แล้วเพื่อใช้ในการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปที่สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชผ่านอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อให้ประธานกรรมการประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ลงนามในหนังสือขอเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

3.2 ผู้วิจัยได้มีหนังสือขอความอนุเคราะห์ส่งไปยังกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายเพื่อทำการ

นัดหมายวัน เวลาในการสัมภาษณ์

3.3 ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ 4 ภาคของประเทศในระหว่างวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2555 ถึงวันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2555 โดยทำการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ตามขั้นตอน ดังนี้

1. การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ที่เตรียมไว้ไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเป้าหมายโดยมีการบันทึกถ้อยคำของผู้ให้สัมภาษณ์ลงในแบบสัมภาษณ์พร้อมทั้งบันทึกเสียงประกอบเพื่อความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูล

2. การสังเกตการณ์ ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตการณ์สำนักงานสาขาพรรคของกลุ่มตัวอย่างตามประเด็น หัวข้อ และเค้าโครงที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งเมื่อได้พบเห็นหรือได้ผลจากการสังเกตการณ์เป็นอย่างไรก็จะได้จดบันทึกลงในแบบสังเกตการณ์ที่เตรียมไว้และถ่ายภาพประกอบเพื่อรอตรวจสอบอีกครั้ง

3.4 ในส่วนที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิหรือเอกสาร ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลโดยศึกษาจาก

1. ข้อมูลที่รวบรวมโดยหน่วยงานราชการหรือองค์กรอิสระที่มีลักษณะเป็นเอกสาร ได้แก่ คู่มือการปฏิบัติงานของพรรคการเมือง คู่มือการปฏิบัติงานของสาขาพรรคการเมือง และหนังสือรายงานผลการดำเนินงานของพรรคการเมืองประจำปีของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นต้น

2. ข้อมูลที่ปรากฏอยู่ในรูปสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ ได้แก่ วารสารพรรคการเมือง สัมพันธ์ วารสารการเลือกตั้งของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง บทความ หนังสือ ตำรา รายงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ดังนี้

4.1 การจัดการทำข้อมูล (Data Processing) จากข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ในรูปของการบันทึก การสังเกต คำสัมภาษณ์ และเอกสาร นำมาจัดเตรียมข้อมูลให้เป็นระเบียบก่อนที่จะนำไปวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4.2 การตรวจสอบข้อมูล ในขั้นตอนนี้เป็นการนำข้อมูลที่ได้อาจจากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้อาจและมียุ่่นั้นมีความถูกต้องครบถ้วนหรือเพียงพอต่อความต้องการหรือไม่และสามารถที่จะตอบปัญหาของการวิจัยได้หรือไม่ ถ้าหากตรวจสอบแล้วพบว่า

ข้อมูลที่ได้มาและมีอยู่ยังไม่เพียงพอหรือไม่ถูกต้องครบถ้วนก็จะต้องตรวจสอบข้อมูลที่แท้จริงว่าเป็นอย่างไรซึ่งอาจจะต้องทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ยังเป็นข้อบกพร่องของข้อมูลเพื่อจะได้นำไปสู่ความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลต่อไป เมื่อผ่านการตรวจสอบข้อมูลแล้วผู้วิจัยจะลดทอนข้อมูลด้วยการจับแต่ประเด็นส่วนที่สำคัญไว้และตัดประเด็นที่ไม่เกี่ยวข้องออก

4.3 การจัดเตรียมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ เมื่อได้มีการตรวจสอบข้อมูลเสร็จแล้ว ก็จะนำมาจัดเตรียมข้อมูลเพื่อให้สามารถนำไปวิเคราะห์ได้ง่ายขึ้น โดยเป็นการจัดเรียงคำสัมภาษณ์บันทึกการสังเกตและเอกสารตามลำดับ เวลา สถานที่ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง สำหรับการจัดเตรียมข้อมูลจากการสังเกตการณ์จะเริ่มจากการนำเอาบันทึกย่อและบันทึกภาคสนามตามแบบที่กำหนดไว้มาตรวจสอบความครบถ้วนแล้วนำมาจัดเรียงตามลำดับเวลา สถานที่ บุคคลที่เกี่ยวข้อง และประเด็นที่ทำการสังเกต ส่วนการจัดเตรียมข้อมูลจากการสัมภาษณ์จะเป็นการนำเทปจากการสัมภาษณ์มาถอดคำสัมภาษณ์ทั้งหมดแบบคำต่อคำและถอดเฉพาะบางส่วนและการจัดเตรียมข้อมูลจากเอกสารนั้นจะตรวจสอบว่า เอกสารนั้นมีความครบถ้วนสมบูรณ์ความหรือไม่ เอกสารเหล่านั้นได้มาอย่างไร ใครเป็นผู้เขียน และมีวัตถุประสงค์อย่างไรในการเขียน

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล 2 ระยะ ดังนี้

4.4.1 การวิเคราะห์ระหว่างเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลให้มีความครอบคลุมในประเด็นปัญหา วัตถุประสงค์ และตรงกับกรอบแนวคิดของการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์อย่างถูกต้องและเที่ยงตรงมากที่สุด

4.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามแล้ว โดยผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มีการจัดระบบข้อมูลแบบที่มีความสัมพันธ์กันเพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหลากหลายและความสัมพันธ์ของข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ได้นำเสนอไว้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การตอบปัญหาของการวิจัยต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการที่ผู้วิจัย ได้ลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในพื้นที่ต่างๆทั่วประเทศจำนวน 34 คนเพื่อต้องการจะทราบถึงการก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เพื่อที่จะนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และให้ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาสาขาพรรคการเมืองไทยต่อไป ในส่วนของบทนี้ผู้วิจัยได้จัดลำดับการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 การก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ตอนที่ 2 บทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรคในการก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทย ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทย

ตอนที่ 1 การก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

1.1 ความเป็นมาของการก่อตั้งสาขาพรรค

จากการสัมภาษณ์ผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรค ประธานและกรรมการสาขาพรรค รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับสาขาพรรคต่างๆถึงความเป็นมาของการก่อตั้งสาขาพรรคจากกลุ่มตัวอย่างพบว่า

⁵ในการนำเสนอตัวอย่างคำสัมภาษณ์ในบทนี้ ผู้วิจัยจะเรียงลำดับคำให้สัมภาษณ์ตามรายนามต่อไปนี้ตลอดทั้งบท คือ สาขาพรรคประชาธิปัตย์ สาขาพรรคภูมิใจไทย สาขาพรรคเพื่อฟ้าดิน และสาขาพรรคมาตุภูมิตามลำดับ

ในส่วนสาขาพรรคประชาธิปัตย์มีประเด็นสำคัญ คือ ส่วนหนึ่งมาจากส.ส.ในพื้นที่ (ส.ส.องอาจ คล้ามไพบูลย์) เป็นผู้มอบหมายให้ดำเนินการจัดหาบุคคลต่าง ๆ มาร่วมประชุมก่อตั้ง ส่วนสาขาพรรค ภูมิภาคไทยมีประเด็นสำคัญ คือ มีรายชื่อกรรมการสาขาพรรคมาจากบุคคลระดับ “แกนนำ” ของ พรรคแล้วให้ดำเนินการก่อตั้งสาขาพรรคขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการของกฎหมาย ส่วนสาขา พรรคเพื่อฟ้าดินพบว่าเห็นความสำคัญของนโยบายพรรคเพื่อฟ้าดินที่เน้นทำประโยชน์แก่ประชาชน และประเทศชาติจึงมีการก่อตั้งสาขาพรรคขึ้นเป็นประเด็นสำคัญ สำหรับสาขาพรรคมาตุภูมิพบว่า บางคนให้ข้อมูลว่าผู้ที่เข้ามาเป็นหัวหน้าพรรค คือ พลเอกสนธิ บุญยรัตกลินต้องการเข้ามา “เล่น การเมือง” จึงมีการตั้งพรรคมาตุภูมิขึ้นและดำเนินการก่อตั้งสาขาพรรคตามที่กฎหมายกำหนดเป็น ประเด็นสำคัญ แต่บางคนที่เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรคมาตุภูมิก็ให้ข้อมูลว่าตนเองต้องการ “เล่น การเมือง” เมื่อพรรคประชาธิปัตย์ยังไม่ให้โอกาสจึงแยกตัวออกมาก่อตั้งสาขาพรรคมาตุภูมิ ดัง ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอต่อต่อไปนี้

“...ความเป็นจริงตอนนั้น ก็เริ่ม ก็ท่านองอาจ คล้ามไพบูลย์ ส.ส.พรรคประชาธิปัตย์ เป็นส.ส.เขต 10 ก็ได้มอบหมายให้ผมนี้สว่าง ทิพย์ขวัญนี้ไปสรรหาบุคคลมาประชุมแกนนำเพื่อ จัดตั้งสาขาพรรค ก็ไปได้มา ได้มาก็ประมาณวันนั้นก็ 13 คน...” (สัมภาษณ์ สว่าง ทิพย์ขวัญ 27 สิงหาคม 2555)

“...ตามที่รู้เนาะ คือว่า สาขานี้ที่จะเปิดสาขา จริงๆแล้ว ทางตัวสาขานี้เป็นผู้ร้องขอขึ้นไป ...แต่ที่จริง ตัวพรรคนี้เป็นคนมอบหมายให้เราทำไป เพื่อให้ถูกต้องเท่านั้นเอง” (สัมภาษณ์ ศักดา จริงจิตร 21 มิถุนายน 2555)

“...กรรมการสาขาเขามีรายชื่ออยู่แล้ว...มีรายชื่อเตรียมไว้แล้ว แล้วก็เขียนใส่มือให้... วางตัวไว้หมดแล้ว คือ ส่วนมากเขาจะทำกันแบบนี้ทั้งนั้นแล้วให้สมาชิกรับรอง...” (สัมภาษณ์ ศักดา จริงจิตร 21 มิถุนายน 2555)

“...ปัจจุบันนี้ พรรคการเมืองส่วนใหญ่เนี่ยเป็นพรรคการเมืองที่ไม่ได้เป็นของ ประชาชน เป็นของนายทุนเข้าไปหาผลประโยชน์เพื่อตัวเอง เพื่อครอบครัวและพวกพ้องของตัวเอง ทั้งนั้น ไม่ได้ทำเพื่อประชาชนที่แท้จริง นโยบายพรรค เราเห็นแล้วว่านโยบายพรรคเพื่อฟ้าดิน จะต้องให้ประชาชนทราบว่าการเมือง ประชาชนต้องมีการเมืองนะ แม้จะไม่เกี่ยวข้อง การเมืองก็จะ มาเกี่ยวข้องกับพวกเรา...” (สัมภาษณ์ จานงค์ สัจจวรรณ 5 กรกฎาคม 2555)

“...พรรคมาตุภูมิมีหัวหน้าพรรค คือ พลเอกสนธิ บุญยรัตกลินก็อยากจะเข้ามาเล่น การเมือง ที่นี้ การเล่นเกมการเมืองก็ตั้งพรรคก็ต้องมีสาขาพรรคตามกฎหมายเท่านั้นเอง ก็ตั้งเว้ย ก็ตั้งกัน เท่านั้นแหละ มันง่ายๆ คนระดับนี้ แค่สั่ง มันก็ต้องทำเท่านั้นเอง...” (สัมภาษณ์ ศุภกาญจนะ หิรัญญะเวช 18 กรกฎาคม 2555)

“...คือ ทุกคนที่ว่ามาตั้งสาขานี้ อดีตก็เคยเป็นสมาชิกของพรรคประชาธิปัตย์ ก็เพราะว่าก่อนหน้านี้ ประชาธิปัตย์เขาดำเนินมาต่อเนื่อง เขาต่อเนื่องมายาวนานแล้ว พอเดิบทมาเราก็ตมาเจอแล้ว เพราะฉะนั้น เรามีความชอบเป็นบรรทัดฐาน พอถึงจุดหนึ่งแล้ว เราอยากเล่นการเมืองบ้าง เราเป็นคนหนุ่ม อยู่ในฐานะที่ว่าพอจะดำเนินได้ในระดับหนึ่ง เราก็เลยมีการแตกตัวออกมาเหมือนกับกลุ่มต่างๆ ถ้าไม่มีการออกมาครั้งนี้ เราก็ไม่มีโอกาสได้เล่นการเมือง...” (สัมภาษณ์ ขจร แสงสุรินทร์ 20 มิถุนายน 2555)

1.2 เหตุผลของการก่อตั้งสาขาพรรค

จากการสัมภาษณ์ผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรคและประธานสาขาพรรคต่างๆ ถึงเหตุผลของการก่อตั้งสาขาพรรคจากกลุ่มตัวอย่างพบว่าใน ส่วนสาขาพรรคประชาธิปัตย์มีประเด็นสำคัญคือ เพื่อที่จะพัฒนาสาขาพรรคให้เข้มแข็งซึ่งเมื่อสาขาพรรคมีความเข้มแข็งแล้วก็จะส่งผลให้พรรคการเมืองมีความเข้มแข็งตามไปด้วย ส่วนสาขาพรรคภูมิใจไทยพบว่าก่อตั้งสาขาพรรคให้ถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดในพื้นที่ที่ตนเองมีฐานเสียงอยู่เป็นประเด็นสำคัญ สำหรับสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินพบว่าเหตุผลของการก่อตั้งสาขาพรรคก็เพื่อทำประโยชน์แก่ประเทศชาติ สังคมและประชาชนเป็นประเด็นสำคัญ ส่วนสาขาพรรคมาตุภูมิมีประเด็นสำคัญ คือ ทางพรรคใหญ่มาติดต่อให้ก่อตั้งสาขาพรรคเพื่อทำให้ถูกต้องตามกฎหมายและเพื่อรักษาพรรคไว้ แต่บางคนซึ่งเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรคมาตุภูมิก็ให้ข้อมูลว่าการก่อตั้งสาขาพรรคแห่งนี้ก็เพราะอยากทำงานการเมือง อยากมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอต่อต่อไปนี้

“...เหตุผล ก็คือ การพัฒนาทางองค์กรทางการเมือง พัฒนาสาขาพรรค ก็สาขาพรรคเป็นแขนขาของพรรค ถ้าสาขาพรรคแข็ง...พรรคการเมืองก็เข้มแข็ง...” (สัมภาษณ์ สว่าง ทิพย์ขวัญ 27 สิงหาคม 2555)

“...จริงๆเนี่ยเหตุผลมันก็เป็นเหตุทางกฎหมายก่อน ก็คือ...ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองเนี่ย บอกว่าการๆจะมีการก่อตั้งพรรคการเมืองขึ้นมา พอทราบใช่ไหมครับว่าจะต้องมีสาขาพรรคอย่างน้อยภาคละ 1 ไร่ไหมครับ จัดตั้งสาขาพรรคที่ภาคได้จึงเป็นความจำเป็นทางกฎหมาย ตามกฎหมาย...แต่เหตุผลที่ไปจัดตั้งที่ตรงเนี่ย เหตุผลก็เพราะผมเป็นคนตรงแล้วก็ทำงานทางด้านการเมืองที่ตรง...” (สัมภาษณ์ สุขชัย ใจสมุทร 23 กรกฎาคม 2555)

“...ก็เหมือนกันทุกพรรค ตั้งเพื่ออะไร พรรคตั้งเพื่อให้ถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้นเอง” (สัมภาษณ์ ศักดา จริงจิตร 21 มิถุนายน 2555)

“...เราเห็นว่าพรรคนี้น่าจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและสังคมอย่างแท้จริง แม้จะเห็นว่าสามารถดำเนินการได้อย่างยากลำบากก็ตามเพราะว่า...ถ้าไม่มีคนริเริ่มทำ การเมืองคงวนเวียนอยู่อย่างเดิมหรือว่าเลวร้ายยิ่งกว่าเดิม...” (สัมภาษณ์ จำนงค์ สัจจวรรณ 5 กรกฎาคม 2555)

“...ประชาชนเราทำเป็นหลัก การเมืองของเราที่ทำงานเข้ากับประชาชน...เราไม่หวังที่จะไปบริหารประเทศ แต่เราทำงานมุ่งเป้าหมายไปทำงานเพื่อประชาชน เป็นความสุขของประชาชน...” (สัมภาษณ์ ชอบ สมกระโทก 4 กรกฎาคม 2555)

“...ตั้งสาขาพรรคนี้มัน คือ กฎหมายกกด. คือ เขาจะต้องมีให้ครบ 4 ภาคใช่ไหม ทางผู้บริหารเขาก็เน้นที่จังหวัดสุรินทร์ ประชุมกัน ก็ตั้งสาขา เพื่อให้ถูกกฎหมายกกด. แต่ถามว่ามาตุภูมินี้มีเป้าหมายจะส่งผู้สมัครที่จังหวัดสุรินทร์ไหม ไม่มี ที่นี้ การตั้งที่นี้เพื่อหาสมาชิกให้ครบตามกฎหมายเท่านั้นเอง อันนี้ คือ เป้าหมายยังไม่ลวงเลยไปถึงว่าจะส่งผู้สมัครที่นี้ ยังๆไม่ถึง...มันเป็นการรักษาพรรค...เราทำให้ถูกต้องเท่านั้นเอง...” (สัมภาษณ์ ศุภกาญจนะ หิริญญะเวช 18 กรกฎาคม 2555)

“...แต่เหตุผลที่มาตั้งในพัทลุง ทางเราผู้ริเริ่มทั้งหมดไปขออนุญาตพรรคว่าขอมาตั้งสาขาเพื่อให้เป็นไปตามอุดมการณ์ของเราที่เราตั้งใจเอาไว้ว่าเราต้องการเล่นการเมือง ทำงานการเมืองแล้วมีส่วนร่วมทางการเมือง...เราจะ ไปอยู่พรรคอื่น เราไม่รู้จักเขา เราไปขอเข้าไป เขาก็ไม่ให้โอกาสเรา...แต่ว่าพรรคนี้เขาก็เปิดโอกาสให้เราแล้วเขาก็ยินดีที่จะมาให้ตั้งสาขาที่พัทลุง เขายินดี เราคุยกับเขาในเรื่องตัวนี้...เราอยากทำงานในพื้นที่ของเรา อยากสร้างอาณาจักรของเรา...” (สัมภาษณ์ ขจร แสงสุรินทร์ 20 มิถุนายน 2555)

1.3 สาเหตุที่เข้ามาสู่พรรคหรือร่วมงานทางการเมืองกับพรรค

จากการสัมภาษณ์ผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรค ประชาชนและกรรมการสาขาพรรครวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับสาขาพรรคต่างๆถึงสาเหตุที่เข้ามาสู่พรรคหรือร่วมงานทางการเมืองกับพรรคจากกลุ่มตัวอย่างพบว่าในส่วนสาขาพรรคประชาธิปไตยมีประเด็นสำคัญ คือ เพราะความเป็นสถาบันทางการเมืองของพรรคที่มีความมั่นคง ยาวนาน เป็นพรรคการเมืองที่ส่งเสริมสถาบันหลัก มีหลักการยึดถือความถูกต้อง ชอบตัวบุคคลในพรรค เล่นการเมืองอย่างสร้างสรรค์และมีอุดมการณ์ ส่วนสาขาพรรคภูมิใจไทยมีประเด็นสำคัญ คือ ประการแรก เข้าสู่พรรคภูมิใจไทยเพราะชอบนโยบายพรรค ประการที่สอง เข้าสู่พรรคภูมิใจไทยเพราะมาจากการรู้จักกันเป็นการส่วนตัวและประการที่สาม เข้าสู่พรรคภูมิใจไทยเพื่อร่วมแก้ปัญหาของชาติบ้านเมืองและชอบการเมืองอยู่ในแวดวงการเมืองมานาน สำหรับสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินมีประเด็นสำคัญ คือ มีความศรัทธาในนโยบายและอุดมการณ์ทางการเมืองของพรรคที่เน้นทำงานเพื่อประชาชน ส่วนสาขาพรรคมาตุภูมิพบว่าบางคนก็ให้ข้อมูลว่าสาเหตุที่เข้ามาสู่พรรค ก็คือ มีความชอบนโยบายและหัวหน้าพรรค แต่บางคนที่เป็นประธานสาขาพรรคมาตุภูมิก็ให้ข้อมูลว่าเป็นการช่วยเหลือพรรคเพื่อให้ตั้งพรรคได้เป็นประเด็นสำคัญ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอดังต่อไปนี้

“...ก็ชอบประชาธิปไตย คิดว่าประชาธิปไตยเป็นสถาบันทางการเมือง เป็นสถาบัน คือ... เขายืนหยัดมา 66 ปี ก็ถือว่ามีความมั่นคง...” (สัมภาษณ์ สว่าง ทิพย์ขวัญ 27 สิงหาคม 2555)

“...อุดมการณ์ไง อุดมการณ์ของพรรคประชาธิปไตย...เขามีอุดมการณ์ อุดมการณ์เขาไม่เปลี่ยนแปลง...” (สัมภาษณ์ บุญเกิด อารีย์สันติชัย 27 สิงหาคม 2555)

“...ในส่วนตัวพี่เลยนะ พรรคประชาธิปไตย...ยังเป็นพรรคที่ส่งเสริมสถาบันหลักนะแล้ว มีหลักการ...เป็นพรรคที่ถูกต้อง พี่จึงมาสมัครสมาชิก...” (สัมภาษณ์ ยุวดี มังกามูดี 27 สิงหาคม 2555)

“ได้จักท่านชวน...แล้วชอบประชาธิปไตย ความเป็นประชาธิปไตย รู้สึกว่าเป็นพรรคที่ไม่ใช่แค่คนที่ไม่ใช่ผู้มีอิทธิพลอะไรอย่างนี้ ก็เลยชอบตรงนี้ การเล่นการเมืองอย่างสร้างสรรค์ อุดมการณ์ที่ดี” (สัมภาษณ์ พรชัย สัตยวงศ์ 22 มิถุนายน 2555)

“...ก็ชอบนโยบายและการทำงานใกล้ชิดการเมืองมาพอสมควร สนใจการเมืองมา 10 ปี ก็มาสมัครสมาชิก...” (สัมภาษณ์ เฉลิม พุฒลพ 7 กรกฎาคม 2555)

“ชอบนโยบายของพรรค นโยบายพรรคมันตรงกับพื้นฐานที่เราเป็นปัจจุบัน ตัวผู้สมัครส.ส. เขตนี้ เราก็ทำงานร่วมกันมาตลอดและประสานสาขาพรรคโดยส่วนตัวเราก็สนิทกัน” (สัมภาษณ์ ทรงชัย ยิ่งดี 10 กรกฎาคม 2555)

“...มันเป็นความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่าง ส.ส. กับเรา ความสัมพันธ์ส่วนตัวที่เรานับถือกัน...” (สัมภาษณ์ นิยา คงพิบูลย์ 10 กรกฎาคม 2555)

“...อย่างตัวผมนะ ผมชอบเล่นการเมืองมาตั้งแต่เด็กแล้วก็มาอยู่พรรคภูมิใจไทยนี่ก็ถือว่าเป็นนโยบายหลักที่สำคัญ...” (สัมภาษณ์ เชิดพงษ์ ดอกประโคน 13 กรกฎาคม 2555)

“...ไม่ได้รับการชักชวน เรารู้จักกัน คือ รู้จักกับท่าน เพราะลูกสาวทำงานอยู่ที่นั่น (พรรคภูมิใจไทย) ไม่ได้ตั้งใจมาเป็น” (สัมภาษณ์ ศักดา จริงจิตร 21 มิถุนายน 2555)

“ถ้าจะถาม ถ้าจะติดตามถึงที่มาของพรรคภูมิใจไทยจะเห็นได้ว่าที่มาของพรรคภูมิใจไทย การรวมตัวของกลุ่มส.ส.หรือกลุ่มนักการเมืองที่เดิมส่วนใหญ่นี้เคยเป็นสมาชิกของพรรคพลังประชาชน ก็เป็นแกนนำในพรรคพลังประชาชน เมื่อพรรคพลังประชาชนถูกยุบเหล่านี้ คือ กลุ่มที่ไม่ตัดสินใจไปอยู่พรรคเพื่อไทย กลุ่มหนึ่งซึ่งหันมาสนับสนุนคุณอภิสิทธิ์ให้เป็นนายกรัฐมนตรี มาก่อตั้งพรรคภูมิใจไทย พอพรรคพลังประชาชนถูกยุบนี้ คนเป็นส.ส.มีเวลา 60 วันในการสังกัดพรรคการเมือง เรากลุ่มนั้นไม่ได้ไปอยู่กับเพื่อไทยซึ่งจดทะเบียนรองรับไว้แล้ว แต่เราออกมาแล้วมาอยู่ภูมิใจไทยและเป็นกลุ่มส.ส.ที่ยกมือสนับสนุนคุณอภิสิทธิ์เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งตรงนั้นเหตุผลที่เราทำ ก็คือ เราเห็นว่าก่อนหน้านี้บ้านเมืองมันมีความขัดแย้งมากมายน มีการใช้ความรุนแรงกัน อะไรหลายสิ่งหลายอย่างซึ่งเราเรียกว่าตุลาการภิวัตน์เข้ามาแก้ปัญหาบ้านเมือง ยุบพรรคการเมือง

ซึ่งเราคิดว่าถ้าเราไปอยู่พรรคเพื่อไทยต่อ คิดว่าสถานการณ์มันก็คงวนอยู่ในจุดเดิมอาจจะมี ความรุนแรงหรือจะมีการปฏิวัติ รัฐประหารขึ้นมา จึงตัดสินใจว่ามาร่วมแก้ปัญหาบ้านเมือง เราจึงตัดสินใจแยกกันกับเพื่อนส.ส.ซึ่งเคยอยู่ด้วยกันในพรรคพลังประชาชนยกมาสนับสนุนพรรค ประชาธิปัตย์ นั่นคือ เหตุจริง...” (สัมภาษณ์ สุภชัย ใจสมุทร 23 กรกฎาคม 2555)

“...ชอบนโยบายพรรคบุญนิยม...ผู้ที่ทำหน้าที่ทางการเมืองของพรรคไม่ว่าตำแหน่ง ใดๆจะไม่เอาเงินรายได้หรือผลประโยชน์ที่ถูกต้องเข้ามาเป็นส่วนตัวโดยเด็ดขาด ตรงนี้ถือว่า เป็นไม้ตายของพรรคซึ่งถ้าเทียบกับพรรคอื่นแล้วคงไม่มี...” (สัมภาษณ์ สิบเอกกมล พรหมมาก 17 กรกฎาคม 2555)

“เห็นว่าพรรคนี้เป็นพรรคที่ทำงานเพื่อประชาชนจริงๆ มันเป็นเรื่องที่เราต้องการให้มี พรรคแบบนี้ เราก็ขอเป็นสมาชิกของเขาด้วย ถึงจะให้เราทำอะไร เราก็ทำ เราเห็นประโยชน์”

(สัมภาษณ์ เพียรเพชร ศรีอุทิศ 4 กรกฎาคม 2555)

“...เราอยากมีส่วนร่วมทางการเมือง อยากทำงานทางการเมืองแล้วก็...เรามีความนิยม ในตัวของหัวหน้าพรรค เราชื่นชอบ แล้วหลักการ นโยบายของแกที่ออกมาเราพอใจ เราพอใจในสิ่ง ที่เป็นนโยบายพรรค เรารับได้...” (สัมภาษณ์ ขจร แสงสุรินทร์ 20 มิถุนายน 2555)

“...สนใจในนโยบายพรรค เห็นเขาบอกว่านโยบายที่ให้มา...ให้มาปรองดองกันแล้วก็ ชอบคุณสนธิค่ะ” (สัมภาษณ์ กฤษณา จันทร์ตา 6 กรกฎาคม 2555)

“...ช่วยเหลือกันๆ ช่วยเหลือให้ตั้งพรรคให้ได้...” (สัมภาษณ์ สุภกาญจนะ หิรัญญะเวช 18 กรกฎาคม 2555)

1.4 ปัจจัยที่สำคัญในการก่อตั้งสาขาพรรค

จากการสัมภาษณ์ผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรค ประธานและกรรมการสาขาพรรครวมทั้ง ผู้เกี่ยวข้องกับสาขาพรรคต่างๆถึงปัจจัยที่สำคัญในการก่อตั้งสาขาพรรคจากกลุ่มตัวอย่างพบว่าใน ส่วนสาขาพรรคประชาธิปัตย์มีประเด็นสำคัญ คือ จะต้องอาศัยปัจจัยหลายๆอย่างประกอบกันจึงจะ ก่อตั้งสาขาพรรคได้สำเร็จ อาทิเช่น สมาชิกพรรค ผู้สนับสนุน เงินทุน กฎหมาย นโยบายและ อุดมการณ์พรรค เป็นต้น ส่วนสาขาพรรคภูมิใจไทยพบว่ามี 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยในทางบวก คือ ความนิยมชมชอบในพรรคภูมิใจไทยของประชาชนในพื้นที่ซึ่งมีอยู่ถึงแม้จะไม่มากนักก็ตาม ส่วน ปัจจัยในทางลบ คือ ความนิยมชมชอบพรรคประชาธิปัตย์เป็นประเด็นสำคัญ แต่บางคนซึ่งเป็น สมาชิกพรรคภูมิใจไทยก็ให้ข้อมูลว่าปัจจัยที่มีความสำคัญในการก่อตั้งสาขาพรรค คือ นโยบาย พรรคที่สมาชิกยอมรับและเงินทุน สำหรับสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินมีประเด็นสำคัญ คือ การได้รับความ สนับสนุนจากพรรคสำนักงานใหญ่และชุมชน ในส่วนของสาขาพรรคมาตุภูมิพบว่าปัจจัยที่มี ความสำคัญในการก่อตั้งสาขาพรรคนั้น ก็คือ นโยบาย อุดมการณ์และข้อบังคับพรรคเป็นประเด็น

สำคัญ ในส่วนของกกด.พบว่า กกด.บางคนก็ให้ข้อมูลว่าจะต้องอาศัยปัจจัยหลายๆส่วนประกอบกัน โดยเห็นว่าประชาชนเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุดและกกด.บางคนซึ่งเป็นกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดก็ให้ข้อมูลว่าการปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมาย สมาชิกหรือกรรมการสาขาพรรคจะต้องมีอุดมการณ์ทางการเมืองและความพร้อมของพรรคการเมืองในด้านต่างๆที่จะทำให้การก่อตั้งสาขาพรรคประสบผลสำเร็จเป็นปัจจัยสำคัญ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอ ดังต่อไปนี้

“...ทุกอย่างมันก็ไปพร้อมๆหลายๆปัจจัย คือ การที่เราสรรหาคนที่มีความศักยภาพ เข้าใจการเมือง...รู้จักหาคนที่มีความรู้ความสามารถเพื่อเวลาเราจัดงาน เราจัดประชุมก็ต้องมีการเลี้ยงกันบ้างแล้วมีคนบริจาคมาบ้าง...พอเราประชุมนี้ เสียขวัญเขาก็จ่ายให้...เขาเรียกว่าร่วมกัน ช่วยกัน ช่วยกันจัดประชุมช่วยกันดูแลสาขาพรรค บุคคลที่มาก็ทำด้วยจิตอาสา” (สัมภาษณ์ สว่าง ทิพย์ขวัญ 27 สิงหาคม 2555)

“...สมาชิกพรรค บุคลากร หมายถึง บุคลากรที่จะมารองรับกิจกรรมประจำของสาขาพรรคแล้วก็มีคณะกรรมการ แล้วก็เจ้าหน้าที่ นโยบายและอุดมการณ์พรรค...กฎหมายพรรคการเมืองเป็นปัจจัยครับ...” (สัมภาษณ์ พรชัย สัตยวงศ์ 22 มิถุนายน 2555)

“ต้องพูดในข้อเท็จจริงอย่างหนึ่ง ข้อเท็จจริงที่มีอยู่ว่าภาคใต้เป็นภาคที่มีความนิยมกับพรรคการเมืองประชาธิปไตยส่วนใหญ่ นะครับ เพราะฉะนั้น ก็คือ การไปตั้งสาขาพรรคนี้ย่อมหมายถึง การที่จะต้องมีการต้องไปทำกิจกรรมทางการเมือง ต้องไปขยาย ต้องไปชักชวนให้พี่น้องประชาชนมาเป็นสมาชิกของพรรค เพราะฉะนั้น ในพื้นที่ที่มันมีความนิยมต่อพรรคประชาธิปไตยมากอย่างนี้ การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองอาจจะไม่มีความราบรื่นหรือสะดวกหรือได้รับการสนับสนุนอันนี้ คือ ปัจจัยในทางลบ ปัจจัยในทางบวก ก็คือ ว่าต้องยอมรับว่าในทุกพื้นที่มันไม่มีพรรคการเมืองไหนที่ได้รับความนิยมอย่าง 100% ภาคใต้ถึงแม้ว่าจะเป็นเขตของพรรคประชาธิปไตย แต่มีคนที่ไม่ชอบหรือไม่สนับสนุนพรรคประชาธิปไตยก็มีอยู่มากอย่างน้อยก็ถ้าพยายามที่จะพูดในทางเฉลี่ยนี้ประมาณสัก 20 % หรือ 30 % ก็เป็นบุคคลที่ไม่สนับสนุนพรรคประชาธิปไตยมันก็เป็นปัจจัยทางบวกที่ถือเป็นช่องทางที่ทำให้ประชาชนเหล่านั้น ถ้าสนใจในกิจกรรมของพรรค เห็นว่าพรรคภูมิใจไทยเป็นพรรคการเมืองหนึ่งซึ่งเขาเห็นชอบ ชื่นชอบนโยบาย เขาก็อาจจะมาสนับสนุน มาเป็นสมาชิกพรรค...” (สัมภาษณ์ ศุภชัย ใจสมุทร 23 กรกฎาคม 2555)

“...มันอยู่ที่นโยบายของพรรคที่สมาชิกเขายอมรับแล้วเงินทุนเนี่ยมันก็สำคัญๆ เพราะว่าเรื่องการจัดสรรของส่วนกลางมันไม่พอในการใช้จ่ายนะ...” (สัมภาษณ์ เฉลิม พุดลพ 7 กรกฎาคม 2555)

“...คือ การได้รับความสนับสนุนจากพรรคสำนักงานใหญ่น่าจะมาอันดับแรก พรรคสำนักงานใหญ่เขาก็อยากได้ๆอยากมีสาขาที่กรุงเทพฯด้วยนะค่ะ เขาก็สนับสนุนเรา คือ ขาดเหลืออะไรก็บอกกันแบบนี้ะ เขาเป็นฝ่ายที่จะจัดหาอุปกรณ์สำนักงาน หาสถานที่ หาดะไรที่จะให้มีบุคลากรที่จะดำเนินงานไปได้ คือ พรรคใหญ่เป็นปัจจัยสำคัญอันดับแรกเลยนะ...คือ ชุมชนก็มีส่วนสนับสนุนการจัดตั้งสาขาพรรคแห่งนี้ด้วย เขายินดีที่จะเกิดสาขาพรรคเป็นพรรคสหกรณ์ชื่อแรกๆเลยก่อนที่จะเป็นพรรคเพื่อฟ้าดิน...” (สัมภาษณ์ ลัดดา ปิยะวงศ์รุ่งเรือง 8 พฤษภาคม 2555)

“...ตัวนโยบายนี้มันเป็นตัวหลักอยู่แล้วของพรรค ส่วนอุดมการณ์ก็ตามแนวทางมูลเหตุจูงใจของเรา ส่วนข้อบังคับพรรคก็เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตาม ดังนั้น มันจะมีส่วน มันจะควบคุมซึ่งกันและกัน มันจะขาดตัวใดตัวหนึ่งไปไม่ได้...” (สัมภาษณ์ ขจร แสงสุรินทร์ 20 มิถุนายน 2555)

“...ปัจจัยที่สำคัญในการจัดตั้งสาขาพรรคจะต้องอาศัยปัจจัยหลายๆส่วนประกอบกัน โดยประชาชนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดเนื่องจากเป็นฐานสนับสนุนที่สำคัญของพรรคหรือสาขาพรรค นอกจากประชาชนแล้วก็จะมีพรรคการเมือง ภาครัฐ และองค์กรเอกชน” (สัมภาษณ์ ชีวินรัตน์ แก้ววิฒนะบวร 1 พฤษภาคม 2555)

“ปัจจัยที่จะทำให้การจัดตั้งสาขาพรรคประสบผลสำเร็จมี 3 ประการ ข้อแรก คือ การปฏิบัติเป็นไปตามกฎหมาย คือ มันมีขั้นตอน มีระเบียบ มีกฎหมายซึ่งจะต้องดำเนินการอยู่แต่ว่าสาขาพรรคส่วนใหญ่แล้วเขาไม่ค่อยทำกัน เช่น กฎหมายกำหนดให้ทำ บางทีก็เลยกฎหมายบ้าง ข้อ 2 ก็คือ ตัวสมาชิกพรรคหรือบุคคลที่ได้รับเลือกเป็นกรรมการสาขาพรรคนี้จะต้องมีอุดมการณ์ทางการเมือง ประการที่ 3 พรรคการเมืองนั้นจะต้องมีความพร้อมในด้านต่างๆ เช่น การหาสมาชิกพรรค การสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับสมาชิก ปัจจัยต่างๆเหล่านี้จะทำให้การจัดตั้งสาขาพรรคประสบผลสำเร็จ” (สัมภาษณ์ สติศย์ ศรีสุพัฒน์วงศ์ 12 กรกฎาคม 2555)

1.5 บทบาทในการก่อตั้งสาขาพรรค

จากการสัมภาษณ์ผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรค ประธานและกรรมการสาขาพรรครวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับสาขาพรรคต่างๆถึงบทบาทในการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองจากกลุ่มตัวอย่างพบว่า ในส่วนสาขาพรรคประชาธิปไตยมีประเด็นสำคัญ คือ จะต้องไปสรรหาคนที่มีความสนใจที่จะสนับสนุน ช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของสาขาพรรครวมทั้งผู้ที่จะสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการประชุมก่อตั้งสาขาพรรคด้วยและต้องหาสมาชิกให้ครบตามที่ข้อบังคับพรรคกำหนดจึงจะสามารถจัดประชุมได้ ส่วนสาขาพรรคภูมิภาคไทยมีประเด็นสำคัญ คือ มีบทบาทในการก่อตั้งสาขาพรรคโดยการหาสมาชิกพรรคและหาบุคคลที่จะมาร่วมเป็นกรรมการสาขาพรรคสำหรับสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินพบว่า มีบทบาทในการก่อตั้งสาขาพรรคโดยการร่วมประชุม ร่วมปรึกษาหารือกัน ช่วยให้คำแนะนำและกำลังใจในการเตรียมการก่อตั้งสาขาพรรคและรวบรวม

สมาชิกให้ครบเป็นประเด็นสำคัญ ในส่วนสาขาพรรคมาตุภูมิพบว่ามึบทบาทในการหาสมาชิกพรรคในพื้นที่ต่างๆ โดยจะมีการเข้าไปชี้แจงถึงแนวความคิดและนโยบายพรรคให้ประชาชนได้เข้าใจ รวมทั้งดำเนินการจัดประชุมเพื่อก่อตั้งสาขาพรรคและเลือกคณะกรรมการสาขาพรรค มีบางคนที่ เป็นประธานสาขาพรรคมาตุภูมิก็ให้ข้อมูลว่าหาสมาชิกพรรคเพื่อก่อตั้งสาขานั้น ไม่ยากเพราะอาศัยพรรคพวกหรือหัวหน้ากลุ่มไปเกณฑ์คนมาเป็นสมาชิกเป็นประเด็นสำคัญ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอต่อไปนี้

“...ก็ต้องรวมคน ต้องไปหาคนที่มีความศักยภาพในชุมชนของชาวบางกอกน้อยไม่ว่าเกี่ยวกับนักธุรกิจ เกี่ยวกับพ่อค้า ประชาชน ผู้ที่ให้ความสนใจที่จะช่วยเหลือสนับสนุนทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์...หลังจากนั้นเราก็มาประชุมกันที่สำนักงาน ส.ส.องอาจ คล้ามไพบูลย์ ที่สามแยกไฟฉาย ขนส่งสายได้เก่า รวบรวมแล้วเราก็เสนอชื่อไปจัดประชุมกันตามระเบียบของพรรคตามข้อที่ 41 ที่นี้รวมๆว่าเราก็รวบรวมคนได้ เราก็เปิดสาขาพรรคโดยการเรียนเชิญทางพรรค เชิญท่านชวน หลีกภัยมาเป็นผู้เปิด...” (สัมภาษณ์ สว่าง ทิพย์ขวัญ 27 สิงหาคม 2555)

“...ไปรวบรวมหาสมาชิก แล้วก็หากรรมการสาขาพรรค ก็เชิญเชิญให้เขามาช่วยกันดูแลสาขา...ก็มีฯสมาชิกพรรคที่นั่นนะครับ มีสมาชิกพรรคแล้วก็พอหลังจากที่มีสมาชิกพรรค เมื่อมีการจัดตั้งสาขาพรรค ก็มีการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารประจำสาขาพรรคขึ้นมาครับ มีการตั้งขึ้นมา ก็บุคคลเหล่านั้นเขาก็บริหารสาขาตามกฎหมายพรรคการเมือง...” (สัมภาษณ์ สุขชัย ใจสมุทร 23 กรกฎาคม 2555)

“...ก็มีส่วนร่วมในการจัดตั้งสาขา มีส่วนร่วมเกี่ยวกับเรื่อง...มีการหาสมาชิกแล้วก็คณะกรรมการสาขา คือ ช่วยหาบุคลากรที่มาเป็นกรรมการสาขาพรรคให้...” (สัมภาษณ์ เฉลิม พุฒลพ 7 กรกฎาคม 2555)

“ก็ช่วยให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา ให้กำลังใจด้วย พวกเราก็ไม่เป็นกัน กรรมการก็ไม่อยากเป็น ประธานก็ไม่อยากเป็น ก็ช่วยให้กำลังใจนะละ เออ อันนี้เป็นงานของเรา...” (สัมภาษณ์ เพ็ชรเพชร ศรีอุทิศ 4 กรกฎาคม 2555)

“...ร่วมประชุม ร่วมปรึกษาหารือว่าจะจัดตั้งหรือไม่จัดตั้งละ คือ ส่วนใหญ่เนี่ย คนที่นี้ การที่เราอยู่เป็นสังคมที่นี้เนี่ยละ เกิดอะไรขึ้นมา เราก็ปรึกษาหารือกันว่าพร้อมไม่พร้อม หารือกับสมาชิกในพื้นที่...ก็พอดีมีเรื่องนี้ขึ้นมา (ก่อตั้งสาขา) เราก็คุยกัน ฟอรัมตัวบุคคล ใครจะทำอะไร ใครจะรับหน้าทีอะไร” (สัมภาษณ์ ลัดดา บีชะวงศ์รุ่งเรือง 8 พฤษภาคม 2555)

“...ก็คือว่าหลังจากทราบนโยบายพรรค ก็เข้าหารือประชุมร่วมกันกับกรรมการจัดตั้งพรรคใช้ไหมซะแล้วก็นำนโยบายมาปรึกษาหารือกันในกลุ่มคนก็น่าจะเป็น 7-8 คนเนี่ยะ ที่ประชุมพูดคุยหารือกันเป็นเดือนว่านโยบายอย่างนี้เห็นด้วยอะไร ยังไงไหม ถ้าเห็นด้วยเราจะได้ดำเนินการ

กัน ฉะนั้น เมื่อทุกคนทราบแล้วก็เห็นดีด้วย แล้วเราก็เริ่มรณรงค์หาสมาชิกอะไรอย่างนี้...ก็รวบรวม ได้สมาชิกประมาณช่วงเริ่มต้นก็ดูได้เป็นร้อยนะชะ” (สัมภาษณ์ จำนวน 5 กรกฎาคม 2555)

“...ก็มีในการนำเสนอความคิด ในการรวบรวมสมาชิกที่เป็นประชาชนในจังหวัด พัทลุง เราพยายามเข้าไปหาประชาชนเพื่อชี้แจงว่า...ต่อไปนี่เราจะตั้งสาขาพรรคมาตุภูมิ ท่านที่สนใจ ที่อยากจะร่วมกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคมาตุภูมิหรือไม่ ถ้าท่านสนใจก็เชิญสมัครมาเป็น สมาชิก เชิญเข้าร่วมประชุมแล้วก็เชิญพวกบรรดาสมาชิกที่สนใจ มีเวลาเพียงพอหรือสามารถให้ เวลา กับสาขาได้ก็เชิญมาร่วมเป็นกรรมการ ก็หลังจากรวบรวมเสร็จ เราก็เอารายชื่อมา...เราก็ ดำเนินการจัดประชุมที่นี่ เอาเต็นท์มาวาง ทำอาหารมา ข้าวหม้อแกงหม้อ เราก่อตั้งตรงนี้...พอ ประชุมเสร็จจะมีการเลือกตั้ง มีการเสนอชื่อให้สมาชิกรับรอง...แล้วก็ลงคะแนนลับ เราก็มีหนังสือ เชิญสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดให้เขาส่งผู้สังเกตการณ์มาว่าเราได้ทำ กิจกรรมตรงนี้อย่างไร...” (สัมภาษณ์ ขจร แสงสุรินทร์ 20 มิถุนายน 2555)

“...ผมเป็นคนมีพรรคพวก ก็ตะ โคนเขามา ก็บอกเขามา ก็คือ ก็บอกเขาเลย บอกอย่าง ที่ บอกน้องเมื่อกี้ นี้ ก็คือว่า เฮ้ย ช่วยเจ้านาย เฮ้ย ตั้งพรรค เฮ้ย แค่นี้ แล้วก็มาร่วมก่อตั้งกันเพราะพวกเรา ก็ไม่ได้เป็นสมาชิกอะไร ไม่ได้เสียหยาอะไร...ตอนที่เปิดสาขาใหม่ๆ เราก็เลือก เราสมัครสมาชิก ก่อนแล้วก็เอาสมาชิกทั้งหมด เราก็เชิญกต.มาเป็นที่ปรึกษาแล้วก็ให้ความรู้แล้วก็คัดเลือกกันตรง นั้นเลย คัดเลือกกันแล้วก็ได้ขึ้นมาทั้งประธานทั้งกรรมการสาขาอะไรทั้งหมดเลย ยกมือคัดเลือก เสนอชื่อคัดเลือกถูกต้องตามกฎหมาย ลงคะแนน...” (สัมภาษณ์ ศุภกาญญา หิรัญญะเวช 18 กรกฎาคม 2555)

“...ไม่ยาก เราอาศัยว่าเรามีพวก หาพรรคพวกมาช่วยกัน สมาชิกก็เกณฑ์มาให้ครบเวลา ประชุม...” (สัมภาษณ์ ประจักษ์ ดวงเงินสกุล 10 พฤษภาคม 2555)

“...ติดต่อง่าย คือ สมาชิกแต่ละกลุ่มจะมีหัวหน้ากลุ่ม เวลาเราไปติดต่อคนนี้บูบ คนนี้ก็จะไปติดต่อสมาชิกต่อไปเรื่อยๆ ใ้ตรงนี้นะ มันไม่เกี่ยวกับพรรคหรือก พื้นฐานเขาจัดตั้งอย่างนี้อยู่ แล้วเพราะว่าสมาชิกกระจายอยู่ทั่วไป ให้หัวหน้ากลุ่มไปติดต่อที่เดียวเลย ตรงนี้ หมู่นี้...” (สัมภาษณ์ อำนาจ เกษมสานต์ธีรกุล 10 พฤษภาคม 2555)

1.6 ที่มาของค่าใช้จ่ายในการก่อตั้งสาขาพรรคและความช่วยเหลือจากพรรคใหญ่

จากการสัมภาษณ์ผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรค ประธานและกรรมการสาขาพรรครวมทั้ง ผู้เกี่ยวข้องกับสาขาพรรคต่างๆถึงที่มาของค่าใช้จ่ายในการก่อตั้งสาขาพรรคและความช่วยเหลือจาก พรรคใหญ่จากกลุ่มตัวอย่างพบว่าในส่วนสาขาพรรคประชาธิปไตยมีประเด็นสำคัญ คือ ส่วนหนึ่ง ได้รับการสนับสนุนจาก ส.ส.ในพื้นที่อีกส่วนหนึ่งมีการเรียกรายได้จากกรรมการสาขาพรรค ส่วนพรรค สำนักงานใหญ่นั้นไม่ได้ให้ความสนับสนุน สาขาพรรคจึงต้องพึ่งตนเองเป็นสำคัญ ส่วนสาขาพรรค

ภูมิใจไทยมีประเด็นสำคัญ คือ พรรคสำนักงานใหญ่ให้ความสำคัญสนับสนุนการก่อตั้งสาขาพรรคตามที่กฎหมายกำหนด ส่วนที่เหลือถ้าไม่เพียงพอ กรรมการสาขาที่ต้องออกเองหรือช่วยกัน สำหรับสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินพบว่ามาจาก “ชุมชน” เพราะชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบต่อค่าใช้จ่ายทุกอย่างแทนพรรคสำนักงานใหญ่เป็นประเด็นสำคัญ ส่วนสาขาพรรคมาตุภูมิมีประเด็นสำคัญ คือ ค่าใช้จ่ายในการก่อตั้งสาขาพรรคนั้นมาจากการลงขันหรือช่วยกันออกของกรรมการสาขาพรรคเป็นหลัก ส่วนพรรคสำนักงานใหญ่ก็ได้ใส่ใจและเสนอให้ความช่วยเหลือแต่มีบางคนที่เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรคมาตุภูมิก็ให้ข้อมูลว่าสาขาพรรคพยายามจะพึ่งตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอต่อไปนี้

“...ให้ช่วยเหลือตัวเอง สาขาเรา กรรมการที่มารวมนั้น เราก็จัดระเบียบหรือว่าขอความร่วมมือ...นักการเมืองที่ท่านส.ส.องอาจ คล้ามไพบูลย์เป็นแม่บ้าน ผมก็ประสานกับผู้หลักผู้ใหญ่กับสมาชิกในพื้นที่ ท่านก็ให้เกียรติ กรรมการก็มาช่วยกัน จัดข้าวหม้อแกงหม้อกันมา...” (สัมภาษณ์ สว่าง ทิพย์ขวัญ 27 สิงหาคม 2555)

“...สิ่งช่วยเหลือก็เป็นการสนับสนุนตามที่กฎหมายอนุญาตให้สนับสนุน ที่เหลือ ก็ผมก็ช่วยควักให้เป็นการส่วนตัว...ต้องใช้เงินของกรรมการสาขาพรรคหรือช่วยกัน” (สัมภาษณ์ ศุภชัย ใจสมุทร 23 กรกฎาคม 2555)

“...เงินทุนนี้ จริงๆแล้ว พรรคของเรา ถ้าถามเงินทุนมันไม่มีรายรับ - รายจ่ายเลย เพราะว่าคนของเราทั้งชุมชนทำงานร่วมกัน เราอยู่ด้วยกัน ทีนี้ เวลาเราจะทำงานอะไร ทางชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบต่อค่าใช้จ่ายทุกอย่าง...” (สัมภาษณ์ เพ็ชรเพชร ศรีอุทิศ 4 กรกฎาคม 2555)

“... เขาเปิดโอกาสให้เราแล้วเขาบอกว่าถ้าขาดเหลืออะไรก็บอก มีอะไรให้ช่วยเหลือ ด้านไหน ยังไง จะต้องการคนใหม่ ต้องการอะไรใหม่ ก็แจ้งไป แต่ในสิ่งที่เราอยากจะทำของเรา... เรียกรือ คือ เราช่วยกันลงขันกัน กรรมการคนนี้จ่าย 2,000 คนนี้ 1,000 คนนี้ 500 คือ สาเหตุที่อยากให้การกรรมการมีส่วนร่วมตรงนี้ ก็คือว่า อยากให้เขามีความรู้สึกว่าตรงนี้ เป็นของเขา มีความเป็นเจ้าของ มีการวางแผนสาขาที่เราอุตสาหไปขอเขาไปขออนุญาตเขาว่าเราจะตั้งสาขา...” (สัมภาษณ์ ขจร แสงสุรินทร์ 20 มิถุนายน 2555)

ตอนที่ 2 บทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

2.1 บทบาทการรับและสรรหาบุคคลเข้าเป็นสมาชิกพรรค

จากการสัมภาษณ์ผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรค ประธานและกรรมการสาขาพรรครวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับสาขาพรรคต่างๆเกี่ยวกับบทบาทการรับและสรรหาบุคคลเข้าเป็นสมาชิกพรรคจากกลุ่มตัวอย่างพบว่าในส่วนสาขาพรรคประชาธิปไตยมีประเด็นสำคัญ คือ หาสมาชิกพรรคโดยการเข้าหาคนรอบตัว การเข้าร่วมกิจกรรมในงานบุญงานประเพณีของชาวบ้าน ทำกิจกรรมร่วมกับนักการเมือง เข้าถึงชาวบ้านในพื้นที่และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์นโยบายพรรคให้ประชาชนรับทราบผ่านเสียงตามสาย ส่วนสาขาพรรคภูมิใจไทยพบว่าได้ดำเนินการหาสมาชิกพรรคโดยใช้สถานภาพที่ตนเป็นอยู่นอกเหนือจากการเป็นกรรมการสาขาพรรค เช่น เป็นนักจัดรายการวิทยุ เป็นนักการเมืองท้องถิ่น อดีตข้าราชการโดยการจัดกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานอื่นในพื้นที่ มีการใช้เครือข่าย หัวคะแนน และประธานชุมชนมาช่วยหาสมาชิกให้ แต่บางคนที่เป็นประธานสาขาพรรคภูมิใจไทยก็ให้ข้อมูลว่าไม่ได้มีการหาสมาชิกพรรคอีกเลยหลังจากก่อตั้งสาขาพรรคแล้วเป็นประเด็นสำคัญ สำหรับสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินมีประเด็นสำคัญ คือ มีการรับและสรรหาบุคคลเข้าเป็นสมาชิกพรรคโดยอาศัยการจัดกิจกรรมต่างๆซึ่งจัดเป็นประจำภายในชุมชน โดยส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับทางพระพุทธศาสนา ใช้การปฏิบัติให้ประชาชนที่มาร่วมงานเกิดความศรัทธา มีหลักเกณฑ์การรับสมัครสมาชิกที่จะต้องปฏิบัติธรรม ถือศีลห้า ละอบายมุข และทานมังสวิรัตจึงจะเป็นสมาชิกได้ ส่วนสาขาพรรคมาตุภูมิพบว่าบางคนให้ข้อมูลว่าหาสมาชิกครั้งแรกจะไปทางญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง บางคนก็ให้ข้อมูลว่าหาสมาชิกโดยใช้พรรคพวกและบางคนซึ่งเป็นประธานสาขาพรรคมาตุภูมิก็ให้ข้อมูลว่าจะระดมหาสมาชิกให้ครบในช่วงที่ก่อตั้งสาขาพรรคหลังจากนั้นจำนวนสมาชิกก็ไม่มีวี่แวงเคลื่อนไหวเพราะยังไม่ได้หาเพิ่มเป็นประเด็นสำคัญ นอกจากนี้ ในบางพื้นที่เวลาที่มีการเลือกตั้งสมาชิกพรรคก็ไม่ได้เลือกพรรคที่ตนเป็นสมาชิกอยู่รวมทั้งผู้ให้สัมภาษณ์เองก็ไม่ได้ลงคะแนนให้พรรคตนแต่ยินดีที่จะเป็นสมาชิกให้ สำหรับข้อมูลจากการสังเกตการณ์ก็พบว่าสาขาพรรคประชาธิปไตย สาขาพรรคภูมิใจไทยและสาขาพรรคมาตุภูมิมีใบสมัครสมาชิกเตรียมไว้บนโต๊ะเพื่อให้ผู้ที่ประสงค์จะสมัครเป็นสมาชิกพรรคสามารถกรอกข้อมูลได้เลยโดยเฉพาะสาขาพรรคประชาธิปไตยจะมีข้อความติดที่หน้าสำนักงานว่า “รับสมัครสมาชิก” และ “ต้องการเป็นสมาชิกพรรคติดต่อที่นี่” ส่วนสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินนั้นไม่พบใบสมัครหรือข้อความเชิญชวนให้มาเป็นสมาชิกพรรคแต่อย่างใด ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอดังต่อไปนี้

“...สมาชิกที่เราได้มา คือ เราต้องเข้าหาสมาชิก การเข้าหานี้ คือ ตัวกรรมการเองก็ต้องไปหา ผมก็ให้แนวทางว่า คือ เวลาชวนสมาชิกนี้ เราชวนเฉพาะในครอบครัวเราก่อน ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง บ้านใกล้เรือนเคียงไข่มุข เอรอบตัวเรานี้แหละๆ เราไม่ต้องไปหวังว่าจะไปหาอำเภอโน้นอำเภอนี้ ไปที่ไกลๆ ที่คนเขาไม่รู้จัก วิธีการหาสมาชิกที่ง่ายที่สุด คือ หารอบตัวเรา ภายในครอบครัวเราก่อน...” (สัมภาษณ์ พรรคศักดิ์ จรุงจิตร 22 มิถุนายน 2555)

“ก็ไปทำกิจกรรม ก็ไปร่วมกิจกรรม งานบุญงานประเพณีกับชาวบ้านแล้วก็แนะนำให้เป็นสมาชิกพรรคการเมือง...สมาชิกมีบทบาทอย่างไร เราก็แนะนำให้สมาชิกได้รับทราบ ได้รู้...”

(สัมภาษณ์ ไพบุลย์ เหลืองวิเศษ 16 กรกฎาคม 2555)

“...ตอนนี้ เราจะทำกิจกรรมร่วมกันกับส.ส.ในเขต...แล้วก็ทำงานร่วมกับทีมสภ. สข.ในเขตบางกอกน้อย กิจกรรมที่เราทำ ก็คือ 1. พบประชาชน โดยการออกหน่วยบริการ...เราก็จะประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ตามเสียงตามสายในชุมชนต่างๆเพื่อทำให้ประชาชนที่ยังไม่ได้สมัครเป็นสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ มีความเข้าใจพรรคประชาธิปัตย์แล้วยินยอมพร้อมใจกันที่จะมาเป็นสมาชิกพรรคแล้วเขียนใบสมัคร...” (สัมภาษณ์ บุญเกิด อารีย์สันติชัย 27 สิงหาคม 2555)

“ก็คือ ที่จริง เราก็พื้นฐานมันเป็นนักการเมืองอยู่แล้วละนะ พอเขามีกรอบให้อยู่ เราก็ต้องมาทำ ชวนคนที่เขาสนับสนุนในเรื่องการเมืองให้เขามาเป็นสมาชิกมันจะได้ถูกต้องตามกฎระเบียบของพรรคการเมือง...คือ เราก็ประกาศไปเลยว่าใครจะมาเป็นสมาชิกก็เชิญมาสมัคร เขาก็มาสมัคร ก็มาสมัครเป็นสมาชิกเยอะพอสมควร” (สัมภาษณ์ มานิตย์ ตุ่มบุตร 7 กรกฎาคม 2555)

“ก็วิธีการ ก็คือ เราจะออกไปประชาสัมพันธ์ตามตำบล หมู่บ้าน โดยเรามีเจ้าหน้าที่ไปจัดกิจกรรมร่วมกับหมู่บ้านนั้นๆอะไรอย่างนี้แล้วเราก็เชิญชวน...สมมติเรามีนิทรรศการของกระทรวงเกษตรหรืออะไรก็แล้วแต่เราก็จะไปร่วมไปแจมกับเขาแล้วก็รับสมัครสมาชิกจากบุคคลที่มาร่วมประชุมมาสัมมนาในวันนั้น...คือ ใช้ประธานชุมชนหรือหัวหน้าช่วยในการประชาสัมพันธ์หาสมาชิกด้วย” (สัมภาษณ์ นิยา คงพิบูลย์ 10 กรกฎาคม 2555)

“หาบ้าง ตอนเริ่มก่อนที่จะก่อตั้ง หากันสุดชีวิตเลย หลังจากนั้นก็ได้หา” (สัมภาษณ์ สักดา จริงจิตร 21 มิถุนายน 2555)

“...เวลาจะประชาสัมพันธ์หาสมาชิก บอกว่าถ้าเราทำพรรคอย่างนี้ พรรคของเราจะเข้มแข็งไหม เขาก็ เมื่อเห็นเราปฏิบัติได้ เขาศรัทธา เขามาวัด เขามาตักบาตรทำบุญก็มาสมัครเป็นสมาชิก เพราะฉะนั้น กิจกรรมที่ว่าเผยแพร่หาสมาชิกพรรคยังไง ก็คือ ใช้คุณธรรมนำหน้าแล้วมีกิจกรรมภายในชุมชน” (สัมภาษณ์ สิบเอกกมล พรหมมาก 17 กรกฎาคม 2555)

“...เนื่องจากว่านโยบายของพรรคมีข้อกำหนดว่าสมาชิกพรรคจะต้องเป็นผู้ปฏิบัติธรรม ถือศีลห้า ละอบายมุข แล้วก็กินอาหารมังสวิรัตเป็นเบื้องต้นเลยจึงจะมาเป็นสมาชิกพรรคได้ นั่นเราก็จะจัดกิจกรรมเหล่านี้ (อบรมปลูกเสกพุทธาภิเษก) เพื่อส่งเสริมให้เขามาฝึกมาปฏิบัติ พอเขาฝึกได้ พอเขาเข้าใจในเรื่องการปฏิบัติแล้ว แล้วเขาก็เข้าใจในเรื่องพรรคว่าพรรคเราทำอะไร มีจุดประสงค์อะไรแล้วเขาก็จะมาสมัคร” (สัมภาษณ์ แรงผา จำปี 4 พฤษภาคม 2555)

“หากครั้งแรกจะไปทางญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงก่อน...ก็เป็นการจัดอบรม เป็นการจัดหาโดยสัมมนา มีการมานั่งคุยกันว่าวิธีการยังไงในการหาสมาชิก เขาอยากจะเข้ากับพรรคเราขนาดไหน

คือ เราต้องให้ความรู้ในตรงนั้นก่อนว่าเขามีความพอใจในนโยบายของเรา หลักการของเราหรือไม่” (สัมภาษณ์ พิสิฐ จงเจตน์ 20 มิถุนายน 2555)

“การหาสมาชิก ไม่มีคะ...สาขายังไม่ได้หาสมาชิกเพิ่ม” (สัมภาษณ์ นงคันุช แซ่ลี 6 กรกฎาคม 2555)

“ก็ตะ โคนเขามา คือ ผมเป็นคนมีพรรคพวก...ครบตามจำนวนที่จะเปิดสาขาได้ก็จบแล้ว...ไม่ใช่ไม่ได้รับเลย คือ ไม่มีใครมาสมัครเลย จากนั้น...เพราะพรรคมันไม่ได้ยอคนิยอะไร” (สัมภาษณ์ ศุภกาญจนะ หิรัญญะเวช 18 กรกฎาคม 2555)

“กาบเชิง แต่เวลาเลือกตั้งเนี่ย เขาไม่ได้เลือกพรรคนะ...มีปาร์ตี้ลิสต์ ผมยังไม่เลือกเลย เพราะเขาไม่ชอบแต่เขายินดีจะเป็นสมาชิกให้ พรรคประชาธิปไตยก็เหมือนกัน มีสมาชิกอยู่ที่นี้เยอะ แต่ไม่เคยมีใครเลือกเขา...ผมคนกรุงเทพฯนะ ผมมาศึกษาอยู่ตั้งนาน คือ ชาวบ้านเขาจะแยกการเป็นสมาชิกพรรคกับการเลือกตั้งออกจากกัน...ถามว่าเขาเข้าใจไหม เขาเข้าใจแต่เขามีจุดยืนของเขาเอง เวลาเลือกเขาจะดูพินิจพิเคราะห์ของเขาเองว่าจะเลือกใคร” (สัมภาษณ์ ศุภกาญจนะ หิรัญญะเวช 18 กรกฎาคม 2555)

2.2 บทบาทการให้ความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไป

จากการสัมภาษณ์ผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรค ประธานและกรรมการสาขาพรรครวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับสาขาพรรคต่างๆเกี่ยวกับบทบาทการให้ความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไปจากกลุ่มตัวอย่างพบว่าในส่วนสาขาพรรคประชาธิปไตยมีประเด็นสำคัญ คือ ได้ดำเนินบทบาทการให้ความรู้ทางการเมืองนี้โดยส่วนใหญ่จะเน้นการจัดประชุมหรือสัมมนาสัญจรตามพื้นที่ต่างๆ มีการเชิญกต.และส.ส.ในพื้นที่มาให้ความรู้ทางการเมือง ส่วนสาขาพรรคภูมิภาคไทยพบว่าบางคนให้ข้อมูลว่าให้ความรู้ทางการเมืองโดยการจัดกิจกรรมในวันขึ้นปีใหม่ วันประชุมสาขาพรรคหรือร่วมกิจกรรมกับส.ส.ในพื้นที่ โดยสาขาจะมีวิทยากรด้านการเมืองมาบรรยาย บางคนก็ให้ข้อมูลว่ามีการจัดประชุมให้ความรู้แก่สมาชิกปีละ 2 ครั้งเกี่ยวกับนโยบายและผลงานของพรรคว่าตอนนี้ คนในพรรคดำรงตำแหน่งทางการเมืองอะไรบ้างและบางคนที่เป็นกรรมการสาขาพรรคก็ให้ข้อมูลว่ามีการให้ความรู้ทางการเมืองผ่านทางวิทยุชุมชนเป็นประเด็นสำคัญ สำหรับสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินมีประเด็นสำคัญ คือ จะมีวิธีการให้ความรู้ทางการเมืองที่หลากหลาย อาทิเช่น แจกวารสาร แผ่นพับ หนังสือที่เกี่ยวกับการเมืองให้ประชาชนที่สนใจ การพูดคุย การจัดกิจกรรม จัดอบรมให้ความรู้และให้บริการชุมชน จัดประชุมสาขาพรรค ออกสื่อวิทยุ โทรทัศน์และจัดทำซีดีเพื่อเผยแพร่ตีแผ่ความจริงของบ้านเมืองรวมทั้งการเข้าร่วมเหตุการณ์ในสถานที่จริงซึ่งบทบาทนี้สาขาพรรคได้ทำมาตลอด ส่วนสาขาพรรคมาตุภูมิมีประเด็นสำคัญ คือ สาขาพรรคมีการดำเนินการตามบทบาทนี้โดยส่วนใหญ่จะเน้นให้ความรู้ทางการเมืองในวันที่มีการประชุมใหญ่สามัญประจำปี

สาขาพรรคหรือการเข้าร่วมอบรมกับทางกกต. แต่มีบางคนซึ่งเป็นประธานสาขาพรรคมาตุภูมิก็ให้ข้อมูลว่ามีการจัดประชุมให้ความรู้เกี่ยวกับการเมือง การเลือกตั้งเป็นครั้งคราวและเวลาที่กกต.มีจดหมายเชิญให้ไปอบรม ทางสาขาพรรคก็ไม่ได้เข้าร่วมแต่อย่างใด ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอต่อไปนี้

“ก็คือ เราไปจัดสัมมนาตามตำบลๆละ 50 คนขึ้นไปตามศาลาวัดแล้วเราก็จัดกรรมการบริหารสาขาพรรคออกไปให้ความรู้ ไปบรรยาย ใครมีความสนใจ ใครมีข้อข้องใจอะไรก็ไปถาม - ตอบแล้วก็เชิญกกต.จังหวัดไปบรรยายให้ประชาชนได้รับทราบ รับรู้ทางการเมือง ใครมีปัญหาอะไรก็ให้ถาม กกต.จังหวัด...” (สัมภาษณ์ ไพบุลย์ เหลืองวิเศษ 16 กรกฎาคม 2555)

“...คือ ประชุมภายนอกสัญจรเนี่ย เราไม่ได้ประชุมเฉพาะสมาชิกพรรค เราออกไปสมมติว่าเราไปตามหมู่บ้าน หมู่บ้านนี้ เราก็เชิญชวนชาวบ้านมาฟัง ก็เผยแพร่การเลือกตั้ง ระบอบประชาธิปไตยของไทยเป็นอย่างไร บทบาทฝ่ายค้าน บทบาทรัฐบาลเป็นยังไง ประชาธิปไตยทำหน้าที่ฝ่ายค้านนี้หน้าที่ฝ่ายค้านทำอะไรบ้าง คืออธิบาย คือ ก็ไม่ได้พูดในเชิงวิชาการมากมายนักเพราะว่าชาวบ้านเขาจะไม่เข้าใจแล้วก็อธิบายสภาพเหตุการณ์บ้านเมืองนี้แหละให้เขาฟังว่ารัฐบาลตอนนี้เป็นอย่างนี้แล้วทำอะไร ฝ่ายค้านค้านเรื่องอะไร ค้านเรื่องปรองดอง ปรองดองกันยังไง ปรองดองจริงหรือเท็จใจใหม่ มีอะไรแอบแฝงหรือเปล่า เราก็อธิบายให้ฟัง...ก็ส่วนมากนี้จะเชิญส.ส. ไปร่วมด้วย...แล้วส.ส. เนี่ยเขาก็เล่าเรื่องให้ฟัง บทบาทหน้าที่การงานของเขาในสภาเรื่องงบประมาณส.ส.ว่าเขาจะมาลงพื้นที่ มาทำถนน ช่วยตรงไหน...แล้วอีกอย่างเขาก็ให้ความรู้...” (สัมภาษณ์ พรศักดิ์ จรรย์จิตร์ 22 มิถุนายน 2555)

“เราจะจัดเป็นกิจกรรมอย่างน้อยวันปีใหม่ วันประชุมใหญ่ ประชุมสามัญพรรคอะไรอย่างนี้ ปีหนึ่งจะ 3 – 4 กิจกรรมไม่ซ้ำกัน อย่างเช่น ประชุมสามัญประจำปี ประชุมพรรค ในกิจกรรมเสริมของส.ส.อะไรอย่างนี้ ก็จะมีการให้ความรู้ เราก็จะเชิญวิทยากรมา วิทยากรด้านการเมืองว่าเราจะใช้สิทธิในการเลือกตั้งยังไง แล้วก็วิธีการลงคะแนนทำอย่างไรไม่ให้บัตรเสีย รณรงค์ทำอย่างไรจึงจะจงใจให้ทุกคนที่อยู่ในแต่ละชุมชนออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งให้มากที่สุดอะไรอย่างนี้...มีการอบรมประชาธิปไตยด้วย เราจะมิวิทยากรมาเป็นวิชาวๆเลยละ” (สัมภาษณ์ นิยา คงพิบูลย์ 10 กรกฎาคม 2555)

“มีการประชุมแล้วก็ให้ความรู้แก่สมาชิกปีละ 2 ครั้งซึ่งมีการให้ความรู้ทางการเมือง แล้วก็มาพูดถึงนโยบายพรรคแล้วก็ผลงานของพรรคว่าใครทำอะไร ใครเป็นอะไรอยู่ คนในพรรคภูมิใจไทยเป็นรัฐมนตรีอะไรบ้าง คุณกระทรวงอะไรบ้าง ทำงานอะไรบ้าง นี่ก็เหมือนว่ามาคุยให้สมาชิกได้รับรู้ นี่คือการให้ความรู้ทางการเมือง” (สัมภาษณ์ มานิตย์ ตุ่มบุตร 7 กรกฎาคม 2555)

“1. มีการเผยแพร่ทางวิทยุชุมชนแล้วก็ 2. จัดอบรมให้กับพี่น้องประชาชน โดยเฉพาะสมาชิก ความรู้ในเรื่องของกฎหมาย การเลือกตั้ง บทบาทหน้าที่การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร บทบาทหน้าที่ของพี่น้องประชาชนและผลประโยชน์ที่พี่น้องประชาชนได้รับ” (สัมภาษณ์ เชิดพงษ์ ดอกประโคน 13 กรกฎาคม 2555)

“จริงๆนะ เราทำอยู่แล้วนะ นี่ยกตัวอย่าง คือ เอกสารการเมืองชื่อ “ไม่ออกรบไม่พบสังฆกรรม” หรือว่าอย่างนี้ “การเมืองใหม่” ก็หนังสือพวกนี้เราพิมพ์แจก ก็เราแจก ใครมาเราก็แจก เยอะแยะเลย แล้วเราจะมีวารสารนะ วารสารจะมี “ดอกหญ้า” “อโศก” แล้วก็ “เราคิดอะไร” ใครมาเราก็แจก แล้วในนั้นมันจะมีเรื่องการเมืองอยู่ทั้งนั้น...ปีหนึ่งจะประชุมพรรคใหญ่ 2 คนและงานใหญ่ 1 คน เราก็จะให้ความรู้ด้วย เราให้หมดเลยจริงๆ แล้วเวลาบางคนมาถามอะไร เราก็คุยไข้ไข้หมด เราก็ต้องการให้คนอยู่ดีกินดี แล้วบางทีเราก็ทำแผ่นพับแจก เราจะออกวิทยุชุมชน” (สัมภาษณ์ เสรีทองพันธุ์ 19 มิถุนายน 2555)

“ครับ เราจะทำอยู่ต่อเนื่องตามสภาพจริงของบ้านเมืองหรือในเหตุการณ์จริงของบ้านเมืองเลยครับ ภาษาที่เราใช้ คือ ให้ความรู้ทางการเมืองภาคประชาชน...ไปตามสถานที่จริงที่เราจะต้องไป ไปรวมประชาชนเพื่อไปแจ้งงานหรือสำนักงานที่เกี่ยวข้องอย่าง เช่น กกต. เราก็ไปว่าเรื่องนี้นั้นเกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของท่านนะ ท่านจะต้องพิจารณาและปช.นี้เราจะไปบ่อยเลยอะ...ทางทีวี เราเผยแพร่ไปเรื่อยๆ ถ้าเขามีข้อมูล ทำซีดีเผยแพร่ตีแผ่ความจริงเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นในบ้านเมือง” (สัมภาษณ์ แรงผา จำปี 4 พฤษภาคม 2555)

“ส่วนใหญ่ส่งให้กกต.อบรม...เป็นกิจกรรมร่วมกับกกต. คือ กกต.สุรินทร์เขาก็เชิญมาร่วมให้ความรู้ ก็ส่งคนไป ส่วนสาขาพรรคอบรมปีละครั้ง ประชุมสามัญประจำปี มีการให้ความรู้ก็เชิญผู้หลักผู้ใหญ่มาพูด กกต.มาพูดเรื่องเลือกตั้งทั่วไป วิธีการเลือกตั้ง อะไอย่างงี้” (สัมภาษณ์ สุภกาญจนะ หิรัญญะเวช 18 กรกฎาคม 2555)

“ก็มี เวลาเขามีประชุม มีบ้างเป็นครั้งคราวปีละ 2-3 ครั้ง เกี่ยวกับการเมือง การเลือกตั้ง อะไรต่างๆ...กกต. เคยมีหนังสือเชิญมาแต่เราไม่เคยไป” (สัมภาษณ์ ประจักษ์ ดวงเงินสกุล 10 พฤษภาคม 2555)

2.3 บทบาทการรับฟังปัญหา ความเดือดร้อนจากสมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไป

จากการสัมภาษณ์ผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรค ประธานและกรรมการสาขาพรรครวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับสาขาพรรคต่างๆเกี่ยวกับบทบาทการรับฟังปัญหา ความเดือดร้อนจากสมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไปจากกลุ่มตัวอย่างพบว่าในส่วนสาขาพรรคประชาธิปไตยมีประเด็นสำคัญ คือ ได้ดำเนินการตามบทบาทนี้โดยสาขาพรรคจะรับฟังปัญหาทุกปัญหาที่ประชาชนแจ้งเข้ามาทั้งเรื่องส่วนตัวและในพื้นที่ มีการออกไปเยี่ยมเยียนถึงบ้านเพื่อสอบถามสารทุกข์สุกดิบของชาวบ้านแล้ว

หาช่องทางในการประสานกับหน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการแก้ไขต่อไป ส่วนสาขาพรรคภูมิใจไทยมีประเด็นสำคัญ คือ สาขาได้ดำเนินการตามบทบาทนี้โดยจะรับทุกเรื่องที่มีการแจ้งเข้ามา (รวมทั้งเรื่องส่วนตัว) แล้วทางสาขาจะประสานกับส.ส.หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มาช่วยดูแลต่อไปซึ่งปัญหาส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาด้านกายภาพหรือโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะถนนหนทางเป็นประเด็นสำคัญ สำหรับสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินมีประเด็นสำคัญ คือ ได้ดำเนินการตามบทบาทนี้ทั้งในรูปแบบของกรรมการชุมชนที่จะไปรับเรื่องราวหรือปัญหาทุกอย่างภายในชุมชน รวมทั้งชุมชนรอบข้างหรือจะมาร้องเรียนที่สาขาพรรคได้โดยตรง ทางสาขาพรรคก็จะประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มาช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว ส่วนสาขาพรรคมาตุภูมิมีประเด็นสำคัญ คือ มีการดำเนินการตามบทบาทนี้โดยส่วนใหญ่จะเน้นในวันที่มีการประชุมใหญ่สามัญประจำปีสาขาพรรค ซึ่งจัดขึ้นปีละครั้ง สำหรับข้อมูลจากการสังเกตการณ์ก็พบว่าในส่วนสาขาพรรคประชาธิปไตยพบประชาชน 2 คนเข้ามาติดต่อขอความช่วยเหลือที่สำนักงานสาขาพรรค ส่วนสาขาพรรคภูมิใจไทยและสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินนั้นช่วงเวลาที่ทำการสังเกตการณ์ยังไม่พบใครเข้ามาที่สำนักงานสาขาพรรค สำหรับสาขาพรรคมาตุภูมิพบว่าบางสาขา สำนักงานปิดเพราะไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำจึงทำให้ไม่มีใครมาคอยรับเรื่องร้องเรียนหรือประสานงานให้เวลาที่มีสมาชิกมาติดต่อ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอต่อไปนี้

“การรับฟังปัญหา สาขาพรรคได้รับฟังปัญหาจากประชาชนทุกปัญหาที่ประชาชนเข้ามาร้องทุกข์หรือสมาชิกเข้ามาร้องทุกข์ เราก็ ถ้าสามารถไปประสานกับทางจังหวัดได้ก็จะไปประสานเองแต่ถ้าสามารถไปประสานไม่ได้ ทางจังหวัดบอกว่าขึ้นอยู่กับกระทรวง ทบวง กรม ก็จำเป็นจะต้องทำหนังสือส่งต่อไปยังพรรคสำนักงานใหญ่เพื่อให้พรรคสำนักงานใหญ่ดำเนินการต่อไป” (สัมภาษณ์ ไพบุลย์ เหลืองวิเศษ 16 กรกฎาคม 2555)

“...กิจกรรมการเยี่ยมบ้านเยี่ยมชุมชน ไปฟังสารทุกข์สุขดิบเขาจะครับว่าเขามีอะไรเพื่อที่จะนำเรื่องพวกนี้ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือประสานกับฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น ในเขตก็ประสานกับส.ก. ประสานส.ข. ประสานส.ส.อะไรอย่างนี้เพื่อที่ท่านจะได้ลงไปช่วยดูแลสมาชิกของเราในชุมชนต่างๆ” (สัมภาษณ์ บุญเกิด อารีย์สันติชัย 27 สิงหาคม 2555)

“อันนี้สาขาทำเรื่องนี้มาก รับเรื่องราวร้องทุกข์ รับทุกเรื่อง ที่นี้ ปัญหาน้ำท่วม ขาดน้ำเข้านา อย่างนี้เราก็ติดต่อกรมชลประทาน ถนนเข้าหมู่บ้าน ไฟฟ้า ส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาสาธารณูปโภคพื้นฐาน เราก็จะรับเรื่องไว้แล้วก็เสนอส.ส. คือ เสนอส.ส.ให้ส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บางทีเราก็ส่งเองแล้วแต่สถานการณ์ที่เหมาะสม...ปัญหาอื่นก็เป็นเรื่องส่วนตัว เด็กเข้าโรงเรียนไม่ได้ สาขาจะรับทุกเรื่องที่ประชาชนเขาแจ้งมาแล้วเราก็พยายามจะแก้ไขให้เขาได้รับ

ความพอใจตามความสามารถที่เรามีอยู่ คือ เราทำไม่ได้เราก็พยายามหาหน่วยงาน เช่น สคบ.อะไร
อย่างนี้...ให้ดูแลให้” (สัมภาษณ์ นียา คงพิบูลย์ 10 กรกฎาคม 2555)

“ลำดับแรก ทางพี่น้องประชาชนจะมาพูดคุยกับสาขาพรรคหรือเจ้าหน้าที่ธุรการรับ
เรื่อง เมื่อเจ้าหน้าที่ธุรการรับเรื่องก็มาแจ้งที่สาขาพรรค กรรมการสาขาพรรค หลังจากทีกรรมการ
สาขาพรรครับเรื่องเสร็จแล้วก็จะนำเรื่องนี้มาปรึกษากับท่านส.ส.ว่าจะมีวิธีการแก้ไขอย่างไร จะดึง
งบจากส่วนกลางตรงไหนมาแก้ปัญหาให้กับพี่น้องประชาชน” (สัมภาษณ์ เชิดพงษ์ ดอกประโคน
13 กรกฎาคม 2555)

“เราทำงานในนามของชุมชน อย่างผมเป็นกรรมการเป็นประธานสาขาอยู่นี้แต่พอเวลา
เราออกทำงานผมก็เป็นส่วนหนึ่งในนามของกรรมการชุมชน...พวกเราจะเข้าไปรับเรื่องทุกอย่างใน
ชุมชน เรื่องทะเลาะเบาะแว้ง เรื่องจอตรดไม่เป็นที่ไม่เป็นทาง เรื่องรตวิ้งเร็ว ไฟฟ้าดับ น้ำไม่ไหล น้ำ
จะท่วม จะทำยังไง จะช่วยกันยังไง ก็คือ ติดต่อรับเรื่องราวปัญหาทุกอย่างทุกเรื่องเลยจากชุมชน
ชุมชนรอบข้างแล้วก็ประสานกับชุมชนอื่นในเครือข่ายของพวกเราแม้ทางสำนักงานเขตเราก็จะ
ประสานไป อย่างพ่อค้าแม่ค้าหาบเร่ที่อยู่ข้างหน้านี้ เราจะแก้ปัญหานี้อย่างไร มันมีผลกระทบ ทำให้
รตติด เราก็จะประสานไปทางสำนักงานเขตนี้ว่าช่วยมาดูแลพื้นที่หน่อย ทำยังไงไม่ให้รตติด ...”
(สัมภาษณ์ แรงผา จำปี 4 พฤษภาคม 2555)

“ที่สาขาพรรค ใครจะเดินมาที่สาขาก็ได้ มาคุยกันซึ่งมีบ่อยๆ ประชาชนก็เดินเข้ามาหา
หรือแม้แต่ร้องเรียนเรื่องต่างๆที่คิดว่าเราช่วยได้ ถึงแม้ว่าเขาจะไม่ใช่สมาชิกพรรคก็ตาม ตรงไหนที่
เราประสานได้เราก็จะประสานให้ เช่น ประสานกับทางเขตอะไรอย่างนี้” (สัมภาษณ์ ลัดดา ปิยะวงศ์
รุ่งเรือง 8 พฤษภาคม 2555)

“...ก็เนี่ยแหละ เขาประชุม ก็ประชุมกันสามัญปีละครั้งเนี่ยแหละ...แล้วก็รับฟังความ
เดือดร้อนของสมาชิก...เวลาใครเดือดร้อนอะไรก็ชี้แจงไปเลย แล้วถ้าดำเนินการแก้ไขได้ก็แก้ไขไป”
(สัมภาษณ์ อำนาจ เกษมสานต์ธีรกุล 10 พฤษภาคม 2555)

“มีน้อยค่ะ มาประชุมที่ก็มาคุยกัน สาขาจะเปิดเฉพาะมีประชุม แต่ถ้าไม่มีก็จะปิดสาขา
...ไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำสาขาละ” (สัมภาษณ์ นงกัณฐ์ แซ่ลี 6 กรกฎาคม 2555)

2.4 บทบาทการเป็นตัวเชื่อมระหว่างพรรคกับสมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไป

จากการสัมภาษณ์ผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรค ประธานและกรรมการสาขาพรรครวมทั้ง
ผู้เกี่ยวข้องกับสาขาพรรคต่างๆเกี่ยวกับบทบาทการเป็นตัวเชื่อมระหว่างพรรคกับสมาชิกพรรคและ
ประชาชนทั่วไปจากกลุ่มตัวอย่างพบว่าในส่วนสาขาพรรคประชาธิปไตยมีประเด็นสำคัญ คือ ได้มี
การติดต่อ ประสานงานกับทางพรรคสำนักงานใหญ่เป็นประจำ เรื่องที่ติดต่อส่วนใหญ่จะเป็นการ
ร้องเรียนปัญหาต่างๆในพื้นที่ การรายงานความเคลื่อนไหวของพรรคคู่แข่ง นอกจากนี้ สาขาพรรค

ยังมีการติดต่อกับสาขาพรรคในสังกัดพรรคเดียวกันที่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน มีการประชุมภาคของสาขาพรรคและมีการตั้งศูนย์ประสานงานสาขาพรรคในพรรคสำนักงานใหญ่อีกด้วย ส่วนสาขาพรรคภูมิภาคไทยมีประเด็นสำคัญ คือ มีการดำเนินการตามบทบาทนี้โดยจะประสานกับส.ส.หรือหัวหน้าพรรคในกรณีที่เป็นปัญหาระดับชาติซึ่งสาขาพรรคไม่สามารถดำเนินการแก้ไขได้ ส่วนปัญหาที่สามารถแก้ไขได้ สาขาพรรคจะดำเนินการแก้ไขทันที สำหรับสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินมีประเด็นสำคัญ คือ สาขาพรรคเพื่อฟ้าดินได้ดำเนินการตามบทบาทนี้มีทั้งการเปิดรับฟังปัญหาต่างๆ ผ่านรายการโทรทัศน์จากส่วนกลางมายังสาขาพรรค ให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการแจ้งปัญหาหรือความต้องการในการประชุมใหญ่สามัญประจำปีสาขาพรรคและช่องทางต่างๆ การไปเยี่ยมชม พบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกที่อยู่นอกชุมชน ส่วนสาขาพรรคมาตุภูมิมีประเด็นสำคัญ คือ ส่วนมากจะเป็นการติดต่อกันเป็นการส่วนตัวระหว่างประธานสาขาพรรคกับผู้บริหารพรรคในเรื่องการประชุมและการรักษาสาขาไว้ ส่วนการเป็นตัวเชื่อมระหว่างสมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไปกับพรรคนั้นยังไม่มี นอกจากนี้ บางคนที่เป็นประธานสาขาพรรคมาตุภูมิก็ให้ข้อมูลว่าเมื่อมีชาวบ้านมาร้องเรียน ทางสาขาก็จะทำหนังสือส่งไปยังพรรคเพื่อให้ส.ส.ช่วยประสานงานให้ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอดังต่อไปนี้

“ติดต่อเป็นประจำเลย ติดต่อเรื่องส่งใบสมัครสมาชิกพรรค ติดต่อเกี่ยวกับปัญหาทางจังหวัดร้อยเอ็ดมีปัญหาอะไรบ้างก็แจ้งไปยังสำนักงานใหญ่ให้รับทราบ ความเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มต่อสู้แต่ละสัปดาห์แต่ละเดือนเป็นยังไง ก็ส่งเอกสารรายงานหรืออีเมลไปยังพรรคใหญ่ให้ได้รับทราบเป็นประจำครับผม” (สัมภาษณ์ ไพบุลย์ เหลืองวิเศษ 16 กรกฎาคม 2555)

“...ก็มีการประชุมภาคด้วยเข้าไป 31 สาขาภาคอีสาน โดยมากก็ประชุมที่ขอนแก่นและร้อยเอ็ด ก็เป็นการประชุมปัญหาต่างๆระดับภาคแล้วเสนอไปยังพรรคสำนักงานใหญ่” (สัมภาษณ์ ไพบุลย์ เหลืองวิเศษ 16 กรกฎาคม 2555)

“เวลาที่มีการประชุมกรรมการสาขาพรรคหรือประชุมสามัญประจำปีของสาขาพรรคก็จะมีส.ส.หรือนักการเมืองในพื้นที่มาร่วมประชุมด้วย เวลาที่มีการลงพื้นที่ก็จะมีส.ส.หรือนักการเมืองของพรรคในพื้นที่มาร่วมด้วย เช่น มาช่วยเป็นพิธีกร เป็นที่ปรึกษา เวลามีปัญหาอะไร ทางสาขาก็จะรวบรวมปัญหานั้นให้ส.ส.ในพื้นที่แล้วส.ส.ก็จะรวบรวมปัญหานั้นส่งไปที่พรรคใหญ่เพื่อนำเสนอต่อสภาให้พิจารณาต่อไป” (สัมภาษณ์ สาธิต ไวยโกที 2 กรกฎาคม 2555)

“...อย่างที่ผมบอกไว้ว่าผมแนะนำเขาว่าพรรคภูมิภาคไทยตอนนี้นะคุณชวรัตน์เป็นรัฐมนตรีมหาดไทย มท.1 คุณมีปัญหาอะไรที่มันเกี่ยวกับกระทรวงที่เขาดูแลอยู่ก็ว่ากันมา เขาก็มีการร้องเรียนมา เราก็ทำหนังสือส่งไปให้เขาให้เขาช่วยดูแลและแก้ไขในปัญหาที่เกิดขึ้น” (สัมภาษณ์ มานิตย์ ตุ่มบุตร 7 กรกฎาคม 2555)

“เราทำในทีวีเลยเพราะว่าเรามีรายการหนึ่งชื่อว่า “รายการสงคราม สังคม ธรรมชาติ เมือง” ทางเอฟเอ็มทีวี (FMTV) รายการนี้จัดอยู่อาทิตย์ละครั้ง...ประชาชนก็จะส่งข้อความ ข้อมูล เข้ามาหรือจะโทรเข้ามาได้เลย มีปัญหาเดือดร้อน ปัจจุบันไม่พอใจอะไร ยังไง สามารถร้องเรียนได้ เป็นรายการสด มีผู้จัดรายการซึ่งมีคนให้ความเคารพนับถือ คือ ท่าน โพรธิรักษ์” (สัมภาษณ์ แรงผา จำปี 4 พฤษภาคม 2555)

“ประเด็นนี้ เวลาเรามีการประชุมใหญ่สามัญประจำปีเราก็ให้มวลสมาชิกที่เข้ามา ประชุมสะท้อนปัญหาและความต้องการ ข้อเสนอแนะต่อสาขารวมทั้งถ้าไม่ใช่ประชุมก็ส่งจดหมาย มาได้ เราก็แจ้งอยู่ ท่านมีเรื่องราวใดๆไม่ว่าจะเป็นเรื่องปัญหาต่างๆที่จะสามารถให้ทางพรรคหรือ สาขาพรรคประสานงานให้ก็ส่งมาหลายช่องทางทั้งทางโทรศัพท์ ทางจดหมาย ทางอีเมลล์ได้หมด เรา ก็ยินดี ส่วนการสัมพันธ์กันระหว่างผู้ทำงานสาขาพรรคกับสมาชิกพรรคที่อยู่นอกชุมชนของเรา เรา ก็ไปเยี่ยมไปเขียนเครือข่ายของเขา เวลาเขามาซื้อปุ๋ยก็มีการแลกเปลี่ยนความเห็นกัน ซื้อสินค้าใน ร้านค้าชุมชนเราก็สอบถามกันตลอดว่าทำมาหากินเป็นยังไง...ก็คุยกันก็แลกเปลี่ยนกัน ไปเยี่ยมเขา ไปดูเขา...” (สัมภาษณ์ สิบเอกกมล พรหมมาก 17 กรกฎาคม 2555)

“เขาก็ติดต่อตลอด...ส่วนใหญ่ติดต่อที่ประธานสาขาโดยตรงเลยเพื่อในการที่จะรักษา สาขาไว้เท่านั้นเอง กิจกรรมการรักษาสาखाเขาติดต่อตลอดแต่กิจกรรมทางการเมืองไม่ได้ติดต่อ” (สัมภาษณ์ ศุภกาญจนะ หิรัญญะเวช 18 กรกฎาคม 2555)

“...มีชาวบ้านร้องเรียนมาก็คน เรื่องอะไร เราก็เอาหนังสือส่งไปยังพรรคสำนักงาน ใหญ่เพื่อให้ส.ส.ส่งผ่านไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพราะว่าความเป็นส.ส.ของเขา เขาสามารถ ดำเนินงานทางด้านนโยบายต่างๆมันสะดวกกว่าเรา แล้วมีความคล่องตัวเพราะเขารู้จักกันหมด แล้ว มันเป็นปัญหาของประเทศไม่ใช่ปัญหาของพรรคเราแต่เป็นปัญหาของประชาชน” (สัมภาษณ์ ขจร แสงสุรินทร์ 20 มิถุนายน 2555)

2.5 บทบาทการเผยแพร่นโยบายและกิจกรรมของพรรค

จากการสัมภาษณ์ผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรค ประธานและกรรมการสาขาพรรครวมทั้ง ผู้เกี่ยวข้องกับสาขาพรรคต่างๆเกี่ยวกับบทบาทการเผยแพร่ นโยบายและกิจกรรมของพรรคจากกลุ่ม ตัวอย่างพบว่าในส่วนสาขาพรรคประชาธิปไตยมีประเด็นสำคัญ คือ มีการดำเนินบทบาทนี้อย่าง แพร่หลายทั้งการแจกแผ่นพับตามชุมชน ตามตลาดนัด ให้กรรมการสาขาช่วยเผยแพร่ การออกบูท ในงานประจำปีและการประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย ส่วนสาขาพรรคภูมิใจไทยมีประเด็นสำคัญ คือ ได้ดำเนินการตามบทบาทนี้โดยพยายามทำในทุกช่องทางที่สามารถจะเผยแพร่ นโยบายของพรรค ให้ออกไปได้ อาทิเช่น การปราศรัยในช่วงหาเสียงเลือกตั้ง การประชาสัมพันธ์ผ่านวิทยุชุมชน การ คิดป้ายหรือ โปสเตอร์ตามที่ต่างๆ เป็นต้น สำหรับสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินมีประเด็นสำคัญ คือ ได้มีการ

ดำเนินบทบาทนี้อย่างต่อเนื่องโดยส่วนใหญ่จะเป็นการเผยแพร่รายการของพรรคในส่วนกลาง มายังสาขาพรรค นอกจากนี้ ยังมีการจัดกิจกรรมภายในชุมชน โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่หรือจัดกิจกรรมต่างๆ อาทิเช่น อบรมธรรมะ ให้ความรู้ทางการเมือง ส่วนสาขาพรรคมาตุภูมิ พบว่า ในวันธรรมดา สาขาพรรคไม่ได้ดำเนินการเผยแพร่นโยบายและกิจกรรมของพรรคแต่อย่างใด เพราะจะเน้นการประชุมใหญ่สามัญประจำปีสาขาพรรคเพียงอย่างเดียวจึงสรุปได้ว่า สาขาพรรคมาตุภูมิยังไม่ได้ดำเนินบทบาทในการเผยแพร่นโยบายและกิจกรรมของพรรคเพราะสาขาจะเน้นการประชุมใหญ่สามัญประจำปีสาขาพรรคเพียงอย่างเดียว ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอ ดังต่อไปนี้

“...ก็จะมีแผ่นพับ มีหนังสือนโยบายเป็นรูปเล่ม เราก็สามารถไปทำความเข้าใจให้รู้แล้วก็แจกไว้ตามชุมชนต่างๆเป็นรูปเล่มไว้ให้ศึกษาให้อ่านให้เข้าใจ ถ้าเขาไม่เข้าใจก็เข้ามาขอเอกสารแผ่นพับได้ที่สำนักงานสาขาครับ เรามีเอกสารแจกครับผม...กรรมการบริหารสาขาพรรคต้องเน้นในการให้ความรู้ในนโยบายพรรคไปสู่ประชาชนและสมาชิก” (สัมภาษณ์ ไพบุลย์ เหลืองวิเศษ 16 กรกฎาคม 2555)

“...เวลามีตลาดนัดทุกครั้ง สาขาของเราจะนำแผ่นพับของพรรคไปแจกให้ผู้คนที่มาซื้อของเพื่อให้เขานำกลับไปพิจารณาซึ่งจะเป็นการช่วยเผยแพร่นโยบายและอุดมการณ์พรรคไปด้วย” (สัมภาษณ์ สาธิต ไวยโกศล 2 กรกฎาคม 2555)

“ช่วยตลอดค่ะก็ตามโอกาสที่เหมาะสม เมื่อมีโอกาสอะไรที่เข้าไปสู่กระบวนการเผยแพร่ได้เราก็ทำทุกรูปแบบ อย่างเช่น การหาเสียงตามตำบลเราก็นำเอานโยบายพรรคไปสู่ประชาชนในพื้นที่ให้ได้มากที่สุดและก็พยายามสร้างรูปธรรมที่เห็น ได้ชัดเจนเพื่อเรียกศรัทธาจากประชาชน” (สัมภาษณ์ นียา คงพิบูลย์ 10 กรกฎาคม 2555)

“ก็ติดป้ายอะ ติดป้ายประชาสัมพันธ์ โปสเตอร์ตามสี่แยกก็ดี ตามบริเวณสำนักงานสาขาพรรคก็ดีแล้วก็มีการประชาสัมพันธ์ผ่านวิทยุชุมชน...ประชาสัมพันธ์นี้ก็มีเรื่องของนโยบายเรื่องอุดมการณ์ของพรรคเพื่อให้พี่น้องประชาชนได้เข้าใจว่านโยบายพรรคภูมิใจไทยของเรานั้นล้วนแล้วแต่เป็นนโยบายที่สำคัญและก็เป็นประโยชน์ต่อพี่น้องประชาชน” (สัมภาษณ์ เชิดพงษ์ ดอกประโคน 13 กรกฎาคม 2555)

“มีการเผยแพร่ เวลาที่มีการอบรมธรรมะ เราก็เอาหนังสือที่พิมพ์นโยบายพรรคไปแจกเผยแพร่ทางวิทยุ ทิวี ทางทีวีก็จะแทรกเข้าไป...” (สัมภาษณ์ แรงผา จำปี 4 พฤษภาคม 2555)

“...เผยแพร่ประชาสัมพันธ์นโยบายพรรคตามข้อบังคับพรรค การเผยแพร่ส่วนใหญ่จะเป็นการเมือง ...เรามีคำอยู่คำหนึ่งว่าศาสนา คือ ที่รวมของสังคม เอาศาสนาเป็นแกนกลางให้ได้แล้ว

ตั้งคนก็จะมารวมกัน พอรวมกันทำกิจกรรมอะไรก็ได้...เพราะฉะนั้น วัดจะต้องเป็นศูนย์กลางของชุมชน...” (สัมภาษณ์ สิบเอกกมล พรหมมาก 17 กรกฎาคม 2555)

“ก็เผยแพร่นโยบายไม่มีหรอกเพราะว่าตรงนี้ วันประชุม เขาประชุมหมดแล้ว วันประชุม สมาชิกเขาไปอยู่ที่นั่นหมด ให้อันปกติธรรมดา มันก็เจียบอย่างนี้แหละ ไม่มี เราไม่ได้ไปเผยแพร่ เผยอะไรหรอก เพราะว่าเขามีการประชุม เขารู้จักกันอยู่ คือ เน้นที่ประชุมใหญ่อย่างเดียว”

(สัมภาษณ์ อำนาจ เกษมสานต์ธีรกุล 10 พฤษภาคม 2555)

2.6 บทบาทการพิจารณาคัดเลือกตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค

จากการสัมภาษณ์ผู้เริ่มก่อตั้งสาขาพรรค ประชาชนและกรรมการสาขาพรรครวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับสาขาพรรคต่างๆเกี่ยวกับบทบาทการพิจารณาคัดเลือกตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคจากกลุ่มตัวอย่างพบว่าในส่วนสาขาพรรคประชาธิปไตยมีประเด็นสำคัญ คือ มีบทบาทในการพิจารณาคัดเลือกตัวผู้สมัครในรูปแบบการประชุมสมาชิกพรรคแล้วเสนอชื่อเข้าไปยังพรรคเพื่อให้คณะกรรมการบริหารพรรคได้พิจารณาซึ่งเป็นไปตามข้อบังคับพรรคการเมืองประชาธิปไตย พ.ศ. 2551 ข้อที่ 73 ส่วนสาขาพรรคภูมิใจไทยพบว่าบางคนที่เป็นประธานสาขาพรรคภูมิใจไทยให้ข้อมูลว่าบทบาทจริงๆของสาขาพรรคในการคัดเลือกตัวผู้สมัครนั้นไม่มีเพราะทางพรรคใหญ่ได้คัดเลือกตัวผู้สมัครไว้แล้ว การให้สาขาพรรคมาประชุมก็เพื่อทำให้ถูกต้องตามข้อบังคับพรรค บางคนก็ให้ข้อมูลว่าสาขาพรรคมีการดำเนินการตามบทบาทนี้โดยการประชุมสมาชิกพรรคแล้วเสนอชื่อไปยังพรรคที่ส่วนกลาง สาขาพรรคภูมิใจไทยจึงมีบทบาทในการพิจารณาคัดเลือกตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นไปตามที่ข้อบังคับพรรคกำหนดในทางนิตินัย (ข้อบังคับพรรคภูมิใจไทย พ.ศ. 2552 ข้อ 63) แต่ในทางพฤตินัยแล้ว ทางพรรคสำนักงานใหญ่เป็นคนคัดเลือกและส่งคนลงสมัครเอง สำหรับสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินพบว่าบางคนซึ่งเป็นประธานสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินให้ข้อมูลว่าทางพรรคใหญ่สั่งให้สาขาพรรคหาคนลงให้ครบ 10 คน ตัวประธานสาขาพรรคเองก็ต้องลงสมัครด้วยเพื่อให้ครบจำนวนเพราะเวลากระชั้นชิดมาก แต่บางคนก็ให้ข้อมูลว่าไม่ได้ดำเนินการจัดประชุมเพื่อสรรหาผู้สมัครแต่ได้นำกรรมการสาขาและสมาชิกพรรคไปร่วมประชุมพรรคใหญ่ที่กรุงเทพฯแล้วก็สรรหากันที่นั่น โดยมีประเด็นสำคัญ ก็คือ การที่สาขาพรรคเพื่อฟ้าดินมีการคัดเลือกคนเพื่อส่งลงสมัครรับเลือกตั้งในครั้งนี้เป็นการบังคับของพรรคใหญ่เพราะว่าถ้าพรรคไม่ส่งคนลงสมัครรับเลือกตั้งในครั้งนี้ก็อาจถูก กกต. สั่งให้สิ้นสภาพความเป็นพรรคการเมืองได้ตามมาตรา 91 (2) ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 ส่วนสาขาพรรคมาตุภูมิพบว่าบางคนที่เป็นประธานสาขาพรรคมาตุภูมิให้ข้อมูลว่ามีการปรึกษากับกรรมการสาขาและสมาชิกพรรคเพื่อหาคนที่เหมาะสมแล้วส่งไปยังพรรคใหญ่พิจารณาแต่บางคนที่เป็นสมาชิกพรรคมาตุภูมิก็ให้ข้อมูลว่า

สาขาพรรคไม่มีบทบาทในการพิจารณาคัดเลือกตัวผู้สมัครเลยเพราะอำนาจที่แท้จริงอยู่ที่พรรค สำนักงานใหญ่ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอดังต่อไปนี้

“คัดเลือกผู้สมัครจังหวัดร้อยเอ็ดมี 8 เขตเลือกตั้ง มีผู้สมัครทั้งหมด 8 คน แต่เราก็คัดเลือก ถ้ามีคนสมัครมากเราก็คัดเลือกให้เหลือสัก 10 คนเพื่อส่งไปยังส่วนกลางให้คัดเหลือ 8 คน ให้คัดออกอีก 2 แต่เราไม่จำเป็นต้องคัดให้เหลือ 8 คือ คัดหลวมๆเพื่อให้ส่วนกลางมีโอกาสได้คัดเลือกอีกทีหนึ่ง” (สัมภาษณ์ ไพบุลย์ เหลืองวิเศษ 16 กรกฎาคม 2555)

“การเลือกส.ส.ในพื้นที่ เราจะมีการประชุมวิสามัญว่าใครจะเป็นส.ส. เขตหรือส.ส. ปาร์ตี้ลิสต์ พวกเราเอง สมาชิกพรรคก็จะมีการประชุมให้สมาชิกไปเลือก เช่น ปาร์ตี้ลิสต์ เอาท่านอภิสิทธิ์ สมมติว่าเป็นเบอร์ 1 นี้แหละคะแล้วก็เอาไปประมวลที่พรรคเพราะว่าแต่ละเขตอาจจะมีคนชอบไม่เหมือนกัน...เราก็ส่งไปที่พรรคให้พรรคเป็นผู้คัดสรร” (สัมภาษณ์ ยุวดี มังงามูดี 27 สิงหาคม 2555)

“บทบาทการคัดเลือกตัวผู้สมัครเนี่ย ถามว่าตามกฎหมายมีเขียนไว้ก็จริงอยู่แต่ถามว่าบทบาทจริงๆแทบจะไม่มีเพราะผู้สมัครเนี่ยเขาถูกพรรคเลือกไว้แล้ว บทบาทของสาขาทุกสาขาจะไม่ค่อยมีเพราะว่าตัวผู้สมัครเป็นตัวที่พรรคใหญ่แคนดิเดท เลือกไว้แล้ว ฉะนั้น ก็เอาเรา (สาขาพรรค) มาทำให้ถูกต้องตามกฎหมายข้อบังคับเท่านั้น ก็คือ มาประชุมว่าเราจะส่งคนไหนนะแต่คนที่เราจะส่ง ก็คือคนที่พรรคแคนดิเดทหรือเลือกไว้แล้ว...” (สัมภาษณ์ นิยา คงพิบูลย์ 10 กรกฎาคม 2555)

“...ทางส่วนกลางเขาสั่งมาเลย เฮ้อ! สาขาหาคณลง 10 คน...เราก็ประชุมทางโทรศัพท์ เพราะถูกละหุก เพิ่งมีคนเดียว นี่พูดความจริงให้ฟังนะ จะลงยังไงเพราะว่าต่างคนต่างอยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ ก็ส่วนใหญ่ก็โทรเช็กกัน ไม่มีเวลา ขนาดนั้นหืดขึ้นคอ ก็ลงกันเอง...เขาก็ชี้ตัว คือ ถ้าเราไม่ลง คนอื่นเขาก็ไม่ลง ก็ชี้ตัว ท่านประธานสาขาต้องลง เขาบอกว่าเราพยายามหาคนอื่น คนอื่นไม่ลง เวลาลงสมัคร ประธานสาขาต้องลงก่อนนะ เขาชี้ตัวมาเลย” (สัมภาษณ์ เสรี ทองพันธุ์ 19 มิถุนายน 2555)

“...พอดี ช่วงระยะเวลานั้นมันเกิดการยุบสภา พอยุบสภาก็ต้องเลือกตั้งภายใน 45 วัน เพราะฉะนั้น การดำเนินการในเรื่องการประชุมใหญ่เพื่อจะสรรหาผู้สมัครนั้น ไม่ได้ทำ เราก็ใช้ข้อบังคับระเบียบของกกต.ในข้อถัดไป ก็คือ เอากรรมการแล้วก็สมาชิกไปประชุมใหญ่พรรคเลย เราก็ไปรวมกันประชุมที่กรุงเทพมหานครแล้วเราก็สรรหากัน...การคัดเลือก เราดูคุณธรรม ก็คือ ไม่หวังประโยชน์ใดๆจากการลงสมัคร ส่วนเงินค่าสมัครอะไรก็จะมีคนศรัทธาเขาก็ลงขันช่วยกัน เพราะมันมีข้อบังคับเพื่อฟ้าดินข้อหนึ่งที่ว่าการทำงานการเมืองของพรรคเพื่อฟ้าดินไม่ว่าจะเป็นตัวแทนในระดับใดก็ตาม...รายได้ที่เกิดจากการทำหน้าที่นั้นๆไม่เอาเข้ามาเป็นของส่วนตัวให้เอาเข้ากองกลางทั้งหมด...เพราะเราจัดสรรในระบบสาธารณโภคีใช้ร่วมกัน...” (สัมภาษณ์ สิบเอกกมล พรหมมาก 17 กรกฎาคม 2555)

“ทางสาขาก็นั่งปรึกษา ก็นั่งคุยกันครับผม ก็สมาชิกกับกรรมการรวมกันก็ประมาณ 30 กว่าคน สมมตินะ 5 คนก็เสนอไปสัก 3 คน คือ มัน 3 เขตใช่ไหม คือ ของพัทลุงมี 3 เขตก็พิจารณาตามนี้แล้วเสนอรายชื่อผู้ที่มีความเหมาะสมส่งขึ้นยังพรรคใหญ่เป็นหน้าที่ของพรรคใหญ่จะเสนอลงมาให้นายนั่น นายนี้” (สัมภาษณ์ พิสิฐ จงเจตน์ 20 มิถุนายน 2555)

“ไม่หрок ทางข้างใน พรรคใหญ่เป็นผู้คัดเลือก” (สัมภาษณ์ ประจักษ์ ดวงเงินสกุล 10 พฤษภาคม 2555)

“ไม่มี คนที่มี คนที่เป็นใหญ่ เป็นประธาน เป็นหัวหน้าพรรคจะมีการเลือกเอง ส่วนเราไม่มีบทบาท ไม่มีส่วนร่วมเลย” (สัมภาษณ์ อำนาจ เกษมสานต์ธีรกุล 10 พฤษภาคม 2555)

2.7 บทบาทการช่วยรณรงค์หาเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรค

จากการสัมภาษณ์ผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรค ประธานและกรรมการสาขาพรรครวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับสาขาพรรคต่างๆเกี่ยวกับบทบาทการช่วยรณรงค์หาเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคจากกลุ่มตัวอย่างพบว่าในส่วนสาขาพรรคประชาธิปไตยมีประเด็นสำคัญคือ ได้ดำเนินการช่วยรณรงค์หาเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคโดยวิธีการที่หลากหลาย อาทิเช่น มีการเดินตามบ้าน (เคาะประตูบ้าน) การแจกแผ่นพับ ใบปลิว คัดป้าย ใช้รถกระจายเสียง การปราศรัยหาเสียงโดยกรรมการสาขาและสมาชิกพรรคช่วยกัน มีบางคนที่เป็นประธานสาขาพรรคประชาธิปไตยได้ให้ข้อมูลว่าประชาชนในพื้นที่มีความสนใจการเมืองมากโดยเฉพาะในช่วงเลือกตั้ง คนจะไปฟังการปราศรัยกันมากซึ่งได้ส่งผลดีต่อสาขาพรรคทำให้สาขาพรรคเบาแรงไม่ต้องไปอธิบายอะไรมาก ส่วนสาขาพรรคภูมิใจไทยพบว่าบางคนให้ข้อมูลว่ามีการวางแผนหาเสียงตามวันเวลาที่กำหนด มีการคัดป้าย รถกระจายเสียง รถแห่ และเดินตามบ้าน บางคนที่เป็นประธานสาขาพรรคภูมิใจไทยก็ให้ข้อมูลว่าได้ช่วยคัดป้ายโปสเตอร์ตามที่ต่างๆ มีรถประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่เชิญชวนพี่น้องประชาชนมาฟังการปราศรัยตามจุดต่างๆ โดยเน้นการเผยแพร่นโยบายพรรคเป็นหลักในการขอคะแนนเสียงจากประชาชน สำหรับสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินพบว่าได้มีส่วนร่วมในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งโดยมีทั้งการแจกบัตรแนะนำตัวผู้สมัคร ใบปลิว คัดป้ายหาเสียง รถติดเครื่องเสียงตระเวนไปในพื้นที่ต่างๆ แต่การหาเสียงของสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินนี้มีความแตกต่างจากพรรคการเมืองอื่นคือไม่ได้ให้มาเลือกพรรคเพื่อฟ้าดินแต่เป็นการรณรงค์ให้สมาชิกร่วม “โหวตโน” โดยกาในช่องประสงค์ไม่ลงคะแนนเป็นประเด็นสำคัญ สำหรับสาขาพรรคมาตุภูมิพบว่าส่วนใหญ่ได้ดำเนินการตามบทบาทนี้คือ มีการหาเสียงโดยใช้ความรู้จักกันเป็นการส่วนตัวผ่านทางพวกพ้อง กลุ่มต่างๆ ผู้ใหญ่บ้าน แจกใบปลิว ไปพบปะพูดคุยกัน รวมเขตหาเสียงโดยกรรมการสาขาและสมาชิกพรรคช่วยกัน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอดังต่อไปนี้

“...ผมแล้วก็ประธานและกรรมการสาขาไปทุกวัน ไปร่วมกับผู้สมัครแล้วก็ทีมงานหาเสียงช่วยกัน...หาเสียงก็ไปเคาะประตูเลย สวัสดิ์ครับ คุณพีครับ ผมมาจากสาขาพรรคประชาธิปัตย์ จังหวัดตรังลำดับที่ 6 ครับ วันนี้จะนำผู้สมัครส.ส. คือ นพ. สุกิจ วัฒนโทปกรณ์ มาพบพี่น้องครับ ยังไงขอคะแนนเสียงให้ด้วยนะครับ...ขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงครับแล้วก็มีเดินในตลาด จะไปหมด ตอนรับดีมากครับ...” (สัมภาษณ์ พรชัย สัตยวงศ์ 22 มิถุนายน 2555)

“ก็ช่วยคิดแผนป้าย ช่วยแจกแผ่นพับไปตามชุมชน หมู่บ้าน ช่วยแนะนำประชาชนให้เลือก ช่วยแนะนำประชาชนให้รู้ถูกรู้ผิด...กรรมการบริหารสาขาเองมีหน้าที่รณรงค์ช่วยผู้สมัครหาเสียงทุกเขตเลือกตั้งเพื่อให้ได้รับการเลือกตั้ง...” (สัมภาษณ์ ไพบุลย์ เหลืองวิเศษ 16 กรกฎาคม 2555)

“... ประชาชนสนใจการเมืองมากในจังหวัดตรังนี้ คือ หมายถึงว่า...เราสังเกตว่าพอถึงช่วงเลือกตั้ง สภากาแฟ ตามงานศพ งานแต่งงาน คนจะจับกลุ่มพูดคุยเรื่องการเมืองเยอะ ที่นี้ พอพรรคการเมืองมาปราศรัยหาเสียงเลือกตั้ง คนจะไปฟังกันล้นหลามและไม่ใช่ว่าฟังแค่หนึ่งท่อม สองท่อม เลิกนะ เลิกดีหนึ่ง ดีสอง...ถ้าเขามีวัฒนธรรมของคนที่สนใจทางการเมือง ทำให้เราเบาแรง ทำให้เราไม่ลำบากที่จะไปอธิบายกับเขา เพราะว่าเวลาที่มีการเลือกตั้ง มีส.ส.มาปราศรัย วัฒนธรรมทางการเมืองของคนที่สนใจ เขาจะนั่งฟังซิมลิกเข้าข้างใน พอซิมลิกเข้าข้างใน เราออกไปข้างนอกเราแทบไม่ต้องออกไปพูดมาก คือ เหมือนกับว่าเขานี้ เขาเข้าใจอยู่แล้ว...” (สัมภาษณ์ พรศักดิ์ จริงจิตร 22 มิถุนายน 2555)

“1. ก็ช่วยโดยการติดป้ายโฆษณาในเรื่องของนโยบายหลักของพรรคที่จะนำเสนอ
2. ก็มีรถประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่เพื่อที่จะเชิญชวนพี่น้องประชาชน ได้มาเลือกตั้งที่ดีและดีขึ้นในเรื่องนโยบายหลักของพรรคที่จะเป็นประโยชน์สุขของพี่น้องประชาชนก็ดี ก็เดินตามบ้าน จะติดป้ายโปสเตอร์ขนาด A 3 จากนั้นก็มีการปราศรัยเป็นจุดๆในแต่ละหมู่บ้านในแต่ละตำบลเพื่อเชิญชวนพี่น้องให้มารับฟังนโยบายผู้สมัครของพรรค...” (สัมภาษณ์ เชิดพงษ์ ดอกประโคน 13 กรกฎาคม 2555)

“สาขาพรรคช่วยเต็มที่ สาขาทำหน้าที่เต็มที่ หมายถึงว่าเราก็วางแผนประชาสัมพันธ์ว่าวันนี้เราจะไปหาเสียงตำบลอะไร เราก็ติดต่อกับผู้นำในตำบลนั้น หมู่บ้านนั้น เพื่อจัดเตรียมสถานที่ที่จะปราศรัยหรือจัดประชุมชาวบ้านให้ออกมาพบ สมมติวันหนึ่งนั้น เราอาจไปให้ถึง 5 ที่ เราต้องไปกำหนดและกำกับเวลาเพื่อให้เห็นเวลาที่เรากำหนดในการหาเสียง มีการติดแผ่นป้าย รถกระจายเสียงเดินตามบ้าน รถแห่ละ” (สัมภาษณ์ นิยา คงพิบูลย์ 10 กรกฎาคม 2555)

“...อย่าง 3 กรกฎาคม 54 เราไปรณรงค์เราไม่ได้หาเสียงเพื่อตนเองนะ แต่เราณรงค์ว่าให้โหวตโน คือ ให้ประชาชนรู้จักใช้สิทธิของตนเองถ้าคุณไม่พอใจใคร ถ้าคุณเห็นว่าใครเลือกเข้า

ไปแล้ว เขาจะไม่ไปทำหน้าที่หรือ เขาจะไปแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเอง พวกฟ้อง คุณสามารถ โหวตโนได้เลยนะ...ก็ช่วยเต็มที่เลยตั้งแต่ติดป้ายหาเสียง เอรอดคิดเครื่องเสียง นำมวลชนไปช่วยแจก ใบปลิวตามตลาด ตามโรงเรียน” (สัมภาษณ์ แรงผา จำปี 4 พฤษภาคม 2555)

“ติดป้ายรณรงค์ส่วนใหญ่กรรมการสาขาที่จะไปหมดในพื้นที่ ลงครั้งแรกเรายังไม่ แม่น ช่วยหาเสียงก็มีการไปติดป้าย...รถประชาสัมพันธ์หาเสียงก็ไป ไปเจอมวลชนเขาอยู่ มีตลาดนัด เราก็แวะไป เราสามารถแนะนำอธิบายอะไรได้เราก็บอกเขาไป เราก็เข้าไป คราวที่แล้วเราก็มี นโยบายว่าแนะนำให้ประชาชนไม่ต้องเลือกใคร คือ ให้เลือกตั้งในช่องประสงค์ไม่ลงคะแนน เขา เรียกว่าโหวตโนเพราะเราเห็นว่าแต่ละพรรคนั้นนะไม่ได้ช่วยประเทศชาติอะไร...เราก็สนับสนุนว่า ประชาชนควรจะต้องเลือกกันอย่างไร เลือกใครไม่ได้ก็ให้โหวตโนในช่องประสงค์ไม่ลงคะแนน...” (สัมภาษณ์ ชอบ สมกระโทก 4 กรกฎาคม 2555)

“ในการเลือกตั้งล่าสุด ก.ค. 54 เราณรงค์ให้สมาชิกร่วมโหวตโน คือ เราไม่ได้เน้นให้ มาเลือกพรรคเรา พรรคเราก็ส่งผู้สมัครด้วยเหมือนกันแต่ให้ลงโหวตโนเพราะเราเห็นอยู่แล้วว่าการเมืองอย่างที่เป็นอย่างทุกวันนี้มันไม่ได้ช่วยอะไรสังคม มันเป็นเรื่องของการพยายามเข้าไป กอบโกยผลประโยชน์เพื่อตนเองมากกว่า โอ เค้าอาจจะมีคนคิดจะมีพรรคที่ดีบ้างแต่เราก็ทำอะไรไม่ได้ ในระบบระบอบที่มันเป็นอย่างนี้ก็เลยรณรงค์ให้โหวตโน” (สัมภาษณ์ ลัดดา ปิยะวงศ์รุ่งเรือง 8 พฤษภาคม 2555)

“เราก็บอกไปตามกลุ่มตามผู้ใหญ่บ้านที่เรารู้จักให้ช่วยๆกันหน่อย...ก็มีแจกใบปลิว ใบสมัครนะ ป้ายก็มีติด” (สัมภาษณ์ ประจักษ์ ดวงเงินสกุล 10 พฤษภาคม 2555)

“ก็ช่วยระดับชาติเหมือนกัน ก็เราเคยส่งส.ส. ลง ก็โดยการไ้รหดหน้ในการโฆษณา แล้ว ก็การเดินทางเข้าถึงชาวบ้าน โดยส่วนของพรรคเรา พูดถึงของมาตุภูมิวิธีการ คือ ตั้ง 3 เขตมารวมกัน หมด คือ เขต 1 เขต 2 เขต 3 จะไปหาโดยวิธีการเดียวกันหมด คือ ทุกๆเขตจะมาระดมลงไป วันนี้ กำหนดลงไปเลยเขต 1 พรุ่งนี้ไปเขต 2 มะรืนนี้ไปเขต 3 และวันต่อไปก็จะกำหนดอีก...คือเราจะ ช่วยกันคละกันไปไม่ว่าเป็นสมาชิกพรรคจะไปช่วย คณะผู้สมัครส.ส. ตัวนายทะเบียนหรือทุกคนใน คณะกรรมการของสาขาพรรคก็ช่วยกันครับผม หากันเป็นทีม...” (สัมภาษณ์ พิสิฐ จงเจตน์ 20 มิถุนายน 2555)

ข้อมูลจากการสังเกตการณ์สำนักงานสาขาพรรคการเมืองไทย

จากการเดินทางไปเก็บข้อมูลในภูมิภาคต่างๆรวม 4 ครั้ง ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ ผู้วิจัยได้ไปสังเกตการณ์สำนักงานสาขาพรรคการเมืองต่างๆ จำนวนทั้งสิ้น 16 สาขาครอบคลุมสาขาพรรคการเมืองขนาดใหญ่ สาขาพรรคการเมืองขนาดกลาง และสาขาพรรคการเมืองขนาดเล็กรวม 4 พรรค ดังนี้

1. พรรคประชาธิปัตย์ 4 สาขา
2. พรรคภูมิใจไทย 4 สาขา
3. พรรคเพื่อฟ้าดิน 4 สาขา
4. พรรคมาตุภูมิ 4 สาขา

ผลจากการเข้าไปสังเกตการณ์ดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยได้ค้นพบข้อมูลที่น่าสนใจหลายประการ คือ

จากการได้ไปสังเกตการณ์ที่ทำการสาขาพรรคประชาธิปัตย์มีประเด็นสำคัญ คือ ที่ทำการสำนักงานสาขาพรรคส่วนใหญ่จะเช่าโดยตั้งร่วมกับสำนักงานส.ส.ในพื้นที่ มีป้ายบอกชื่อที่ทำการสาขาพรรค แต่ก็มีบางสาขาพรรคที่ใช้ป้ายชื่อ “ศูนย์ประสานงานพรรคประชาธิปัตย์” แทน เนื่องจากป้ายชื่อสาขาพรรคชำรุด โดยสาขาจะเปิดทำงานทุกวัน ภายในที่ทำการมีวัสดุ ครุภัณฑ์และอุปกรณ์สำนักงานพร้อม โดยสาขาพรรคส่วนมากจะมีโต๊ะขนาดใหญ่และเก้าอี้วางอยู่ตรงกลางของสำนักงาน มีเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานและมีรูปพระแม่ธรณีบีบมวยผมติดหลายจุดของที่ทำการ

จากการได้ไปสังเกตการณ์ที่ทำการสาขาพรรคภูมิใจไทยมีประเด็นสำคัญ คือ ที่ทำการสาขาพรรคเกือบทั้งหมดจะเช่าโดยตั้งร่วมกับสำนักงานของส.ส.ในพื้นที่ พบบางสาขาใช้ป้ายชื่อ “พรรคภูมิใจไทย” แทนป้ายชื่อที่ทำการสาขาพรรค มีเจ้าหน้าที่สาขาพรรคทำงานร่วมกับผู้ช่วยส.ส. ภายในสำนักงานพบวัสดุ ครุภัณฑ์และอุปกรณ์สำนักงานพร้อมใช้งาน โดยทุกสาขาจะมีห้องประชุม และมีรูปภาพการดำเนินกิจกรรมของสาขาพรรคมากมาย บางสาขามีสถานีวิทยุชุมชนตั้งอยู่ด้วย

จากการได้ไปสังเกตการณ์ที่ทำการสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินมีประเด็นสำคัญ คือ ที่ตั้งสาขาพรรคจะอยู่ภายในชุมชน อาทิเช่น ชุมชนทะเลธรรม ชุมชนบุญนิยมศาลือ โศก ชุมชนสิมา โศก เป็นต้น มีป้ายบอกชื่อที่ทำการสาขาพรรค ภายในสำนักงานมีวัสดุ ครุภัณฑ์และอุปกรณ์สำนักงานพร้อม โดยสาขาพรรคใช้ร่วมกับชุมชน ส่วนใหญ่จะมีเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานซึ่งทำงานโดยไม่มีค่าจ้าง (ทำงานฟรี) เพราะสาขาใช้ระบบการทำงานร่วมกันและกินอยู่ด้วยกันแบบสาธารณโภคี (กองกลาง) สาขาไม่มีห้องประชุม สถานที่ประชุม ก็คือ ศาลาส่วนกลางของชุมชน

จากการได้ไปสังเกตการณ์ที่ทำการสาขาพรรคมาตุภูมิมีประเด็นสำคัญ คือ ที่ทำการสาขาพรรคยังไม่มีติดตั้งป้ายชื่อสาขาพรรคแต่อย่างใด โดยบางสาขาที่ใช้ชื่อ “พรรคมาตุภูมิ” ติดตั้งแทน บางสาขามีที่ตั้งสาขาพรรคจริงกับที่ตั้งสาขาตามที่ได้แจ้งไว้กับกกต.ไม่ตรงกัน (อยู่คนละที่) โดยส่วนใหญ่แล้วตัวสาขาจะตั้งในบ้านของประธานสาขา สมาชิกพรรคหรือนักการเมือง นอกจากนี้ สาขาพรรคยังไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำจึงทำให้กรรมการสาขาหมุนเวียนกันมาดูแล เวลาเมื่อเอกสารหรือการทำบัญชี ประธานสาขา ก็จะส่งไปยังพรรคสำนักงานใหญ่ให้ช่วยดำเนินการให้ บางสาขานั้นปิดทำการ จะเปิดทำการเฉพาะวันที่มีการประชุมใหญ่สามัญประจำปีสาขาพรรคและวันที่

กกด.มาตรวจเยี่ยมสาขา สาขายังไม่มีห้องประชุม เวลาประชุมก็จัดประชุมกันที่ร้านอาหารหรือ
ภัตตาคาร สาขาพรรคมาตุภูมิมีวัสดุ ครุภัณฑ์ค่อนข้างน้อย บางสาขาที่มีวัสดุ ครุภัณฑ์แต่อุปกรณ์
สำนักงานไม่มี อาทิเช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องพิมพ์ เครื่องแฟกซ์ เป็นต้น สามารถกล่าวโดยสรุปแยก
ตามรายพรรคการเมืองได้ดังต่อไปนี้

จากการสังเกตการณ์สำนักงานสาขาพรรคประชาธิปไตยลำดับที่ 33 จังหวัดร้อยเอ็ดแห่ง
นี้เป็นบ้านของประธานสาขาพรรคซึ่งเป็นบ้านไม้ 2 ชั้นตั้งอยู่ในตัวเมืองร้อยเอ็ด ที่ทำงาน คือ บริเวณ
ชั้น 1 ภายในสำนักงานพบวัสดุ ครุภัณฑ์และอุปกรณ์สำนักงานพร้อม อาทิเช่น เครื่องแฟกซ์
คอมพิวเตอร์ เครื่องพิมพ์ เป็นต้น สำนักงานมีข้อมูลมากมาย มีรูปภาพ แจกันดอกไม้และปฏิทิน มี
เจ้าหน้าที่ 1 คน มีคณะกรรมการสาขาพรรคทั้งหมด 8 คน มีป้ายบอกชื่อสาขาพรรคติดที่ผนัง มีธง
พรรคและธงชาติตั้งอยู่ข้างบ้าน มีรูปพระแม่ธรณีบีบมวยผมติดหลายจุด สาขาเปิดทำงานทุกวัน

จากการสังเกตการณ์สำนักงานสาขาพรรคประชาธิปไตยลำดับที่ 6 จังหวัดศรีสะเกษแห่งนี้
ตั้งอยู่บนถนนจริงจิตรในตัวเมืองศรีสะเกษ เป็นห้องแถว 2 ชั้น ที่ทำงาน คือ บริเวณชั้น 1 สาขาแห่งนี้ริเริ่ม
ก่อตั้งโดยนายชวน หลีกภัย อดีตนายกรัฐมนตรี สำหรับภายในสำนักงานพบวัสดุ ครุภัณฑ์และ
อุปกรณ์สำนักงานพร้อม อาทิเช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องพิมพ์ เครื่องแฟกซ์ เป็นต้น พบเจ้าหน้าที่สาขา
1 คน มีป้ายบอกชื่อสาขาพรรคและมีภาพถ่ายของคณะกรรมการสาขาพรรค มีคณะกรรมการสาขา
พรรคทั้งหมด 11 คน มีรูปพระแม่ธรณีบีบมวยผมติดหลายจุด สาขาพรรคเปิดทำงานทุกวัน

จากการสังเกตการณ์สำนักงานสาขาพรรคประชาธิปไตยลำดับที่ 139 จังหวัดนครสวรรค์
ในภาพรวมพบว่าป้ายที่ติดอยู่ด้านหน้าเป็นชื่อ “ศูนย์ประสานงานพรรคประชาธิปไตย” ไม่ใช่ชื่อ
สาขาพรรค สำนักงานเป็นตึกเช่า 3 ชั้นอยู่ใกล้บขส.จังหวัดนครสวรรค์ ภายในสำนักงานพบ
เจ้าหน้าที่ 3 คน เป็นผู้ช่วยส.ส. 2 คนและเจ้าหน้าที่สาขาพรรค 1 คน มีวัสดุ ครุภัณฑ์และอุปกรณ์
สำนักงานพร้อมใช้งาน มีข้อมูลมากมาย เช่น เอกสาร หนังสือต่างๆ ภาพถ่าย เป็นต้น มีรูปพระแม่
ธรณีบีบมวยผมติดหลายจุด มีคณะกรรมการสาขาพรรคทั้งหมด 11 คน พบสมาชิก 2 คนมาติดต่อ
สาขาพรรค สาขาพรรคเปิดทำงานทุกวัน

จากการสังเกตการณ์สำนักงานสาขาพรรคประชาธิปไตยลำดับที่ 41 เขตบางกอกน้อย
กรุงเทพมหานครในภาพรวมพบว่าป้ายที่ติดอยู่ด้านหน้าสำนักงานมีข้อความว่า “สำนักงานส.ส.
องอาจ คล้ามไพบูลย์ ที่ทำการส.ก.นภาพล จีระกุลและพรรคประชาธิปไตย สาขาเขตบางกอกน้อย
ลำดับที่ 41” สำหรับภายในสำนักงานพบวัสดุ ครุภัณฑ์และอุปกรณ์สำนักงานพร้อมใช้งาน พบ
เจ้าหน้าที่ 2 คน มีรูปภาพของคณะกรรมการสาขาพรรคชุดปัจจุบันติดที่ผนัง มีคณะกรรมการสาขา
พรรคทั้งหมด 10 คน ภายในสำนักงานมีข้อมูลมากมาย มีภาพถ่ายต่างๆและมีรูปพระแม่ธรณีบีบมวย
ผมติดหลายจุด สาขาพรรคเปิดทำงานทุกวัน

จากการสังเกตการณ์และสอบถามเจ้าหน้าที่สาขาพรรคได้ข้อมูลว่าสาขาพรรคภูมิใจไทยลำดับที่ 1 จังหวัดสุโขทัยแห่งนี้เป็นสำนักงานเช่า มีห้องประชุมขนาดใหญ่อยู่ตรงข้ามสำนักงาน ภายในสำนักงานสาขาพรรคมีข้อมูลมากมาย อาทิเช่น เอกสาร หนังสือ วารสาร แฟ้มเอกสารต่างๆ ภาพถ่าย คู่มือ เป็นต้น มีวัสดุ ครุภัณฑ์และอุปกรณ์สำนักงานพร้อม มีเจ้าหน้าที่สาขาพรรคและผู้ช่วยส.ส.ทำงานอยู่ มีป้ายบอกชื่อสาขาพรรคตั้งอยู่ด้านหน้าสำนักงาน มีคณะกรรมการสาขาพรรคทั้งหมด 9 คน สาขาพรรคเปิดทำงานทุกวันโดยตั้งอยู่ติดถนนใหญ่ในตัวเมืองสุโขทัย

จากการสังเกตการณ์สำนักงานสาขาพรรคภูมิใจไทยลำดับที่ 3 จังหวัดราชบุรีแห่งนี้ตั้งอยู่ในโรงงานอุตสาหกรรมไทยพลาสติกซึ่งเป็นของพ่อส.ส.ในพื้นที่และเป็นสำนักงานส.ส. (ส.ส. ชะวาลัทธิ ชินธรรมมิตร) ด้วย ภายในมีข้อมูลมากมาย อาทิเช่น เอกสาร แฟ้มเอกสารต่างๆ ภาพกิจกรรม มีวัสดุ ครุภัณฑ์และอุปกรณ์สำนักงานพร้อม มีเจ้าหน้าที่ทั้งผู้ช่วยของส.ส.และเจ้าหน้าที่สาขาพรรคทำงานอยู่ มีห้องประชุมขนาดใหญ่อยู่ด้านหน้าที่ทำการ พบแกนนำรวมทั้งสมาชิกพรรคแวะเวียนมาที่สาขาพรรค มีคณะกรรมการสาขาพรรคทั้งหมด 10 คน แต่สาขาพรรคแห่งนี้ไม่ได้ติดป้ายชื่อสาขาพรรคแต่ใช้เป็นป้ายชื่อ “พรรคภูมิใจไทย” และ “สำนักงานส.ส. ชะวาลัทธิ ชินธรรมมิตร” แทน

จากการสังเกตการณ์สำนักงานสาขาพรรคภูมิใจไทยลำดับที่ 4 จังหวัดบุรีรัมย์ในภาพรวมพบว่าสำนักงานเป็นตึกแถว 2 ชั้น 3 คูหาตั้งอยู่ติดถนนใหญ่ที่หน้าทางเข้าพบประตูเหล็กถูกล็อกกุญแจไว้และพบโครงป้ายไม้ที่ชั้น 2 เจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลว่า ปัจจุบันอาคารหลังนี้ที่ชั้นล่างใช้สำหรับเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวเปลือกส่วนชั้นบนเป็นที่พักของคณงานและเวลาที่กต.มาตรวจเยี่ยมก็จะพามาอยู่ที่ตึกหลังนี้ สำหรับที่ทำการประจำของสาขาพรรคจะอยู่ในบริเวณปืมน้ำมันศาลเทือกซ์ซึ่งเป็นของนักรการเมืองในพื้นที่ (ตระกูลทองศรี) เป็นอาคารชั้นเดียว ภายในมีวัสดุ ครุภัณฑ์และอุปกรณ์สำนักงานพร้อม มีเจ้าหน้าที่สาขาพรรค 1 คนและผู้ช่วยของส.ส. 1 คนทำงานอยู่ในนั้น มีคณะกรรมการสาขาพรรคทั้งหมด 9 คน มีสถานีวิทยุชุมชนตั้งอยู่ด้านหลังสำนักงาน สาขาพรรคแห่งนี้ไม่มีป้ายบอกชื่อสาขาพรรค พบโปสเตอร์ข้อความว่า “พรรคภูมิใจไทย ประชาชนิยม สังคมเป็นสุข ส.ส. เพิ่มพูน ทองศรี” ติดที่หน้าประตูทางเข้า

จากการสังเกตการณ์สำนักงานสาขาพรรคภูมิใจไทยลำดับที่ 5 จังหวัดตรังในภาพรวมมีดังนี้ สำนักงานตั้งอยู่ตรงข้ามกับ บขส.จังหวัดตรัง ลักษณะเป็นอาคารพาณิชย์ให้เช่า 3 ชั้น ที่ชั้น 2 เป็นห้องประชุมจนได้ประมาณ 30 คน ส่วนชั้น 1 เป็นที่ทำงาน ภายในสำนักงานพบภาพถ่ายการดำเนินกิจกรรมของสาขา มีโต๊ะและโซฟาปรับแขกแต่ไม่มีอุปกรณ์สำนักงาน อาทิเช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องพิมพ์ เครื่องแฟกซ์ มีคณะกรรมการสาขาพรรคทั้งหมด 8 คน ช่วงเวลาที่ไปไม่พบเจ้าหน้าที่ประธานสาขาให้ข้อมูลว่า “เจ้าหน้าที่มีคนเดียว เขาก็มาเป็นบางครั้งบางคราวสลับกันกับประธาน”

จากการสังเกตการณ์สำนักงานสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินลำดับที่ 12 จังหวัดตรังในภาพรวมพบว่าสำนักงานสาขาพรรคตั้งอยู่ด้านข้างของอาคาร 2 ชั้นในชุมชนทะเลธรรม พบป้ายชื่อสาขาพรรคแขวนอยู่ด้านหน้าสำนักงานสาขาพรรค ที่ทำงานอยู่ชั้นล่าง ภายในสำนักงานมีวัสดุ ครุภัณฑ์และอุปกรณ์สำนักงานพร้อมใช้งาน อาทิเช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องแฟกซ์ เครื่องพิมพ์ เป็นต้น พบแฟ้มเอกสาร หนังสือ ปฏิทิน กระดานขาว ตู้เก็บเอกสาร ฯลฯ มีเจ้าหน้าที่ประจำสาขา 2 คน มีคณะกรรมการสาขาพรรคทั้งหมด 8 คน สาขาพรรคเปิดทำงานทุกวัน

จากการสังเกตการณ์สำนักงานสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินลำดับที่ 10 เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานครในภาพรวมพบว่าสำนักงานสาขาพรรคเช่าอยู่ที่ชั้น 2 ของอาคารฟ้าอภัย (หลังใหม่) อยู่ใกล้กับสำนักงานพรรคเพื่อฟ้าดิน มีลักษณะเป็นห้องทำงานขนาดกลาง ไม่พบป้ายบอกชื่อสาขาพรรค ภายในห้องทำงานพบเจ้าหน้าที่ 1 คน มีวัสดุ ครุภัณฑ์และอุปกรณ์สำนักงานพร้อม มีรูปภาพของคณะกรรมการสาขาพรรคชุดปัจจุบันติดที่ผนัง ภายในสำนักงานสาขาพรรคมีข้อมูลมากมาย อาทิเช่น เอกสาร หนังสือ แฟ้มเอกสาร ตู้เหล็ก เป็นต้น มีคณะกรรมการสาขาพรรคทั้งหมด 9 คน สาขาพรรคเปิดทำงานทุกวัน

จากการสังเกตการณ์สำนักงานสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินลำดับที่ 3 จังหวัดนครราชสีมาในภาพรวมพบว่าสำนักงานตั้งอยู่ในชุมชนสีมาอโศก เป็นบ้านไม้ 2 ชั้นซึ่งผู้มีจิตศรัทธามาส่งให้ที่ทำงาน คือ ชั้น 1 ส่วนชั้น 2 เป็นที่พักของประธานสาขาพรรค ด้านหน้าสำนักงานมีโต๊ะและเก้าอี้หินอ่อน มีป้ายบอกชื่อสาขาพรรคติดที่หน้าประตูทางเข้า สำหรับภายในสำนักงาน มีวัสดุ ครุภัณฑ์และอุปกรณ์สำนักงานพร้อม อาทิเช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องพิมพ์ เป็นต้น มีป้ายบอกรายชื่อคณะกรรมการสาขาพรรคชุดปัจจุบันติดที่ผนัง มีคณะกรรมการสาขาพรรคทั้งหมด 9 คน มีเจ้าหน้าที่ประจำสาขาพรรค 2 คน สาขาพรรคเปิดทำงานทุกวัน

จากการสังเกตการณ์สำนักงานสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินลำดับที่ 5 อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ในภาพรวมพบว่าสำนักงานเป็นอาคารชั้นเดียวซึ่งแต่ก่อนเป็นสถานีวิทยุชุมชนอยู่ในชุมชนศาลือโสภ มีป้ายบอกชื่อสาขาพรรคตั้งอยู่ด้านหน้าสำนักงาน ภายในสำนักงานพบเก้าอี้หวายวางเรียงกันหลายตัว มีวัสดุ ครุภัณฑ์และอุปกรณ์สำนักงานพร้อม อาทิเช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องพิมพ์ เป็นต้น มีตู้เหล็กสำหรับใส่เอกสาร รูปภาพต่างๆ ปฏิทิน มีคณะกรรมการสาขาพรรคทั้งหมด 8 คน ในวันธรรมดาสำนักงานจะปิดเนื่องจากไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำ ทางสาขาพรรคหาเจ้าหน้าที่ยังไม่ได้

จากการสังเกตการณ์สำนักงานสาขาพรรคมาตุภูมิลำดับที่ 3 จังหวัดสมุทรปราการแห่งนี้ตั้งอยู่ในชุมชนตลาดเมืองใหม่คลองด่าน เป็นอาคารพาณิชย์ 3 ชั้นของสมาชิกพรรคซึ่งสาขามาขอเช่าโดยอยู่ท้ายซอย มีต้นตะขบขึ้นหน้าสำนักงานแต่ไม่มีป้ายบอกชื่อสาขาพรรค ที่ทำการ คือ บริเวณชั้น 1 ภายในสำนักงานไม่มีวัสดุ ครุภัณฑ์และอุปกรณ์สำนักงาน พบโต๊ะไม้ 1 ตัว มีหนังสือ

วางอยู่ มีม้านั่ง 1 ตัว ไม่พบเจ้าหน้าที่สาขาพรรคแต่พบเจ้าของบ้าน มีคณะกรรมการสาขาพรรคทั้งหมด 9 คน จากการสอบถามเจ้าของบ้านได้ข้อมูลว่าสาขาพรรคเปิดทำงานวันจันทร์ถึงวันศุกร์

จากการสังเกตการณ์สำนักงานสาขาพรรคมาตุภูมิลำดับที่ 4 จังหวัดลำพูนในภาพรวมพบว่าสำนักงานเป็นอาคารชั้นเดียวตั้งอยู่ในบริเวณบ้านพักของนายมัน พิช โนทัยซึ่งอยู่นอกตัวเมืองลำพูน มีป้ายบอกชื่อสาขาพรรคตั้งอยู่หน้าสำนักงานสาขาพรรค ภายในสำนักงานพบโต๊ะทำงานหลายตัวและเก้าอี้รับแขกรูปทรงแปลกตาแต่ไม่มีอุปกรณ์สำนักงาน ประธานสาขาให้ข้อมูลว่า “คอมพิวเตอร์เอาไปเก็บไว้ที่อื่นแล้วเพราะกลัวหายเนื่องจากไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำ” มีคณะกรรมการสาขาพรรคทั้งหมด 8 คน ในวันธรรมดา สำนักงานสาขาพรรคจะปิด โดยจะเปิดทำการเฉพาะในวันประชุมใหญ่สามัญประจำปีสาขาพรรคและวันที่กกต.มาตรวจเยี่ยมสาขาพรรค

จากการสังเกตการณ์สำนักงานสาขาพรรคมาตุภูมิลำดับที่ 1 จังหวัดสุรินทร์ในภาพรวมมีดังนี้ สำนักงานเป็นอาคารชั้นเดียวตั้งอยู่ด้านหลังบ้านพักของประธานสาขาพรรคในอำเภอกาบเชิง ไม่มีป้ายบอกชื่อสาขาพรรค ภายในสำนักงานพบวัสดุ ครุภัณฑ์และอุปกรณ์สำนักงานพร้อมใช้งาน มีโต๊ะรับแขก โต๊ะทำงาน ม้านั่ง โทรทัศน์ กระจกบานขาว ฯลฯ มีคณะกรรมการสาขาพรรคทั้งหมด 10 คน แต่ไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำสาขาพรรค

จากการสังเกตการณ์สำนักงานสาขาพรรคมาตุภูมิลำดับที่ 2 จังหวัดพัทลุงในภาพรวมพบว่าสำนักงานเป็นห้องแถวชั้นเดียวตั้งอยู่ติดถนนใหญ่ใกล้ห้างเทศโก้โลดส์ ป้ายที่ติดหน้าสำนักงานเป็นชื่อพรรคมาตุภูมิข้อความว่า “พรรคมาตุภูมิ MATUBHUM PARTY รักมาตุภูมิ เทิดทูนคุณธรรม” ภายในสำนักงานพบวัสดุ ครุภัณฑ์และอุปกรณ์สำนักงานพร้อม อาทิเช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องพิมพ์ เครื่องแฟกซ์ เป็นต้น มีโต๊ะรับแขกและเก้าอี้ไม้หลายตัว มีภาพถ่าย ปฏิทิน ใบสมัครสมาชิกพรรค ฯลฯ มีคณะกรรมการสาขาพรรคทั้งหมด 7 คน สาขาพรรคแห่งนี้ใช้กรรมการสาขาพรรคหมุนเวียนกันมาทำงาน โดยจะเปิดทำงานทุกวัน เสียค่าเช่าเป็นรายเดือน

ที่มาของค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานทางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทย

จากการสัมภาษณ์ประธานและกรรมการสาขาพรรคต่างๆเกี่ยวกับที่มาของค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานทางการเมืองของสาขาพรรคจากกลุ่มตัวอย่างพบว่าในส่วนสาขาพรรคประชาธิปไตยมีประเด็นสำคัญ คือ ส่วนใหญ่ได้มาจากพรรคสำนักงานใหญ่ซึ่งได้รับการจัดสรรจากกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมืองซึ่งเงินที่ได้รับไม่เพียงพอทำให้ประธานสาขาหรือกรรมการสาขาพรรคต้องออกค่าใช้จ่ายเอง มีบางคนที่เป็นประธานสาขาพรรคประชาธิปไตยก็ได้ให้ข้อมูลว่าสาขาพรรคได้จัดกิจกรรมเองเพื่อหารายได้เข้าสาขา ส่วนสาขาพรรคภูมิใจไทยพบว่าส่วนใหญ่ได้รับการจัดสรรจากพรรคสำนักงานใหญ่ซึ่งไม่เพียงพอต่อการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง มีบางคนที่เป็นประธานสาขาพรรคภูมิใจไทยก็ได้ให้ข้อมูลว่าไม่ได้รับเลยเพราะ “ไม่มี ส.ส.” ในพื้นที่เป็น

ประเด็นสำคัญ สำหรับสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินมีประเด็นสำคัญ คือ ได้มาจาก “เงินกองกลาง” ของชุมชน ส่วนสาขาพรรคมาตุภูมิพบว่ามาจากพรรคสำนักงานใหญ่แต่เป็นเงินจำนวนน้อย มีบางคนก็ให้ข้อมูลว่าส่วนมากจะเป็นเงินส่วนตัวที่เป็น “การลงขัน” กันเองเพราะเงินที่ได้รับจากพรรคใหญ่ไม่เพียงพอ แต่มีบางคนที่เป็นประธานสาขาพรรคมาตุภูมิก็ให้ข้อมูลว่าสิ่งที่ทำเพื่อ “หล่อเลี้ยงสาขา” ไว้ เช่น การประชุมใหญ่สามัญประจำปีสาขาพรรค พรรคจะจ่ายให้ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอดังต่อไปนี้

“ได้มาจากกองทุนสนับสนุนพรรคการเมือง เขาจะจัดสรรให้เรา แต่เป็นเงินของกกด. แต่เงินจะเข้าไตรมาสละครั้ง สามเดือนนะ มาครั้งหนึ่ง 24,000 บาท” (สัมภาษณ์ ไพญูลย์ เหลืองวิเศษ 16 กรกฎาคม 2555)

“พรรคสำนักงานใหญ่เขาสนับสนุน ช่วยนิดๆ เขาช่วย ค่าสถานที่ ค่าคนงานนิดหน่อย 4,000 บาทต่อเดือนและหาจากสมาชิกพรรคที่มีความศรัทธาและสนับสนุน” (สัมภาษณ์ บุญเกิด อารีย์สันติชัย 27 สิงหาคม 2555)

“สาขาได้รับเงินจากพรรคใหญ่ซึ่งจัดสรรมาจากกกด.เพียงแห่งเดียวและจัดหาทุนเอง โดยจัดโต๊ะจีนกินเลี้ยงเพื่อระดมทุนเข้าสาขาพรรค...” (สัมภาษณ์ สาธิต ไวยโกภี 2 กรกฎาคม 2555)

“ก็ได้จากพรรคสำนักงานใหญ่ภูมิภาคไทยที่กรุงเทพฯจัดสรรงบประมาณมาให้” (สัมภาษณ์ เชิดพงษ์ ดอกประโคน 13 กรกฎาคม 2555)

“ไม่พอ (หัวเราะ) ถึงบอกอยากจะปรับปรุงไง ถ้าคุณมีโอกาไปพูดไปคุยให้เขาได้ยิน คือ ไม่พอ...มันไม่พอมันก็ไม่รู้จะทำยังไง ก็ที่ผ่านมาเงินของตัวเองทั้งนั้น...คือ ผมประธานสาขาพรรคต้องออกตลอดครั้งละ 2 หมื่น 3 หมื่นอยู่เรื่อย ออกไปก่อน บางครั้งก็ได้คืนมา บางครั้งก็ไม่ได้คืนมา ส่วนมากไม่ค่อยได้คืนครับ คือ กลายเป็นว่ามาอยู่ตรงนี้มันต้องเป็นคนเสียสละ ต้องไม่เสียดาย (หัวเราะ) ไม่จู้จี้ ทำไม่ได้...” (สัมภาษณ์ มานิตย์ คุ้มบุตร 7 กรกฎาคม 2555)

“ไม่ใช่งบจำกัด ไม่มีให้ ไม่มีให้เลย...ถ้าไม่มีส.ส.เขาก็ไม่ให้ พอไม่ให้ เราก็ทำอะไรไม่ได้ ปล่อยทิ้งไว้เลย” (สัมภาษณ์ ศักดา จริงจิตร 21 มิถุนายน 2555)

“เงินกองกลางได้มาจากสมาชิกในชุมชนนี้แหละ...” (สัมภาษณ์ เสรี ทองพันธุ์ 19 มิถุนายน 2555)

“แหล่งที่ได้มาจากชุมชนเป็นหลัก ก็คือ เราสนับสนุนกันเองโดยสมาชิก สมาชิกนี้จะส่งผ่านเข้ามาทางชุมชน...” (สัมภาษณ์ แรงผา จำปี 4 พฤษภาคม 2555)

“ก็ส่วนมากครับจะเป็นเงินส่วนตัว คือ เงินสนับสนุนทางพรรคการเมืองก็มันเล็กน้อย ช่วยในอุปกรณ์หาเสียงทุกอย่าง ทางพรรคเป็นคนจัดมาให้แต่ในเรื่องเงินทุนเล็กๆน้อยๆเกี่ยวกับ

น้ำมัน ค่ากินค่าอยู่นี้ ตัวผู้สมัคร เป็นการรวบรวมลงขันกันตามประสาบ้านเราละนะ คือ ช่วยกันเองครับผม...” (สัมภาษณ์ พิสิฐ จงเจตน์ 20 มิถุนายน 2555)

“...คือ มันไม่ต้องไปจ่ายอะไรเพราะเราไม่ได้ทำมวลชนก็ไม่ต้องไปจ่ายอะไรใช่ไหม... ประชุมสามัญ พรรคส่งมา สิ่งที่ทำเพื่อหล่อเลี้ยงสาขาไว้เนี่ยพรรคจะจ่าย...” (สัมภาษณ์ ศุภกาญจนะ หิรัญญะเวช 18 กรกฎาคม 2555)

ตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรคในการก่อตั้งและการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

3.1 ปัญหา อุปสรรคในการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

จากการสัมภาษณ์ผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรค ประธานและกรรมการสาขาพรรครวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับสาขาพรรคต่างๆถึงปัญหา อุปสรรคในการก่อตั้งสาขาพรรคจากกลุ่มตัวอย่างพบว่าใน ส่วนสาขาพรรคประชาธิปไตยพบว่าประสบปัญหาเรื่องไม่มีเงินทุนที่จะใช้จ่าย การไม่ได้รับความสนับสนุนจากพรรคใหญ่และความยากในการหาสมาชิกหรือหาคนที่พร้อมจะร่วมงานทางการเมืองกับสาขาพรรคเป็นประเด็นสำคัญ ส่วนสาขาพรรคภูมิใจไทยมีประเด็นสำคัญ คือ ปัญหาเรื่ององค์ประชุมไม่ครบ และปัญหาเรื่องเงินทุนไม่เพียงพอ สำหรับสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินมีประเด็นสำคัญ คือ ปัญหาในเรื่องการทำความเข้าใจกับสมาชิกที่ยังไม่เห็นด้วยหรือยังไม่มี ความชัดเจนในการก่อตั้งสาขาพรรค ปัญหาเรื่องการขาดประสบการณ์ในการโน้มน้าวใจหรืออธิบายให้ประชาชนเข้าใจพรรคและหาสมาชิกหายากเพราะต้องมีคุณสมบัติตามที่พรรคกำหนด สำหรับสาขาพรรคมาตุภูมิมีประเด็นสำคัญ คือ คนในพื้นที่ยังไม่รู้จักชื่อพรรคเนื่องจากเป็นพรรคใหม่ ในส่วนของกต.พบว่า กต.บางคนให้ข้อมูลว่าเกิดจากกรรมการบริหารพรรคไม่ได้ทำงานเป็นทีม พรรคขาดแคลนเงินทุน หลักฐานที่จำเป็นของกรรมการสาขาพรรคยังไม่พร้อมและพรรคสำนักงานใหญ่ให้ความสนับสนุนการก่อตั้งสาขาพรรคค่อนข้างน้อยเป็นประเด็นสำคัญ ส่วนผู้อำนวยการสำนักกิจการพรรคการเมืองและการออกเสียงประชามติ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งก็ให้ข้อมูลว่าปัญหา คือ กฎหมายกำหนดให้สาขาพรรคต้องดำเนินการต่างๆแต่สาขาพรรคมีขีดความสามารถยังไม่พอ ประชาชนสนใจพรรคการเมืองน้อยและการได้รับเงินสนับสนุนจากพรรคสำนักงานใหญ่น้อยเป็นประเด็นสำคัญ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอดังต่อไปนี้

“...เราไม่มีเงินทุนที่จะใช้จ่าย เราไม่มีเลยแล้วทางพรรคเขาไม่ได้ให้ พรรคประชาธิปัตย์ เขาไม่มีเงินมาก เขาไม่ได้ให้เงินก้อนมาสักเท่านี้เท่านี้ที่จะจัดตั้งสาขาพรรค เขาไม่ได้ให้สนับสนุน มา...” (สัมภาษณ์ สว่าง ทิพย์ขวัญ 27 สิงหาคม 2555)

“...ก็ยากเหมือนกัน ต้องใช้เวลา ท่านส.ส. ให้ผมใช้เวลากว่าจะสำเร็จตก 3-4 เดือน...ต้องหาคนที่เขาพร้อม หาคนที่ชอบ” (สัมภาษณ์ สว่าง ทิพย์ขวัญ 27 สิงหาคม 2555)

“ปัญหาอย่างหนึ่ง ก็คือ เรื่องของการที่จะมีการจัดประชุมใหญ่ การประชุมสาขาพรรคมันก็ต้องมีข้อกำหนดในเรื่องขององค์ประชุมซึ่งเรามีปัญหา คือ สมาชิกส่วนใหญ่ต้องทำมาหากินนะ ก็ เป็นชาวบ้านๆอยู่ใช้ไหม การมาประชุมนี้ บางทีก็ต้องไปเชื่อเชิญกันแบบเอาจริงเอาจังเพื่อให้ครบ องค์ประชุม” (สัมภาษณ์ ศุภชัย ใจสมุทร 23 กรกฎาคม 2555)

“...การจัดตั้งสาขาพรรคเนี่ยเราก็ต้อง อาจจะต้องใช้เงินทุนบางส่วนซึ่งแต่ว่ามันก็มีเงินทุน ซึ่งเป็นเงินสนับสนุนจากกต.ในการที่จะให้มาตามกฎหมายในเรื่องบางส่วน แต่แน่นอนละมันไม่เพียงพอ...ไม่พออยู่แล้วซึ่งก็ต้องควักเอง...” (สัมภาษณ์ ศุภชัย ใจสมุทร 23 กรกฎาคม 2555)

“...คือ เป็นปัญหาการทำความเข้าใจกับคนที่เขาไม่เห็นด้วยหรือว่ายังไม่ชัดเจนล่ะว่าทำไมจึงตั้งสาขาพรรค ทำไมจึงตั้งพรรค ไม่ยุ่งเกี่ยวได้ไหมอะไรอย่างนี้ล่ะ...” (สัมภาษณ์ ลัดดา ปิยะวงศ์รุ่งเรือง 8 พฤษภาคม 2555)

“...ที่หนักใจในความสามารถของเรา คือ ไม่มีประสบการณ์มาก่อน จะอธิบายประชาชน จะพูดคุยโน้มน้าวให้เขาเข้าใจได้ยังไง อย่างไร ก็ต้องใช้ความสามารถสูงมาก (หัวเราะ) หาสมาชิกยากเพราะต้องมีคุณสมบัติตามที่ข้อบังคับพรรคกำหนด ก็คือ ต้องไม่กินเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ต้องไม่มี อบายมุข เพราะฉะนั้น มันจึงยาก ใจอะ แล้วก็ต้องรับสมาชิกก็ต้องสัมภาษณ์นะรับว่าต้องรู้จัก ต้อง เข้าใจ ต้องเป็นอย่างนี้ๆจริงไม่ใช่โกหกกันอะไรอย่างนี้นะอะ” (สัมภาษณ์ จำนงค์ สัจจวรรณ 5 กรกฎาคม 2555)

“...อาจจะมิในเรื่องของคนไม่รู้จักชื่อพรรค คือ ชื่อเสียงของพรรคเพราะพรรคมาตุภูมิเพิ่ง จดทะเบียนตั้งมาเมื่อปี 2551 เพราะว่าเป็นพรรคใหม่ คนยังไม่รู้จัก มาตุภูมิ คือ ใคร คือ อะไร เราต้อง ไปอธิบายว่าพรรคมาตุภูมิ คือ อะไร มีนโยบายอะไร...” (สัมภาษณ์ ขจร แสงสุรินทร์ 20 มิถุนายน 2555)

“เพราะ 1) กรรมการบริหารพรรคไม่ได้ทำงานเป็นทีมจึงขาดทีมงานสนับสนุน ภาระงาน ส่วนใหญ่ตกอยู่ที่หัวหน้าพรรค 2) เงินทุน พรรคการเมืองต่างๆ โดยเฉพาะพรรคขนาดเล็กขาดแคลน เงินทุนหรืองบประมาณเนื่องจากการจัดตั้งสาขาพรรคในแต่ละแห่งต้องใช้เงินทุนหรืองบประมาณ ค่อนข้างมาก 3) หลักฐานที่ต้องแจ้งต่อนายทะเบียนเวลาจัดตั้งสาขาของกรรมการสาขาไม่พร้อม

กรรมการสาขาบางคนไม่ยอมให้ข้อมูลแก่นายทะเบียน 4) พรรคการเมืองสำนักงานใหญ่ให้ความสนับสนุนการจัดตั้งสาขาพรรคค่อนข้างน้อย” (สัมภาษณ์ โชคดี คิวเบ้น 12 เมษายน 2555)

“...1) ปัญหา ก็คือว่า กฎหมายกำหนดให้...สาขาต้องจัดทำบัญชี จัดประชุมใหญ่ การเปลี่ยนแปลงกรรมการบริหารต้องรายงาน ซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้ทำให้พรรคต้องปฏิบัติตามกฎของ กกต ไทย ปรับหรืออาญา ถ้าไม่ทำก็มีความผิด...ต้องยอมรับว่าสาขาพรรคการเมืองจิตความสามารถยังไม่ค่อยพอเพราะการตั้งขึ้นมาหรือเงื่อนไขของการตั้ง คือ ให้มีไว้ให้ครบตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น...ซึ่งทำให้สาขาพรรคมีปัญหาเยอะ ก็คือ...เหล่านี้เขาก็เลยไม่อยากตั้งสาขา ปรากฏว่าพรรคใหญ่ๆหลายพรรคเขาก็ไม่ได้ใช้วิธีตั้งสาขาพรรค เขาตั้งเพียง 4-5 สาขาพอเท่านั้นแหละ ต่อไปเขาจะตั้งเป็นศูนย์ประสานงานซึ่งมันไม่ได้อยู่ในกฎหมายก็เหมือนเท่ากับว่าเลี่ยงกฎหมายนั้นแหละ...อีกอย่างหนึ่งการจัดตั้งสาขาพรรคก็มีค่าใช้จ่ายด้วย เช่น ค่าเช่าสถานที่ ค่าพนักงาน เหล่านี้เป็นค่าใช้จ่ายทั้งหมด 2) ความสนใจของประชาชน คือ ประชาชนสนใจเกี่ยวกับพรรคการเมืองค่อนข้างน้อยทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย 3) สาขาได้รับเงินสนับสนุนหรืองบประมาณจากพรรค สำนักงานใหญ่ไม่เพียงพอต่อการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง...” (สัมภาษณ์ เบญจพล อุดมสุวรรณ 10 เมษายน 2555)

3.2 ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทย ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

3.2.1 ปัญหา อุปสรรคในการรับและสรรหาบุคคลเข้าเป็นสมาชิกพรรค

จากการสัมภาษณ์ผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรค ประธานและกรรมการสาขา พรรครวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับสาขาพรรคต่างๆเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคในการรับและสรรหาบุคคลเข้าเป็นสมาชิกพรรคจากกลุ่มตัวอย่างพบว่าในส่วนสาขาพรรคประชาธิปไตยมีประเด็นสำคัญ คือ นโยบายพรรคไม่เป็นที่นิยมชมชอบของประชาชนจึงทำให้หาสมาชิกยากและการเป็นสมาชิกพรรคซ้ำซ้อนกับพรรคการเมืองอื่นเนื่องจากประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจ ส่วนสาขาพรรคภูมิใจไทย พบว่าการเป็นสมาชิกพรรคซ้ำซ้อนกับพรรคการเมืองอื่น ขั้นตอนในการลาออกจากสมาชิกพรรคของพรรคการเมืองอื่นนั้นยุ่งยากและไม่มีเงินทุนในการดำเนินการขยายฐานสมาชิกเป็นประเด็นสำคัญ สำหรับสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินมีประเด็นสำคัญ คือ สมาชิกนั้นหายากเนื่องจากต้องเป็นไปตามข้อบังคับพรรคและบุคลากรที่จะช่วยงานในการรับและหาสมาชิกก็มีจำกัด ส่วนสาขาพรรคมาตุภูมิ มีประเด็นสำคัญ คือ ประสบปัญหา อุปสรรคตรงที่ประชาชนซึ่งเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นอยู่แต่ต้องการสมัครเป็นสมาชิกของพรรคมาตุภูมิอีก ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอ ดังต่อไปนี้

“...นโยบายพรรคเราไม่ใช่ประชานิยมจึงลำบากในการหาสมาชิกพรรค ประชาชนนี้ยาก ต้องไปหาเอง” (สัมภาษณ์ ไพบุลย์ เหลืองวิเศษ 16 กรกฎาคม 2555)

“...ประชาชน...เขายังขาดความรู้ที่แท้จริงว่าอะไร คือ อะไร สมัครไป บางคนสมัคร ก็คือ สมัคร แต่ไม่รู้ว่าจะไร เป็นยังไง แล้วข้อที่ 2 ก็คือ สมัครทั้งฝ่ายนี้ฝ่ายนั้นไม่รู้ฝ่ายไหนสมัครหมด” (สัมภาษณ์ บุญเกิด อารีย์สันติชัย 27 สิงหาคม 2555)

“ก็ประสบปัญหาเนื่องจากว่าคนที่มาสมัครบางทีเนี่ยขาดความเข้าใจโดยเป็นสมาชิกพรรคอื่นแล้ว บางทีก็อยากมาเป็น เขาก็จะสมัครมาซ้ำซ้อน ซึ่งเราก็ต้องเกิดปัญหาในการที่จะต้องคัดกรองเพราะพรรคเราเป็นพรรคเกิดใหม่ เราจะไปชนกับพรรคอื่นที่เขาเป็นสมาชิกอยู่แล้ว...” (สัมภาษณ์ นิยา คงพิบูลย์ 10 กรกฎาคม 2555)

“...ปัญหาที่อาจจะจะมี ก็คือ เรื่องของการหาสมาชิก ก็คือ เนื่องจากตามกฎหมายพรรคการเมืองเนี่ย...กระบวน ขั้นตอนมันยุ่งยากในการได้เป็นสมาชิกพรรคการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ก็คือ กรณีที่ผู้สมัครเป็นสมาชิกนี้เป็นสมาชิกพรรคการเมืองอื่นอยู่เนี่ย พอในที่สุดแล้ว เขากรอกแบบฟอร์ม รูปถ่าย พิมพ์ลายนิ้วมือ เอกสารมาพร้อมแล้วเนี่ย พอเข้าสู่กระบวนการในการคีย์ข้อมูลในการเป็นสมาชิกเนี่ย เมื่อมีข้อมูลปรากฏอยู่ในฐานข้อมูลของกกต.ว่าบุคคลคนนั้นเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นอยู่ในขณะนั้น ปรากฏว่าไอ้วิธีการสมัครซึ่งเขาใช้ระบบคอมพิวเตอร์เนี่ยมันก็ไม่รับ ในที่สุดมันต้องมีขั้นตอนว่าต้องไปลาออกจากสมาชิกพรรคการเมืองนั้นอยู่เสียก่อนแล้วได้รับอนุมัติซึ่งกระบวนการมันยุ่งยาก...นั่นแหละอุปสรรค” (สัมภาษณ์ ศุภชัย ใจสมุทร 23 กรกฎาคม 2555)

“ก็คือ ที่จริงแล้วเนี่ยเราอยากทำมากๆเพื่อต้องการจะขยายสมาชิกให้มากขึ้นแต่ว่ามันขยายไม่ได้เพราะมันจำกัดตรงที่ว่ามันไม่มีตังค์ ค่าใช้จ่าย...” (สัมภาษณ์ ศักดา จริงจิตร 21 มิถุนายน 2555)

“การหาสมาชิกไม่ใช่ง่าย คุณสมบัติของสมาชิก ก็คือ ต้องไม่กินเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ต้องไม่มีอบายมุขตามข้อบังคับพรรคเลย เพราะฉะนั้น มันจึงยากไงละ แล้วรับสมาชิกก็ต้องสัมภาษณ์นะครับว่าต้องรู้จัก ต้องเข้าถึง ต้องเป็นอย่างนี้จริงๆไม่ใช่โกหกกันอะไรอย่างนี้นะฮะ” (สัมภาษณ์ จ่านงค์ สัจจวรรณ์ 5 กรกฎาคม 2555)

“ก็ปัญหาก็เรื่องบุคลากรนะครับ บุคลากรของสาขามีจำกัด (หัวเราะ) เพราะว่าเราไม่ได้จ้างแต่อาศัยผู้ที่มาปฏิบัติธรรม เสียสละได้ก็จะมาช่วยงาน...” (สัมภาษณ์ แรงผา จำปี 4 พฤษภาคม 2555)

“อ้อตรงนี้ก็คงไม่มีปัญหาหรอกครับ อาจจะมีก็นิดหน่อยในเรื่องการเป็นสมาชิกของพรรคอื่นไม่ว่าจะเป็นพรรค ก พรรค ข พรรคใหญ่ๆก็แล้วแต่ ถ้าสมาชิกคนนั้นเป็นพรรคใด

พรรคหนึ่ง ของเราไม่สามารถรับเพิ่มได้ คือ ปัญหาชนิดน้อยตรงนี้ก็จะมีแต่ว่าเป็นการแก้ไขได้ ให้ท่านผู้ที่จะมาเป็นสมาชิกของพรรคมาตุภูมิไปลาออกจากพรรคนั้น” (สัมภาษณ์ พิสิฐ จงเจตน์ 20 มิถุนายน 2555)

3.2.2 ปัญหาอุปสรรคในการให้ความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไป

จากการสัมภาษณ์ผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรค ประชาชนและกรรมการสาขาพรรค รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับสาขาพรรคต่างๆเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคในการให้ความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไปจากกลุ่มตัวอย่างพบว่าในส่วนสาขาพรรคประชาธิปไตยมีประเด็นสำคัญ คือ สมาชิกไม่ค่อยมีเวลาเข้าร่วมอบรม บางคนที่เป็นประธานสาขาพรรคประชาธิปไตยก็ให้ข้อมูลว่ายังไม่ประทับใจกับปัญหานี้เนื่องจากทางสาขามีวิทยากรพร้อม ส่วนสาขาพรรคภูมิใจไทยมีประเด็นสำคัญ คือ สาขาพรรค “ไม่มีงบประมาณ” จึงไม่ได้ดำเนินการตามบทบาทนี้ สำหรับสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินพบว่า การให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชนทำได้ในวงแคบ ประชาชนมาร่วมน้อยเพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายมาเองและกฎหมายจำกัดสิทธิการใช้สื่อของพรรคการเมืองเป็นประเด็นสำคัญ ส่วนสาขาพรรคมาตุภูมิมีประเด็นสำคัญ คือ ไม่ประทับใจกับปัญหาอุปสรรคใดๆในการดำเนินการตามบทบาทนี้เนื่องจากความเป็นพรรคเล็ก การดูแลจะทั่วถึงมากกว่าพรรคใหญ่ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอดังต่อไปนี้

“คือ เวลาของสมาชิกเนี่ย เวลาของสมาชิกที่จะเข้าร่วมอบรมสัมมนานี้มันมีไม่มาก คือ สมาชิกไม่ค่อยมีเวลา มีไม่มาก ถ้าเราจัดแบบเป็นวันเป็นคืนอะไรอย่างนี้ โอกาสที่สมาชิกเข้าร่วมมีน้อยมาก...” (สัมภาษณ์ บุญเกิด อารีย์สันติชัย 27 สิงหาคม 2555)

“...ก็ยังไม่มีปัญหาอะไร เรามีวิทยากรอย่างน้อย 1 คนประจำ คือ ส.ส.อยู่แล้ว อย่างน้อยวิทยากร คือ ส.ส. มีพร้อมอยู่แล้ว 1 คน ผมเองกับเลขาเราก็อบรมได้ อาจจะไม่มีความรู้ละเอียดมากนักทางการเมืองแต่ว่าในระดับเบสิก ระดับพื้นฐานนี้ถือว่าก็พอใช้ได้ครับ...” (สัมภาษณ์ พรศักดิ์ จริงจิตร 22 มิถุนายน 2555)

“จะคุยให้ฟังในภาพรวมอย่างเดียวที่ลูกถามมาทั้งหมด จะคุยให้ลูกฟังในภาพรวม คือ สาขาพรรคก็มีหน้าที่แต่ถามว่าเราได้ทำไหม ไม่ได้ทำ เช่น ให้ความรู้เกี่ยวกับการเมือง เราก็ไม่ได้ทำ ก็เราไม่มีงบ ทีนี้ มันก็เลยไม่ได้ทำ...” (สัมภาษณ์ ศักดา จริงจิตร 21 มิถุนายน 2555)

“ปัญหา ก็คือ การให้ความรู้ความเข้าใจและความร่วมมือจากประชาชนทำได้ในวงแคบ คือ การอบรมแกนนำในพื้นที่ ประชาชนเข้ามาได้น้อย เขาต้องเสียค่าใช้จ่ายหรือค่าเดินทางมาเอง” (สัมภาษณ์ แรงผา จำปี 4 พฤษภาคม 2555)

“...กฎหมายเกี่ยวกับการใช้สื่อมันจำกัดสิทธิการใช้สื่อ ไม่น่าจะจำกัดสิทธิการใช้สื่อของพรรคการเมือง คือ ถ้าพรรคไหนมีทุนหรือมีสื่อที่จะใช้ได้น่าที่จะเป็นช่องทางให้เขาใช้ได้ อย่างเต็มที่...สื่อก็เป็นกระบอกเสียงที่เราจะต้องป่าวประกาศจะได้มวลสมาชิกมาก พรรคจะได้เข้มแข็ง นี่สื่อก็ป้องกันไว้...” (สัมภาษณ์ สิบเอกกมล พรหมมาก 17 กรกฎาคม 2555)

“ปัญหาไม่มี เราพรรคเล็ก การดูแลจะทั่วถึงมากกว่าพรรคใหญ่ คือ ปัญหาเล็กๆน้อยๆมันไม่มี มันไม่ค่อยมีครับผม” (สัมภาษณ์ พิสิฐ จงเจตน์ 20 มิถุนายน 2555)

3.2.3 ปัญหา อุปสรรคในการเป็นตัวเชื่อมระหว่างพรรคกับสมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไป

จากการสัมภาษณ์ผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรค ประชาชนและกรรมการสาขาพรรค รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับสาขาพรรคต่างๆเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคในการเป็นตัวเชื่อมระหว่างพรรคกับสมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไปจากกลุ่มตัวอย่างพบว่าในส่วนสาขาพรรคประชาธิปัตย์มีประเด็นสำคัญ คือ สาขาไม่มีงบประมาณในการดำเนินงาน ส่วนสาขาพรรคภูมิใจไทยพบว่าไม่ประสบปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการตามบทบาทนี้เนื่องจากการประสานงานกับพรรคใหญ่ลงตัวและทางสาขาพรรคเองก็มีความพยายามในการแก้ปัญหาอย่างเต็มที่ สำหรับสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินพบว่าไม่ประสบปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการตามบทบาทนี้เนื่องจากทางสาขามีกิจกรรมร่วมกับพรรคใหญ่และมีการประสานงานกันตลอด ส่วนสาขาพรรคมาตุภูมิพบว่าไม่ประสบปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการตามบทบาทนี้เนื่องจากทางสาขามีการติดต่อกับพรรคใหญ่มาโดยตลอดและทางพรรคก็ให้คำแนะนำ ให้ความสนับสนุน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอดังต่อไปนี้

“ปัญหาอย่างหลักๆ เราไม่มีงบประมาณ ถ้ามีงบประมาณใช้ใหม่ เราอาจจะทำแผ่นพับ ทำเอกสารหรือว่าการออกไปประชุมสัญจร สัญจรในตำบล พื้นที่ต่างๆ เพื่อที่ว่าสาขาพรรคจะได้เข้าถึงพื้นที่ที่จะได้บริการในแต่ละจุดอย่างทั่วถึง” (สัมภาษณ์ พรศักดิ์ จรรย์จิตร 22 มิถุนายน 2555)

“ไม่น่ามีนะเพราะเท่าที่ประสานไม่ว่าจะเป็นสมาชิกพรรคก็ดี กรรมการสาขาพรรคก็ดีแล้วทางพรรคสำนักงานใหญ่ก็ดีก็ลงตัวโทรประสานงานกัน...ก็ประสานกันดีไม่มีปัญหา” (สัมภาษณ์ เชิดพงษ์ ดอกประโคน 13 กรกฎาคม 2555)

“ไม่ประสบปัญหาแก้ปัญหาได้ สามารถทำได้ พยายามเต็มที่” (สัมภาษณ์ นิยา คงพิบูลย์ 10 กรกฎาคม 2555)

“กับพรรคสำนักงานใหญ่ ไม่มีปัญหาหรอกเพราะว่าเรามีกิจกรรมทางศาสนาด้วยกันกับมีงานประเพณีของชาวโศกก็หลายครั้ง...เพราะฉะนั้น พวกเราก็ไปร่วมกันอยู่ตลอด” (สัมภาษณ์ สิบเอกกมล พรหมมาก 17 กรกฎาคม 2555)

“ไม่มีปัญหาเพราะสาขาพรรคมีการติดต่อมาโดยตลอด ก็ต่อเนื่อง ติดต่อทางโทรศัพท์ ทางจดหมาย ติดต่อด้วยตนเอง...เราอยู่ตามประสาของเราไม่ได้ เรามีพรรคใหญ่ เรามีอะไร เราก็ต้องรายงานพรรคใหญ่...ถ้าสมาชิกเขาอยากให้เราช่วย เขาก็มาหาเรา อันไหนช่วยได้ก็ช่วย อันไหนเกินกำลังก็ส่งให้พรรคใหญ่” (สัมภาษณ์ ขจร แสงสุรินทร์ 20 มิถุนายน 2555)

“ไม่มีปัญหาอะ เพราะพรรคให้คำแนะนำให้ความสนับสนุนเป็นอย่างดี” (สัมภาษณ์ นงค์นุช แซ่ลี 6 กรกฎาคม 2555)

3.2.4 ปัญหา อุปสรรคในการรับฟังปัญหา ความเดือดร้อนจากสมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไป

จากการสัมภาษณ์ผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรค ประธานและกรรมการสาขาพรรค รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับสาขาพรรคต่างๆเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคในการรับฟังปัญหา ความเดือดร้อนจากสมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไปจากกลุ่มตัวอย่างพบว่าในส่วนสาขาพรรคประชาธิปไตยพบว่าความล่าช้าในการดำเนินการแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนของประชาชนจึงทำให้ประชาชนไม่เข้าใจ เกิด “ความรู้สึกไม่ทันใจ” เป็นประเด็นสำคัญ ส่วนสาขาพรรคภูมิใจไทยมีประเด็นสำคัญ คือ ทางสาขาพรรคไม่สามารถให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนได้เพราะสาขาไม่มีงบประมาณ ไม่มีรายได้ที่จะดำเนินงาน สำหรับสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินพบว่าไม่ประสบปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการตามบทบาทนี้เนื่องจากทางสาขาได้ช่วยแก้ไขและประสานงานให้ทุกครั้งที่มีประชาชนแจ้งเข้ามา ส่วนสาขาพรรคมาตุภูมิพบว่าบางคนที่เป็สมาชิกพรรคมาตุภูมิให้ข้อมูลว่าไม่ประสบปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการตามบทบาทนี้เพราะว่าปีหนึ่ง สาขาพรรคจะมีการรับฟังปัญหา ความเดือดร้อนจากสมาชิกพรรคในวันประชุมใหญ่สามัญประจำปีและบางคนที่เป็ประธานสาขาพรรคมาตุภูมิก็ให้ข้อมูลว่าไม่ประสบปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการตามบทบาทนี้เนื่องจากทางสาขาจะเข้าไปช่วยสมาชิกทุกคนที่ประสบปัญหาทุกอย่างโดยไม่ทอดทิ้ง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอดังต่อไปนี้

“...ระยะเวลาที่ประชาชนต้องการนะเร็ว คือ บอกเขายากได้เย็นแต่ว่าบางอย่างมันทำได้ บางอย่างต้องใช้เวลา บางอย่างเราต้องทำงานกับเขต เขตเขามีคนอยู่แค่นี้ คนงานหยิบมือเดียว แต่ว่าปัญหา โอ้โฮ มันกองมหาศาล ก็ค่อยๆแก้ไป บางอย่างเขตต้องรองบประมาณหน่วยเหนือลงมา มันก็ต้องมีการประสานลงมาเรื่อยๆ ตรงนี้มันทำให้ระยะเวลาที่ประชาชนต้องการเนี่ยมันไม่ทันใจ ตามภาษาชาวบ้านไม่ทันใจแจ้งมานานแล้วไม่เห็นทำอะไรเลยอันนี้ คือ ปัญหาของเรา...” (สัมภาษณ์ บุญเกิด อารีย์สันติชัย 27 สิงหาคม 2555)

“จะคุยให้ฟังในภาพรวมอย่างเดียวกันที่ลูกถามมาทั้งหมด จะคุยให้ลูกฟังในภาพรวมคือ สาขาพรรคก็มีหน้าที่แต่ถามว่าเราได้ทำไหม ไม่ได้ทำ เช่น...ก็ข้อ 2 เรื่องเกี่ยวกับว่าสมาชิกหรือ

ประชาชนมาติดต่อในปัญหาความเดือดร้อนก็มีแต่เราก็ช่วยเหลือเขาอะไรไม่ได้ ก็เราไม่มีบ...ไม่มีรายได้อะไรสักอย่าง” (สัมภาษณ์ ศักดา จริงจิตร 21 มิถุนายน 2555)

“ก็ไม่มี เราช่วยได้ก็ช่วย ประสานได้ก็จะประสานให้ ช่วยได้ก็ช่วย เราทำเต็มที่” (สัมภาษณ์ ลัดดา ปิยะวงศ์รุ่งเรือง 8 พฤษภาคม 2555)

“ไม่มีปัญหาอะไร ไม่มีอะไร ไม่มีเลยคิดว่าเพราะว่าพรรคจะมี ปีหนึ่งเขาจะไปเนี่ย ที่ประชุมนี้แหละ เวลาใครเดือดร้อนอะไรก็ชี้แจงไปเลยเพราะว่าวันนั้นจะมีรองหัวหน้าพรรคอะไรอย่างงี้มาชี้แจง...” (สัมภาษณ์ อำนวย เกษมสานต์ธีรกุล 10 พฤษภาคม 2555)

“ก็ที่ผ่านมาไม่มีอุปสรรค...อย่างที่ผมบอก ผมเป็นทนายความ ผมจะชี้แจง สมาชิกคนไหนมีปัญหา ผมก็วิ่งเข้าไปช่วย แม้กระทั่งปัญหาส่วนตัว ปัญหาความคิดส่วนตัว อย่างน้อยเขาเป็นสมาชิกเรา เราก็ต้องช่วยเหลือเขา” (สัมภาษณ์ ขจร แสงสุรินทร์ 20 มิถุนายน 2555)

3.2.5 ปัญหา อุปสรรคในการเผยแพร่นโยบายและกิจกรรมของพรรค

จากการสัมภาษณ์ผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรค ประธานและกรรมการสาขาพรรค รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับสาขาพรรคต่างๆเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคในการเผยแพร่ นโยบายและกิจกรรมของพรรคจากกลุ่มตัวอย่างพบว่าในส่วนสาขาพรรคประชาธิปไตยพบว่าบางคนให้ข้อมูลว่าไม่ประสบปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการตามบทบาทนี้เนื่องจากนโยบายต่างๆชาวบ้านเขารู้ดีแล้ว และสื่อต่างๆก็เผยแพร่ไปก่อนหน้าแล้วจึงไม่ลำบากใจในการเผยแพร่ แต่บางคนที่เป็นประธานสาขาพรรคประชาธิปไตยก็ให้ข้อมูลว่านโยบายของพรรคประชาธิปไตยเป็นนโยบายระยะยาวจึงจะเห็นผล นโยบายที่ออกมาจึงไม่โดนใจประชาชน ส่วนสาขาพรรคภูมิใจไทยพบว่าถูกพรรคคู่แข่งคอยขัดขวางการทำงาน ประชาชนในพื้นที่ถูกรอบงำจากพรรคประชาธิปไตยที่ครองเสียงมานานทำให้การดำเนินกิจกรรมของสาขาถูกต่อต้านหรือไม่ได้รับความร่วมมือ สำหรับสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินมีประเด็นสำคัญ คือ ดัดจริตในข้อกฎหมายที่ควบคุมความสูงของเสาธงสัญญาณและกำลังส่งทำให้การเผยแพร่ นโยบายอยู่ในวงจำกัดและถูกคลื่นอื่นแทรก ส่วนสาขาพรรคมาตุภูมิพบว่าบางคนให้ข้อมูลว่าไม่ประสบปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการตามบทบาทนี้เพราะเวลาดำเนินการอะไรสมาชิกก็มาพร้อมเพรียงกัน แต่บางคนที่เป็นประธานสาขาพรรคมาตุภูมิก็ให้ข้อมูลว่าประสบปัญหาอุปสรรคตรงที่เวลานำเสนอ นโยบายแก่ชาวบ้าน ถ้าเขาไม่ชอบก็จะไม่มาฟังไม่ค่อยสนใจ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอต่อไปนี้

“พูดถึงปัญหาไม่มี ไม่ประสบ ปัญหาแบบว่าชาวบ้านที่เขาไม่เข้าใจจะซักถามหรือต่อว่าอะไรไม่มี ไม่มีปัญหา...นโยบายต่างๆ ซึ่งชาวบ้านส่วนมากเขาก็รู้ดี ที่เราเผยแพร่ออกมาเนี่ย สื่อมันออกนำหน้าไปก่อนแล้วๆ เพราะฉะนั้น นี้ก็ไม่ลำบากใจในการเผยแพร่เพราะว่าสื่อเสนอล่วงหน้าแล้วเราก็ลงพื้นที่ย้ำอีกทีหนึ่ง” (สัมภาษณ์ พรศักดิ์ จริงจิตร 22 มิถุนายน 2555)

“นโยบายหรือว่าอุดมคติของเรานั้นมันไม่โดน ภาษาวัยรุ่น มันไม่โดนประชาชนไม่โดนใจ ไม่โดนความเป็นจริง ความศรัทธาจะเสื่อมถอยจากประชาชน...เป็นนโยบายระยะยาวถึงจะเห็นผล ไม่ฟันธงลงมาให้เห็นชัดเลยว่าแดง ดำ ขาว เขียว...ของประชาธิปไตยไม่ชัดแต่เข้ามาซ้ำที่จะเห็น...” (สัมภาษณ์ บุญเกิด อารีย์สันติชัย 27 สิงหาคม 2555)

“ก็ประสบปัญหาจากพรรคตรงข้ามที่คอยต่อต้านและก็ตัดทอนการเดินหน้าของเรา เรารู้ในชั้นเชิงเป็นต้นว่าเราคิดป้ายก็ไปปลดป้ายเราทิ้งอะไรอย่างนี้ มีมากแถมนี้ คือเรารู้กับพรรคอื่น...” (สัมภาษณ์ นิยา คงพิบูลย์ 10 กรกฎาคม 2555)

“ไปพบปะไปพูดคุยกับชาวบ้านก็ไปอยู่เรื่อยแหละถูกแต่โดนต่อต้านไม่ให้ความร่วมมือ เขาปิดเลย เขาพร้อมจะอดอยากไปกับพรรคประชาธิปไตย บางที เขาเชิญลุงไปพูด พอเขามีข้อแม้อย่างนี้ก็เลยไม่ไปไปทำไมไปก็ไม่มี ความหมาย” (สัมภาษณ์ ศักดา จริ่งจิตร 21 มิถุนายน 2555)

“อันนี้ เราทำตามกำลัง ปัญหานี้ก็มีอยู่ว่าเราขออนุญาตจัดตั้งเสาธงสัญญาณให้สูงขึ้นแต่ติดขัดในข้อกฎหมายที่ควบคุมความสูงของเสาธงสัญญาณและกำลังส่ง ทำให้การเผยแพร่ นโยบายหรือกิจกรรมของพรรคอยู่ในวงจำกัดและก็มีคลื่นอื่นแทรกสัญญาณวิทยุของเรา” (สัมภาษณ์ แรงผา จำปี 4 พฤษภาคม 2555)

“ที่ที่ผ่านมาก็ไม่มีปัญหาตรงนี้นะ ก็พื้ก็ตอบไม่ได้นะ ปัญหามันไม่มีเพราะว่าเวลาเราทำอะไร สมาชิกมาพร้อมเพรียงกันหมด ไม่มีปัญหาครับ” (สัมภาษณ์ พิสิฐ งามเจดน์ 20 มิถุนายน 2555)

“...เวลาพูด ชาวบ้านไม่ค่อยฟัง บางคนก็ไม่ค่อยอยากมา คนอีสานเขาไม่ฟัง ถ้าไม่ชอบ เขาก็ไม่ฟัง ไม่ต้องไปนำเสนอ เขาไม่ฟัง ไม่สนใจ...” (สัมภาษณ์ สุภกานูญนะ หิรัญญะเวช 18 กรกฎาคม 2555)

3.2.6 ปัญหา อุปสรรคในการพิจารณาคัดเลือกตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค

จากการสัมภาษณ์ผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรค ประชาชนและกรรมการสาขาพรรค รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับสาขาพรรคต่างๆเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคในการพิจารณาคัดเลือกตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคจากกลุ่มตัวอย่างพบว่าในส่วนของสาขาพรรคประชาธิปไตยพบว่าไม่ประสบปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการตามบทบาทนี้เนื่องจากผู้สมัครเป็นส.ส.คนเก่า มีคุณภาพ และมีคุณสมบัติที่เหมาะสม ส่วนสาขาพรรคภูมิใจไทยมีประเด็นสำคัญ คือ สาขาพรรคเสนอชื่อผู้สมัครให้ทางพรรคพิจารณาแต่ไม่ได้รับความเห็นชอบ สำหรับสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินมีประเด็นสำคัญ คือ หากคนที่ลงสมัครนั้นยากเพราะมีเวลาจำกัดและคุณสมบัติของผู้สมัครยังไม่พร้อม ส่วนสาขาพรรคมาตุภูมิพบว่าไม่ประสบปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการตามบทบาทนี้เนื่องจากทางพรรคใหญ่

เปิดโอกาสให้สาขาพรรคดำเนินการคัดเลือกผู้สมัครแล้วทางพรรคก็เห็นชอบด้วย ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอต่อไปนี้

“ที่แล้วยังไม่เคยมีปัญหา...เพราะว่า ส.ส.เขาเป็นส.ส.คุณภาพ การปฏิบัติหน้าที่เขาก็ปฏิบัติหน้าที่ดี ก็ไม่ต้องเอาคนใหม่ คนนี้ส.ส.เก่า เป็นประชาธิปไตยดั้งเดิม คราวที่แล้วเราพิจารณาเอาคนเก่าเขาเรียบร้อย เขาดีอยู่แล้ว” (สัมภาษณ์ พรรคดี จริงจิตร 22 มิถุนายน 2555)

“ไม่ค่อยจะมีปัญหาอะไรหรือครับเพราะว่าเราก็เอาข้อเท็จจริงมาให้มาส่งที่ประชุมกรรมการสาขาพรรคว่าคนไหนเหมาะ คนไหนไม่เหมาะ รูปสมบัติ คุณสมบัติอะไรอย่างนี้” (สัมภาษณ์ ไพบุลย์ เหลืองวิเศษ 16 กรกฎาคม 2555)

“...เราไม่ค่อยมีปัญหาหรือครับ คงจะมีบ้าง ที่คนรู้สึกอยากจะเป็นแต่ว่ามันมีเท่านี้ เขาก็เข้าใจ...” (สัมภาษณ์ ยวดี มังกามูดี 27 สิงหาคม 2555)

“เสนอแต่เขาไม่รับ...เขาๆคัดมาเอง...เขาบอกว่าอย่างนี้ บอกว่าเขาก็ได้ ถ้าได้จ่ายไปร้อยหนึ่งคืนกลับมาร้อยหนึ่ง ไม่ได้เข้ากัน คือ เรารับผิดชอบเอง มันก็ไม่ใช่ ไซ้ไหม...” (สัมภาษณ์ สักดา จริงจิตร 21 มิถุนายน 2555)

“หากคนลงใจ หากคนลงไม่ได้เพราะว่าตอนนั้น ไม่มีเวลา ฉุกเฉินๆ ต่างคนต่างอยู่ที่ไหนก็ไม่มี...รู้สึกว่าจะได้ไม่ครบ 10 ได้ 9 มั้ง...” (สัมภาษณ์ เสรี ทองพันธุ์ 19 มิถุนายน 2555)

“ประสบปัญหาบ้าง...บางท่านคุณสมบัติได้แต่พฤติกรรมไปในทางที่รุนแรงไปในทางที่ไม่ฟังความคิดเห็น ไม่ฟังความคิดของหมู่...” (สัมภาษณ์ แรงผา จำปี 4 พฤษภาคม 2555)

“อ้อ ถ้าสาขาแห่งนี้ คือ เหมือนกับที่ที่เราส่งขึ้นไปก็ไปพิจารณาทางโน้นเอง ปัญหาทางเราจะไม่มี...แล้วทางโน้นก็โอเคเพราะเขาไม่ได้มาเล็งสนใจในตรงนี้ คือ ให้สาขาเป็นคนเล่น เขาจะไม่มาเกี่ยวข้อง...” (สัมภาษณ์ พิสิฐ จงเจตน์ 20 มิถุนายน 2555)

3.2.7 ปัญหา อุปสรรคในการช่วยพรรคหาเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรค

จากการสัมภาษณ์ผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรค ประธานและกรรมการสาขาพรรค รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับสาขาพรรคต่างๆเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคในการช่วยพรรคหาเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคจากกลุ่มตัวอย่างพบว่าในส่วนสาขาพรรคประชาธิปไตยมีประเด็นสำคัญ คือ การถูกปฏิเสธจากประชาชนในบางพื้นที่ที่มีความนิยมในพรรคการเมืองอื่นและนโยบายพรรคไม่ได้รับความสนใจจากประชาชน ส่วนสาขาพรรคภูมิใจไทยมีประเด็นสำคัญ คือ จะมีบ้างที่เป็นพรรคคู่แข่งหรือคนที่มีความเห็นต่างจากนโยบายพรรคของตนซึ่งก็เป็นเรื่องปกติของการเมืองในระบอบประชาธิปไตย สำหรับสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินมีประเด็นสำคัญ คือ บุคลากรมีน้อยและเงินทุนจำกัดจึงทำให้การหาเสียงยังเข้าไปไม่ถึงถึงทุกพื้นที่ สำหรับสาขาพรรคมาตุภูมิพบว่าไม่ประสบปัญหา อุปสรรคใดๆในการดำเนินการตามบทบาทนี้เนื่องจากกรรมการสาขาพรรคช่วยกัน

โดยดำเนินกิจกรรมตามกำลังความสามารถของสาขาพรรค ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอ ดังต่อไปนี้

“มีบ้าง ปัญหาที่ประสบ เช่น บางคนเขาไม่ชอบประชาธิปไตย เขาก็ไม่ให้รหาเสียงของพรรคเราจดหน้าบ้านเขาหรือในพื้นที่ของเขา...” (สัมภาษณ์ สาธิต ไวยโกที 2 กรกฎาคม 2555)

“รู้ไหม เวลาไปหาเสียง บางคนเอาอาหารมาให้เรากิน แต่บางคนนะปิดประตูให้เราเห็นเลยนะว่าเกลียด เรารู้แต่เราก็...ถ้าเขาเปิดประตูเมื่อไหร่ หน้าก็ยิ้มไป สวัสดีคะ...” (สัมภาษณ์ ยุวดี มังกามูตี 27 สิงหาคม 2555)

“ช่วยหาเสียงก็จะมีปัญหาอยู่บ้าง ก็คือ พรรคเราจะใช้เด่น โขบาย ใช้แต่คุณงามความดี ผลงาน ปัญหา คือ ประชาชนเขาไม่ค่อยให้ความสนใจ...ไม่ค่อยได้รับการตอบรับเท่าที่ควร...” (สัมภาษณ์ ไพบุลย์ เหลืองวิเศษ 16 กรกฎาคม 2555)

“การเมืองมันเป็นเรื่องปกติ คือว่า จะไปให้เขาเห็นตามเราทั้งหมดมันเป็นไปได้ มันต้องมีความเห็นต่างนะอะ ไม่งั้นจะมีฝ่ายค้าน ฝ่ายรัฐบาลทำไม เพราะฉะนั้น นโยบายของเรา ก็คือ นโยบายของเรา เรายึดมั่นในนโยบายของเรา พรรคของเรามีนโยบายอย่างนี้ เราก็ไปโฆษณา นโยบายของเราอย่างนี้ ถ้าเป็นคนเห็นต่าง เขาเห็นต่าง ก็มา มาเถียงเรา เราก็บอกว่า ครับ นั่นก็ความคิดเห็นของท่านแต่ต้นนโยบายของเรา คือ ต้องอย่างนี้ ถ้าเลือกคนของเราไปเนี่ยตามนี้ปะเลย ผมก็บอกอย่างนี้...” (สัมภาษณ์ มานิตย์ ตุ่มบุตร 7 กรกฎาคม 2555)

“เรายังเข้าไปไม่ถึงทุกพื้นที่ เช่น ระดับเดินเคาะประตูบ้านเรายังไปไม่ถึง บุคลากรมีน้อยเนื่องจากใช้อาสาสมัคร เราไม่ได้จ้าง เงินทุนเราก็มีจำกัด พรรคให้มาจำกัด” (สัมภาษณ์ แรงผา จำปี 4 พฤษภาคม 2555)

“ก็ที่ผ่านมาไม่มีอุปสรรค เราพรรคเล็ก เราก็ไปแบบเล็กๆ เราไม่ได้ทำอะไรใหญ่โตมโหฬาร ไม่ต้องอะไรมากมายในส่วนตรงนี้ คือ เราช่วยกันในพรรค กรรมการสาขา พรรคช่วยกันเอง” (สัมภาษณ์ พิสิฐ จงเจตน์ 20 มิถุนายน 2555)

จากปัญหา อุปสรรคในการแสดงบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยมีสาเหตุ ดังนี้

ปัญหาภายในสาขาพรรค

จากการสัมภาษณ์ผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรค ประธานและกรรมการสาขาพรรครวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับสาขาพรรคต่างๆเกี่ยวกับปัญหาภายในสาขาพรรคจากกลุ่มตัวอย่างพบว่าในส่วนสาขาพรรคประชาธิปไตยมีประเด็นสำคัญ คือ ได้รับงบประมาณน้อยไม่เพียงพอในการดำเนินงาน การหาคนที่จะเป็นกรรมการสาขาพรรคยากเพราะนอกจากจะต้องเป็นคนที่มีอุดมการณ์แล้วยังต้องมีความ

เสียสละเพราะกรรมการสาขาพรรคไม่มีเงินเดือนหรือค่าตอบแทน กรรมการสาขาพรรคต้องทำมาหากินจึงไม่มีเวลาพอที่จะมาร่วมประชุมหรือดำเนินกิจกรรมกับสาขาพรรคและค่าจ้างเจ้าหน้าที่ประจำสาขาพรรคไม่สอดคล้องกับค่าครองชีพในปัจจุบัน ส่วนสาขาพรรคภูมิภาคไทยพบว่าการที่พรรคให้สาขาสำรองจ่ายไปก่อนซึ่งเมื่อจ่ายไปก่อนแล้วสาขาพรรคก็ไม่ได้เงินคืนกลับมาทำให้ภาระค่าใช้จ่ายต่างๆตกอยู่ที่ประธานสาขาพรรคจึงทำให้ประธานสาขาพรรคภูมิภาคไทยบางคนเกิดความรู้สึก “น้อยใจ” และเคยคิดที่จะ “ลาออก” ส่วนพรรคภูมิภาคไทยสำนักงานใหญ่ก็ไม่ได้มีการติดต่อให้ความช่วยเหลือหรือประสานงานกับสาขาพรรคแต่อย่างใด บางสาขาพรรคนั้นกรรมการสาขาพรรคไม่เคยเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมทางการเมือง เมื่อสาขาพรรคไม่มีรายได้หรือมีไม่เพียงพอที่ส่งผลทำให้สาขาพรรคภูมิภาคไทยบางสาขาไม่มีการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองใดๆ สำหรับสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินมีประเด็นสำคัญ คือ การหาเจ้าหน้าที่มาประจำสำนักงานค่อนข้างยากเนื่องจากไม่มีทุนจ้างจะต้องเป็นคนที่มียุทธศาสตร์และทำงานฟรี บางสาขาพรรคยังหาเจ้าหน้าที่ที่มีคุณสมบัติตามที่กล่าวข้างต้นไม่ได้รวมทั้งประธานสาขาพรรคบางคนก็ไม่มีความรู้ในการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ ส่วนสาขาพรรคมาตุภูมิมีประเด็นสำคัญ คือ การไม่มีงบประมาณในการดำเนินงานเนื่องจากพรรคใหญ่ไม่ได้จัดสรรมาให้ สำหรับกกต.มีประเด็นสำคัญ คือ เจ้าหน้าที่ประจำสาขาพรรค “ลาออก” บ่อย การติดต่อระหว่างพรรคกับสาขาพรรคค่อนข้างน้อยและกรรมการสาขาพรรคไม่มีความรู้ในตัวบทกฎหมาย ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอดังต่อไปนี้

“โอ๊ย!ไม่พอ คิดดูสิ...เขาให้เดือนละ 8,000 บาท เขาให้จ้างเจ้าหน้าที่ 4,000 ค่าเช่าสำนักงาน 4,000 ที่เช่าแล้วไหนค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าน้ำชา กาแฟ อีกรั้วใหม่ คุณจะประหยัดแบบว่าจะไม่ยกกาแฟเลย ไม่มีกาแฟเลยก็ไม่ได้ ไม่อยากคิดแอร์เลย เอาพัดลมอย่างเดียว คุณก็นั่งไม่ไหวไร้วัใหม่ คุณคิดดู ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าอะไรต่างๆให้แค่ 8,000 ไม่พอ ไม่พอหรอก อันนี้คือ อุปสรรคใหญ่ในการทำงาน นี่คุณจะเห็นว่าผมจะทำอะไร ทำไมผมไม่แต่งให้สวย สำนักงานนี้ ทำไมผมไม่แต่ง มีบอร์ด มีไฟประดับ มีอะไรให้มันสวยงาม...เอาอะไรมาแต่ง คุณคิดดูซิ (หัวเราะ) ก็เงินมันหมดแล้ว ไม่พอ...” (สัมภาษณ์ พรรคศักดิ์ จรุงจิตร 22 มิถุนายน 2555)

“ของผมมี 8 ท่านครับ ไม่มีใครอยากเป็น หากคน 8 ท่านหาแทบตายเพราะมันเปลืองตัว ต้องมียุทธศาสตร์ทางการเมืองจริงๆ” (สัมภาษณ์ ไพบุญลย์ เหลืองวิเศษ 16 กรกฎาคม 2555)

“...กรรมการสาขาแต่ละคนต่างก็มีอาชีพประจำของตนอยู่แล้ว...จึงทำให้ไม่มีเวลาที่จะมาร่วมประชุมหรือมาช่วยดำเนินกิจกรรมของสาขา...” (สัมภาษณ์ สาริต ไวยโกที 2 กรกฎาคม 2555)

“เจ้าหน้าที่เงินเดือนน้อย มันก็เลยทำงานอื่น ไปรับจ๊อบไปรับอะไร แต่เราก็ไม่ว่าเพราะเขาอยู่ไม่ได้เงินเดือน 4,000 บาท/เดือน” (สัมภาษณ์ บุญเกิด อาริย์สันติชัย 27 สิงหาคม 2555)

“...ที่ต้องติดต่อก็เพราะว่าเงินนะ เราส่งเรื่องไปอบรม ส่งไปแล้วเขาบอกว่าโอ เค แต่อนุมัติเป็นหนังสือไป ไม่มีเงินมา เงินไม่มา เงินไม่เข้าบัญชี อนุมัติเฉยๆ เราได้หนังสือว่าเขาอนุมัติแต่ไม่ได้เงินมา ให้สาขาสำรองไปก่อน ตอนนี้นำสำรองไปแล้วแต่สาขาที่ยังไม่ได้สักทีมันก็เลยถึงต้องตามตลอดเลยตามอยู่เรื่อยเลย (หัวเราะ)...ถามว่าเงิน ผมต้องควักให้เรื่อย ผมจะควักให้ตลอดได้ไงไม่ได้ไม่ไหวหรอกเพราะเราควัก เราไม่รู้ได้คืนเมื่อไหร่ด้วยสิและจะได้หรือไม่ได้ก็ไม่รู้ด้วย ไม่มีใครรับประกัน ส่วนใหญ่ไม่ได้ไงเหมือนกับทำบุญแบบไม่ได้บุญไง คือ ไม่ได้ตั้งใจแล้วเราก็ไม่เต็มใจไง” (สัมภาษณ์ มานิตย์ ตุ่มบุตร 7 กรกฎาคม 2555)

“เวลาประชุมใหญ่สามัญประจำปีครั้งล่าสุดนี้ ค่าประชุม ค่าเช่า ค่าอาหารก็หมิ่นกว่าบาท สาขาพรรคต้องจัดการประชุมใหญ่สามัญประจำปีให้มันถูกต้องกฎหมาย โทรมไป โทรมทางโน้น เขาก็บอกว่ายังไม่ได้สักที ทีนี้ ทางนี้จ่ายไปก่อน ทีนี้ พอจ่ายไปก็ไม่ได้คืนกลับมา พรรคใหญ่ไม่ได้ช่วยจ่ายเลย จ่ายเองไปเรื่อยๆนี้แหละ...แล้วทีนี้เราจะใกล้ชิดกับประชาชนได้อย่างไร ก็เคยน้อยใจเคยคิดที่จะลาออก...” (สัมภาษณ์ ศักดา จริ่งจิตร 21 มิถุนายน 2555)

“ไม่มี ะ ไม่เคยมาพบปะกับประชาชน...เขากลัวพรรคจะยุบแล้วก็พอจะเลือกตั้งที่ก็คืนรนให้เรานี้แหละไปเที่ยวหาเสียง ถามว่าหาได้ไหม ก็ไม่ได้ ชาวบ้านเขาก็ไม่รู้จัก พอถึงเวลาจริงๆนี้จะไปขอเขา ทำไงจะสู้พรรคประชาธิปัตย์ให้ได้ เพราะว่าพื้นฐานเขาอยู่มานานแล้ว ชาวบ้านเขาเค็ดรื้ออะไรเขาก็รู้แต่ไม่เคยขอไป ขอทำโน่นทำนี่แต่ก็ไม่ได้...เวลาเสนอความเห็นไปก็ไม่ได้รับการตอบรับแล้วโดนต่อว่ามา...ส่วนนโยบายก็มีทุกด้านแต่สาขาไม่ได้ทำอะไรสักอย่างเพราะไม่รู้จะเอาอะไรไปทำ เขาไม่ได้ให้อะไรมาสักอย่าง ไม่ให้ความรู้งบประมาณ เขาไม่ให้อะไร...เราก็โดนกดต.เขาดำหนิ เราก็ยอมรับ...” (สัมภาษณ์ ศักดา จริ่งจิตร 21 มิถุนายน 2555)

“เขาไม่มีความหมายเลย ไม่เคยมา ไม่เคยอะไร เขาก็ตั้งตามรายชื่อไปอย่างนั้นแหละ อันนี้พูดตรงไปตรงมานะ...ประธานสาขาทำคนเดียว ก็เคยมอบหมายให้แต่ก็ไม่ได้ผลอะไร ให้หาสมาชิกก็ไม่ได้ คือ เขาเบื่อกว่าเราพูดง่ายๆว่าเขาเบื่อกว่าพรรคสำนักงานใหญ่ไม่เคยดูแลเขาเลย ปล่อยให้ไว้อย่างนั้น” (สัมภาษณ์ ศักดา จริ่งจิตร 21 มิถุนายน 2555)

“เข่าๆ อยู่ตรงนี้ พอเช่าแล้วก็ค่าน้ำ ค่าไฟ หักบัญชี หนี้ ที่จ่าย แต่ว่าโดยจริงๆแล้วนี่เราก็ต้องมาเสีย...เวลาคนมาติดต่อสาขา เวลาออกห้องที่ ไม่มีอะไรทั้งสิ้นเลย ไม่มีรายได้อะไรสักอย่าง” (สัมภาษณ์ ศักดา จริ่งจิตร 21 มิถุนายน 2555)

“ขาดเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานสาขาพรรคในการที่จะรับข้อมูลจากประชาชน...เพราะไม่มีทุนจ้าง ” (สัมภาษณ์ ชอบ สมกระโทก 4 กรกฎาคม 2555)

“ปัญหา คือ มีเครื่องคอมพิวเตอร์แต่ยังไม่เป็นแต่ก็พยายามศึกษาเรียนรู้ ฝึกบ้าง ถูกบ้าง บางทีก็ปวดหัว นานๆทีจะมีคนมาสอน ...” (สัมภาษณ์ ชอบ สมกระโทก 4 กรกฎาคม 2555)

“งบประมาณไม่มี พรรคไม่ได้ให้งบประมาณมาทำตรงนี้ คือ ถ้าจะทำนี้ พรรคการเมืองที่เอาจริงนี้ เวลาเขาตั้งพรรคเสร็จนี้ ถ้าเขาจะทำกิจกรรม เขาจะต้องส่งเบี้ยเลี้ยงมาทางสาขาแล้วให้ทำกิจกรรมต่อ แต่ที่นี้ไม่มี แล้วพรรคหยุดแค่นี้ พรรคทำให้อุทกกฎหมายเฉยๆ เป้าหมาย...”

(สัมภาษณ์ สุภกาญจนะ หิรัญญะเวช 18 กรกฎาคม 2555)

“...บุคลากรสาขาพรรค เจ้าหน้าที่ประจำสาขาพรรคหมุนเวียนบ่อยมาก (ลาออก) ทำให้การดำเนินงานทางการเมืองของสาขาพรรคไม่มีความต่อเนื่อง...” (สัมภาษณ์ โชคดี คิ้วแป้น 12 เมษายน 2555)

“...การติดต่อรหว่างพรรคกับสาขาพรรคก็ค่อนข้างน้อย คือ ไม่ได้ไปส่งเสริมอะไรเลย ไม่ได้ไปให้ความรู้อะไรเลย คือ พรรคตั้งแล้วก็ปล่อยปละละเลย คือ อยู่ไปอย่างนั้นเอง...” (สัมภาษณ์ เบญจพล อุดมสุวรรณ 10 เมษายน 2555)

“กรรมการสาขาพรรคไม่มีความรู้ในตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องทำให้การดำเนินงานทางการเมืองผิดพลาด...” (สัมภาษณ์ โชคดี คิ้วแป้น 12 เมษายน 2555)

ปัญหาภายนอกสาขาพรรค

จากการสัมภาษณ์ผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรค ประธานและกรรมการสาขาพรรครวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับสาขาพรรคต่างๆเกี่ยวกับปัญหาภายนอกสาขาพรรคจากกลุ่มตัวอย่างพบว่าในส่วนสาขาพรรคประชาธิปไตยมีประเด็นสำคัญ คือ กฎระเบียบของกกต. เช่น เกี่ยวกับการกำหนดค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งที่ละเอียดเกินไปเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของสาขาพรรค ส่วนสาขาพรรคภูมิใจไทยมีประเด็นสำคัญ คือ กฎระเบียบของกกต. คือ กกต. บังคับให้สาขาพรรคต้องทำตามกฎระเบียบที่กำหนดงบประมาณที่จะจัดสรรให้สาขาพรรคดำเนินงานตามที่ระเบียบกำหนดนั้นไม่มี สำหรับสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินมีประเด็นสำคัญ คือ ถูกข่มขู่จากฝ่ายตรงข้าม บริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ไม่เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมของสาขาพรรค กล่าวคือ ด้านการเมืองนั้นสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินไม่มีหัวหน้าคณะแต่พรรคอื่นมีหัวหน้าคณะที่จะรวบรวมรายชื่อและบัตรประชาชนเพื่อซื้อเสียง ด้านสังคมและวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่ทำให้การยกย่องนับถือคนที่มีความดีในสังคมโดยไม่สนใจความผิดชอบชั่วดีของคนๆนั้น ส่วนด้านเศรษฐกิจ คือ คนในพื้นที่มีฐานะยากจน ดังนั้น เมื่อมีใครมาแจกเงินก็จะตอบแทนด้วยการลงคะแนนเสียงให้ ส่วนสาขาพรรคมาตุภูมิพบว่าถูกขัดขวางการดำเนินงานจากพรรคประชาธิปัตย์ที่ครองเสียงในพื้นที่มานานเป็นประเด็นสำคัญ สำหรับกกต.มีประเด็นสำคัญ คือ กฎหมายพรรคการเมืองทำให้สาขาพรรคไม่เข้มแข็ง มีบทบาทน้อย ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอดังต่อไปนี้

“...กกต.มีอะไรที่หุ้มหิมมาก ข้อบังคับอย่างเช่นว่าการหาเสียง เขาบอกห้ามใช้จ่ายเกินเท่านั้นบาท ทีนี้ กลายเป็นว่าค่าใช้จ่ายเกิน เขาจะเขียนออกมาเลยว่า 1) ค่าไปปลิวเท่านั้น 2) ค่ารถเท่านั้น

3) ค่านี้น่าจะแพงกว่าค่าละเอียดหมด แต่ตามความเป็นจริงถ้าทำแบบนี้มันมีสิทธิใหม่ มันมีสิทธิที่จะทำให้ประชาชนเขารับทราบนโยบายอย่างทั่วถึงใหม่ มันก็ต้องทำกิจกรรมอื่น พอทำกิจกรรมอื่นนี้ กิจกรรมอื่นมันใช้เงินสมมติว่าสองแสน เอ้าหมดแล้ว ไม่มีป้ายโฆษณาแล้วอะไรอย่างนี้ แคล้งทุนสัมมนาก็ไม่มีป้าย โปสเตอร์แล้วเพราะเงินมันหมด เงินตามที่กกด.กำหนดกินแล้ว ผิดแล้ว ผิดกฎระเบียบของกกด. ถ้าเขียน เขียนให้ชัดไปเลยทำให้พรรคได้สัมมนาประชาชนหรือสมาชิกพรรคเนี่ยก็ครั้งต่อเดือนก็ครั้งต่อปี ก็กำหนดมาให้ชัดๆ ไปเลย แต่นี่ พอทำอะไรไปนิดหนึ่งจะพยายามเข้าใหม่ คอยดูว่าจะเข้าตามที่กกด.ใหม่ ให้อฝ่ายตรงข้ามก็คอยจ้องจอดอยู่ แบบนี้มันไม่สนุก อันนี้เป็นปัญหาอุปสรรคของเรา...” (สัมภาษณ์ บุญเกิด อารีย์สันติชัย 27 สิงหาคม 2555)

“กกด.ไม่สามารถที่จะบังคับหรือมีหลักเกณฑ์อะไรที่ชัดเจนได้ กกด.บังคับแต่ข้อกฎหมายกับเราตลอดแต่เรื่องอำนาจที่จะให้เราหรือเรื่องเงินที่จะให้เราดำเนินการไม่มี...ไปบังคับเขาได้อย่างไร คือ บังคับให้สาขาต้องทำตามกฎระเบียบที่ต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้แต่งบประมาณจัดสรรตามที่ระเบียบมานั้นไม่มี...” (สัมภาษณ์ มานิตย์ คุ้มบุตร 7 กรกฎาคม 2555)

“ไปพูดคุยให้ความรู้ความเข้าใจกับชาวบ้านก็โดนต่อต้านไม่ให้ความร่วมมือ เขาปิดเลยๆ โดนครอบงำจากพรรคประชาธิปัตย์” (สัมภาษณ์ ศักดา จริจจิตร 21 มิถุนายน 2555)

“มีบ้าง ถูกลอบวางระเบิด ถูกข่มขู่โดยการจะนำมวลชนมาก่อวอน...” (สัมภาษณ์ แรงผา จำปี 4 พฤษภาคม 2555)

“...กระทรวงการเมืองต่อสาขาพรรคเราก็คือ...เมื่อถึงฤดูกาลเลือกตั้งแล้วมันก็จะต้องมีระบบจัดตั้งหัวคะแนนของเราไม่มี นี่คือ ข้อแตกต่าง ผลกระทบของเรา ก็คือ เราไม่มีหัวคะแนนของเขามีหัวคะแนน หัวคะแนนเขาก็จะจัดตั้งรวบรวมบัญชีรายชื่อรวบรวมบัตรประชาชนต่างๆแล้วก็มีคินหมาฮอนแจกตั้งค์ ของเราไม่ทำ เราไม่มี...” (สัมภาษณ์ สิบเอกกมล พรหมมาก 17 กรกฎาคม 2555)

“...เศรษฐกิจผู้มีรายได้น้อยมีผลต่อการเมือง ก็คือ เขาจะเห็นว่าเงินบาทหนึ่งร้อยบาทมีผลมาก เพราะฉะนั้น เมื่อถึงฤดูกาลหาเสียง ผู้ที่ไปหาเสียงหรือหัวคะแนนเนี่ยไปจ่ายเงินเพราะว่าเศรษฐกิจใช้ใหม่ เขายากจน เขาก็จะตอบแทนบุญคุณ โดยการไปกาบัตรกาเบอร์ให้ผู้ที่มาจ่าย...” (สัมภาษณ์ สิบเอกกมล พรหมมาก 17 กรกฎาคม 2555)

“สังคมของโคราช บุริรัมย์เป็นสังคมที่ให้ความนับถือผู้มีเกียรติในสังคม ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และครู โดยเฉพาะครู นักการเมืองให้เกียรติครู กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้เกียรติยังไง คือ เมื่อมีงานระดับหมู่บ้าน โรงเรียน ส.ส.เขาก็จะลงพื้นที่ไปร่วมงานมีหน้ามีตาที่คนเยอะ เช่น งานศพ งานบวช ซึ่งมันไม่ใช่หน้าที่ส.ส.เลย คือ การทำงานในสภาพสังคมแบบนี้มันทำให้การเมืองล้มเหลว...มันไม่ได้ไปพัฒนาประเทศอะไรเลย...” (สัมภาษณ์ สิบเอกกมล พรหมมาก 17 กรกฎาคม 2555)

“วัฒนธรรมทางการเมืองของเรา คือ เป็นวัฒนธรรมที่ให้ค่ากับผู้ที่มีตำแหน่งหน้าที่ เช่น ได้รับเลือกส.ส. ให้ค่าให้เกียรติ แม้ว่าส.ส.ผู้นั้นจะทำอะไรที่ไม่ถูกต้อง บกพร่องก็ยังไม่ประณามไม่โจมตี ก็ยังให้ค่าเขาอยู่...” (สัมภาษณ์ สิบเอกกมล พรหมมาก 17 กรกฎาคม 2555)

“เนื่องจากว่าฐานเสียงพื้นฐานเดิมของจังหวัดพัทลุงเป็นฐานเสียงของพรรคประชาธิปัตย์ เป็นพรรคการเมืองเดียวที่ผูกขาดมาตลอด เพราะฉะนั้น การที่มีพรรคการเมืองอื่นหรือที่มาตั้งสาขา ในจังหวัดพัทลุงได้รับผลกระทบซึ่งได้รับการแย่งฐานคะแนน ฐานการทำงาน ฐานการแจ้งข้อมูล ข่าวสาร เพราะฉะนั้น ทางพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ก็ต้องมีการกีดกันกีดขวางหรือทำทุกวิถีทางเพื่อมิให้พรรคการเมืองอื่นหรือสาขาพรรคการเมืองอื่นในจังหวัดพัทลุงมีโอกาสช่วงชิง ฐานคะแนนหรือฐานเสียงหรือส.ส.ออกไปจากพื้นที่ มีผลแน่นอน เป็นเรื่องปกติ” (สัมภาษณ์ ขจร แสงสุรินทร์ 20 มิถุนายน 2555)

“กฎหมายยังไม่เอื้อให้แก่สาขาพรรค...คือ กฎหมายเขียนเลยว่าการส่งตัวแทนต้องผ่านมติของสาขาพรรค(มาตรา37) แต่อีกมาตราหนึ่ง (มาตรา38) เขียนว่าเป็นอำนาจของคณะกรรมการบริหารพรรคและคณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครฯ คือ กฎหมายมันไม่มีสภาพบังคับ เพราะฉะนั้น คือ ข้อกฎหมายก็เท่ากับ ไม่มีผลไม่ว่าจะเลือกโดยวิธีใดเมื่อส่งไปแล้วถ้าไม่ผ่านกระบวนการนี้ก็ไม่ผล กฎหมายจึงทำให้สาขาพรรคไม่เข้มแข็ง ทำให้สาขาพรรคมีบทบาทน้อย...” (สัมภาษณ์ เสน่ห์ รักรงค์ 21 มิถุนายน 2555)

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการก่อตั้งและการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทย

4.1 ข้อเสนอแนะในการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทย

จากการสัมภาษณ์ผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรค ประธานและกรรมการสาขาพรรครวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับสาขาพรรคต่างๆเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยจากกลุ่มตัวอย่างพบว่าในส่วนสาขาพรรคประชาธิปัตย์มีประเด็นสำคัญ คือ พรรคและกกต.ควรจะทำให้การสนับสนุนปัจจัยที่จำเป็นโดยเฉพาะงบประมาณในการก่อตั้งสาขาพรรค ส่วนสาขาพรรคภูมิใจไทยมีประเด็นสำคัญ คือ ทางกกต.(กลาง) ควรจะจัดสรรงบประมาณมาให้สาขาพรรคให้มากกว่านี้ สำหรับสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินมีประเด็นสำคัญ คือ เจ้าหน้าที่สาขาพรรคควรจะต้องศึกษา กฎระเบียบของ กกต.ให้เข้าใจเพื่อป้องกันการดำเนินงานผิดพลาดและผู้ที่ทำงานตรงนี้ต้องเป็นที่พึ่งของตนเองให้ได้ ก่อนจึงจะเป็นที่พึ่งของคนอื่นได้ ส่วนสาขาพรรคมาตุภูมิมีประเด็นสำคัญ คือ สาขาพรรคควรมีความพร้อมในการจัดอบรมให้มากกว่านี้ สำหรับกกต.มีประเด็นสำคัญ คือ ทางพรรคจะต้องรีบ

ดำเนินการหาสมาชิกอย่างน้อย 5,000 คนให้ได้ก่อนเมื่อได้สมาชิกครบแล้วจึงค่อยยื่นจดแจ้งจัดตั้งพรรคต่อนายทะเบียนต่อไป ส่วนสาขาพรรคสามารถก่อตั้งที่หลังได้ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอดังต่อไปนี้

“...พรรคต้องให้ความร่วมมือ ให้กำลังใจสาขาพรรค แล้วกกด.ก็ต้องระดมทุนลงมาให้พรรคและให้สาขาพรรคมาเพื่อจะมาบริหารทางด้านหลายๆปัจจัยด้วย ทางด้านการเงินด้วย ทางด้านวัสดุ เช่น เครื่องใช้ไม้สอย เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องแฟกซ์...” (สัมภาษณ์ สว่าง ทิพย์ขวัญ 27 สิงหาคม 2555)

“สาขาพรรคอยากได้คนดีๆ แต่ว่าเรื่องงบประมาณที่จัดสรรมาให้ทางสาขาพรรคได้ไม่ดีหรือพรรคไม่ดีมันก็ทำให้เป็นอย่างนี้ บางทีก็ทำให้เดือนร้อนนิดหน่อย...ดังนั้น อยากให้ทางกกด.กลางจัดสรรงบประมาณจากส่วนกลางมาให้สาขาพรรคให้มากกว่านี้” (สัมภาษณ์ เฉลิม พุฒผลพ 7 กรกฎาคม 2555)

“คิดว่าสาขามันน่าจะพอแล้วเพราะตั้งครบทุกภาคแล้ว การตั้งสาขาพรรคก็ไม่ง่าย โดยเฉพาะเรื่องบุคลากร บุคลากร คือ เจ้าหน้าที่หรือคนที่ดำเนินงาน อย่างน้อยเจ้าหน้าที่ต้องมีความรู้ ต้องศึกษากฎระเบียบต่างๆที่จะต้องทำอะไรจะต้องส่งอะไรภายในเมื่อไหร่ ภายใน 15 วัน ภายใน 30 วัน พอพลาดมันก็เป็นเรื่องต่างๆที่เราไม่ได้รับเงินช่วยเหลือจากกกด.เลยแต่ทุกอย่างเราต้องทำตามเงื่อนไขเวลาของกกด. ...” (สัมภาษณ์ ลัดดา ปิยะวงษ์รุ่งเรือง 8 พฤษภาคม 2555)

“...มันอยู่ที่ความตั้งใจและความอดทนของผู้ที่จะทำงาน ก่อนอื่นจะทำงานตรงนี้ต้องเป็นที่พึงของตนเองให้ได้ก่อนแล้วจึงจะไปเป็นที่พึงของคนอื่น ต้องสร้างตนก่อน...” (สัมภาษณ์ จันทน์ สว่าง 5 กรกฎาคม 2555)

“อยากให้มีความพร้อมมากกว่านี้ในเรื่องการจัดอบรมอะไรอย่างนี้มันไม่มี” (สัมภาษณ์ กฤษณา จันทร์ตา 6 กรกฎาคม 2555)

“ความเห็นผม ผมมองว่า...พรรคจำเป็นต้องมีสาขา หนึ่ง...ถ้าจะให้สาขามีความเข้มแข็งจะต้องพร้อมก่อน คือ หาสมาชิกให้ครบ 5,000 คนและจัดตั้งสาขาพรรคให้ครบ 4 สาขา ก่อนแล้วค่อยยื่นจดแจ้งจัดตั้งต่อนายทะเบียน...แบบนี้ผมมองว่ามันจะทำให้เกิดความเข้มแข็ง มีความพร้อมในระดับหนึ่งแล้ว สอง ที่จริงพรรคใหญ่ผมมองว่าเขาควรจะมีสาขา 1 สาขาต่อ 1 เขตเลือกตั้ง ส.ส. มี 400 เขตทั่วประเทศ ดังนั้น พรรคการเมืองน่าจะต้องมีสาขาในแต่ละเขตเลือกตั้งเพื่อที่จะให้เป็นคนที่ป้อนข้อมูลให้กับส.ส.รับฟังความคิดเห็นจากประชาชนหรือสาขาพรรคและแก้ไขปัญหาที่มันเกิดขึ้นในพื้นที่มันถึงจะมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานของพรรคการเมือง...” (สัมภาษณ์ เบญจพล อุดมสุวรรณ 10 เมษายน 2555)

“...หาไปก่อน หาสมาชิกให้ครบก่อนแล้วค่อยแสดงความจำนงขอตั้งพรรค...แต่ถ้ามาตั้งก่อนปั๊บไม่ได้ทำอะไรเลยก็ไม่มีใครรู้จักมันไม่ได้เพราะจะมีปัญหาในการหาสมาชิก...” (สัมภาษณ์ โชคดี คิวเป็น 12 เมษายน 2555)

4.2 ข้อเสนอแนะในการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทย

จากการสัมภาษณ์ผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรค ประธานและกรรมการสาขาพรรครวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับสาขาพรรคต่างๆเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยจากกลุ่มตัวอย่างมีดังนี้ ในส่วนสาขาพรรคประชาธิปัตย์พบว่าบางคนก็ให้ข้อเสนอแนะว่ากกต.ควรจัดสรรงบประมาณตามเกรด (ผลงาน) ของสาขาพรรค บางคนที่เป็นสมาชิกพรรคก็เสนอแนะว่าอยากให้สมาชิกเข้าร่วมรับฟังการจัดอบรมของสาขาพรรคให้มากกว่านี้ บางคนที่เป็นประธานสาขาพรรคประชาธิปัตย์ก็ให้ข้อเสนอแนะว่าควรเพิ่มค่าตอบแทนแก่เจ้าหน้าที่สาขาพรรคเป็นประเด็นสำคัญ ส่วนสาขาพรรคภูมิใจไทยมีประเด็นสำคัญ คือ เรื่องเงินเป็นเรื่องสำคัญที่สุดสำหรับสาขาพรรคซึ่งทางกกต.และพรรคสำนักงานใหญ่ควรจัดสรรเงินสนับสนุนให้สาขาพรรคอย่างเหมาะสมตามความเป็นจริง บางคนที่เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งพรรคภูมิใจไทยก็เสนอให้ถือเอาการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองล่าสุดเป็นการแสดงเจตจำนงว่าได้เปลี่ยนมาเป็นสมาชิกพรรคใหม่แล้วโดยไม่ต้องไปเขียนใบลาออกจากพรรคเดิม สำหรับสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินพบว่าบางคนก็ให้ข้อเสนอแนะว่าควรจะให้ความรู้ทางการเมืองที่ถูกต้องแก่ประชาชน บางคนที่เป็นประธานสาขาพรรคเพื่อฟ้าดินก็ให้ข้อมูลว่าจะทำอย่างไรให้กกต.ได้เข้าใจว่าสิ่งที่สาขาพรรคดำเนินกิจกรรมอยู่ทั้งหมดนั้น คือ “งานการเมือง” ทั้งสิ้น ส่วนสาขาพรรคมาตุภูมิมีประเด็นสำคัญ คือ เสนอแนะให้สาขาพรรคมีการจัดอบรมให้ความรู้ทางการเมืองให้มากขึ้น สำหรับกกต. มีประเด็นสำคัญ คือ พรรคสำนักงานใหญ่ต้องให้ความสำคัญกับสาขาพรรคและควรทำความเข้าใจการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองกับสาขาพรรคให้มากขึ้น ส่งเสริมสาขาพรรคให้มีความเป็นสถาบันทางการเมือง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่จะยกมาเสนอดังต่อไปนี้

“...แบ่งสาขาพรรคเป็นเกรดว่าสาขาพรรคเกรดไหนเกรด A B C D ไม่ใช่ว่าสาขาพรรคเกรดไหนก็ตามให้ 8,000 เท่ากันหมด ยุติธรรมไหม...สาขาพรรคเกรด A เกรด B เกรด C เกรด D เนี่ย เขาทำงานให้เขาแค่นี้ เขาทำงานจริง เขาพยายาม เขาขยัน...มันก็ควรจะได้รับการพิจารณาได้รับความสนับสนุนจากกกต.หรือจากพรรคมากกว่าสาขาพรรคที่ไม่มีผลงาน...ควรจัดสรรงบประมาณตามความเป็นจริง ผลงานมากก็ควรเพิ่มงบให้หน่อย ให้กำลังใจใจไหม เออ!ให้รางวัล ให้กำลังใจหรืออะไรก็ตามแต่รางวัลหรือกำลังใจเราไม่ได้เอาเข้ากระเป๋าหรอก คุณเข้าใจไหม เรามา เราเสียสละอยู่แล้ว เราทำงานก็เพื่อสาขาพรรคนั่นแหละ” (สัมภาษณ์ พรรคศักดิ์ จรรย์จิตร 22 มิถุนายน 2555)

“...เสาร้ อาทิตย์ก็จะมีการเสวนากฎหมายล้างผิดที่เขาพูดถึงกัน เราก็อยากจะให้สมาชิกเข้าไปฟังมากกว่าเพราะมันเป็นโอกาส...” (สัมภาษณ์ ชูชาติ มังงามูดี 27 สิงหาคม 2555)

“คือ อยากจะให้เจ้าหน้าที่สาขาพรรคได้รับเงินเดือนหรือค่าจ้างที่มากกว่านี้เพื่อให้เพียงพอกับค่าครองชีพที่สูงขึ้น...” (สัมภาษณ์ สาธิต ไวยโกถี 2 กรกฎาคม 2555)

“เสนอแนะ ก็คือ อยากให้ทางส่วนราชการ คณะกรรมการการเลือกตั้งมาดูแลเรื่องค่าใช้จ่าย การใช้จ่ายของพรรคสำนักงานใหญ่แล้วก็สาขาด้วย มาดูแลงบประมาณในการใช้จ่าย ค่าสาธารณูปโภคแล้วก็งบประมาณในการจัดอบรมแก่สมาชิกให้สาขาพรรคด้วย” (สัมภาษณ์ เฉลิม พุฒลพ 7 กรกฎาคม 2555)

“...การจะทำให้สาขาพรรคแข็งแรงเนี่ย เงินเป็นเรื่องสำคัญ กองทุนกคต.นี้แหละต้องสนับสนุนมา จำนวนเงินนะ คุณเอาให้มันเหมาะสมกัน ให้มันเป็นความจริง...เงินนี้ตรวจสอบได้อยู่แล้ว เขาเป็นคนดูแลอยู่นะ เอาไปใช้ผิดก็ติดคุกอยู่แล้ว เพราะฉะนั้น ควรจะให้เงินมาสนับสนุนในกิจกรรมตรงนี้ให้สอดคล้องกับความจริง ถูกต้อง ไม่ใช่จะใช้เป็นหมิ่นให้มาร้อยเดียว...” (สัมภาษณ์ มานิตย์ ตุ่มบุตร 7 กรกฎาคม 2555)

“คุณจะให้การเมืองดี ก็ต้องให้ดีตั้งแต่ฐานเลย มิใช่จะให้เขาหาเอาเอง นึกออกไหมว่าตามบุญตามกรรม หาแบบตามบุญตามกรรม ห้ามมิให้อันนั้น ห้ามไม่ให้อันนี้ แต่ว่ารัฐให้อะไร รัฐก็ไม่ให้ รัฐให้น้อย จะห้ามเขาหมดทุกอย่างอันนี้ก็ไม่ได้...อย่าไปกลัวว่าให้เงินเขาไปแล้วกลัวว่าใช้ไม่ได้ มันไม่ใช่ นี่เขากลับใจในลักษณะที่ให้เงินมาแล้วคุณจะใช้ไม่ถูกต้อง เฮ้! ก็เราก็ออกกติกากำหนดมา...มันมีเงิน มันก็จะทำงานได้ดี มีประสิทธิภาพสามารถไปพูดคุยกับประชาชน ใช้เม็ดเงินนั้นนะคุยชี้แจง อันนี้ เงินก็ไม่มี แล้วถามว่าไปคุยกับประชาชน เดินไปคุยซะงั้นแหละ ไม่มีค่าใช้จ่าย ไปแต่ปากอย่างเดียว ไม่มีใบโปสเตอร์ ไม่มีอะไรเลย ทำอะไรไม่ได้สักอย่างว่างั้นเถอะ ไม่มีเม็ดเงิน ถามว่าไม่มีเงินทางสาขาก็ทำได้...แต่ถามว่าประสิทธิภาพและประสิทธิผลมันออกมาไหม ผมตอบได้เลยว่าไม่รู้ว่าจะออกมาได้ยังไง” (สัมภาษณ์ มานิตย์ ตุ่มบุตร 7 กรกฎาคม 2555)

“...ทำอย่างไรจะให้ถือเอาการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองล่าสุดนี้เป็นๆที่เป็นการแสดงเจตจำนงว่าเขาอมสละ เขาลาออกจากตรงนั้นมาแล้วมาเปลี่ยนเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง พรรคนี้ มันเป็นขั้นตอนกลไกซึ่งทำให้มีปัญหา พรรคภูมิใจไทยมีปัญหาเรื่องนี้มากโดยเฉพาะอย่างสาขาในภาคใต้เพราะส่วนใหญ่คนเขาเป็นสมาชิกของพรรคประชาธิปัตย์แต่เขาเปลี่ยนใจแล้วทีนี้ ถ้าจะให้เขาซึ่งเป็นชาวบ้านเป็นชาวสวนยางอยู่ที่นี่ไปยื่นใบลาออกที่สาขาพรรคประชาธิปัตย์ความจริงมันยุ่งยากมาก มันก็เป็นปัญหา ต้องได้รับความเห็นชอบด้วย เราคิดดูสิว่าชาวบ้านคนหนึ่งๆ บางทีจะออกไปตลาดที่มันก็ยุ่งยากใช้ไหมครับ...” (สัมภาษณ์ สุภชัย ใจสมุทร 23 กรกฎาคม 2555)

“...ที่จริง การเมืองเป็นสิ่งดี แต่คนชอบมองการเมืองว่าทำไมการเมืองมันฟอนเฟะน่าปวดหัวอะไรอย่างนี้ ควรให้ความรู้แก่ประชาชนที่ถูกต้องแต่บางทีให้ความรู้ที่ไม่ถูกต้องแก่ประชาชน เขาก็รับไปผิดๆ การเมืองจริงๆต้องเสียสละ...” (สัมภาษณ์ เพียรเพชร ศรีอุทิศ 4 กรกฎาคม 2555)

“คือ เราจะทำอย่างไรให้เขาเข้าใจ เราทำทุกอย่างเพื่อประโยชน์สุขของสมาชิกของประชาชน ทำอย่างไรจึงจะให้กต.ตรังเข้าใจเรา เอ้อ! ให้รู้ว่าเราทำอะไร คือ การเมือง เราทำชัดเจน ทุกคนรู้หน้าที่พลเมืองใช่ไหมแล้วก็รู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง” (สัมภาษณ์ เสรี ทองพันธุ์ 19 มิถุนายน 2555)

“คือ อยากให้สาขาพรรคจัดอบรมเรื่องการเมืองให้สมาชิกและประชาชนทั่วไปได้รับรู้ว่าการเมืองเป็นอย่างไร...แจ้งสมาชิกให้ทราบว่าตอนนี้เป็นอย่างไง ถึงไหนแล้ว...” (สัมภาษณ์ กฤษณา จันทร์ตา 6 กรกฎาคม 2555)

“ควรจัดอบรมสมาชิกพรรคให้มีความรู้เรื่องการเมืองในปัจจุบันให้มากขึ้น” (สัมภาษณ์ นงค์นุช แซ่ลี่ 6 กรกฎาคม 2555)

“พรรคแม่ต้องให้ความสำคัญกับสาขาพรรคไม่ใช่ตั้งขึ้นมาแล้วก็ปล่อยทิ้งไปตามยถากรรม ตั้งมาแล้วก็ต้องให้ความสำคัญให้เงิน ให้ปัจจัยการบริหาร มีวัสดุอุปกรณ์ให้เขา พรรคแม่ต้องส่งเสริมให้สมาชิกได้ลงสมัครในทุกระดับ คือ หมายถึง สมัครส.ส.หรือถ้าจะส่งเสริมระดับท้องถิ่นก็ส่งเสริมด้วย...” (สัมภาษณ์ สติชัย ศรีสุพัฒน์วงศ์ 12 กรกฎาคม 2555)

“พรรคสำนักงานใหญ่ควรทำความเข้าใจในเรื่องการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองแก่สาขาพรรคให้มากโดยเฉพาะแก่บุคลากรของสาขาพรรคเพื่อให้การทำงานราบรื่น ไม่มีอุปสรรค” (สัมภาษณ์ โชคดี ด้วงแป้น 12 เมษายน 2555)

“เวลามีการประชุมใหญ่ สาขาพรรคต้องให้ส.ส.ในพื้นที่มาร่วมประชุมด้วย ทั้งส่วนรัฐบาล พรรคสำนักงานใหญ่และกต.จะต้องส่งเสริมให้สาขาพรรคมีความเป็นสถาบันทางการเมืองให้ได้...” (สัมภาษณ์ พ.ต.ท.หญิงทัศนมัน ดิษเจริญ 3 กรกฎาคม 2555)

จากประเด็นต่างๆที่กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้นสามารถสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

ตารางที่ 4.1 สรุปประเด็นการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทย

ประเด็น	สาขาพรรค ประชาธิปัตย์	สาขาพรรค ภูมิใจไทย	สาขาพรรค เพื่อฟ้าดิน	สาขาพรรค มาตุภูมิ
ความเป็นมา	มาจาก ส.ส. ในพื้นที่	มาจากบุคคล ระดับแกนนำ ของพรรค	มาจากสมาชิก ที่เห็นความ สำคัญใน นโยบายพรรค	มาจากหัวหน้า พรรค/สมาชิก พรรคที่อยากจะ “เล่นการเมือง”
เหตุผลของ การก่อตั้ง สาขาพรรค	เพื่อพัฒนาสาขา และพรรคให้ เข้มแข็ง	-เพื่อให้ถูกต้อง ตามกฎหมาย -เพราะเป็น ส.ส.ในพื้นที่	เพื่อทำประโยชน์ แก่ประชาชน สังคมและ ประเทศชาติ	-เพื่อให้ถูกต้อง ตามกฎหมาย -รักษาพรรคใหญ่ไว้
สาเหตุที่เข้า ร่วมงาน การเมือง กับพรรค	-เป็นพรรคที่ มั่นคง ยาวนาน -ส่งเสริมสถาบัน -ชอบตัวบุคคล -มีอุดมการณ์ -เล่นการเมือง อย่างสร้างสรรค์	-ชอบนโยบาย -รู้จักกันเป็น การส่วนตัว -ร่วมแก้ปัญหา บ้านเมือง -อยู่ในแวดวง การเมืองมานาน	มีความศรัทธา ในนโยบายและ อุดมการณ์พรรค	-ชอบนโยบายและ หัวหน้าพรรค -รู้จักกับแกนนำ ของพรรค
ปัจจัยสำคัญ ในการก่อตั้ง สาขาพรรค	อาศัยปัจจัยหลายๆ อย่างประกอบกัน เช่น สมาชิกพรรค, ผู้สนับสนุน, เงินทุน, นโยบาย, กฎหมาย เป็นต้น	-ปัจจัยทางบวก คือความนิยมใน พรรคของ ประชาชนใน พื้นที่ -ปัจจัยทางลบคือ การที่ประชาชน ในพื้นที่นิยมพรรค ประชาธิปัตย์	การได้รับความ สนับสนุนจาก พรรคใหญ่และ ชุมชน	-นโยบาย -อุดมการณ์ -ข้อบังคับพรรค

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ประเด็น	สาขาพรรค ประชาธิปไตย	สาขาพรรค ภูมิใจไทย	สาขาพรรค เพื่อฟ้าดิน	สาขาพรรค มาตุภูมิ
บทบาทใน การก่อตั้ง สาขาพรรค	-สรรหาคณะเป็น กรรมการสาขา -หาสมาชิกพรรค -หาผู้สนับสนุน -จัดประชุม	-สรรหาคณะเป็น กรรมการสาขา -หาสมาชิก -จัดประชุม	-หาสมาชิก -ร่วมประชุม -ร่วมปรึกษา -จัดประชุม	-หาสมาชิก -จัดประชุม -สรรหาคณะ เป็นกรรมการสาขา -เชิญ กกต.มาร่วม สังเกตการณ์
ที่มาของ ค่าใช้จ่าย ในการ ก่อตั้ง สาขา	ส่วนหนึ่งได้รับ การสนับสนุน จากส.ส.ใน พื้นที่ อีกส่วน หนึ่งกรรมการ สาขาช่วยกัน	พรรคใหญ่ แต่ถ้าไม่พอ กรรมการสาขา ช่วยกันออก	พรรคใหญ่ และชุมชน	กรรมการสาขา ช่วยกันหรือลงขัน กันรวมทั้งการ ช่วยเหลือจาก พรรคใหญ่
ความช่วยเหลือ จาก พรรคใหญ่	พรรคใหญ่ ไม่ได้ให้การ ช่วยเหลือหรือ ให้การสนับสนุน	พรรคใหญ่ให้ การช่วยเหลือ ตามระเบียบ ที่กำหนด	พรรคใหญ่ให้ การช่วยเหลือ และให้การ สนับสนุน	พรรคใหญ่ให้ การช่วยเหลือ และให้การ สนับสนุน

ตารางที่ 4.2 สรุปประเด็นการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทย

บทบาททางการเมือง	สาขาพรรค ประชาธิปัตย์	สาขาพรรค ภูมิใจไทย	สาขาพรรค เพื่อฟ้าดิน	สาขาพรรค มาตุภูมิ
การรับและสรรหาบุคคลเข้าเป็นสมาชิกพรรค	สาขาได้ดำเนินการตามบทบาทนี้	สาขาส่วนใหญ่ได้ดำเนินการตามบทบาทนี้ แต่มีบางสาขาไม่ได้ดำเนินการหาสมาชิกเพิ่มหลังจากก่อตั้งสาขาพรรคแล้ว	สาขาได้ดำเนินการตามบทบาทนี้	สาขาส่วนใหญ่ไม่ได้ดำเนินการหาสมาชิกเพิ่มหลังจากก่อตั้งสาขาพรรคแล้ว
การให้ความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไป	สาขาได้ดำเนินการตามบทบาทนี้	สาขาได้ดำเนินการตามบทบาทนี้	สาขาได้ดำเนินการตามบทบาทนี้	สาขาส่วนใหญ่ได้ดำเนินการตามบทบาทนี้ เฉพาะในวันประชุมใหญ่สามัญประจำปี สาขาพรรคและส่งสมาชิกเข้าร่วมอบรมกับกกด.
การรับฟังปัญหาความเดือดร้อนจากสมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไป	สาขาได้ดำเนินการตามบทบาทนี้	สาขาได้ดำเนินการตามบทบาทนี้	สาขาได้ดำเนินการตามบทบาทนี้	สาขาส่วนใหญ่ได้ดำเนินการตามบทบาทนี้ เฉพาะในวันที่มีการจัดประชุมใหญ่สามัญประจำปี สาขาพรรค ส่วนในวันปกติสาขาไม่ได้ดำเนินการ

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

บทบาททาง การเมือง	สาขาพรรค ประชาธิปัตย์	สาขาพรรค ภูมิใจไทย	สาขาพรรค เพื่อฟ้าดิน	สาขาพรรค มาตุภูมิ
การเป็นตัวเชื่อม ระหว่างพรรคกับ สมาชิกพรรคและ ประชาชนทั่วไป	สาขาได้ดำเนินการ ตามบทบาทนี้	สาขาได้ดำเนินการ ตามบทบาทนี้	สาขาได้ดำเนินการ ตามบทบาทนี้	การติดต่อของสาขา ส่วนใหญ่จะติดต่อกัน เป็นการส่วนตัว ระหว่างประธาน สาขากับผู้บริหาร พรรคส่วนการเป็น ตัวเชื่อมระหว่าง พรรคกับสมาชิก และประชาชน ทั่วไปนั้นยังไม่มี
การเผยแพร่ นโยบายและ กิจกรรม ของพรรค	สาขาได้ดำเนินการ ตามบทบาทนี้	สาขาได้ดำเนินการ ตามบทบาทนี้	สาขาได้ดำเนินการ ตามบทบาทนี้	สาขาพรรคส่วนใหญ่ ยังไม่ได้ ดำเนินการตาม บทบาทนี้ โดยจะ เน้นการประชุม ใหญ่สามัญประจำปี สาขาพรรคเพียง อย่างเดียว
การช่วยรณรงค์ หาเสียงให้กับ ผู้สมัครรับเลือก ตั้งของพรรค	สาขาได้ดำเนินการ ตามบทบาทนี้ โดยวิธีการ ที่หลากหลาย	สาขาได้ดำเนินการ ตามบทบาทนี้ โดยวิธีการ ที่หลากหลาย	สาขาได้ดำเนินการ ตามบทบาทนี้ โดยจะเน้น รณรงค์ให้สมาชิก ร่วมกัน “โหวตโน”	สาขาส່วนใหญ่ไม่ ได้ดำเนินการตาม บทบาทนี้เนื่อง จากไม่ได้ส่งผู้ สมัครลงแข่งขัน

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

บทบาททาง	สาขาพรรค	สาขาพรรค	สาขาพรรค	สาขาพรรค
การเมือง	ประชาธิปัตย์	ภูมิใจไทย	เพื่อฟ้าดิน	มาตุภูมิ
การพิจารณาคัด	มีบทบาทในการ	มีบทบาทในการ	มีบทบาทในการ	มีบทบาทในการ
เลือกตัวผู้สมัคร	จัดประชุมใหญ่	จัดประชุมใหญ่	จัดประชุมใหญ่	จัดประชุมใหญ่
รับเลือกตั้งใน	วิสามัญเพื่อให้	วิสามัญเพื่อให้	วิสามัญเพื่อให้	วิสามัญเพื่อให้
นามของพรรค	ความเห็นชอบ	ความเห็นชอบ	ความเห็นชอบ	ความเห็นชอบ
	ในการเสนอชื่อ	ในการเสนอชื่อ	ในการเสนอชื่อ	ในการเสนอชื่อ
	บุคคลที่เห็นสม	บุคคลที่เห็นสม	บุคคลที่เห็นสม	บุคคลที่เห็นสม
	ควรส่งลงสมัคร	ควรส่งลงสมัคร	ควรส่งลงสมัคร	ควรส่งลงสมัคร
	รับเลือกตั้งเพื่อ	รับเลือกตั้งเพื่อ	รับเลือกตั้งเพื่อ	รับเลือกตั้งเพื่อ
	ให้ทางพรรคใหญ่	ให้ทางพรรคใหญ่	ให้ทางพรรคใหญ่	ให้ทางพรรคใหญ่
	พิจารณาตาม	พิจารณาตาม	พิจารณาตาม	พิจารณาตาม
	ข้อบังคับพรรค	ข้อบังคับพรรค	ข้อบังคับพรรค	ข้อบังคับพรรค

ตารางที่ 4.3 สรุปประเด็นปัญหาภายในสาขาพรรคและปัญหาภายนอกสาขาพรรค

ประเด็น	สาขาพรรค	สาขาพรรค	สาขาพรรค	สาขาพรรค
	ประชาธิปัตย์	ภูมิใจไทย	เพื่อฟ้าดิน	มาตุภูมิ
ปัญหาภายใน-งบประมาณไม่เพียง	พอในการดำเนินงาน	-พรรคใหญ่ไม่ได้	-หาเจ้าหน้าที่มา	-ไม่มีงบประมาณ
สาขาพรรค	-สรรหาคนที่พร้อม	อนุมัติเงินให้สาขา	ประจำสาขาแยก	ในการดำเนิน
	จะเป็นกรรมการ	ที่ทำเรื่องขอเบิกไป	เพราะทำงานฟรี	กิจกรรมเนื่องจาก
	สาขาพรรคยาก	-พรรคใหญ่ไม่มี	ไม่มีค่าจ้างให้	พรรคใหญ่ไม่ได้
	-กรรมการสาขา	การติดต่อ/ให้ความ	-ประธานสาขา	จัดสรรให้
	ไม่มีเวลาเข้าร่วม	ช่วยเหลือ/ประสาน	ไม่มีความรู้ใน	
	กิจกรรม	กับทางสาขาโดย	การใช้เครื่อง	
	-ค่าจ้างเจ้าหน้าที่-	เฉพาะสาขาที่ไม่มี	คอมพิวเตอร์	
		ส.ส.ในพื้นที่จะไม่-		

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ประเด็น	สาขาพรรค ประชาธิปัตย์	สาขาพรรค ภูมิใจไทย	สาขาพรรค เพื่อฟ้าดิน	สาขาพรรค มาตุภูมิ
-	ประจำสาขาน้อย ไม่เพียงพอแก่การ ครองชีพ	ได้รับการใส่ใจ -กรรมการสาขาไม่ ได้เข้าร่วมกิจกรรม -สาขาได้รับงบประมาณ น้อย ไม่เพียงพอในการ ดำเนินกิจกรรม	-	-
ปัญหา ภายนอก สาขาพรรค	กฎ ระเบียบ ประกาศ ของกกต.ที่ละเอียด เกินไปเป็นอุปสรรค สำคัญในการดำเนิน กิจกรรมของสาขา	-การที่ประชาชน ในพื้นที่ถูกครอบงำ จากพรรคประชาธิปัตย์ ที่ครองเสียงในพื้นที่ มานานจึงทำให้การ ดำเนินกิจกรรมของ สาขาถูกต่อต้านและ ไม่ได้รับความร่วมมือ จากประชาชน -กฎ ระเบียบของกกต. มุ่งเน้นการควบคุม ตรวจสอบสาขาพรรค มากกว่าการให้ความ สนับสนุน/ช่วยเหลือ สาขาพรรค	-ถูกข่มขู่ ถูกลอบวาง ระเบิดจาก ฝ่ายตรงข้าม -บริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ของประชาชนใน พื้นที่ไม่เอื้อต่อการ ดำเนินกิจกรรมทาง การเมืองของสาขา	ถูกขัดขวางการ ดำเนินกิจกรรม ทางการเมืองจาก พรรคประชาธิปัตย์ ที่ครองเสียงใน พื้นที่มานาน

ตารางที่ 4.4 สรุปประเด็นข้อเสนอแนะในการก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรค

ประเด็น	สาขาพรรค ประชาธิปัตย์	สาขาพรรค ภูมิใจไทย	สาขาพรรค เพื่อฟ้าดิน	สาขาพรรค มาตุภูมิ
ข้อเสนอแนะ ในการก่อตั้ง สาขาพรรค	พรรคและกกต. ควรจะให้การ สนับสนุนปัจจัย ที่จำเป็น โดยเฉพาะ งบประมาณในการ ดำเนินการก่อตั้ง สาขาพรรค	ทางกกต.กลาง ควรจะจัดสรร งบประมาณมา ให้สาขาพรรค ให้มากกว่านี้	เจ้าหน้าที่ของ สาขาพรรคควร จะศึกษากฎ ประกาศ ระเบียบของกกต.ให้ เข้าใจเพื่อป้องกัน ความผิดพลาดที่ อาจจะเกิดขึ้น	สาขาพรรคควรจะมี ความพร้อมใน การจัดอบรมหรือ จัดประชุม
ข้อเสนอแนะ ในการดำเนิน บทบาททาง การเมืองของ สาขาพรรค	-ควรจัดสรรงบ ประมาณตาม ผลงานของสาขา -ควรเพิ่มค่าจ้าง ให้เจ้าหน้าที่ สาขาพรรค	-พรรคและกกต. ควรจะจัดสรร เงินสนับสนุน ให้สาขาพรรค อย่างถูกต้องตาม ความเป็นจริง -ควรจะถือเอาการ สมัครเป็นสมาชิก ของพรรคการเมือง ล่าสุดเป็นการแสดง เจตจำนงว่าได้เปลี่ยน มาเป็นสมาชิกพรรค ใหม่แล้วโดยไม่ต้อง ไปเขียนใบลาออกจาก พรรคการเมืองเดิม	-ควรจะให้ความรู้ ทางการเมืองที่ถูกต้อง แก่ประชาชน -อยากให้ทางกกต. มีความเข้าใจสาขา ว่ากิจกรรมที่สาขา พรรคทำอยู่คืองาน การเมืองทั้งสิ้น	สาขาควรมีการจัด อบรมให้ความรู้ ทางการเมืองให้ มากขึ้น

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ประเด็น	สมาชิกพรรค	คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.)
ข้อเสนอแนะ ในการก่อตั้ง สาขาพรรค	- อยากให้ทาง กกต.กลางจัดสรร งบประมาณมาให้สาขาพรรคให้ มากกว่าเดิม - อยู่ที่ความตั้งใจและความอดทน ของผู้ที่จะทำงาน ก่อนที่จะทำงาน ตรงนี้ต้องเป็นที่พึงของตนเองให้ ได้ก่อนแล้วจึงจะไปเป็นที่พึงของ คนอื่น	พรรคการเมืองควรมหาสมาชิกให้ครบ 5,000 คนและก่อตั้งสาขาพรรคให้ ครบ 4 สาขาก่อนแล้วจึงค่อยยื่นจด แจ้งจัดตั้งพรรคการเมืองต่อนาย ทะเบียนต่อไป
ข้อเสนอแนะ ในการดำเนิน บทบาททาง การเมืองของ สาขาพรรค	- สาขาพรรคควรจัดอบรมเรื่อง การเมืองให้สมาชิกและประชาชน ทั่วไปได้รับรู้ - อยากให้ส่วนราชการ คณะกรรมการ การเลือกตั้งมาดูแลเรื่องค่าใช้จ่าย การ ใช้จ่ายของพรรคสำนักงานใหญ่และ สาขาพรรค - สมาชิกของสาขาพรรคควรจะเข้า ร่วมรับฟังการจัดอบรม/เสวนาของ สาขาพรรค	- พรรคสำนักงานใหญ่จะต้องให้ความสำคัญ สำคัญและให้ความสำคัญสนับสนุนแก่ สาขาพรรคอย่างต่อเนื่อง - พรรคสำนักงานใหญ่ควรทำความเข้าใจการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองแก่สาขาพรรคให้มากขึ้น - ส่งเสริมสาขาพรรคให้มีความเป็น สถาบันทางการเมือง - เวลาที่มีการประชุมใหญ่สาขาพรรค ต้องให้ส.ส. ในพื้นที่เข้าร่วมประชุม ด้วย

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550” ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษาการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

1.1.2 เพื่อศึกษาบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

1.1.3 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคในการก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

1.1.4 เพื่อให้ข้อเสนอแนะในการก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทย

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบ่งการศึกษออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การเก็บข้อมูลทุติยภูมิที่ได้มาจากการศึกษาค้นคว้าเอกสารต่างๆ อาทิเช่น เอกสารทางวิชาการ เอกสารงานวิจัย บทความ ทฤษฎี ระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมาย และวิทยานิพนธ์ เป็นต้น ส่วนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิที่ได้มาจากการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

1.2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 2 กลุ่ม คือ สาขาพรรคการเมือง จำนวน 16 สาขาของ 4 พรรคการเมือง คือ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคภูมิใจไทย พรรคเพื่อฟ้าดินและพรรคมาตุภูมิ โดยจะศึกษาผู้ริเริ่มก่อตั้งพรรค/สาขาพรรคจำนวน 4 คน ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในสาขาพรรคจำนวน 16 คน สมาชิกพรรคจำนวน 8 คน และเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

(กลาง) และสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดจำนวน 6 คนรวมทั้งสิ้น 34 คน

1.2.2 เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างประกอบไปด้วยคำถามที่กำหนดขึ้นตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่ คำถามเกี่ยวกับการริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรค คำถามเกี่ยวกับการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรค คำถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคในการก่อตั้งและการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรค และคำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับการก่อตั้งและการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทย ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

2) แบบสังเกตแบบมีโครงสร้างใช้สำหรับจับบันทึกข้อมูลจากการสังเกตตามประเด็นที่กำหนดไว้

1.3 ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยแบ่งลำดับการนำเสนอออกเป็น 4 ตอนใหญ่ได้แก่

ตอนที่ 1 การก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ตอนที่ 2 บทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรคในการก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทย

ตอนที่ 1 การก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ผลการวิจัยพบว่า การก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่ได้รับการริเริ่มโดยส.ส.หรือบุคคลระดับ “แกนนำ” ของพรรคเป็นผู้มอบหมายให้ดำเนินการจัดหาบุคคลต่างๆ ซึ่งส่วนมากจะเป็นบุคคลที่รู้จักกันมาร่วมประชุมก่อตั้งและเลือกกรรมการสาขาพรรคเพื่อให้

ครบตามเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดและรักษาพรรคไว้ให้สามารถดำเนินกิจกรรมได้ โดยสาขาพรรคที่ก่อตั้งขึ้นมักจะตั้งร่วมกับสำนักงานของส.ส.ในพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ที่เป็นฐานเสียงสำคัญของแต่ละพรรค อย่างไรก็ตาม มีสาขาพรรคการเมืองบางส่วนที่ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองเองโดยสมาชิกที่มีความศรัทธาในนโยบายและอุดมการณ์ของพรรคเพราะอยากจะทำการเมือง อยากทำงานการเมืองโดยปัจจัยที่มีความสำคัญในการก่อตั้งสาขาพรรค คือ เงินทุน การได้รับความสนับสนุนจากพรรคสำนักงานใหญ่ และความพร้อมของสาขาพรรคในด้านต่างๆ เป็นต้น

ตอนที่ 2 บทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

2.1 บทบาทการรับและสรรหาบุคคลเข้าเป็นสมาชิกพรรค

ผลการวิจัยพบว่าสาขาพรรคการเมืองส่วนใหญ่ได้ดำเนินบทบาทการรับและสรรหาบุคคลเข้าเป็นสมาชิกพรรคโดยมีวิธีการที่หลากหลาย อาทิเช่น มีการเริ่มต้นหาสมาชิกจากคนรอบๆตัว การเข้าถึงชาวบ้านในพื้นที่ การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ในชุมชนหรือเข้าร่วมกิจกรรมกับชาวบ้าน หน่วยงานราชการและนักการเมืองในพื้นที่ การประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายหรือวิทยุชุมชน การใช้เครือข่าย ห้วคณะและประธานชุมชนมาช่วยรวมทั้งการใช้สถานภาพที่ตนเองเป็นอยู่หรือเคยเป็นมาใช้ในการหาสมาชิกพรรค

2.2 บทบาทการให้ความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไป

ผลการวิจัยพบว่าสาขาพรรคการเมืองส่วนใหญ่ได้ดำเนินบทบาทการให้ความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไปด้วยวิธีการที่หลากหลาย อาทิเช่น ให้ความรู้ทางการเมืองในวันประชุมใหญ่สามัญประจำปีสาขาพรรค การออกสัญจรตามพื้นที่ต่างๆ มีการเชิญวิทยากรด้านการเมือง กกต.และส.ส.มาร่วมบรรยายให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชนในโอกาสสำคัญ มีการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน มีการแจกวารสาร แผ่นพับ รวมทั้งหนังสือการเมืองแก่ประชาชนที่สนใจ จัดทำซีดีแจก ให้ความรู้ผ่านวิทยุชุมชน เป็นต้น ซึ่งเนื้อหาที่สาขาพรรคได้ให้ความรู้ทางการเมือง ได้แก่ นโยบายพรรค คนในพรรคที่ได้ดำรงตำแหน่งการเมือง ผลงานของพรรค บทบาทของส.ส. บทบาทของฝ่ายค้าน บทบาทของฝ่ายรัฐบาล วิธีการเลือกตั้ง ประชาธิปไตย กฎหมาย รวมทั้งการให้ความรู้ทางการเมืองตามสภาพจริงของเหตุการณ์ โดยการพาไปในสถานที่จริง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ยังมีสาขาพรรคการเมืองส่วนหนึ่งที่มีการดำเนินการตามบทบาทนี้ในวันที่มีการประชุมใหญ่สามัญประจำปีสาขาพรรคเพียงอย่างเดียว

2.3 บทบาทการรับฟังปัญหา ความเดือดร้อนจากสมาชิกพรรค และประชาชนทั่วไป

ผลการวิจัยพบว่าสาขาพรรคการเมืองส่วนใหญ่ได้มีการดำเนินบทบาทการรับฟังปัญหา ความเดือดร้อนจากสมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไปโดยจะรับฟังปัญหาทุกปัญหาที่ประชาชนแจ้งเข้ามาทั้งเรื่องส่วนตัวและในพื้นที่ มีการออกไปเยี่ยมเยียนถึงบ้านเพื่อรับฟังปัญหา ความเดือดร้อนและความต้องการของพี่น้องประชาชนซึ่งปัญหาที่พบส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาด้านกายภาพ เมื่อสาขาได้รับทราบก็จะประสานกับทางส.ส.หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการแก้ไขต่อไป อย่างไรก็ตาม ยังมีสาขาพรรคการเมืองส่วนหนึ่งที่มีการดำเนินการตามบทบาทนี้โดยจะมีการรับฟังปัญหา ความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชนในวันที่มีการประชุมใหญ่สามัญประจำปีสาขาพรรคเพียงครั้งเดียว ส่วนในวันธรรมดาสาขาพรรคไม่ได้ดำเนินการ

2.4 บทบาทการเป็นตัวเชื่อมระหว่างพรรคกับสมาชิกพรรค และประชาชนทั่วไป

ผลการวิจัยพบว่าสาขาพรรคการเมืองส่วนใหญ่ได้มีการดำเนินบทบาทการเป็นตัวเชื่อมระหว่างพรรคกับสมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไป มีการติดต่อกับพรรคสำนักงานใหญ่โดยจะมีการประสานกับทางส.ส.หรือบุคคลระดับ “แกนนำ” ของพรรคในกรณีที่เป็นปัญหาระดับชาติที่สาขาพรรคไม่สามารถดำเนินการแก้ไขได้ ส่วนปัญหาที่สาขาพรรคสามารถดำเนินการแก้ไขได้ก็จะดำเนินการแก้ไขตามสถานการณ์ มีการจัดประชุมสมาชิกพรรคเพื่อพบปะพูดคุย และรับฟังปัญหาหรือความต้องการต่างๆเพื่อที่จะดำเนินการประสานและแก้ไขต่อไป อย่างไรก็ตาม ยังมีสาขาพรรคการเมืองส่วนหนึ่งที่ไม่ได้มีการดำเนินการตามบทบาทนี้เพราะส่วนมากจะเป็นการติดต่อกันเป็นการส่วนตัวระหว่างประธานสาขาพรรคกับผู้บริหารพรรคในเรื่องการประชุมและการรักษาสาขาพรรคไว้

2.5 บทบาทการเผยแพร่นโยบายและกิจกรรมของพรรค

ผลการวิจัยพบว่าสาขาพรรคการเมืองส่วนใหญ่ได้มีการดำเนินบทบาทการเผยแพร่ นโยบายและกิจกรรมของพรรคโดยวิธีการที่หลากหลาย อาทิเช่น มีการแจกแผ่นพับตามชุมชน ตามตลาดนัด การจัดนิทรรศการในงานประจำปีของจังหวัด การประชาสัมพันธ์เสียงตามสายผ่านวิทยุชุมชน การจัดกิจกรรมภายในชุมชนและวัด การให้กรรมการสาขาพรรคช่วยดำเนินการรวมทั้งการปราศรัยหาเสียงเลือกตั้ง อย่างไรก็ตาม ยังมีสาขาพรรคการเมืองส่วนหนึ่งที่ไม่ได้ดำเนินการตามบทบาทนี้โดยจะเน้นการประชุมใหญ่สามัญประจำปีสาขาพรรคตามที่กฎหมายกำหนดเพียงอย่างเดียว

2.6 บทบาทในการพิจารณาคัดเลือกตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งใน

นามของพรรค

ผลการวิจัยพบว่าสาขาพรรคการเมืองส่วนใหญ่มีบทบาทในการพิจารณาคัดเลือกตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งในรูปแบบการจัดประชุมใหญ่วิสามัญสาขาพรรคตามข้อบังคับพรรคแล้วเสนอชื่อเข้าไปยังพรรคเพื่อให้คณะกรรมการบริหารพรรคได้พิจารณาแต่ในทางปฏิบัติพบว่าบทบาทที่แท้จริงของสาขาพรรคในการคัดเลือกตัวผู้สมัครนั้นไม่มีเพราะทางพรรคได้มีการคัดเลือกตัวผู้สมัครเอาไว้แล้ว การให้สาขาพรรคมาจัดประชุมสมาชิกพรรคก็เพื่อให้ถูกต้องตามข้อบังคับพรรค นอกจากนี้ ยังพบว่ามีสาขาพรรคเพื่อฟาดินที่ได้รับคำสั่งจากพรรคสำนักงานใหญ่ให้คัดเลือกคนลงสมัครมีเช่นนั้นแล้วพรรคอาจถูกยุบตามกฎหมายได้ และมีสาขาพรรคการเมืองอีกส่วนหนึ่งที่ไม่ได้มีการดำเนินการตามบทบาทนี้เนื่องจากการไม่มีการส่งผู้สมัครลงแข่งขันในพื้นที่

2.7 บทบาทการช่วยรณรงค์หาเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้ง

ของพรรค

ผลการวิจัยพบว่าสาขาพรรคการเมืองส่วนใหญ่ได้มีการดำเนินบทบาทการช่วยรณรงค์หาเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคโดยวิธีการที่หลากหลาย อาทิเช่น มีการเดินตามบ้าน (เคาะประตูบ้าน) การแจกแผ่นพับ ใบปลิว การติดป้าย โปสเตอร์หาเสียงตามที่ต่างๆ การรวมเขตหาเสียง การตั้งเวทีปราศรัย การจัดรถติดเครื่องเสียงตระเวนหาเสียงในพื้นที่ต่างๆ การกระจายเสียงตามสายผ่านวิทยุชุมชน โดยกรรมการสาขาและสมาชิกพรรคช่วยกัน มีสาขาพรรคเพื่อฟาดินที่มีการรณรงค์หาเสียงที่แตกต่างจากพรรคการเมืองอื่น คือ การรณรงค์ให้สมาชิกร่วมกัน “โหวตโน” (Vote No) โดยกาในช่องประสงค์ไม่ลงคะแนน

ตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรคในการก่อตั้งและการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

3.1 ปัญหา อุปสรรคในการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทย

ผลการวิจัยพบว่า

3.1.1 ปัญหาภายในสาขาพรรค ได้แก่

ใหญ่

- 1) การไม่ได้รับความสนับสนุนจากพรรคสำนักงานใหญ่
- 2) กรรมการบริหารพรรคไม่ได้ทำงานเป็นทีม
- 3) ความไม่พร้อมของกรรมการสาขาและสมาชิกพรรค

- 4) ความยากในการหาสมาชิกหรือคนที่จะมาร่วมงาน
- 5) ปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอทำให้ไม่มีเงินที่จะใช้

จ่าย

- 6) ปัญหาการทำความเข้าใจกับสมาชิกที่ยังไม่เห็นด้วย

หรือยังไม่มี ความชัดเจน

- 7) การขาดประสบการณ์ในการโน้มน้าวใจหรืออธิบาย

ให้ประชาชนเข้าใจพรรค

3.1.2 ปัญหาภายนอกสาขาพรรค ได้แก่

- 1) กฎหมายยังไม่เอื้อต่อการดำเนินการก่อตั้งสาขา

พรรค

- 2) ความสนใจในพรรคการเมืองของประชาชนมี

น้อย

- 3) ประชาชนในพื้นที่ยังไม่ค่อยรู้จักชื่อพรรค

3.2 ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขา

พรรคการเมืองไทย ผลการวิจัยพบว่า

ปัญหา อุปสรรคในการรับและสรรหาบุคคลเข้าเป็นสมาชิกพรรค คือ การเป็นสมาชิกพรรคซ้ำซ้อนกับพรรคการเมืองอื่น ขั้นตอนในการลาออกจากสมาชิกพรรคของพรรคการเมืองอื่นยุ่งยาก ไม่มีเงินทุนในการดำเนินการขยายฐานสมาชิก บุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ที่จะช่วยงานในการสรรหาและรับสมัครสมาชิกมีจำกัด นโยบายพรรคไม่เป็นที่นิยมชมชอบของประชาชนทำให้หาสมาชิกพรรคยาก

ปัญหา อุปสรรคในการให้ความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไป คือ ไม่มีงบประมาณในการดำเนินการให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน การให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชนทำได้ในวงแคบ ประชาชนมาร่วมน้อยเพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายมาเอง กฎหมายจำกัดสิทธิการใช้สื่อของพรรคการเมือง และข้อมูลจากการสังเกตการณ์พบว่าสาขาพรรคส่วนใหญ่ไม่มีความพร้อมในเรื่องของสถานที่ประชุม

ปัญหา อุปสรรคในการรับฟังปัญหา ความเดือดร้อนจากสมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไป คือ ความล่าช้าในการดำเนินการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน บางสาขาพรรคไม่สามารถให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนได้ เพราะไม่มีงบประมาณที่จะดำเนินการ และข้อมูลจากการสังเกตการณ์พบว่าบางสาขาพรรคสำนักงานปิด ไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานจึงทำให้ไม่มีใครมาคอยรับเรื่องร้องเรียนหรือ

ประสานงานให้เวลาสมาชิกมาติดต่อหรือแจ้งปัญหา ความเดือดร้อนต่างๆ

ปัญหา อุปสรรคในการเป็นตัวเชื่อมระหว่างพรรคกับสมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไป คือ การที่สาขาพรรคไม่มีงบประมาณในการดำเนินงานตามบทบาทนี้ทำให้การเข้าถึงประชาชนในพื้นที่ยังไม่ทั่วถึง

ปัญหา อุปสรรคในการเผยแพร่นโยบายและกิจกรรมของพรรค คือ ถูกพรรคคู่แข่งคอยขัดขวางการทำงาน ถูกต่อต้านและไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนที่มีความนิยมพรรคการเมืองอื่นในพื้นที่ นโยบายพรรคไม่เป็นที่นิยมหรือไม่ได้รับความสนใจจากประชาชนในพื้นที่ ดัดจริตในข้อกฎหมายที่ควบคุมความสูงของเสาธงสัญญาณและกำลังส่งทำให้การเผยแพร่นโยบายอยู่ในวงจำกัดและถูกคลื่นอื่นแทรก

ปัญหา อุปสรรคในการพิจารณาคัดเลือกตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค คือ สาขาพรรคเสนอชื่อผู้สมัครให้ทางพรรคพิจารณาแต่ไม่ได้รับความเห็นชอบ สาขาพรรคสรรหาคนที่จะลงสมัครยากเพราะมีเวลาจำกัดและคุณสมบัติของผู้สมัครยังไม่พร้อม พรรคสำนักงานใหญ่ไม่ได้ให้อำนาจที่แท้จริงแก่สาขาพรรคในการพิจารณาคัดเลือกตัวผู้สมัครโดยตรงเป็นแต่เพียงการให้สาขาพรรคดำเนินการให้ถูกต้องตามข้อบังคับพรรค

ปัญหา อุปสรรคในการช่วยรณรงค์หาเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรค คือ ถูกต่อต้าน ได้รับการปฏิเสธจากประชาชนที่มีความนิยมในพรรคการเมืองอื่น นโยบายพรรคไม่ได้รับการตอบรับจากประชาชน บุคลากรมีน้อยและเงินทุนจำกัดทำให้การหาเสียงยังเข้าไปไม่ถึงทุกพื้นที่

จากปัญหา อุปสรรคในการแสดงบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีสาเหตุ ดังนี้

1. ปัญหาภายในสาขาพรรค ผลการวิจัยพบว่า

เงินที่ทางสาขาขอเบิกจากพรรคเพื่อใช้ในการจัดประชุมหรือจัดอบรมไม่ได้รับการอนุมัติทำให้ภาระค่าใช้จ่ายต่างๆตกอยู่ที่ประธานสาขาพรรค

พรรคสำนักงานใหญ่ไม่ได้มีการติดต่อ ประสานงานหรือให้ความช่วยเหลือแก่สาขาพรรค จะติดต่อกับสาขาพรรคเมื่อถึงฤดูกาลเลือกตั้ง

สรรหาคนที่จะมาเป็นกรรมการสาขาพรรคยาก กรรมการสาขาพรรคที่มีอยู่ไม่ได้เข้าร่วมดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ไม่มีเวลามาร่วมประชุมเนื่องจากต้องประกอบอาชีพและกรรมการสาขาพรรคยังขาดความรู้ความเข้าใจในตัวบทกฎหมาย

การได้รับงบประมาณสนับสนุนจากพรรคสำนักงานใหญ่น้อยทำให้สาขาพรรคไม่มีเงินเพียงพอในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองรวมทั้งการบริหารจัดการภายใน

สาขาพรรคชาติเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานเนื่องจากเจ้าหน้าที่ลาออกบ่อยเพราะได้รับค่าจ้างน้อย สำหรับเจ้าหน้าที่ที่มีอยู่ยังขาดความรู้ความเข้าใจทางการเมืองและตัวบทกฎหมาย

2. ปัญหาภายนอกสาขาพรรค ผลการวิจัยพบว่า

กฎระเบียบของกกต.มุ่งเน้นการควบคุมตรวจสอบสาขาพรรคมากกว่าการให้ความสนับสนุนหรือช่วยเหลือสาขาพรรค

กฎระเบียบของกกต.ที่ละเอียดเกินไปทำให้เป็นอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมของสาขาพรรค

กฎหมายพรรคการเมืองยังไม่เอื้อแก่สาขาพรรคเพราะบางมาตราไม่มีสภาพบังคับ มีผลทำให้สาขาพรรคไม่เข้มแข็ง มีบทบาทน้อย

การที่ประชาชนในพื้นที่ถูกรอบงำจากพรรคการเมืองอื่นที่ครองเสียงมานานจึงทำให้การดำเนินกิจกรรมของสาขาพรรคถูกต่อต้านและไม่ได้รับความร่วมมือ

การถูกข่มขู่ ถูกลอบวางระเบิดจากผู้ประสงค์ร้ายหรือฝ่ายตรงข้าม

บริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่ไม่เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของสาขาพรรค

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการก่อตั้งและการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทย

4.1 ข้อเสนอแนะในการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทย ผลการวิจัยพบว่า

พรรคการเมืองและกกต.ควรจะทำให้การสนับสนุนปัจจัยที่จำเป็นโดยเฉพาะงบประมาณในการก่อตั้งสาขาพรรค

เจ้าหน้าที่สาขาพรรคควรจะต้องศึกษาหาความรู้ในกฎหมาย กฎระเบียบและประกาศต่างๆของกกต.ให้เข้าใจเพื่อป้องกันปัญหาความผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้น

พรรคการเมืองควรจะต้องดำเนินการหาสมาชิกอย่างน้อย 5,000 คนให้ได้ก่อน เมื่อได้สมาชิกครบ 5,000 คนแล้วจึงยื่นจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองต่อนายทะเบียนต่อไป ส่วนสาขาพรรคสามารถก่อตั้งทีหลังได้ ซึ่งในกรณีนี้จะทำให้พรรคไม่ถูกเพิกถอนให้สิ้นสภาพหรือถูกยุบได้

4.2 ข้อเสนอแนะในการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทย ผลการวิจัยพบว่า

ส่งเสริมสาขาพรรคการเมืองให้มีความเป็นสถาบันทางการเมือง โดยสาขาพรรคจะต้องดำเนินกิจกรรมอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ

สาขาพรรคควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ทางการเมืองให้มากขึ้นและควรจะให้ความรู้ทางการเมืองที่ถูกต้องแก่ประชาชน

กกด.ควรมีเกณฑ์การจัดสรรเงินสนับสนุนแก่พรรคหรือสาขาพรรคการเมืองอย่างเป็นธรรม ถูกต้องตามหลักความเป็นจริง เช่น จัดสรรงบประมาณตามเกรดหรือผลงานของสาขาพรรค

กกด.ควรมีพิจารณาเพิ่มเงินค่าจ้างแก่เจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานสาขาพรรคให้สอดคล้องกับค่าครองชีพในปัจจุบัน

พรรคสำนักงานใหญ่จะต้องให้ความสำคัญแก่สาขาพรรค โดยการจัดสรรปัจจัยที่จำเป็น โดยเฉพาะเงินทุนในการดำเนินกิจกรรมของสาขาพรรคให้เพียงพอ และมีการติดต่อ มีการจัดอบรมให้ความรู้ทางการเมืองแก่สาขาพรรคอย่างสม่ำเสมอ

2. อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง “การก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทย ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550” ผู้วิจัยจะขออภิปรายผลข้อค้นพบจากการวิจัยโดยแบ่งเป็น 2 ประเด็นสำคัญมีรายละเอียด ดังนี้

1. การก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

เป็นที่น่าสังเกตว่าในประเทศตะวันตกนั้น ไม่มีพระราชบัญญัติพรรคการเมือง เพราะเขาถือว่าสิทธิการรวมตัวเป็นพรรคการเมืองเป็นสิทธิตามธรรมชาติ ซึ่งต่างจากของไทยที่ถือว่าพรรคการเมืองไทยเป็นพรรคการเมืองที่เกิดขึ้นโดยอาศัยกฎหมายเป็นฐาน ทั้งนี้ เพราะวิวัฒนาการของสังคมไทยกับสังคมตะวันตกมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ในสังคมของตะวันตกนั้นมีวิวัฒนาการอันยาวนานของการพัฒนาสิทธิพื้นฐานของประชาชน เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา มีพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับสิทธิขั้นพื้นฐาน (Bill of Rights) และกฎหมายว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐานนี้ได้ครอบคลุมถึงสิทธิการรวมตัวเป็นพรรคการเมืองด้วย ดังนั้น สหรัฐอเมริกาจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีกฎหมายพรรคการเมืองเช่นเดียวกับประเทศไทย ในประเทศทางตะวันตกนั้นสาขาพรรคการเมืองถูกตั้งขึ้นมาตามธรรมชาติของสังคมเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองและเป็นรากฐานสำคัญที่จะทำให้พรรคการเมืองมีความเข้มแข็งขึ้นแต่สาขาพรรคการเมืองไทยนั้นถูกตั้งขึ้นมาตามกฎหมายหรือหัวหน้าพรรค/แกนนำของพรรคต้องการ “เล่นการเมือง” จึงตั้ง

พรรคการเมืองแล้วมีการก่อตั้งสาขาพรรคเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายเท่านั้น ดังนั้น มิติของกฎหมายจึงได้ส่งผลกระทบต่อพรรคและสาขาพรรคการเมืองไทยเป็นอย่างมาก

พิจารณาจากแนวความคิดประชาธิปไตยโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีบทบัญญัติที่รองรับเสรีภาพในการก่อตั้งพรรคการเมือง (มาตรา 65 วรรคแรก) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 ที่ได้กำหนดให้พรรคการเมืองที่จัดแจ้งการจัดตั้งแล้วจะต้องมีสาขาพรรคการเมืองอย่างน้อยภาคละหนึ่งสาขาภายในหนึ่งปี (มาตรา 26) นั่นก็เพื่อให้ประชาชนในท้องที่ห่างไกลสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองกับพรรคการเมืองได้มากขึ้นอันจะทำให้ประชาชนมีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของพรรคและให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆของพรรคได้มากขึ้นแต่ความเป็นจริง ก็คือ จากการศึกษาสาขาพรรคการเมืองที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง (ยกเว้นพรรคประชาธิปัตย์) พบว่าจะไม่ค่อยกระตือรือร้นในการก่อตั้งสาขาพรรคให้กระจายไปทั่วประเทศเพื่อเป็นการกระจายอำนาจและการตัดสินใจจากพรรคส่วนกลางตลอดจนการสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมากนัก โดยส่วนใหญ่มักจะตั้งสาขาพรรคเพียง 4 สาขาให้ครบตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้นเพื่อที่จะไม่ให้พรรคถูกยุบและเป็นการรักษาพรรคไว้ให้สามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้โดยมักจะตั้งร่วมกับสำนักงานส.ส.ในพื้นที่ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของสันต์ โชคพงษ์อุดมชัย (2544: 82) ที่พบว่าพรรคการเมืองไทยโดยส่วนมากจะไม่ค่อยกระตือรือร้นในการตั้งสาขาพรรคและส่วนใหญ่หากจะตั้งสาขาพรรคก็มักจะตั้งในท้องที่เขตเสี่ยงของตนมากกว่าที่จะกระจายการตั้งสาขาไปยังท้องที่ต่างๆเพราะการตั้งสาขาพรรคขึ้นมาจะทำให้พรรคการเมืองมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นขณะที่รายรับยังคงไม่แน่นอน มีความสอดคล้องกับวรานนท์ วิเศษศิริ (2551: 118) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “หลักประชาธิปไตยภายในพรรคการเมืองกับระบบพรรคการเมืองไทย” ผลการวิจัยพบว่าสาขาพรรคในระบบพรรคการเมืองไทยถูกกำหนดให้จัดตั้งขึ้นในลักษณะที่เน้นให้มีจำนวนครบตามที่กฎหมายกำหนดเพื่อมีผลให้พรรคไม่ต้องถูกยุบเลิกและประโยชน์ในการได้รับเงินสนับสนุนโดยขาดการพิจารณาจัดตั้งให้เหมาะสมกับจำนวนสมาชิกพรรคในแต่ละเขตและสอดคล้องกับรุ่งโรจน์ รัศมีวงษ์ (2542: 52) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาสาขาพรรคการเมือง : แนวทางปฏิรูปภายใต้เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540” ที่พบว่าสาขาพรรคการเมืองยังคงสภาพของสำนักงานนักการเมืองหรือสำนักงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในแต่ละท้องถิ่นอยู่อย่างเด่นชัด

สำหรับสาเหตุที่มีการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองน้อยนั้นส่วนหนึ่งเพราะว่าการก่อตั้งสาขาพรรคมีค่าใช้จ่ายที่สูงขณะที่พรรคการเมืองส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีรายได้มากนัก ทำให้ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ตกอยู่ที่ประธานและกรรมการสาขาพรรคจึงทำให้สาขาพรรคบางแห่งหากคนที่จะมาเป็นกรรมการสาขาพรรคค่อนข้างยากเพราะไม่มีใครอยากจะเป็นเนื่องจากมีแต่ค่าใช้จ่ายขณะที่รายรับ

ไม่มี นอกจากนี้ สาขาพรรคยังต้องดำเนินการต่างๆตามที่กฎหมายพรรคการเมืองและกต.กำหนดด้วย ซึ่งถ้าไม่ทำก็จะมีผลความผิด อาทิเช่น ต้องจัดประชุมใหญ่สามัญประจำปี ต้องทำบัญชี 4 ประเภท ต้องรายงานการดำเนินกิจการของสาขา ฯลฯ ซึ่งสาขาพรรคการเมืองต่างๆมีขีดความสามารถยังไม่ค่อยพอเพราะตั้งขึ้นมาก็เพื่อให้ครบตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น ไม่ได้มีจุดประสงค์ที่จะดำเนินกิจกรรมทางการเมืองอย่างจริงจังแต่อย่างใดจึงทำให้พรรคการเมืองในปัจจุบันมีการหลีกเลี่ยงการตั้งสาขาพรรค คือ ตั้งเพียง 4 – 5 สาขาเท่านั้น โดยจะไปตั้งเป็น “ศูนย์ประสานงานพรรค” หรือ “สำนักงานส.ส.” แทนเพื่อที่จะไม่ต้องดำเนินการดังกล่าวซึ่งดูแล้วก็เหมือนกับเป็นการเลี่ยงกฎหมายจึงไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและสอดคล้องกับการไปสังเกตการณ์สำนักงานสาขาพรรคของผู้วิจัยที่บางแห่งยังติดป้ายชื่อเป็นศูนย์ประสานงานพรรคอยู่เลย บางแห่งก็ใช้ชื่อเป็นสำนักงานส.ส.แทนชื่อสำนักงานสาขาพรรค นอกจากนี้ กฎหมายพรรคการเมืองฉบับปัจจุบันมีบทกำหนดโทษทางอาญาและโทษทางปกครองที่ค่อนข้างเข้มงวดมากกับสาขาพรรค (มาตรา 105, 107, 115, 116, 126, 128) ถ้าสาขาพรรคทำผิดก็อาจจะกระทบกระเทือนถึงพรรคสำนักงานใหญ่ถึงขั้นถูกยุบพรรคได้ อันนี้ ทางพรรคก็เลยกลัวไม่อยากจะตั้งสาขาพรรคกัน ดังนั้น การที่จะส่งเสริมให้พรรคมีการก่อตั้งสาขาพรรคเพิ่มขึ้นนั้นผู้วิจัยมีความเห็นว่าพรรคจะต้องพยายามดึงบุคคลที่มีชื่อเสียง มีบารมี มีอำนาจ และมีทุนที่อยู่ในพื้นที่มาช่วยพัฒนาสาขาพรรคด้วย เพราะถ้าพรรคสามารถดึงบุคคลระดับนี้มาได้ก็จะช่วยให้สาขาพรรคมีชื่อเสียงและได้รับความนิยมนำไปด้วย ซึ่งบุคคลเหล่านี้ยังเป็นแรงดึงดูดให้คนอื่นเข้ามาสนับสนุนสาขาพรรคด้วย เช่น บรรดานายทุน นักธุรกิจหรือผู้ที่มีกำลังทางเศรษฐกิจ ผู้นำท้องถิ่นตลอดจนประชาชนผู้สนใจทั้งหลายจะหันมาสนับสนุนสาขาพรรคมากขึ้นเหมือนอย่าง เช่น สาขาพรรคประชาธิปัตย์เขตบางกอกน้อย ตอนที่มีการริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรคก็มีการเชิญเจ้าของธุรกิจ (เลี้ยว) และนักการเมืองในพื้นที่มาร่วมสนับสนุนการดำเนินการก่อตั้งสาขาพรรคด้วย ที่กล่าวเช่นนี้ ต้องยอมรับความเป็นจริงบางประการที่ว่าสังคมการเมืองไทยนั้นตัวบุคคลหรือความสัมพันธ์ส่วนตัวมีอิทธิพลมากต่อการรวมตัวกันเป็นพรรคการเมืองเพราะลักษณะนิสัยของคนไทยส่วนใหญ่ยังคงความผูกพันอยู่กับตัวบุคคลมากกว่าความศรัทธาในนโยบายและอุดมการณ์พรรคแต่การที่สาขาพรรคต้องอาศัยตัวบุคคลอยู่นั้นก็มีข้อบกพร่องอยู่เหมือนกัน กล่าวคือ ถ้าบุคคลนั้นเป็นอะไรไป เช่น มีการย้ายไปสังกัดพรรคการเมืองอื่นก็จะทำให้สาขาพรรคกระทบกระเทือนเป็นอย่างมากอาจทำให้สาขาพรรคหมดความนิยมนำไปได้ ตรงนี้ คือ จุดเปลี่ยนที่สำคัญของสาขาพรรคที่จะเปลี่ยนความนิยมนำจากตัวบุคคลมาเป็นพรรค (ความศรัทธาในนโยบายและอุดมการณ์ของพรรค) ซึ่งถ้าสาขาพรรคสามารถผ่านจุดนี้ไปได้ สาขาพรรคก็จะมีคามเข้มแข็งและมีความเป็นสถาบันทางการเมืองมากขึ้น

หากพิจารณาจำนวนสาขาพรรค (4 สาขา) ในแต่ละภาคตามที่กฎหมายพรรคการเมืองฉบับปัจจุบันกำหนดนั้น ผู้วิจัยเห็นว่ามีความน้อยเกินไปสำหรับการที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะจะทำให้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของสมาชิกพรรคได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพรรคการเมืองที่มีสมาชิกพรรคอยู่ทุกจังหวัดที่ต้องเดินทางไกลมาร่วมกิจกรรมกับสาขาพรรคทำให้เกิดการสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม การที่กฎหมายพรรคการเมืองฉบับปัจจุบันกำหนดให้พรรคการเมืองต้องก่อตั้งสาขาพรรคนั้นก็เพื่อที่จะให้เป็นรากฐานที่สำคัญของพรรคในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองกับสมาชิกในพื้นที่ ยิ่งขยายสาขาพรรคไปได้มากเท่าใดพรรคการเมืองก็จะยิ่งเข้มแข็งมากขึ้นไปเท่านั้นเพราะมีเครือข่ายโยงใยทั่วถึงทุกพื้นที่ แต่ในความเป็นจริง สาขาพรรคการเมืองที่ดั่งขึ้นมานั้นหาได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายไม่เพราะบางส่วนก่อตั้งขึ้นเพื่อให้ครบตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้นไม่ได้ดำเนินกิจกรรมร่วมกับสมาชิกในพื้นที่แต่อย่างใด เมื่อตั้งแล้วพรรคก็ปล่อยให้ย่อยสลาย ผลก็คือ สาขาพรรคแทนที่จะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้แก่พรรคกลับสร้างภาระให้พรรคหนักขึ้นกว่าเดิมแทน (อ่อนแอ/ยังพึ่งตนเองไม่ได้) สาขาพรรคที่ก่อตั้งขึ้นจึงยังไม่สามารถทำหน้าที่เป็นตัวแทนของพรรคสำนักงานใหญ่ได้อย่างแท้จริง

จากการศึกษาข้อบังคับพรรคของแต่ละพรรคในปัจจุบันจะเห็นว่าส่วนใหญ่ต่างกำหนดให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการบริหารพรรคในการก่อตั้งสาขาพรรคในเขตพื้นที่ใดก็ได้ตามที่เห็นสมควร ซึ่งคณะกรรมการบริหารพรรคมักจะกำหนดให้มีการตั้งสาขาพรรคในเขตพื้นที่ที่ตนและผู้ที่มีบทบาทสำคัญภายในพรรคได้รับการสนับสนุนหรือสามารถคุมฐานเสียงในเขตเลือกตั้งนั้น ได้อันเป็นการกำหนดจากบนลงล่างแทนที่จะคำนึงถึงความพร้อมของสมาชิกพรรคในพื้นที่ว่ามีจำนวนสมาชิกครบตามเกณฑ์ที่ข้อบังคับพรรคกำหนดที่จะก่อตั้งสาขาพรรคในเขตท้องที่ดังกล่าวได้หรือไม่รวมถึงการสนับสนุนจากประชาชนอันเป็นการกำหนดจากล่างขึ้นบน สมาชิกพรรคในพื้นที่จึงมีสิทธิแต่เพียงเข้าชื่อเสนอไปยังคณะกรรมการบริหารพรรคพิจารณาโดยไม่มีอำนาจในการริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรคอย่างแท้จริงเหมือนดังที่สันต์ โชคพงษ์อุดมชัย (2544: 58) กล่าวว่าถึงแม้ว่าพรรคการเมืองไทยพยายามที่จะแสดงถึงการที่เป็นพรรคการเมืองแบบมวลชน (Mass Parties) โดยการกระจายสาขาพรรคการเมืองตามท้องที่ต่างๆ อันแสดงให้เห็นว่าเป็นการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสู่ท้องถื่นต่างๆก็ตามแต่การมีสาขาพรรคการเมืองของไทยนั้นจะแตกต่างจากหมู่ประเทศเสรีประชาธิปไตยอื่นๆ ที่พัฒนาแล้ว (โดยเฉพาะประเทศแถบ

⁶เช่น ข้อบังคับพรรคการเมืองประชาธิปไตย พ.ศ. 2551 ข้อ 42 , ข้อบังคับพรรคภูมิใจไทย พ.ศ. 2552 ข้อ 17, ข้อบังคับพรรคมาตุภูมิ พ.ศ. 2552 ข้อ 36

ตะวันตก เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส) ที่มุ่งให้ความเป็นอิสระและการตัดสินใจแก่สมาชิกพรรคที่สามารถดำเนินกิจการสาขาพรรคได้โดยตรง การดำเนินกิจกรรมของสาขาพรรคการเมืองไทย (แทบทั้งหมด) จะอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของส่วนกลาง คือ สำนักงานใหญ่เสมอ และบุญเลิศ ชาญยุทธ (2553: 14) ที่กล่าวว่าผู้บริหารพรรคการเมืองตั้งแต่หัวหน้าพรรคลงมาถึงเลขาธิการพรรคและกรรมการบริหารพรรคมักจะผูกขาดอำนาจไว้ที่ตัวเองและพรรคพวกตัดสินใจในกิจการของพรรคไม่รับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะใดๆจากสมาชิก นอกจากนี้ ตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคนั้นไม่ได้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากสมาชิกพรรคทุกคนและจากการสัมภาษณ์ประธานสาขาพรรคบางคนก็ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือว่าตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคนั้นมีการวางตัวไว้หมดแล้ว การเชิญตัวแทนสมาชิกมาประชุมเพื่อคัดเลือกกรรมการบริหารพรรคนั้นเป็นการทำตามข้อบังคับพรรคเท่านั้น ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่าในเมื่อคณะกรรมการบริหารพรรคไม่ได้มาจากการเลือกตั้งจากสมาชิกพรรคอย่างแท้จริงก็ไม่สามารถทำหน้าที่พิจารณาการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองได้เพราะเป็นการไม่สอดคล้องกับหลักการของประชาธิปไตยที่อำนาจแท้จริงในการพิจารณาก่อตั้งสาขาพรรคควรจะเป็นของสมาชิกพรรคในพื้นที่

ในการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองนั้น พรรคสำนักงานใหญ่ถือว่ามีความสำคัญที่จะทำให้การก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองประสบความสำเร็จแต่จากการศึกษาพบว่าการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากพรรคสำนักงานใหญ่น้อยมาก บางสาขาพรรคนั้นไม่ได้รับความสนับสนุนจากพรรคสำนักงานใหญ่เลยทำให้กรรมการสาขาพรรคต้องช่วยเหลือกันเอง ซึ่งการที่สาขาพรรคไม่ได้รับความสนับสนุนจากพรรคสำนักงานใหญ่ในการก่อตั้งสาขาพรรคนั้นอาจจะทำให้สาขาพรรคไม่มีบทบาททางการเมืองใดๆเลยเนื่องจากไม่มีเงินทุนและปัจจัยที่จำเป็นในการดำเนินกิจกรรมต่างๆที่สาขาพรรคเองมีความต้องการที่จะดำเนินกิจกรรมทางการเมืองเป็นอย่างมาก สาขาพรรคการเมืองบางสาขานั้นทางพรรคสำนักงานใหญ่เป็นผู้คัดเลือกกรรมการสาขาพรรคมาเองแต่มีการจัดประชุมสมาชิกพรรคเพื่อทำให้ถูกต้องตามกฎหมายโดยมิได้มีการคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและมีความเหมาะสมมาดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการสาขาพรรคแต่อย่างใดแต่เอาคนที่มีความรู้จำกัดกันเป็นการส่วนตัวมาเป็นกรรมการสาขาพรรคแทน กรรมการสาขาพรรคที่ได้มาจึงเป็นกรรมการสาขาพรรคแต่เพียงในนามแต่ความรู้ความสามารถที่จะบริหารและดำเนินกิจการของสาขาพรรคให้บรรลุเป้าหมายนั้นไม่มี พรรคการเมืองไทยจึงมิได้มีเป้าหมายที่ชัดเจนที่จะใช้สาขาพรรคเพื่อขยายฐานสนับสนุนจากประชาชนแต่อย่างใดแต่ก่อตั้งสาขาพรรคเพื่อประโยชน์ส่วนตัวของกลุ่มคนที่อยู่ในพรรคการเมืองเองเท่านั้น

กกต.เองก็เป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีความสำคัญกับพรรคและสาขาพรรคการเมืองเป็นอย่างมากแต่การก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองนั้นเป็นการดำเนินกิจการภายในของพรรคการเมืองเอง

กต.กลางหรือกต.จังหวัดจะไปบังคับให้พรรคการเมืองก่อตั้งสาขาพรรคไม่ได้ กต.มีบทบาทเกี่ยวกับการก่อตั้งสาขาพรรคซึ่งเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น คือ ตามมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 ที่บังคับว่าจะต้องมีสาขาพรรคการเมืองอย่างน้อยภาคละ 1 สาขา ส่วนการรับรองการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองจะเป็นอำนาจหน้าที่โดยตรงของนายทะเบียนซึ่งนายทะเบียน ก็คือ ประธานกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจะเป็นหน่วยงานรับเรื่องดำเนินการดังกล่าวตามขั้นตอนของระเบียบ ประกาศรวมถึงกฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้องแล้วอาจจะมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดตรวจสอบข้อเท็จจริงของการประชุมก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองดังกล่าว โดยผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเป็นผู้ดำเนินการแล้วรายงานผลให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดทราบและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป อย่างไรก็ตาม นอกจากบทบาทตามกฎหมายแล้ว กต.ยังมีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุน และแนะนำแก่พรรคการเมืองให้ก่อตั้งสาขาพรรคเพื่อให้เป็นตัวแทนของพรรคในการที่จะกระจายแนวคิดหรืออุดมการณ์ทางการเมืองไปสู่สมาชิกในพื้นที่

จากการสัมภาษณ์กับกต.มีประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจ ก็คือ “รัฐธรรมนูญให้จดทะเบียนก่อตั้งพรรคได้ง่ายแต่ว่ายาก ปีหนึ่งๆ พรรคต้องสิ้นสภาพ ยกเลิกไปเยอะมากเพราะเหตุหาสมาชิกไม่ครบ 5,000 คนและก่อตั้งสาขาพรรคไม่ครบ 4 สาขาในเงื่อนไข 1 ปี” ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นด้วยตามคำกล่าวข้างต้นเพราะคนเพียง 15 คน รวมกันแล้วไปแจ้งนายทะเบียนเพื่อขอตั้งพรรค พอนายทะเบียนอนุมัติก็ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้แล้ว แต่กฎหมายก็กำหนดเงื่อนไขไว้ว่าภายใน 1 ปีพรรคจะต้องตั้งสาขาและหาสมาชิกพรรคให้ครบจึงจะเป็นพรรคที่สมบูรณ์ได้ ปัญหาของพรรคการเมือง ก็คือ สมาชิกหายากขึ้นเพราะว่าตามกฎหมายพรรคการเมืองฉบับเดิม (พ.ศ. 2541) การเป็นสมาชิกพรรคนั้นง่ายเพราะไม่ได้มีบทบัญญัติที่ห้ามการเป็นสมาชิกพรรคซ้ำซ้อนแต่ให้พรรคการเมืองไปกำหนดในข้อบังคับพรรคเอง พรรคจึงใช้วิธีจดทะเบียนตามหมู่บ้านไปขอเลข 13 หลักจากบัตรประชาชน คือ ไปดูที่บัญชีผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ติดไว้ที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน แต่กฎหมายพรรคการเมืองฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2550) ได้กำหนดว่าห้ามเป็นสมาชิกพรรคซ้ำซ้อน เป็นสมาชิกได้เพียงพรรคเดียวประกอบกับเกณฑ์การเป็นสมาชิกพรรคก็ยากขึ้นเพราะต้องมาสมัครด้วยตนเองที่พรรคหรือสำนักงานสาขาพรรค การสมัครสมาชิกจะต้องมีใบสมัคร มีรูปถ่าย มีสำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาบัตรประชาชน พอหลักฐานมากขึ้นการรวบรวมหลักฐานต่างๆก็ยากขึ้นด้วยโดยเฉพาะเมื่อ

⁷พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 มาตรา 8 วรรค

เอกสาร หลักฐานต่างๆถูกส่งเข้าไปที่กท.กลางซึ่งจะมีปัญหาในขั้นตอนการตรวจสอบเอกสารมาก ถึงขั้นฟ้องร้องกันก็มี อาทิเช่น บางคนตรวจเจอแต่ชื่อแต่ไม่มีเอกสาร ทางกท.ก็จะตรวจสอบไปที่พรรคเพื่อขอเอกสารแต่ทางพรรคหาเอกสารไม่ได้ ทางพรรคก็ต้องถอนชื่อสมาชิกคนนั้นออกจากระบบ เป็นต้น ดังนั้น เมื่อพรรคไม่สามารถหาสมาชิกให้ครบ 5,000 คน ได้ถึงแม้จะก่อตั้งสาขาครบ 4 สาขาแล้วก็ตาม พรรคและสาขาพรรคก็ต้องสิ้นสภาพไปตามมาตรา 91(1) ซึ่งปีหนึ่งๆพรรคการเมืองต้องถูกยกเลิกหรือสิ้นสภาพความเป็นพรรคการเมืองไปเยอะมากโดยในรอบ 4 เดือนระหว่างมกราคมถึงเมษายน พ.ศ. 2555 ที่ผ่านมามีพรรคการเมืองที่พ้นสภาพจากการเป็นพรรคการเมืองถึง 11 พรรคโดยในจำนวนนี้มี 3 พรรคที่ไม่ได้ดำเนินการตามมาตรา 26 ด้วยเหตุที่กล่าวเรียนมาข้างต้นนี้

จากการสังเกตการณ์สำนักงานสาขาพรรคการเมืองไทยมีประเด็นสำคัญ ก็คือ ที่ทำการสาขาพรรคอยู่ในบ้านของประธานสาขาพรรคหรือนักการเมือง ที่ทำการสาขาพรรคมักจะตั้งรวมกับสำนักงานส.ส.ในพื้นที่ ที่ตั้งจริงของสาขาพรรคกับที่ตั้งตามที่แจ้งกับทางกท.ไม่ตรงกัน ไม่มีป้ายบอกทางหรือลูกศรนำทางมายังสาขาพรรค ไม่มีป้ายบอกชื่อที่ทำการสาขาพรรค ป้ายหน้าที่ทำการสาขาพรรคเป็นชื่อพรรคหรือเป็นชื่อ “ศูนย์ประสานงานพรรค” ไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำสาขาพรรค ไม่มีอุปกรณ์สำนักงานและระบบสารสนเทศ ที่ทำการสาขาพรรคปิด จากลักษณะที่กล่าวมาข้างต้น ส่วนใหญ่จะเป็นสาขาพรรคการเมืองขนาดเล็กจึงมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของชายชาญ ชนะโรด (2547: บทสรุป) เรื่อง “บทบาทสาขาพรรคการเมืองไทยตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541” พบว่าพรรคการเมืองที่ให้ความสำคัญกับสาขาพรรค นั้นมักจะเป็นพรรคการเมืองขนาดใหญ่ซึ่งสาขาของพรรคเหล่านี้โดยส่วนใหญ่จะมีการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างครบถ้วน มีการดำเนินกิจกรรมหรือทำหน้าที่บทบาททางการเมืองอย่างต่อเนื่อง มีการวางแผนการดำเนินงานอย่างชัดเจนและส่วนใหญ่จะมีที่ตั้งสำนักงานเป็นเอกเทศ มีเจ้าหน้าที่บุคลากรปฏิบัติงานประจำ ทำให้ประชาชนหรือสมาชิกพรรคสามารถที่จะติดต่อกับสาขาพรรคได้ ส่วนพรรคการเมืองไทยที่มีการดำเนินกิจกรรมหรือบทบาทหน้าที่ทางการเมืองไม่ต่อเนื่องให้ความสำคัญกับสาขาพรรคน้อยส่วนใหญ่มักจะเป็นพรรคการเมืองขนาดเล็ก พรรคจะเป็นผู้จัดทำบัญชีให้สาขาเนื่องจากสาขามีความเข้าใจในการจัดทำบัญชีน้อยและส่วนใหญ่จะมีที่ตั้งสำนักงานไม่เป็นเอกเทศ ไม่มีเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรปฏิบัติงานประจำ สาขาพรรคเหล่านี้จะมีเครื่องใช้ในสำนักงานไม่ครบทำให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆยังไม่คล่องตัว ยังไม่มีการนำเอาระบบสื่อสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงาน

ในประเด็นเรื่อง “สถานที่ตั้ง” ที่ทำการสาขาพรรคนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการที่ตั้งที่ทำการสาขาพรรคอยู่ภายในบ้านของประธานสาขาหรือนักการเมืองนั้นก็เพื่อความสะดวกของ

ประธานสาขาเองและจากการพูดคุยกับประธานสาขาพรรคต่างก็ให้ข้อมูลที่ตรงกันว่าเหตุผลสำคัญที่ต้องมีการย้ายที่ทำการสาขามาตั้งในบ้านของตนเองเพราะจะได้ไม่ต้องเสียค่าเช่า⁸ และการที่สาขาพรรคตั้งอยู่ในสำนักงานของส.ส.นั้นอาจจะทำให้มีความพร้อมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองร่วมกับส.ส.เนื่องจากได้รับความสนับสนุนปัจจัยต่างๆที่จำเป็นจากส.ส.ในพื้นที่เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตาม การที่สาขาพรรคดำเนินกิจกรรมโดยขึ้นกับส.ส.อยู่ตลอดนั้นอาจจะทำให้เกิดความเข้าใจที่สับสนของประชาชนว่ากิจกรรมที่ทำนั้นเป็นกิจกรรมของส.ส.หรือของสาขาพรรคกันแน่ จึงอาจกลายเป็นว่าสาขาพรรคนั้นทำงานเป็นผู้ช่วยส.ส.หรือทำหน้าที่แทนส.ส. สาขาพรรคจึงไม่ได้ทำหน้าที่ของตนเองแต่อย่างใดนอกจากรับข้อร้องเรียนจากประชาชนเกี่ยวกับปัญหาต่างๆรับแจ้งงานบุญและให้ความช่วยเหลือในบางเรื่องแทนส.ส.มากกว่าทำหน้าที่ของสาขาพรรคโดยตรง ในแง่นี้จะทำให้สาขาพรรคไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่มีความเป็นอิสระ ต้องคอยพึ่งส.ส. ตลอดไป แต่ถ้าสาขาพรรคมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองดีแล้วก็ย่อมต้องทำหน้าที่ของตนเองให้ดีขึ้น พยายามเรียนรู้ที่จะพึ่งตนเองให้ได้ ซึ่งถ้าทำได้สาขาพรรคก็จะมีความเข้มแข็งมากขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งส.ส.อีกต่อไปเพราะบางที ส.ส.อาจเกิดการย้ายพรรคไปสังกัดพรรคการเมืองอื่น สาขาพรรคก็ยังดำรงตนอยู่ได้โดยไม่ได้รับผลกระทบแต่อย่างใด นอกจากนี้ถึงแม้สาขาพรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่ได้รับการก่อตั้งโดยส.ส.ในพื้นที่ แต่ก็ยังมีสาขาพรรคการเมืองไทยส่วนหนึ่งที่สมาชิกเริ่มก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองเองเพราะอยากจะ “เล่นการเมือง” อยากทำงานการเมืองจึงหาพรรคอื่นลงซึ่งทางพรรคก็เปิดโอกาสให้แต่พรรคการเมืองใหญ่ที่ครองเสียงอยู่ในพื้นที่มานานไม่เปิดโอกาสให้ ในประเด็นนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการที่สมาชิกพรรคเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองเองนั้นจะทำให้สาขาพรรคมีความเป็นตัวของตัวเอง สามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้ด้วยตนเองโดยอิสระไม่ต้องผูกติดกับตัวส.ส. ทำให้สมาชิกพรรคเกิดความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของและหวงแหนสาขาพรรคที่ก่อตั้งมาด้วยกัน และที่สำคัญทำให้สาขาพรรคมีความเข้มแข็งมากขึ้นจนสามารถที่จะพึ่งตนเองได้ สาขาพรรคแบบนี้จึงมีโอกาที่จะพัฒนาเป็นสาขาพรรคมวลชนที่เข้มแข็งต่อไป

จากการพูดคุยกับนายเบญจพล อุดมสุวรรณ ผู้อำนวยการสำนักกิจการพรรคการเมืองและการออกเสียงประชามติ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเกี่ยวกับประเด็นสถานที่ตั้งสาขา

⁸ “...อ้อ พี่ก็เลยมาตั้งที่นี่เลย (กาบเชิง) แต่ก่อนอยู่ปราสาท ไร่ที่อยู่ปราสาทเนี่ย คือ ต้องเช่า พรรคไม่มีตึก ไม่มีเงินสนับสนุน ไม่มีเงินมาให้ ก็เลยย้ายมา ขนของมาหลายเดือนแล้ว มาอยู่ตรงนี้ได้ก็ไม่ต้องเช่าเขาก็เท่านั้นเอง... โดยที่ยังไม่ได้ทำเรื่องย้ายกับ กกต.” (สัมภาษณ์ สุภกาญจะ หิรัญญะเวช 18 กรกฎาคม 2555)

พรรคก็ได้ข้อมูลที่ตรงกันว่าทางกต.ไม่ได้กังวลกับสถานที่ตั้งที่ทำการสาขาพรรคแต่ขอให้อยู่ในสถานที่ที่เหมาะสมก็พอสามารถสรุปได้ดังนี้ คือ “กต.ไม่ได้ซีเรียสกับเรื่องสถานที่ตั้งของสาขาพรรคมากนักแต่อย่างน้อยก็ต้องดูดีพอสมควร อยู่ในสถานที่ที่เหมาะสม สมมติว่าถ้าไปตั้งในตลาดสด โรงแรม่านรูด ร้านตัดผมซึ่งเป็นที่ประกอบอาชีพของเขาซึ่งการไปตั้งในสถานที่เหล่านี้ไม่ผิดอะไร แต่การขึ้นป้ายว่าที่ทำการสาขาพรรคการเมืองมันก็ดูไม่เหมาะสม รับไม่ได้ ดูไม่มีคุณค่า ประชาชนจะมองภาพของพรรคและสาขาพรรคการเมืองไปในทางลบได้ แต่สิ่งที่กต.สนใจอยู่ที่กิจกรรมหรืออุดมการณ์ทางการเมืองมากกว่าว่าสาขาพรรคมีการเคลื่อนไหวใหม่ มีการประชุมกรรมการทุกเดือนหรือเปล่า มีการไปพบปะประชาชน เผยแพร่อุดมการณ์ใหม่ มีการหาสมาชิกพรรคเพิ่มใหม่ โดยทางกต.ได้กำหนดเกณฑ์ 4 ข้อให้สาขาพรรคปฏิบัติ ดังนี้ (ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้งเรื่องกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมือง พ.ศ. 2554 ข้อ 29 ลงวันที่ 22 กันยายน 2554)

1. สาขาต้องมีจำนวนสมาชิกไม่น้อยกว่า 200 คนและมีการจัดทำทะเบียนสมาชิกพรรค
2. มีที่ทำการแยกจากที่พักอาศัยหรือสถานประกอบการหรืออยู่ในอาคารเดียวกันได้แต่ต้องแบ่งพื้นที่ให้ชัดเจน (การแยกไม่ได้หมายความว่าต้องแยกอาคาร สามารถอยู่ในสถานที่เดียวกันได้แต่กันห้อง อันนี้ ทางกต.รับได้) และต้องมีคนทำงานประจำหรือมีพนักงาน (เอากรรมการสาขา มาทำงานได้ ขอให้มีคนอยู่)
3. มีการดำเนินการตามข้อบังคับพรรคการเมืองอย่างน้อยต้องมีการประชุมใหญ่สาขาพรรคหรือการประชุมใหญ่วิสามัญเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบการเสนอชื่อบุคคลลงรับสมัครเลือกตั้งส.ส.หรือประชุมคณะกรรมการสาขาพรรค
4. มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง อาทิเช่น การหาสมาชิกพรรคเพิ่มเติม มีกิจกรรมให้ความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกและประชาชนทั่วไปหรือดำเนินกิจการอื่น”

สำหรับในเรื่องการติดป้ายบอกทางและชื่อที่ทำการสาขาพรรคให้ชัดเจนนั้น ทางสาขาควรจะดำเนินการด้วยเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์สาขาพรรคให้ประชาชนในพื้นที่ได้รู้จักซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของสาขาพรรคต่อไปเพราะจากการเดินทางไปสังเกตการณ์สำนักงานสาขาพรรคในพื้นที่ต่างๆก็พบว่าสาขาพรรคบางแห่งไม่มีการติดป้ายที่จะทำให้อันนี้เป็นสำนักงานสาขาพรรค ซึ่งถ้าผู้วิจัยไม่ได้สอบถามจากคนในพื้นที่หรือไม่มีเบอร์โทรศัพท์ติดต่อกับประธานสาขาพรรคก็อาจจะหาไม่เจอ ซึ่งสาขาพรรคที่กล่าวมาข้างต้นนี้ส่วนใหญ่จะเป็นสาขาพรรคการเมืองขนาดเล็กที่ก่อตั้งสาขาตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น ส่วนประเด็นเรื่องที่ทำการสาขาพรรคไม่มีวัสดุ ครุภัณฑ์สำนักงานที่จำเป็นและระบบสารสนเทศนั้นผู้วิจัยมีความเข้าใจและมี

ความเห็นใจประธานสาขาพรรคที่จำต้องออกเงินซื้อเอง’ เนื่องจากพรรคใหญ่ไม่ได้ให้การสนับสนุนแต่ก็เป็นสิ่งจำเป็นที่สาขาพรรคต้องมีไว้ให้พร้อมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน โดยเฉพาะการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารระหว่างพรรคกับสาขาพรรค ดังนั้น ก็ต้องยอมรับว่าผู้ที่จะเป็นประธานสาขาจะต้องเป็นคนที่มีความอดทน มีใจรัก มีความเชื่อมั่นและศรัทธาในพรรคการเมืองจริงๆ จึงจะทำหน้าที่ตรงนี้ได้และที่สำคัญต้องมีเงินทุนพอสมควรและมีความพร้อมที่จะดำเนินกิจกรรมทางการเมืองด้วยเพราะจะเกี่ยวข้องอย่างแน่นอจนถึงเงินทองที่จะต้องใช้จ่าย ถ้าพรรคสำนักงานใหญ่เองสนับสนุนได้เพียงบางส่วนแต่ไม่ถึง 100 % ดังนั้น ที่เหลือประธานสาขาและกรรมการสาขาพรรคต้องช่วยกัน

สำหรับประเด็นเรื่องไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงาน (เนื่องจากเจ้าหน้าที่ลาออกบ่อย) จึงทำให้สาขาไม่มีผู้รับผิดชอบงานประจำและส่งผลให้สมาชิกและประชาชนทั่วไปในเขตพื้นที่ไม่สามารถติดต่อกับสาขาพรรคได้เพราะสาขาพรรคบางแห่งปิดทำการไปแล้ว สาขาพรรคบางแห่งมีเจ้าหน้าที่แต่ไม่ได้อยู่ประจำที่สำนักงานเพราะต้องไปทำงานอื่นเสริมด้วยเนื่องจากค่าจ้างหรือผลตอบแทนที่น้อยเกินไปไม่เพียงพอแก่การยังชีพ ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยขออธิบายว่าจากการพูดคุยกับเจ้าหน้าที่และประธานสาขาพรรคต่างๆ ได้ข้อมูลว่าค่าจ้างของเจ้าหน้าที่ประจำสาขาพรรคจะอยู่ที่ 4,000/เดือนถึงแม้จะเรียนจบปริญญาตรีก็ตาม แต่ถ้าเป็นสาขาพรรคการเมืองขนาดใหญ่หรือสาขาพรรคที่มีสำนักงาน ส.ส. ตั้งอยู่ด้วยนั้นเจ้าหน้าที่เหล่านี้จะได้รับเงินช่วยเหลือจาก ส.ส. หรือนักการเมืองในพื้นที่ด้วย ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยเห็นว่ากรรมการสาขาพรรคเองก็สามารถทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ได้เหมือนกับสาขาพรรคหลายแห่งที่ผู้วิจัยได้เดินทางไปสัมภาษณ์ ทางสาขาก็ใช้กรรมการสาขาพรรคหมุนเวียนกันมาทำงานแล้วแต่ใครว่างใครสะดวกเวลาไหนหรือบางสาขาพรรคที่ผู้วิจัยพบ ก็คือ มีการสลับกันมาทำงานระหว่างเจ้าหน้าที่กับประธานสาขาพรรค ซึ่งทางกต.ก็บอกแล้วว่า

“ถามว่ามีอะไรไหม ไม่มีอะไร นี่โซฟา เพื่อนซื้อให้ นี่โต๊ะซื้อมาเอง แล้วก็บอร์ดนี้ เพื่อนๆ เขาทำมาให้ ทีนี้ ถามว่าเขาให้อะไรบ้าง ออกเองทั้งหมด” (สัมภาษณ์ ศักดา จรรย์จิตร 21 มิถุนายน 2555)

“เขาไม่เคยได้รับเลยด้วยซ้ำไป ที่สาขา เขาจะซื้อโต๊ะ ซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์ ซื้ออะไรมา เขาก็ยังไม่รู้ว่าเขาจะได้เงินมาจากตรงไหน มารจากพรรคแม่ พรรคแม่ก็ไม่ส่งมา แล้วก็ไม่รู้จะทำอะไร ก็เป็นของประธานนั่นแหละซื้อมาเอง มาตั้งไว้เป็นของส่วนตัว แต่ว่าให้สาขาพรรคยืมใช้” (สัมภาษณ์ สถิตย์ ศรีสุพัฒน์วงศ์ 12 กรกฎาคม 2555)

สามารถทำได้เพื่อให้มีเจ้าหน้าที่ประจำสาขาและอีกอย่างก็ช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในส่วนค่าจ้างของเจ้าหน้าที่ด้วย

หากพิจารณาลักษณะการก่อตั้งสาขาพรรคตามค่านิยมการเมืองไทย “เจ้านาย-ลูกน้อง” แล้วจะพบว่าการสร้างบริวารในระบบอุปถัมภ์นั้นมีความเป็นมาในสมัยอดีตแล้วที่เหล่าไพร่จะหลบเลี่ยงการเข้าเวร โดยไปฝากตัวเป็นข้าไทกับผู้มีอำนาจเพื่อความคุ้มกัน ประโยชน์ที่ได้รับ ก็คือ ผู้อุปถัมภ์ได้รับบริวารมากขึ้นเป็นการเพิ่มบารมีและอำนาจทางการเมือง ส่วนผู้เข้ามาพึ่งบุญบารมีก็ได้รับการคุ้มกันและผลประโยชน์เรียกว่า “มีเส้น” หรือ “มีผู้ใหญ่คุ้มครอง” ความสัมพันธ์ “เจ้านาย-ลูกน้อง” จึงเป็นค่านิยมที่ให้ความสำคัญกับตัวบุคคลมากกว่าหลักการซึ่งฝังรากลึกอยู่ในสังคมการเมืองไทยมาช้านานและเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความเป็นสถาบันของพรรคการเมืองไทย กล่าวคือการรวมตัวเป็นพรรคการเมืองไทยนั้นเกิดจากตัวบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ต้องการเป็นรัฐบาลเพื่อแสวงหาอำนาจ อิทธิพลหรือผลประโยชน์ต่างๆ ส่วนตน ส่วนหลักการหรืออุดมการณ์มีส่วนน้อยมากต่อการรวมตัวเป็นพรรคการเมืองของไทย ซึ่งถ้าตัวบุคคลหรือผู้นำที่เป็นเจ้าของพรรคมีอันเป็นไปหรือถอนตัวจากวงการเมืองหรือย้ายไปสังกัดพรรคการเมืองอื่นแล้วพรรคการเมืองนั้นก็จะล่มสลายหรือไม่มีบทบาททางการเมืองอีกต่อไป การก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยก็เช่นกันที่ส่วนใหญ่มาจากการริเริ่มของผู้บริหารพรรคในส่วนกลางหรือส.ส.ในพื้นที่ (เจ้านาย) ที่จะไปติดต่อกับแกนนำหรือสมาชิกพรรค (ลูกน้อง) ให้ดำเนินการให้โดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว ส่วนสมาชิกสาขาพรรคก็ไม่ได้มีความศรัทธาในนโยบายและอุดมการณ์ของพรรคแต่อย่างใดแต่เข้ามาเป็นสมาชิกให้เพราะรู้จักกันเป็นการส่วนตัวหรือเพื่อผลประโยชน์บางอย่าง การมีสมาชิกพรรคที่ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรคเองจึงมีน้อยเพราะสาเหตุมาจากวัฒนธรรมทางการเมืองดังกล่าวที่ทำให้ประชาชนรอคอยและหวังแต่จะพึ่งบุคคลที่มีอำนาจโดยไม่คิดที่จะพึ่งตนเองหรือรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างอำนาจต่อรองให้กับกลุ่มตนสามารถยกตัวอย่างได้ ดังนี้ ประธานสาขาพรรคมาตุภูมิจังหวัดสุรินทร์ก่อตั้งสาขาพรรคเพื่อช่วยเหลือนายหรือลูกพี่เพื่อให้ตั้งพรรคและสามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้ ส่วนลูกพี่ก็ให้ลูกน้องรับตำแหน่งประธานสาขาพรรคเป็นการตอบแทน ประธานสาขาพรรคภูมิใจไทยจังหวัดตรังมีลูกสาวทำงานที่พรรคสำนักงานใหญ่จึงรู้จักกับผู้บริหารพรรคเป็นอย่างดี เมื่อพรรคจะก่อตั้งสาขาในพื้นที่ทางแกนนำจึงทาบทามให้มาเป็นประธานสาขาพรรค ส่วนประธานสาขาพรรคภูมิใจไทยจังหวัดราชบุรีเนื่องจากเคยรับรับราชการ (ปลัดอำเภอ) ในพื้นที่หลังจากปลดเกษียณและว่างเว้นจากภารกิจต่างๆเมื่อมีการก่อตั้งสาขาพรรคจึงรับหน้าที่เป็นประธานสาขาให้เนื่องจากรู้จักและมีความสัมพันธ์เป็นอย่างดีกับส.ส.ในพื้นที่หรือสมาชิกพรรคประชาธิปไตยที่เข้าช่วยงานสาขาพรรคและงานของส.ส.ทุกอย่างเท่าที่สามารถจะทำได้โดยหวังว่าหากวันใดตนเองทำผิดกฎหมายขึ้นมาก็จะได้รับความช่วยเหลือจากส.ส.ผู้เป็นนายตน เป็นต้น ซึ่งความสัมพันธ์ตาม

ระบบอุปถัมภ์นี้ถึงแม้จะทำให้ความสัมพันธ์ของผู้คนมีความสนิทแนบแน่นได้ดีกว่าความสัมพันธ์ที่อาศัยกฎเกณฑ์ แต่หากผู้คนยึดถือแต่ระบบอุปถัมภ์หรือความสัมพันธ์ “เจ้านาย-ลูกน้อง” เล่นพรรคเล่นพวกหรือเอาประโยชน์เพื่อพวกพ้องของตนแต่ฝ่ายเดียวโดยไม่สนใจในตัวบทกฎหมายแล้ว อาจจะทำให้กฎหมายขาดความศักดิ์สิทธิ์ เป็นการทำลายหลักนิติรัฐจนเกิดความวุ่นวายในสังคมและอาจส่งผลให้เกิดปัญหาอื่นๆตามมาได้

กล่าวโดยสรุปได้ว่าการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองให้ประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องอาศัยปัจจัยหลายๆอย่างประกอบกัน โดยปัจจัยที่สำคัญ ก็คือ การสนับสนุนจากสมาชิกพรรค และประชาชนเพราะเป็นฐานสนับสนุนที่สำคัญของสาขาพรรค นอกจากสมาชิกพรรคและประชาชนแล้วก็จะต้องมีความพร้อมของสาขาพรรคการเมืองเอง การได้รับความสนับสนุนจากพรรคสำนักงานใหญ่และการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) เป็นต้น

2. การดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

2.1 บทบาทการรับและสรรหาคณะเป็นสมาชิกพรรค

เนื่องจากสมาชิกพรรคเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของสาขาพรรค สาขาพรรคจะอยู่ได้ก็เพราะสมาชิก ถ้าไม่มีสมาชิกหรือสมาชิกไม่ให้ความร่วมมือแล้วสาขาพรรคนั้นก็ไม่สามารถที่จะดำเนินกิจกรรมทางการเมืองต่อไปได้ ดังนั้น สมาชิกพรรคจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะทำให้การดำเนินกิจกรรมของสาขาพรรคไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้ จากการศึกษาที่พบว่าสาขาพรรคการเมืองต่างๆมีวิธีการหาสมาชิกที่หลากหลายซึ่งแต่ละวิธีนั้นก็มีความเหมาะสมกับสาขาพรรคการเมืองแต่ละพื้นที่ ผู้วิจัยเห็นว่าวิธีการหาสมาชิกพรรคที่เข้าถึงตัวสมาชิกในพื้นที่น่าจะได้ผลมากที่สุดเพราะเป็นการหาเชิงรุกประกอบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ก็พบว่าสาขาพรรคการเมืองส่วนใหญ่ได้ใช้วิธีการนี้ทั้งนั้นเพราะว่าถ้ารอให้สมาชิกรวมสมัครด้วยตนเองที่สาขาพรรค ผู้วิจัยเห็นว่าคงจะไม่มีใครมาหรือถ้ามีก็เป็นส่วนน้อยเท่านั้นเนื่องจากสำนักงานสาขาพรรคเองก็ไม่ค่อยจะมีอะไรที่จะดึงดูดให้สมาชิกอยากจะเข้ามามากนัก¹⁰ ประกอบกับที่ตั้งของสาขาพรรคส่วนใหญ่มักจะอยู่ในตัวเมืองแต่ชาวบ้านส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านต่างๆที่ห่างไกลและมีความเห็นด้วยกับการที่สาขาพรรคต่างๆมีการเริ่มต้นหาสมาชิกจากคนรอบๆตัวก่อน เช่น จากคนใน

¹⁰ ข้อมูลจากการสังเกตการณ์พบว่าสำนักงานสาขาพรรคเกือบทั้งหมดที่ศึกษาไม่มีหนังสือพิมพ์รายวัน นิตยสาร วารสาร หนังสือที่ให้ความรู้ทางการเมือง น้ำดื่ม น้ำชา กาแฟที่จะคอยบริการสมาชิกที่มาติดต่อ โดยส่วนใหญ่พบวัสดุ ครุภัณฑ์ อุปกรณ์สำนักงาน แฟ้มเอกสาร ภาพของกรรมการสาขาพรรค ปฏิทิน ฯลฯ

ครอบครัว ญาติพี่น้อง พรรคพวก เพื่อนฝูง เพราะเป็นวิธีการที่ง่ายและได้ผลเร็วเนื่องจากความสัมพันธ์ที่รู้จักกันย่อมสร้างความไว้วางใจกันให้มาสมัครเป็นสมาชิกได้และสามารถช่วยขยายเครือข่ายต่อไปได้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม สาขาพรรคการเมืองไทยในปัจจุบันยังไม่มี การเก็บค่าสมาชิกยกเว้นสาขาพรรคประชาธิปัตย์มีการเก็บค่าธรรมเนียมแรกเข้าการเป็นสมาชิก 20 บาทตลอดชีพ ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าเนื่องจากสมาชิกหายากอยู่แล้วและส่วนใหญ่มีฐานะยากจนถ้าจะไปเก็บค่าสมาชิกอีกก็คงไม่มีใครอยากจะมาสมัครเป็นสมาชิกมีแต่เอาเงินหรือผลประโยชน์ไปให้เขาจึงจะเป็นสมาชิกให้และอีกอย่างความชอบทางการเมืองคงไม่สามารถที่จะเก็บเป็นค่าธรรมเนียมสมาชิกพรรคได้ แต่อย่างไรก็ตาม หากสาขาพรรคไม่มีการเก็บค่าธรรมเนียมหรือค่าบำรุงสมาชิกพรรคเลยก็อาจจะทำให้สมาชิกพรรคไม่เห็นความสำคัญของสาขาพรรคก็เป็นได้ นอกจากนี้ กฎหมายพรรคการเมืองฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2550) ได้มีบทบัญญัติห้ามมิให้ผู้ใดเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองในขณะเดียวกันเกินหนึ่งพรรค (มาตรา 24) และกำหนดโทษทางปกครองไว้ว่า “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 24 ต้องชำระค่าปรับทางปกครองไม่เกินสามพันบาท” (มาตรา 125) ดังนั้น สาขาพรรคจึงควรพึงระมัดระวังและตรวจสอบให้แน่ชัดก่อนว่าบุคคลที่จะรับเป็นสมาชิกมีคุณสมบัติที่ไม่ขัดต่อกฎหมายไม่เป็นสมาชิกซ้ำซ้อนกับพรรคการเมืองอื่นและควรจะทำทะเบียนสมาชิกของสาขานั้นไว้ให้เป็นระบบเป็นปัจจุบันเพื่อความสะดวกและจะเป็นประโยชน์ในการติดต่อกับสมาชิกอันจะส่งผลให้การปฏิบัติงานของสาขาพรรคมีความเข้มแข็งเป็นหลักให้กับมวลสมาชิกในสาขานั้นๆ ได้

2.2 บทบาทการให้ความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไป

จากการศึกษาบทบาทการให้ความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไปพบว่าสาขาพรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่มีการดำเนินการ โดยวิธีการที่หลากหลาย กล่าวคือ มีการจัดอบรม จัดสัมมนา จัดประชุมหรือจัดกิจกรรมให้ความรู้ทางการเมือง บทบาทนี้จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อสังคมการเมืองไทยเพราะการกล่อมเกลารวมถึงการเรียนรู้อาชีพทางการเมืองเป็นการเตรียมความพร้อมของบุคคลสำหรับความเป็นพลเมืองในแบบที่พึงประสงค์ของรัฐ เป็นกระบวนการที่ดำเนินไปตลอดชีวิตและมีอิทธิพลต่อการเกิดแบบแผนเชิงพฤติกรรมหรือการแสดงออกต่อการเมืองของบุคคลอันมีส่วนสร้างบุคลิกภาพและวัฒนธรรมทางการเมืองของคนๆ นั้นจึงเป็นหน้าที่ที่สำคัญของพรรคและสาขาพรรคการเมืองที่จะต้องทำ โดยเฉพาะการอบรมกล่อมเกล่าให้กับสมาชิกและประชาชนได้เข้าใจในระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงว่ามีหลายรูปแบบอันได้แก่ ประชาธิปไตยแบบตัวแทน อาทิเช่น ส.ส. ส.ว. ส.อบจ. ส.อบต. เป็นต้น ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและประชาธิปไตยทางตรงซึ่งเป็นการเมืองภาคพลเมืองที่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ด้วยตนเอง แต่การให้ความรู้เหล่านี้ผู้วิจัยเห็นว่าพรรคการเมืองรวมทั้งสาขาพรรคการเมืองไทยมักจะละเลยเพราะส่วนใหญ่มักจะกล่าวถึงผลงานของพรรคที่ผ่านมา ส.ส.ของ

พรรคที่ได้เป็นรัฐมนตรีรวมถึงการกล่าวโจมตีพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้าม นอกจากนี้ ประชาชนและสมาชิกพรรคส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจทางการเมืองที่ถูกต้อง โดยเฉพาะความรู้ในเรื่องพรรคการเมืองว่าพรรคการเมืองทำหน้าที่อะไรบ้างแล้วพรรคได้ทำหน้าที่ดังกล่าวหรือไม่ อย่างไรก็ตาม ถ้าสาขาพรรคได้ให้ความรู้ทางการเมืองในเรื่องพรรคการเมืองที่มากขึ้นก็จะทำให้ประชาชนมีความเข้าใจและสนใจพรรคการเมืองมากขึ้น มีส่วนร่วมกับพรรคการเมือง เป็นสมาชิกพรรคการเมืองแล้ว ก็ช่วยกันสนับสนุนนโยบายพรรคที่ตัวเองชื่นชอบ แบบนี้จึงจะทำให้ประชาชนมีความชัดเจนในการเมืองไทยมากขึ้น ซึ่งในการให้ความรู้ทางการเมืองนั้นสาขาพรรคจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องจึงจะเกิดผลและเป็นสิ่งที่จะต้องมีการปลูกฝังตั้งแต่วัยเยาว์โดยเริ่มต้นที่ครอบครัวก่อน จนถึงระดับสังคมและประเทศชาติ

2.3 บทบาทการรับฟังปัญหา ความเดือดร้อนจากสมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไป

สาขาพรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่ได้ดำเนินการตามบทบาทนี้โดยมีประเด็นสำคัญ คือ ความล่าช้าในการดำเนินการแก้ไขปัญหา ความเดือดร้อนของประชาชนเนื่องจากสาขาพรรคมีขีดความสามารถอันจำกัดที่จะดำเนินการทุกอย่างได้ด้วยตนเองจึงจำเป็นต้องมีการประสานกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องให้มาดำเนินการให้ซึ่งก็ต้องเข้าใจว่าเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานนั้นๆมีน้อย แต่ปัญหา ความเดือดร้อนของชาวบ้านในแต่ละวันมีมากมาย ดังนั้น การที่ชาวบ้านแจ้งมาตอนเช้าโดยตอนเย็นต้องดำเนินการให้อาจจะเป็นไปไม่ได้ในทุกกรณีจึงทำให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึก“ไม่ทันใจ” จากการสัมภาษณ์ประชาชนสาขาพรรคทั้งหมดเกี่ยวกับการดำเนินการตามบทบาทนี้จะมีคำตอบที่ตรงกัน ก็คือ สาขาพรรครับทุกเรื่องที่มีการแจ้งเข้ามา (รวมทั้งเรื่องส่วนตัว) แล้วทางสาขาจะประสานกับส.ส.หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มาช่วยเหลือต่อไป ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่ดีทางหนึ่ง แต่ก็มีข้อสังเกตว่าการที่สมาชิกหรือประชาชนทั่วไปเวลามีปัญหา ความเดือดร้อนอะไรก็ร้องฟ้องแต่สาขาพรรคโดยไม่คิดที่จะพึ่งตนเองทั้งๆที่ปัญหาบางอย่างนั้นสมาชิกสามารถพึ่งตนเองหรือร่วมกันทำได้โดยไม่ต้องมาเสียเวลาและเสียความรู้สึกกับการรอคอยความช่วยเหลือจากสาขาพรรคหรือหน่วยงานรัฐอีกต่อไป ดังนั้น สาขาพรรคจะต้องแนะนำหรือสอนให้สมาชิกพรรคสามารถแก้ปัญหา ดูแลตัวเอง ยืนบนขาของตัวเองให้ได้มิใช่รอให้สาขาพรรคหรือพรรคการเมืองช่วยเหลือแต่เพียงอย่างเดียว สมาชิกต้องพึ่งตนเองให้ได้จนสุดความสามารถจริงๆจึงค่อยขอความช่วยเหลือ

2.4 บทบาทการเป็นตัวเชื่อมระหว่างพรรคกับสมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไป

สาขาพรรคการเมืองไทยได้ดำเนินบทบาทการเป็นตัวเชื่อมระหว่างพรรคกับสมาชิกพรรคและประชาชนในทั่วไปโดยการประสานกับส.ส.หรือพรรคสำนักงานใหญ่ในกรณีที่

เป็นปัญหาระดับชาติซึ่งสาขาพรรคไม่สามารถแก้ไขได้ ส่วนปัญหาที่แก้ไขได้สาขาพรรคจะดำเนินการแก้ไขทันที ในเรื่องนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่านอกจากจะเป็นการเชื่อมต่อปัญหาที่สำคัญของสมาชิกจากสาขาพรรคผ่านไปยังส.ส.หรือพรรคต้นสังกัดแล้ว สาขาพรรคจะต้องมีการเชื่อมต่อข้อมูลในเรื่องอื่นๆที่จำเป็นต่อการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของพรรคด้วย อาทิเช่น ข้อคิดเห็น สาธารณะจากสมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไป การรายงานการดำเนินกิจกรรมของสมาชิกและสาขาพรรคในพื้นที่ การรายงานความเคลื่อนไหวทางการเมืองของพรรคการเมืองอื่นในพื้นที่และการรายงานสภาพการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในพื้นที่เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจของพรรคในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในพื้นที่ต่อไป อย่างไรก็ตาม ยังมีพรรคการเมืองบางพรรคที่ไม่ค่อยได้มีการเชื่อมต่อกับสาขาพรรคและสมาชิกพรรคมากนักโดยมักจะติดต่อกับสาขาพรรคในช่วงใกล้เลือกตั้งเพื่อให้ช่วยหาคะแนนเสียงให้หรือเพื่อรักษาพรรคไว้¹¹ ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า การที่พรรคและสาขาพรรคไม่ค่อยได้มีโอกาสติดต่อหรือประสานงานกันอาจจะทำให้เกิดความเข้าใจไม่ตรงกันได้เนื่องจากความห่างเหินกันมานานทำให้ข้อมูลข่าวสารที่แต่ละฝ่ายได้รับอาจเกิดความคลาดเคลื่อนได้ ในยุคปัจจุบันมีเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยมากขึ้นสาขาพรรคก็สามารถที่จะใช้ช่องทางนี้ในการติดต่อสื่อสารกับพรรคสำนักงานใหญ่และสมาชิกพรรคได้

2.5 บทบาทการเผยแพร่นโยบายและกิจกรรมของพรรค

จากการศึกษาบทบาทการเผยแพร่นโยบายและกิจกรรมของพรรคมีประเด็นสำคัญ คือ สาขาพรรคการเมืองส่วนหนึ่งไม่ได้ดำเนินการตามบทบาทนี้อย่างจริงจังเพราะจะเน้นการดำเนินกิจกรรมนี้ในวันที่มีการประชุมใหญ่สามัญประจำปีสาขาพรรคเพียงครั้งเดียวเท่านั้น ในเรื่องนี้ผู้วิจัยเห็นว่า การที่ข้อบังคับพรรคกำหนดให้มีการประชุมใหญ่สามัญประจำปีสาขาพรรคอย่างน้อยเพียงปีละครั้งซึ่งดูแล้วอาจจะเพียงพอต่อการรับทราบนโยบายและกิจกรรมของพรรคแต่อาจจะไม่เพียงพอต่อการให้โอกาสสมาชิกพรรคได้ชี้แจงถึงปัญหา ความเดือดร้อนหรือความต้องการของตนให้ทางคณะกรรมการสาขาพรรคทราบได้ทั้งหมด นอกจากนี้ การเผยแพร่ นโยบาย และกิจกรรมของพรรคการเมืองบางพรรคนั้นไม่ว่าจะผ่านทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์หรือป้าย

¹¹“ไม่มีๆไม่เคยมาพบปะกับประชาชน...คือ เขากลับพรรคจะขูบ แล้วก็พอจะเลือกตั้งที่ ก็คืนรนให้เรานี้แหละไปเที่ยวหาเสียง ถามว่าหาได้ไหม ก็ไม่ได้ ชาวบ้านเขาก็ไม่รู้จัก พอถึงเวลาจริงๆจะไปขอเขา...”(สัมภาษณ์ สักดา จริงจิตร 21 มิถุนายน 2555)

“เขาก็ติดต่อเพื่อในการที่จะรักษาสาขาไว้เท่านั้นเอง กิจกรรมการรักษาสาขา เขาติดต่อตลอด แต่กิจกรรมทางการเมืองไม่ได้ติดต่อ” (สัมภาษณ์ ศุภกาญจนะ หิรัญญะเวช 18 กรกฎาคม 2555)

โฆษณาต่างๆมักจะเป็นการสร้างภาพโดยมักจะกล่าววาทาเพื่อพี่น้องประชาชนและประเทศชาติ แต่ในความเป็นจริงนั้นกลับเป็นว่าบรรดานักการเมืองและพรรคการเมืองต่างร่ำรวยกันถ้วนหน้าแต่ประชาชนกลับจนลงๆ ประเทศชาติก็ยังคงเดิมไม่พัฒนา สังคมการเมืองไทยจึงเต็มไปด้วยความไม่จริงใจต่อกัน หากความจริงได้ยาก ดังนั้น พฤติกรรมการเผยแพร่นโยบายและกิจกรรมของพรรคจึงเป็นสิ่งที่พรรคและสาขาพรรคการเมืองจะต้องปรับเปลี่ยนไปในทางที่สร้างสรรค์และตรงไปตรงมา ส่วนการจัดทำนโยบายของพรรคนั้นก็มักจะเป็นนโยบายแบบประชานิยมเป็นรูปธรรมจับต้องได้ เพื่อเอาใจชาวบ้านในลักษณะการลดแลกแจกแถมหรือให้ฟรี นโยบายที่ออกมาจึงโดนใจชาวบ้านเป็นอย่างมากเพราะพวกเขาไม่เคยได้เข้าถึงทรัพยากรหรือเคยได้รับการบริการแบบนี้มาก่อนซึ่งหารู้ไม่ว่า นโยบายแบบนี้เป็นการเอาเงินส่วนรวมของชาติมาใช้อย่างสิ้นเปลืองและจะส่งผลกระทบต่อประชาชนในระยะยาวในแง่ที่ว่าจะทำให้ประชาชนรอคอยแต่การช่วยเหลือจากรัฐโดยไม่คิดที่จะพึ่งพาตนเอง ดังนั้น พรรคและสาขาพรรคการเมืองจะต้องปรับเปลี่ยนนโยบายและให้การศึกษาแก่ประชาชนใหม่ว่าการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนแต่เพียงฝ่ายเดียวโดยทำให้ประโยชน์ของชาติบ้านเมืองเสียหายนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง การพัฒนาพรรคการเมืองไทยจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับเปลี่ยนนโยบายเพื่อส่วนรวมและชาติบ้านเมืองเป็นหลัก ไม่ใช่เพื่อประโยชน์เฉพาะหน้าของส่วนตนแต่เพียงอย่างเดียว แต่อย่างไรก็ตาม การเผยแพร่ นโยบายและกิจกรรมของพรรคก็เป็นเรื่องสำคัญเพราะนโยบายและกิจกรรมของพรรคนั้นจะทำให้ประชาชนได้รู้จักพรรคการเมืองมากขึ้น แต่ถ้าไม่มีการดำเนินกิจกรรมนี้เลยประชาชนในพื้นที่ก็ไม่รู้จัก เมื่อไม่มีใครรู้จักการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของสาขาพรรคอย่างอื่น อาทิเช่น การหาเสียง การหาสมาชิกพรรคก็ยากขึ้นด้วยเพราะอาจจะไม่ได้รับความร่วมมือหรือถูกปฏิเสธจากประชาชนในพื้นที่ที่เป็นได้ แต่การที่จะดำเนินการเผยแพร่ นโยบายและกิจกรรมของพรรคให้ได้ผลนั้นจะต้องได้รับความร่วมมือจากหลายๆฝ่าย โดยเฉพาะจากสมาชิกพรรคในพื้นที่รวมทั้งนโยบายพรรคเป็นที่ “โดนใจ” ของประชาชนหรือได้รับความสนใจจากประชาชนด้วยเพราะว่าถ้านโยบายที่ออกมาเป็นนโยบายระยะยาวเห็นผลช้าไม่เป็นที่นิยมชมชอบของประชาชนก็จะส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมของสาขาพรรคไม่ค่อยประสบความสำเร็จเท่าที่ควร แต่ถ้านโยบายที่ออกมาประชาชนสนใจมีจุดยืนที่แน่นอนก็จะทำให้สาขาพรรคได้สมาชิกมากขึ้น การดำเนินกิจกรรมต่างๆก็จะประสบความสำเร็จมากขึ้นเพราะประชาชนให้ความร่วมมือ แต่ทั้งนี้ สาขาพรรคจะต้องดำเนินการเผยแพร่ นโยบายพรรคอย่างต่อเนื่องไม่ใช่เฉพาะในช่วงการหาเสียงเลือกตั้งเท่านั้นและเวลาที่สาขาพรรคจะดำเนินกิจกรรมอะไรก็ต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไปได้รับทราบอย่างทั่วถึง ถ้าเป็นไปได้ควรจะทำเป็นจดหมายเวียนเชิญสมาชิกเข้ามาร่วมกิจกรรมอันจะทำให้เขาเกิดความรู้สึกว่าตนเป็นบุคคลสำคัญของสาขาพรรคที่จะต้องเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้

2.6 บทบาทการพิจารณาคัดเลือกตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค

ตามหลักการของประชาธิปไตยนั้นอำนาจในการกำหนดตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนในนามของพรรคถือเป็นอำนาจสูงสุดของสมาชิกพรรคอย่างแท้จริง พรรคการเมืองต้องให้อำนาจดังกล่าวนี้เป็นของสมาชิกในเขตสาขาพรรคทุกคนโดยตรง ทั้งนี้ ก็เพื่อลดการรวมศูนย์อำนาจในการตัดสินใจคัดเลือกตัวบุคคลของหัวหน้าหรือกรรมการบริหารพรรคในส่วนกลางที่มักจะคัดเลือกเอาบุคคลที่รู้จักกันเป็นการส่วนตัว นายทุนรวมถึงญาติมิตรลงสมัครเป็นผู้แทน แต่จากการศึกษาบทบาทการพิจารณาคัดเลือกตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคมีประเด็นที่ไม่เป็นไปตามหลักการข้างต้น ก็คือ สาขาพรรคการเมืองไทยทั้งหมดที่ศึกษามานี้มีบทบาทในการพิจารณาคัดเลือกตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคซึ่งเป็นไปตามข้อบังคับพรรค¹² ในรูปแบบการประชุมสมาชิกพรรคแล้วเสนอชื่อเข้าไปยังพรรคเพื่อให้คณะกรรมการบริหารพรรคได้พิจารณาซึ่งจะสอดคล้องกับผลการวิจัยของชัยวัฒน์ วีรานันท์ (2535: บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่อง “บทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีพรรคประชาธิปัตย์” พบว่าบทบาทในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในระดับชาติยังไม่ได้กระจายมาสู่สาขาพรรคแต่อย่างใด และสอดคล้องกับวรานนท์ วิเศษศิริ (2551: 118–120) ที่ศึกษา “หลักประชาธิปไตยภายในพรรคการเมืองกับระบบพรรคการเมืองไทย” พบว่าการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคเมื่อพิจารณาจากข้อบังคับพรรคแต่ละพรรคแล้วจะเห็นได้ว่าไม่ได้กำหนดในลักษณะที่ให้สิทธิสมาชิกในสาขาพรรคมีส่วนร่วมในการคัดเลือกตัวผู้สมัคร โดยตรงแต่กลับกำหนดให้เป็นอำนาจของส่วนกลางโดยหัวหน้าหรือกรรมการบริหารพรรคไม่ก็คนซึ่งการตัดสินใจอาจไม่ตรงต่อความต้องการของประชาชนหรือสมาชิกพรรคอย่างแท้จริง ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าอำนาจในการพิจารณาคัดเลือกตัวผู้สมัครควรจะอยู่ในความรับผิดชอบของสาขาพรรคเจ้าของพื้นที่โดยตรง ทั้งนี้ เพราะสาขาพรรคย่อมใกล้ชิดและรู้ดีว่าจะส่งผู้สมัครคนใดที่มีความรู้ความสามารถ ที่ทราบปัญหาและความต้องการของพี่น้องประชาชนได้ดีที่สุดและมีความชัดเจนในพื้นที่ลงสมัครรับเลือกตั้งเหมือนดังพรรคการเมืองในฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมัน และสหรัฐอเมริกาจะให้สมาชิกในสาขาพรรคเป็นฐานหลักของพรรคโดยเฉพาะประเทศเยอรมันได้กำหนดให้ตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งของพรรคต้องมาจากสมาชิกพรรคในเขตนั้นหรือมาจากที่ประชุมตัวแทนสาขาพรรคอันมาจากการเลือกตั้งของสมาชิกในสาขาพรรค สมาชิกในสาขาพรรคจึงมีบทบาทใน

¹² ข้อบังคับพรรคการเมืองประชาธิปัตย์ พ.ศ. 2551 ข้อ 73, ข้อบังคับพรรคภูมิใจไทย พ.ศ. 2552 ข้อ 63, ข้อบังคับพรรคเพื่อฟ้าดิน พ.ศ. 2553 ข้อ 94 และข้อบังคับพรรคมาตุภูมิ พ.ศ. 2552 ข้อ 33

การคัดสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งอันสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยอย่างแท้จริงหรือในประเทศสหรัฐอเมริกา คณะกรรมการบริหารพรรคในระดับชาติแทบจะไม่มีบทบาทในการบริหารจัดการพรรคแต่สาขาพรรคกลับมีบทบาทที่เข้มแข็ง ความเข้มแข็งของพรรคการเมืองจึงเป็นผลมาจากความเข้มแข็งของสาขาพรรค

ดังนั้น การที่พรรคโดยหัวหน้าหรือคณะกรรมการบริหารพรรคกำหนดตัวผู้สมัครเองนั้นอาจจะไม่ตรงกับความต้องการของสมาชิกพรรคและอาจทำให้พรรคสูญเสียโอกาสในพื้นที่ไปก็ได้รวมทั้งอาจทำให้สาขาพรรคเจ้าของพื้นที่ไม่ให้ความร่วมมือในการช่วยรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งให้หากผู้สมัครที่พรรคส่งมาไม่ตรงกับความต้องการของสาขาพรรค จึงเป็นการตอกย้ำว่าสาขาพรรคนั้นตั้งขึ้นมาก็เพื่อทำให้ถูกต้องตามกฎหมายและเป็นการรักษาพรรคใหญ่ไว้เท่านั้นเองทั้งที่สาขาพรรคดำรงตนอยู่ตลอดไม่ได้โยกย้ายไปไหนเหมือนนักการเมืองจึงไม่สอดคล้องตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและหลักประชาธิปไตยที่ต้องการให้พรรคจะต้องมีสาขาพรรคเพื่อให้ทำหน้าที่ต่างๆแทนพรรคในพื้นที่ซึ่งรวมถึงหน้าที่ในการพิจารณาสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคด้วย

นอกจากนี้ ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 ก็ได้บัญญัติในทำนองเดียวกัน (มาตรา 38) ที่กำหนดให้เป็นอำนาจของส่วนกลางโดยคณะกรรมการบริหารพรรคเป็นผู้คัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งอันเป็นการบัญญัติที่ทำให้อำนาจในการกำหนดตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งของสมาชิกพรรคถูกละเลยและไม่มีสภาพบังคับรองรับหลักการดังกล่าวให้ปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

2.7 บทบาทการช่วยรณรงค์หาเสียงให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรค

การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนั้นเป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของพรรคการเมืองเพื่อที่จะขอคะแนนเสียงสนับสนุนจากประชาชนในพื้นที่ สาขาพรรคการเมืองเองซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพรรคการเมืองก็มีบทบาทที่สำคัญในการดำเนินกิจกรรมนี้เช่นกันและเพื่อเป็นการใช้ทรัพยากรต่างๆให้คุ้มค่าที่สุดในการหาเสียง สาขาพรรคจะต้องมีการวางแผนวัน เวลา กำลังคน สถานที่และอุปกรณ์ที่จำเป็นในการหาเสียงไว้ให้พร้อม โดยกรรมการสาขาและสมาชิกพรรคช่วยกันมีการตระเวนไปให้ทั่วถึงทุกพื้นที่โดยเน้นประชาสัมพันธ์ที่นโยบายพรรคเป็นสำคัญ ผู้วิจัยเห็นว่าการเดินหาเสียงตามบ้าน (เคาะประตูบ้าน) พร้อมแจกบัตรแนะนำตัวผู้สมัครนั้นเป็นวิธีการหนึ่งที่ยังใช้ได้ผลในปัจจุบันเพราะเป็นการเข้าถึงตัวชาวบ้าน มีการเห็นหน้าเห็นตา และพูดคุยกันทำให้เกิดความใกล้ชิดกันมากกว่าวิธีการหาเสียงในรูปแบบอื่น อย่างไรก็ตาม ในการรณรงค์หาเสียงก็จะมีบ้างที่ต้องพบกับพรรคคู่แข่งหรือผู้ที่มีความเห็นต่าง ทางสาขาพรรคก็ควรจะเข้าใจว่านั่นเป็นเรื่องปกติของการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่จะต้องมีคนที่มีความคิดเห็นแตกต่างจากเราซึ่งเป็น

หน้าที่ของสาขาพรรคที่จะต้องอธิบายหรือให้เหตุผลเพื่อให้เขาได้เข้าใจถึงจุดยืนในนโยบายและอุดมการณ์ของพรรคเราอย่างกระจ่างแจ้ง สำหรับการกำหนดวงเงินค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งนั้นก็เพื่อป้องกันการได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างพรรคการเมือง เป็นการสร้างความเสมอภาคในการหาเสียงเลือกตั้งและป้องกันมิให้พรรคที่ใช้เงินมากในช่วงหาเสียงถอนทุนคืน ซึ่งหลักการนี้ผู้วิจัยมีความเห็นด้วยเพราะเป็นการเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองทุกพรรคมีความเสมอภาคกันในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งไม่ให้เกินวงเงินที่ทางกต.กำหนดซึ่งจะส่งผลต่อการดำเนินการเลือกตั้งให้เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์และยุติธรรม

สาขาพรรคเปรียบเสมือนฐานรากที่สำคัญของพรรคที่จะทำให้พรรคยืนทรงตัวได้อย่างมั่นคงและมีความเข้มแข็ง เป็นองค์กรที่สำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกพรรคที่อยู่ในท้องถิ่นให้มีศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับพรรคโดยสาขาพรรคจะทำหน้าที่เป็นสื่อประสานหรือตัวเชื่อมโยงระหว่างพรรคกับประชาชนและกลุ่มต่างๆ ในการรวบรวมปัญหา ความต้องการของสมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไปแล้วส่งไปยังพรรค เป็นองค์กรที่สามารถนำเอานโยบายของพรรคไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติ สร้างผู้นำท้องถิ่น แสวงหาและสนับสนุนพรรคในการเลือกตั้ง เป็นแหล่งในการให้ความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกพรรคและประชาชน เป็นกลไกในการสรรหาและคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคที่มีคุณภาพรวมทั้งเป็นศูนย์กลาง (Center) ในความคิดเห็นทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่เป็นผลประโยชน์ของท้องถิ่น

สำหรับบทบาทหน้าที่ของสาขาพรรคนั้นเนื่องจากสาขาพรรคเป็นส่วนหนึ่งของพรรคการเมืองจึงมีหน้าที่ต้องดำเนินการทั้งหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายและหน้าที่ที่ควรปฏิบัติจากความสำคัญและบทบาทหน้าที่ของสาขาพรรคดังกล่าวหากเราพิจารณาตามแนวคิดของโจเซฟ ลา พาลอมบารา (Joseph La Palombara) และไมรอน ไวเนอร์ (Myron Weiner) (อ้างถึงใน ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ 2550: 26) ที่ได้กล่าวว่าองค์กรหรือสถาบันที่จะได้ชื่อว่าเป็นพรรคการเมืองที่แท้จริงนั้นจะต้องมีลักษณะ 4 ประการ คือ

1. พรรคการเมืองต้องมีความยั่งยืน โดยความยั่งยืนของพรรคการเมืองจะต้องไม่ขึ้นอยู่กับชีวิตหรืออำนาจของผู้นำในพรรคการเมือง
2. พรรคการเมืองต้องมีสาขาของพรรคกระจายไปสู่ชนบทโดยมีขอบข่ายการติดต่อสื่อสารระหว่างสำนักงานใหญ่และสาขาพรรคการเมือง
3. บรรดากลุ่มผู้นำในพรรคการเมืองมีความตั้งใจอย่างแท้จริงที่จะรวมอำนาจในการตัดสินใจนโยบายต่างๆ มาให้พรรคการเมืองของตนแต่ผู้เดียวหรือมีฉะนั้นก็เข้าร่วมกับพรรคการเมืองอื่นไม่เพียงแต่จะใช้อิทธิพลเข้าแทรกแซงนโยบายเท่านั้น

4. พรรคการเมืองต้องพยายามหาคะแนนนิยมเมื่อมีการเลือกตั้งและหาการสนับสนุนจากประชาชนทั่วไปเมื่อไม่มีการเลือกตั้ง

ในประเด็นสาขาพรรคตามข้อ 2 ที่โจเซฟ ลา พาลอมบาราและไมรอน ไวนอร์ได้กล่าวว่าพรรคการเมืองจะมีความเข้มแข็งและทำหน้าที่เป็นสถาบันการเมืองของประชาชนได้นั้นพรรคการเมืองต้องมีสาขาพรรคกระจายไปสู่นับพันโดยมีขอบข่ายการติดต่อสื่อสารระหว่างสำนักงานใหญ่กับสาขาพรรคการเมือง ผู้วิจัยมีความเห็นในเรื่องนี้ว่าพรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่ในปัจจุบันยกเว้นพรรคประชาธิปัตย์ต่างไม่ได้ให้ความสำคัญในการก่อตั้งสาขาพรรคให้แพร่กระจายไปสู่นับพันหรือทั่วถึงทุกภูมิภาคตามแนวคิดของโจเซฟ ลา พาลอมบาราและไมรอน ไวนอร์แต่อย่างใด เพราะส่วนใหญ่จากการศึกษาจะพบว่ามักจะตั้งสาขาพรรคให้ครบตามเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดเพียง 4 สาขาหรือมากกว่านั้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้นอันเป็นการรักษาพรรคไว้ไม่ให้ถูกยุบเลิก เมื่อก่อตั้งแล้วสาขาพรรคก็ยังไม่ได้มีการดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ของสาขาพรรคที่แท้จริงหรืออย่างที่ควรจะเป็นเพราะตั้งไว้เฉยๆให้ถูกต้องตามกฎหมายหรือถ้าจะดำเนินกิจกรรมก็มักจะร่วมกับ ส.ส.ในพื้นที่ หากวิเคราะห์ตามแนวคิดระบบอุปถัมภ์และแนวคิดอำนาจนิยมแล้วจะเห็นว่าพรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในตัวบุคคลมากกว่าหลักการ ดังนั้น การที่จะกระจายการตั้งสาขาพรรคไปในชนบทให้ทั่วถึงอาจจะเป็นการลดรอนอำนาจของกลุ่มบุคคลที่อยู่ภายในพรรคก็เป็นได้เพราะพรรคต้องการรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางมากกว่ากระจายอำนาจให้กับสมาชิกในชนบทต่างๆที่การก่อตั้งสาขาพรรคในชนบทนั้นจะทำให้พรรคมีฐานมวลชนที่หลากหลายมีฐานรากที่จะทำให้พรรคยืนทรงตัวได้อย่างมั่นคงและมีความเข้มแข็ง สามารถสร้างผู้นำท้องถิ่นที่จะเป็นกำลังสำคัญของสาขาพรรคได้ในอนาคต นอกจากนี้ การที่พรรคการเมืองต่างๆขาดแคลนเงินทุนการก่อตั้งสาขาพรรคในท้องถิ่นต่างๆจึงไม่อาจเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาได้ พรรคจึงแก้ปัญหานี้โดยการใช้ระบบหัวคะแนนเข้าช่วยแทนการมีสาขาพรรค จากที่กล่าวมาจึงทำให้สาขาพรรคการเมืองไทยโดยเฉพาะสาขาพรรคการเมืองขนาดเล็กนั้นยังไม่สามารถพัฒนาเป็นพรรคการเมืองแบบมหาชนหรือเป็นสถาบันการเมืองของประชาชนตามแนวคิดของโจเซฟ ลา พาลอมบารา และไมรอน ไวนอร์ได้

สำหรับในประเด็นการมีขอบข่ายการติดต่อสื่อสารระหว่างสำนักงานใหญ่กับสาขาพรรคการเมืองตามแนวคิดของโจเซฟ ลา พาลอมบาราและไมรอน ไวนอร์นั้นผู้วิจัยมีความเห็นว่าการติดต่อสื่อสารถือเป็นความจำเป็นในสังคมยุคปัจจุบันที่ข้อมูลข่าวสารได้หลั่งไหลเข้ามาตลอดเวลาเพราะมีเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยและฉับไว ดังนั้น การสร้างเครือข่ายการติดต่อสื่อสารระหว่างพรรคกับสาขาพรรคจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ทางพรรคจะต้องดำเนินการให้ได้เหมือนใยแมงมุมที่ชักใยอย่างทั่วถึงทุกพื้นที่ทั่วประเทศเพราะการมีเครือข่ายนอกจากระบบ

อินเทอร์เน็ตแล้ว สมาชิกพรรคและประชาชนในพื้นที่ก็สามารถทำหน้าที่เป็นเครือข่ายหรือจุดเชื่อมโยงระหว่างพรรคกับสาขาพรรคได้เช่นกัน ซึ่งการมีระบบเครือข่ายการติดต่อสื่อสารที่ทันสมัยจะทำให้สาขาพรรคและพรรคการเมืองได้รับประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารต่างๆที่จะนำมาประกอบการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของสาขาพรรคและพรรคการเมืองได้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะสมาชิกพรรคนั้นเป็นทรัพยากรที่ทางพรรคหรือสาขาพรรคไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด เป็นการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าที่สุด จากที่กล่าวมาข้างต้นเมื่อพิจารณาสาขาพรรคการเมืองไทยในปัจจุบันจะพบว่าสาขาพรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่ได้ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยนำมาใช้ภายในสาขาพรรคกันมากขึ้น โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์และระบบอินเทอร์เน็ตที่จะเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารถึงกันได้อย่างรวดเร็วแต่ที่น่าสังเกต ก็คือ การติดต่อระหว่างพรรคกับสาขาพรรคส่วนใหญ่จะเป็นการติดต่อกันเป็นการส่วนตัวหรือสายตรงมายังประธานสาขาพรรคโดยตรงโดยที่สำนักงานสาขาพรรคไม่ทราบเรื่อง ซึ่งกรณีนี้อาจจะทำให้เกิดการสื่อสารที่ไม่ตรงกันหรือได้รับข้อมูลข่าวสารที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้ เพื่อป้องกันปัญหาการได้รับสารที่ไม่ตรงกันหรือการได้รับข้อมูลข่าวสารที่คลาดเคลื่อน ผู้วิจัยเห็นว่าทางพรรคน่าจะหาช่องทางหรือรูปแบบในการติดต่อสื่อสารกับสาขาพรรคอย่างเป็นทางการโดยผ่านทางสำนักงานสาขาพรรคคือการติดต่อกันเป็นการส่วนตัวซึ่งโอกาสที่จะเกิดการรับสารที่ไม่ตรงกันนั้นมีมาก

เงินทุนหรืองบประมาณเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของการดำรงอยู่และความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของสาขาพรรคเพราะสาขาพรรคการเมืองจะต้องมีการใช้จ่ายเพื่อกิจกรรมต่างๆของสาขาพรรคอยู่เสมอและจากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในสาขาพรรคต่างก็ให้ข้อมูลที่ตรงกันว่าเงินทุนเป็นปัจจัยสำคัญอันดับต้นๆในการดำเนินกิจกรรมของสาขาพรรคและเป็นสิ่งที่สาขาพรรคขาดแคลนเหมือนกัน การหาเงินทุนให้กับสาขาพรรคจึงเป็นสิ่งจำเป็น สำหรับการที่จะขอความสนับสนุนจากบรรดาสมาชิกพรรคคงไม่เพียงพอเพราะสมาชิกส่วนใหญ่มีรายได้น้อยและให้ความสนใจที่จะสนับสนุนสาขาพรรคการเมืองอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้นที่มาของค่าใช้จ่ายของสาขาพรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่จึงได้มาจากพรรคสำนักงานใหญ่ซึ่งได้รับการจัดสรรจากกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมืองอีกต่อหนึ่งซึ่งเงินจากกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมืองโดยส่วนใหญ่สนับสนุนได้เพียงเงินเดือน/ค่าจ้างเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ค่าเช่าสำนักงานและค่าสาธารณูปโภคจึงไม่เพียงพอต่อการบริหารและการดำเนินกิจการของสาขาพรรค ทำให้ประธานสาขาพรรคต้องออกค่าใช้จ่ายเองหรือเป็น “การลงขัน” กันเองเพราะเงินที่ได้รับจากพรรคสำนักงานใหญ่ไม่เพียงพอ

คณะกรรมการสาขาพรรคการเมืองเป็นบุคคลที่ได้รับเลือกตั้งจากสมาชิกของสาขาพรรคในที่ประชุมใหญ่สาขาพรรคตามข้อบังคับพรรคให้มีหน้าที่ดำเนินกิจการให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย นโยบายและข้อบังคับพรรค สำหรับปัญหากรรมการสาขาพรรคการเมืองที่พบนั้น ก็คือ กรรมการสาขาไม่มีเงินเดือนหรือค่าตอบแทนที่เป็นรายได้ประจำจากพรรคโดยต้องประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวรวมถึงในบางครั้งต้องเจียรรายได้ส่วนหนึ่งของตนมาใช้ในกิจการสาขาพรรค จึงทำให้ไม่สามารถทุ่มเทเวลาการทำงานให้กับสาขาพรรคได้อย่างเต็มที่ ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าแม้ตามหลักการ ตำแหน่งกรรมการสาขาพรรคจะต้องเป็นบุคคลที่มีความเสียสละ (เวลา ทุนทรัพย์ ฯลฯ) มีความพร้อม (มีเงิน) มีอุดมการณ์ทางการเมือง แต่ถ้าพิจารณาตามความเป็นจริงแล้วจะเห็นว่าสิ่งที่กรรมการสาขาพรรคส่วนใหญ่ไม่ค่อยพร้อม ก็คือ เงินทุนและเวลา เพราะใช้เวลาส่วนใหญ่ไปประกอบอาชีพเพื่อหาเงินมาเลี้ยงตนเองและครอบครัว ส่วนอุดมการณ์นั้นมาทีหลังเพราะพื้นฐานการรวมตัวกันของสังคมไทยจะยึดที่ตัวบุคคลมากกว่าหลักการ จากข้อความข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่าปัญหาเรื่องเงินทุนหรือรายได้เป็นปัญหาที่สำคัญสำหรับกรรมการสาขาพรรค ดังนั้น เราจะทำอย่างไรจึงจะทำให้ปัญหาที่ประสบนี้บรรเทาลงไปได้ ในทางหนึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า กกต. โดยกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมืองน่าจะพิจารณาให้เงินประจำตำแหน่งแก่กรรมการสาขาพรรครวมทั้งพรรคการเมืองเองน่าจะพิจารณาให้เบี้ยเลี้ยง/ค่าเดินทางแก่กรรมการสาขาพรรคเพื่อเป็นขวัญกำลังใจและแรงจูงใจให้เขาอยากมาทำงานมากขึ้นและอีกอย่างก็เป็นการช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายของกรรมการสาขาพรรคลงได้

บริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในพื้นที่ไม่เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมของสาขาพรรค กล่าวคือ ด้านการเมืองนั้นสาขาพรรคไม่มีห้วคะแนนแต่พรรคการเมืองอื่นมีห้วคะแนนที่จะรวบรวมรายชื่อและบัตรประชาชนเพื่อชื่อเสียงซึ่งคุณจะมีผลสอดคล้องกับผลการศึกษาของรุ่งโรจน์ รัศมีวงษ์ (2542: 52) เรื่อง “การพัฒนาสาขาพรรคการเมือง : แนวทางปฏิรูปภายใต้เงื่อนไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540” ที่กล่าวว่าสาขาพรรคการเมืองไม่มีผลโดยตรงต่อคะแนนเสียงมากนักเมื่อเทียบกับการจัดตั้งทางการเมืองแบบห้วคะแนนเสียงในแต่ละท้องถิ่นซึ่งดำรงอยู่ในปัจจุบัน ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นด้วยกับข้อความข้างต้นว่าตราบใดที่บทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยยังไม่เข้มแข็งพอ ระบบห้วคะแนนก็จะยังคงมีอิทธิพลต่อการเลือกตั้งในพื้นที่เป็นอย่างมากประกอบกับอิทธิพลของระบบอุปถัมภ์ที่ได้กลมกลืนวิถีชีวิตของคนไทยมาเป็นเวลาช้านานจึงส่งผลทำให้การขยายสาขาพรรคเป็นไปได้ยากยิ่งเพราะสายใยทางการเมืองของสังคมการเมืองไทยมิได้อยู่ในรูปแบบของสาขาพรรคหากเป็นสายใยของความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างผู้นำในเมืองกับผู้นำท้องถิ่นและกับห้วคะแนนของผู้นำท้องถิ่นอีกทอดหนึ่ง ระบบห้วคะแนนจึงมีลักษณะเป็นตัวแทนของพรรคการเมืองแต่ก็นิยมทำกันอย่างจริงจัง

ในสภาพที่สาขาพรรคยังอ่อนแอซึ่งพึ่งตนเองไม่ได้อย่างแท้จริง ส่วนในด้านสังคมและวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่ที่ให้การยกย่องนับถือคนที่มีความดีในสังคมโดยไม่สนใจความผิดชอบชั่วดีของคนๆ นั้นก็เพราะว่าการยึดมั่นในตัวบุคคลยังคงมีอิทธิพลอยู่มากในสังคมไทย โดยเฉพาะในสังคมชนบทดังที่วิชัย ตันศิริ (2548: 529-530) ได้กล่าววาระบบอุปถัมภ์ใหม่ทำให้เกิดระบบการยึดตัวบุคคล (Personalism) เป็นรูปแบบของความสัมพันธ์ทางการเมืองทำให้การเมืองของสังคมไทยเป็นการเมืองที่ปราศจากหลักการซึ่งท่านมหาตมะคานธีได้กำหนดไว้ว่าเป็น “บาป” ข้อที่หนึ่งของบาปเจ็ดประการของมวลมนุษย์ ส่วนด้านเศรษฐกิจ คือ คนในพื้นที่มีฐานะยากจน ดังนั้น เมื่อมีใครมาแจกเงินก็จะตอบแทนด้วยการลงคะแนนเสียงให้ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดเรื่องระบบอุปถัมภ์ของอकिन รพีพัฒน์ ที่กล่าวว่านอกจากค่านิยมเรื่อง “การให้” เพื่อหวังความช่วยเหลือคุ้มครองแล้ว ค่านิยมเรื่อง “กตัญญูทดเวทิต” ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย กล่าวคือ เมื่อผู้อุปถัมภ์ให้ความคุ้มครองช่วยเหลือผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์แล้ว ฝ่ายหลังย่อมรำลึกถึงบุญคุณของฝ่ายแรกและพยายามที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นการตอบแทน

กตก. นั้นมีบทบาทส่งเสริมสนับสนุน กำกับดูแล ติดตามตรวจสอบให้ความรู้ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษาการดำเนินบทบาททางการเมืองแก่สาขาพรรค จากการที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์กับทางกตก. ถึงการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยในปัจจุบันพบว่ามีการดำเนินบทบาททางการเมืองค่อนข้างน้อยและไม่ต่อเนื่อง¹³ เนื่องจากสาขาพรรคการเมืองส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นเฉพาะช่วงที่มีการเลือกตั้ง ส่วนช่วงที่ไม่มีการเลือกตั้งก็จะไม่ค่อยมีบทบาทมากนักและบางสาขาพรรคก็ไม่มีกิจกรรมอะไรเลย คือ มีไว้ให้ครบตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้นซึ่งลักษณะการดำเนินบทบาททางการเมืองที่กล่าวมาส่วนใหญ่จะเป็นสาขาพรรคการเมืองขนาดเล็กจึง

¹³“ส่วนใหญ่พรรค/สาขาพรรคจะเน้นเฉพาะช่วงการเลือกตั้ง คือ มันเป็นอย่างนั้นจริงๆ แต่บางสาขามีค่อนข้างน้อยเพราะ ไปถามชาวบ้านก็ตอบว่าเจอพรรคเวลาไหน ก็เฉพาะในช่วงการเลือกตั้ง ส่วนช่วงที่ไม่มีการเลือกตั้งก็จะไม่ค่อยมีบทบาท...คือ ไม่ทุกพรรค ส่วนใหญ่จะเป็นพรรคเล็กๆ พรรคที่ไม่มีส.ส.” (สัมภาษณ์ เบญจพล อุดมสุวรรณ 10 เมษายน 2555)

“มันเจียบ ไม่มีการดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนดว่าจะต้องดำเนินกิจกรรมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง ไม่มีการหาสมาชิก ไปตรวจก็สมาชิกเท่าเดิมอะไรอย่างนี้ อยู่คงที่ ไม่มีการเพิ่ม เหมือนตั้งแบบให้มันเป็นไปตามกฎหมาย...เขาก็ตั้งไปอย่างนั้นๆ แหละ ตั้งให้ครบกฎหมายกิจกรรมจริงๆ อยู่ที่พรรคใหญ่ ส่วนใหญ่จะเป็นอย่างนั้นแหละ อันนี้ มิใช่หมายรวมถึงทุกพรรค พรรคใหญ่ๆ เขาก็มีกิจกรรม แต่พรรคเล็กๆ บางพรรคไม่คุ้นชื่อเลยอย่างนี้ก็ตั้งเฉยๆ” (สัมภาษณ์ สติศย์ ศรีสุพัฒน์วงศ์ 12 กรกฎาคม 2555)

มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของผู้วิจัย กล่าวคือ ถ้าพิจารณาสาขาพรรคการเมืองที่ศึกษาในภาพรวมจะพบว่าสาขาพรรคการเมืองไทยในปัจจุบันมีการดำเนินบทบาททางการเมืองที่มากขึ้น เนื่องจากส่วนหนึ่งได้รับการสนับสนุนด้านการเงินจากทางกต. (กองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมือง) แต่เมื่อพิจารณาในระดับย่อยลงมาก็จะพบว่าสาขาพรรคการเมืองของพรรคการเมืองขนาดใหญ่และพรรคการเมืองขนาดกลางจะมีการดำเนินบทบาททางการเมืองเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีความพร้อมในด้านต่างๆ แต่จากการวิจัยยังพบอีกว่าในส่วนของสาขาพรรคการเมืองขนาดใหญ่ด้วยกันนั้นยังมีความแตกต่างกันในการดำเนินบทบาททางการเมือง กล่าวคือ สาขาพรรคที่ไม่มีส.ส.หรือสำนักงานส.ส.อยู่ในพื้นที่จะมีการดำเนินบทบาททางการเมืองที่น้อยมากหรือไม่มีเลยเพราะจะเน้นการประชุมใหญ่สามัญประจำปีสาขาพรรคเพียงอย่างเดียวเท่านั้นส่วนกิจกรรมอื่นนั้นไม่ได้ทำ¹⁴ เนื่องจากไม่ได้รับความสนับสนุนจากพรรคสำนักงานใหญ่ ส่วนสาขาพรรคที่มีส.ส.และสำนักงานส.ส.อยู่ในพื้นที่จะมีการดำเนินบทบาททางการเมืองเป็นอย่างมากเนื่องจากได้รับความสนับสนุนจากส.ส.และพรรคสำนักงานใหญ่ สาขาพรรคเหล่านี้จะเปิดทำงานทุกวันและมีเจ้าหน้าที่พร้อม สำหรับสาขาพรรคการเมืองขนาดเล็กนั้นถ้าทางพรรคมาก่อนตั้งส่วนใหญ่จะเน้นการประชุมใหญ่สามัญประจำปีสาขาพรรคปีละครั้งเท่านั้น ส่วนการดำเนินบทบาททางการเมืองอื่นๆ นั้นไม่ค่อยมี แต่ถ้าสมาชิกพรรคเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองเองการดำเนินกิจกรรมก็จะมีมากเหมือนกับสาขาพรรคการเมืองขนาดใหญ่ที่มีส.ส.อยู่ในพื้นที่ แต่ที่ต่างกัน ก็คือ สาขาพรรคการเมืองขนาดเล็กที่มีการริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรคด้วยตนเองนั้นกรรมการสาขาพรรคและสมาชิกพรรคมักจะเป็นผู้ที่มีอุดมการณ์และมีความศรัทธาในพรรคและนโยบายพรรคเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว ดังนั้น ถึงจะมีส.ส.หรือไม่มีส.ส.อยู่ในพื้นที่ก็ตาม สาขาพรรคก็ยังคงดำเนินบทบาททางการเมืองเป็นปกติ (ไม่ผูกติดกับตัวส.ส.)

สำหรับเกณฑ์การสนับสนุนของกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 และประกาศกต.เรื่องการสนับสนุนเงินอุดหนุนจากกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมือง พ.ศ. 2554 นั้นจากปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการในการจัดสรรเงินสนับสนุนพรรคการเมืองโดยรัฐที่ใช้ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองฉบับก่อนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการสนับสนุนพรรคการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

¹⁴“...คือ สาขาพรรคก็มีหน้าที่แต่ถามว่าเราทำได้ทำไหม ไม่ได้ทำ...ไม่มีฯ ถ้าลูกจะเขียนก็มันมีที่กระทำอยู่เป็นประจำก็การประชุมใหญ่สามัญประจำปีอย่างเดียวเท่านั้นเอง ปีละครั้ง” (สัมภาษณ์ ศักดา จริงจิตร 21 มิถุนายน 2555)

ในสาระสำคัญ คือ ตามประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้งเรื่องกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมือง พ.ศ. 2554 ได้กำหนดให้พรรคการเมืองที่มีสิทธิจะได้รับการจัดสรรเงินสนับสนุนจะต้องเป็นพรรคการเมืองที่มีลักษณะ ดังนี้

1. เป็นพรรคการเมืองที่ได้ดำเนินการครบถ้วนตามมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550

2. เป็นพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไปครั้งล่าสุด โดยได้รับคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อไม่น้อยกว่าร้อยละ 0.5 ของคะแนนเสียงที่พรรคการเมืองทุกพรรคได้รับในการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อรวมกันหรือได้รับคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งไม่น้อยกว่าร้อยละ 0.5 ของคะแนนเสียงที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งทุกคนได้รับในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งรวมกันทั่วประเทศ

3. เป็นพรรคการเมืองที่ยื่นแผนการดำเนินงานประจำปีและแผนการใช้จ่ายเงินประจำปีภายในระยะเวลาที่คณะกรรมการกำหนด

สำหรับหลักเกณฑ์การจัดสรรเงินกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมืองนั้น คณะกรรมการการเลือกตั้งโดยคณะกรรมการกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมืองจะจัดสรรเงินตามหลักเกณฑ์มาตรา 75 วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 ดังต่อไปนี้

จัดสรรตามจำนวนคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อที่ได้รับจากการเลือกตั้งทั่วไปครั้งล่าสุดร้อยละ 40 ของจำนวนเงินทั้งหมดที่จัดสรร

จัดสรรตามจำนวนคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งที่ได้รับจากการเลือกตั้งทั่วไปครั้งล่าสุดร้อยละ 40 ของจำนวนเงินทั้งหมดที่จัดสรร

จัดสรรตามจำนวนสาขาพรรคการเมืองซึ่งมีลักษณะตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดร้อยละ 10 ของจำนวนเงินทั้งหมดที่จัดสรร

จัดสรรตามจำนวนสมาชิกซึ่งชำระค่าบำรุงรายปีร้อยละ 10 ของจำนวนเงินทั้งหมดที่จัดสรร

ทั้งนี้ การจัดสรรเงินให้แก่พรรคการเมืองตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวในแต่ละปีจะจัดสรรให้พรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งเกินกว่ากึ่งหนึ่งของวงเงินทั้งหมดที่จัดสรรในปีนั้นมิได้

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าว ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นหลักเกณฑ์ที่เอื้อประโยชน์ให้กับพรรคการเมืองที่ได้รับคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งทั้งแบบบัญชีรายชื่อและแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

โดยให้สัดส่วนการจัดสรรจากจำนวนคะแนนเสียงทั้งสองประเภทถึงร้อยละ 80 ขณะที่สัดส่วนตามจำนวนสาขาพรรคและสมาชิกพรรครวมกันมีเพียงร้อยละ 20 เท่านั้นทำให้พรรคการเมืองที่ไม่ได้รับเลือกตั้งหรือยังไม่ประสบความสำเร็จในการเลือกตั้งโดยเฉพาะพรรคการเมืองขนาดเล็กมีโอกาสได้รับการจัดสรรเงินสนับสนุนเพียงเล็กน้อยโดยส่วนใหญ่สนับสนุนได้เพียงเงินเดือน ค่าจ้างเจ้าหน้าที่ ค่าเช่าสำนักงาน และค่าสาธารณูปโภคซึ่งไม่เพียงพอต่อการบริหารและการดำเนินกิจการของสาขาพรรค การที่กำหนดเกณฑ์จัดสรรตามจำนวนสมาชิกพรรคและจำนวนสาขาพรรคน้อยลงนั้นผู้วิจัยเห็นว่าเพราะตามกฎหมายพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 ได้กำหนดเกณฑ์การจัดสรรตามจำนวนสมาชิกพรรคร้อยละ 20 และตามจำนวนสาขาพรรคร้อยละ 15 ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติคือ ทำให้เกิดการก่อตั้งสาขาพรรคจำนวนมากเพื่อที่จะเพิ่มจำนวนเงินสนับสนุนที่จะได้รับจากรัฐแต่ไม่ได้ดำเนินการใดๆและเกิดปรากฏการณ์ที่ประชาชนกลายเป็นสมาชิกพรรคโดยไม่รู้ตัวและเป็นสมาชิกกันคนละหลายพรรคโดยไม่ได้มีจิตสำนึกในทางการเมืองร่วมกับพรรคที่ตนเป็นสมาชิกแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม การที่จะส่งเสริมให้พรรคการเมืองมีความเข้มแข็งและเป็นสถาบันการเมืองแห่งปวงชนได้นั้นประเด็นสำคัญอยู่ที่สมาชิกพรรคและสาขาพรรคซึ่งจะต้องได้รับการพิจารณาจัดสรรให้ใกล้เคียงกับเกณฑ์อื่นๆตามความเป็นจริงเพราะว่าเกณฑ์การจัดสรรตามจำนวนคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งทั้งสองแบบนี้ส่วนใหญ่จะเอื้อประโยชน์ให้กับพรรคการเมืองขนาดใหญ่ซึ่งมีเงินทุนมากอยู่แล้วซึ่งถ้าได้รับการจัดสรรตามเกณฑ์นี้อีกก็จะยิ่งได้เปรียบในการดำเนินบทบาททางการเมืองมากกว่าพรรคที่ไม่ได้อยู่ในเกณฑ์ที่จะได้รับการจัดสรร โดยเฉพาะพรรคการเมืองขนาดเล็กหรือพรรคที่เพิ่งก่อตั้งใหม่ซึ่งมีโอกาสค่อนข้างน้อยที่จะได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งให้เท่ากับเกณฑ์ที่ทางกองทุนฯกำหนดเนื่องจากข้อจำกัดในด้านต่างๆจึงเป็นหน้าที่ของกกต. โดยคณะกรรมการกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมืองที่จะพิจารณาในประเด็นนี้และหาแนวทางป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นอีกในกรณีถ้าจะปรับสัดส่วนการจัดสรรเงินสนับสนุนให้ตามจำนวนสาขาพรรคและจำนวนสมาชิกใหม่ สำหรับพรรคที่ได้รับเงินจัดสรรจากกองทุนฯ ทางสาขาและสมาชิกพรรคควรจะมีบทบาทในการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินในส่วนนี้ของพรรคด้วยและพรรคการเมืองจะต้องเข้าใจในเบื้องต้นว่าการสนับสนุนทางการเงินนี้ รัฐเพียงแต่ให้ “การสนับสนุน” ทางการเงินจึงเป็นเรื่องที่พรรคการเมืองที่รับการสนับสนุนจะต้องมีเงินทุนในการดำเนินกิจการของตนเองอยู่แล้ว

สำหรับบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 สามารถทำให้ระบบพรรคการเมืองเข้มแข็งและเป็นสถาบันทางการเมืองแห่งปวงชนได้หรือไม่ ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการที่รัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 พรรคการเมืองรวมทั้งกต.โดยกองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมืองได้ให้ความสำคัญและให้การสนับสนุนการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยในปัจจุบันที่มากขึ้นจึงทำให้สาขาพรรคโดยเฉพาะสาขาพรรคการเมืองขนาดใหญ่และขนาดกลางมีการดำเนินบทบาททางการเมืองที่ต่อเนื่องและเข้าถึงประชาชนในพื้นที่ต่างๆมากขึ้น มีการให้สมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมกับสาขาพรรคมากขึ้น มีการทำงานเชื่อมโยงกับประชาชนและกลุ่มทางสังคมมากขึ้น สาขาพรรคการเมืองเหล่านี้จึงสามารถทำให้ระบบพรรคการเมืองมีความเข้มแข็งและพัฒนาเป็นสถาบันทางการเมืองแห่งปวงชนได้ เพราะพรรคมีรากฐานมาจากประชาชนซึ่งเป็นสมาชิกสาขาพรรคที่กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไม่เป็นพรรคที่รวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางเพียงแห่งเดียว มีการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองกับสาขาพรรคและสมาชิกพรรคอย่างต่อเนื่องรวมทั้งการที่พรรคการเมืองเองมีความสามารถในการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ที่จะตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกพรรคและประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับสาขาพรรคการเมืองขนาดเล็กนั้นผู้วิจัยเห็นว่ายังคงไม่สามารถที่จะทำให้ระบบพรรคการเมืองมีความเป็นสถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็งได้เพราะหากได้พิจารณาถึงความเป็นมาแล้วจะพบว่าส่วนใหญ่ได้รับการก่อตั้งขึ้นโดยแกนนำพรรคหรือส.ส.เพื่อให้ครบตามเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดเท่านั้นโดยไม่มีวัตถุประสงค์ที่จะทำมวลชนหรือดำเนินกิจกรรมทางการเมืองแต่อย่างใดเป็นการตั้งไว้เฉยๆอย่างไรก็ตาม ถึงแม้สาขาพรรคการเมืองไทยในปัจจุบันจะมีการดำเนินบทบาททางการเมืองที่มากขึ้นอันจะส่งผลทำให้พรรคพัฒนาเป็นสถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็งขึ้นก็ตาม แต่ลำพังสาขาพรรคเองก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นที่จะทำให้ความเป็นสถาบันดังกล่าวเกิดขึ้นได้ยังจะต้องอาศัยปัจจัยอีกหลายๆอย่างประกอบด้วยจึงจะประสบความสำเร็จได้ การสร้างความเป็นสถาบันทางการเมืองจึงเป็นกระบวนการที่ต้องใช้ระยะเวลาในการที่จะไปให้ถึงจุดหมายนั้น โดยเฉพาะกฎหมายพรรคการเมืองฉบับปัจจุบันที่จะต้องมีการพิจารณาบทบัญญัติในหลายมาตราที่อาจจะส่งผลกระทบต่อการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคได้ การสร้างคุณค่าของสมาชิกสาขาพรรคที่เป็นมากกว่าการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง พัฒนาปัจจัยพื้นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพของประชาชน อาทิเช่น ให้การศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมือง เศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต เป็นต้น พัฒนาสถาบันพรรคการเมืองไทยโดยการขยายสาขาพรรคและให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับพรรคการเมืองให้มากขึ้น การพัฒนาโดยรัฐหรือให้เงินสนับสนุน จัดทำแผนพัฒนาการเมืองและแผนพัฒนาพรรคการเมือง การปรับโครงสร้างทางสังคมใหม่ให้เกิดความเป็นธรรมมากขึ้น การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมทางการเมืองให้เอื้อต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย พรรคการเมืองที่ตั้งอยู่บนรากฐานของความเชื่อและอุดมการณ์จะเป็นพรรคการเมืองที่มีความเป็น

สถาบันสูง ดังนั้น การที่จะสร้างพรรคการเมืองให้เป็นสถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็ง ทุกภาคส่วนจะต้องกระทำร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการกระจายอำนาจไปยังสาขาพรรคให้มากขึ้น

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.1.1 ข้อเสนอแนะต่อพรรคการเมือง

1) พรรคการเมืองจะต้องให้ความสำคัญ ให้ความสำคัญสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือแก่สาขาพรรคอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะปัจจัยด้านเงินทุนหรืองบประมาณที่เพียงพอในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง โดยพรรคการเมืองควรจะเฉลี่ยงบประมาณในแผนงานบริหารสาขาพรรคให้มีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับแผนงานอื่นๆ และควรจัดสรรให้สาขาพรรคทุกสาขาอย่างเท่าเทียมกันมิใช่เน้นเฉพาะสาขาพรรคการเมืองที่มีส.ส. อยู่ในพื้นที่เท่านั้น เมื่อสาขาพรรคมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้แล้ว พรรคการเมืองควรจะกระจายอำนาจให้กับสาขาพรรคให้มากขึ้น

2) การดำเนินการก่อตั้งสาขาพรรค ผู้ก่อตั้งควรจะคำนึงถึงความพร้อมในด้านต่างๆ ของสาขาพรรค อาทิเช่น ความพร้อมในด้านงบประมาณ สถานที่ เจ้าหน้าที่ประจำสำนักงาน วัสดุ ครุภัณฑ์สำนักงานและการหาสมาชิกพรรคในพื้นที่ให้ครบ ทั้งนี้ จะต้องดำเนินการตามข้อบังคับพรรคอย่างเคร่งครัด

3) พรรคการเมืองต่างๆ ควรจะตั้งสาขาพรรคให้มีจำนวนมากพอโดยกระจายไปให้ทั่วถึงทุกพื้นที่ทั่วประเทศโดยเริ่มต้นจะต้องตั้ง 4 สาขาในแต่ละภาคตามที่กฎหมายกำหนด ต่อมาเมื่อมีความพร้อมมากขึ้น ก็ควรจะตั้งสาขาพรรคให้ครบทุกเขตเลือกตั้งหรือทุกจังหวัด โดยเน้นที่คุณภาพและมีสัดส่วนที่สัมพันธ์กับจำนวนสมาชิก มิใช่ตั้งเฉพาะในเขตฐานเสียงของตนเท่านั้น และเมื่อตั้งสาขาพรรคแล้ว ทางพรรคจะต้องมีการติดต่อประสานงานกับสาขาพรรคอย่างสม่ำเสมอเพื่อที่จะสอบถามถึงปัญหา ความต้องการที่ทางพรรคพอจะช่วยเหลือได้ มิใช่ตั้งเพื่อให้ครบตามกฎหมายแล้วทิ้งภาระให้ประธานสาขาพรรครับผิดชอบเพียงลำพัง

4) ในกรณีที่พรรคส่งบุคคลอื่นซึ่งมิใช่คนในพื้นที่ลงสมัครรับเลือกตั้ง พรรคควรจะทำบันทึกชี้แจงถึงเหตุผลในการพิจารณาผู้สมัครอย่างชัดเจนรวมทั้งทำหนังสือแนะนำตัวผู้สมัครแก่สาขาพรรคเพื่อให้ทางสาขาพรรคมีความเข้าใจ ให้การสนับสนุน และช่วยเหลือในการหาเสียงต่อไป

5) เพื่อให้การก่อตั้งสาขาพรรคในพื้นที่เกิดความเป็นประชาธิปไตยและให้สมาชิกพรรคทุกคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง อำนาจในการอนุมัติให้ก่อตั้งสาขาพรรคไม่ควรอยู่ที่หัวหน้าพรรคหรือคณะกรรมการบริหารพรรคที่ส่วนกลางดังเช่นปัจจุบันอันเป็นลักษณะการรวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจ ผู้วิจัยเห็นควรกำหนดให้พรรคการเมืองก่อตั้งสาขาพรรคโดยพิจารณาที่ความพร้อมของสมาชิกพรรคเป็นหลัก คือ มาจากการริเริ่มของสมาชิกพรรคอย่างแท้จริง

6) สำหรับการเลือกตั้งคณะกรรมการสาขาพรรคนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยภายในพรรคที่สมาชิกพรรคทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน พรรคจะต้องเชิญสมาชิกพรรคทุกคนมาร่วมประชุมแล้วให้สมาชิกพรรคเสนอชื่อผู้สมัครเป็นกรรมการสาขาพรรคได้โดยอิสระ มีการรับรองและจัดให้มีการลงคะแนนลับรวมทั้งเชิญเจ้าหน้าที่ของกกต.มาร่วมสังเกตการณ์ด้วย ซึ่งวิธีการนี้จะทำให้สมาชิกเกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมในความเป็นเจ้าของสาขาพรรคและจะได้คนที่มีความรู้ความสามารถมาช่วยพัฒนาสาขาพรรคได้หากพรรคนำระบบคุณธรรมมาใช้

3.1.2 ข้อเสนอแนะต่อสาขาพรรคการเมือง

1) ต้องเร่งเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่กรรมการสาขาและเจ้าหน้าที่สาขาพรรคในการดำเนินกิจการของสาขาพรรคให้เป็นไปอย่างถูกต้องครบถ้วนตามกฎหมายและข้อบังคับพรรค

2) สาขาพรรคควรมีฐานข้อมูลที่สมบูรณ์แบบและฉบับไว้ที่รวบรวมข้อมูลข่าวสารทุกบริบทในพื้นที่เอาไว้เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาต่างๆ

3) สาขาพรรคจะต้องให้ความสำคัญแก่สมาชิกพรรคโดยให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองกับสาขาพรรคและมีกิจกรรมที่จะสร้างสายสัมพันธ์ในหมู่สมาชิกพรรคอย่างสม่ำเสมอ มิใช่พบกันเพียงวันประชุมใหญ่สามัญประจำปีสาขาพรรคหรือใกล้วันเลือกตั้งก็ไปขอคะแนนเสียงเท่านั้น

4) สาขาพรรคจะต้องมีการดำเนินบทบาททางการเมืองด้านต่างๆอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง และทั่วถึงทุกพื้นที่เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับประชาชนในพื้นที่

5) สาขาพรรคควรเรียนรู้ที่จะบริหารจัดการตัวเองให้อยู่ได้ สามารถยืนบนขาของตัวเองให้ได้โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งส.ส.หรือพรรคสำนักงานใหญ่เสมอไป

6) ถึงแม้สาขาพรรคจะตั้งร่วมกับสำนักงานส.ส.ในพื้นที่ก็ควรที่จะดำเนินบทบาททางการเมืองของตนเองเท่านั้น ส่วนเรื่องอื่นๆนอกเหนือจากหน้าที่ของสาขาพรรคก็ควรจะเป็นหน้าที่ของผู้ช่วยส.ส.แทน เช่น การรับแจ้งงานบุญ งานประเพณีต่างๆ การคัดกรองงานที่ส.ส.ควรจะไป เป็นต้น มิเช่นนั้นแล้วจะกลายเป็นว่าสาขาพรรคทำหน้าที่แทนส.ส.มากกว่าทำหน้าที่ของตนเอง

7) ในการรับและสรรหาสมาชิกพรรค ทางสาขาพรรคควรจะคัดสรรที่
คุณภาพมากกว่าปริมาณ โดยควรจะเน้นบุคคลที่มีความคิด ความเชื่อหรือมีอุดมการณ์ทางการเมือง
ไปในแนวทางเดียวกัน มิใช่รับรับเพื่อให้ครบจำนวนพอที่จะตั้งสาขาพรรคได้ โดยผู้ที่จะเป็นสมาชิก
ยังไม่รู้จักพรรคดีพอ

8) เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์สาขาพรรคให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป
ทางสาขาจะต้องติดตั้งป้ายบอก “ชื่อที่ทำการสาขาพรรค” ให้ชัดเจน มิใช่ตั้งเป็นชื่ออื่นโดยเจ้าหน้าที่
กกด.ที่มาตรวจติดตามการดำเนินงานกิจกรรมของสาขาพรรคตามแบบรายงานการตรวจติดตามการ
ดำเนินงานกิจกรรมของสำนักงานสาขาพรรคการเมือง (แบบ ฝตป.6) หลังจากตรวจเรียบร้อยแล้วควร
จะชี้แจงให้ประธานสาขาพรรคได้รับทราบและดำเนินการด้วยเพราะเป็นเรื่องที่สำคัญ

9) ประธานและกรรมการสาขาพรรคที่จะไปหาสมาชิกพรรคควรมี
การอธิบายถึงนโยบายและอุดมการณ์ของพรรครวมทั้งประโยชน์ที่จะได้รับจากการเป็นสมาชิก
พรรคให้ชาวบ้านได้มีความเข้าใจทุกครั้ง เพื่อให้ได้สมาชิกที่มีคุณภาพ ทางสาขาควรมีแนวทางที่
รัดกุมที่จะตรวจสอบได้ว่าผู้ที่สมัครเป็นสมาชิกพรรคนั้นมีความศรัทธาในนโยบายและอุดมการณ์
ของพรรคหรือไม่ด้วย เพราะว่าถ้าได้สมาชิกที่มีความศรัทธาในนโยบายและอุดมการณ์ของพรรค
แล้วก็จะทำให้สาขาพรรคเบาแรงขึ้น เพราะเวลาสาขาพรรคมีกิจกรรมอะไร สมาชิกก็จะมาพร้อม
เพรียงกัน มาช่วยงานด้วยความเต็มใจ

10) สำหรับปัญหาการเป็นสมาชิกพรรคซ้ำซ้อนกับพรรคการเมืองอื่นนั้น
ผู้วิจัยเห็นว่าก่อนที่จะรับบุคคลใดเข้าเป็นสมาชิก ทางสาขาพึงระมัดระวังและควรมีการสอบถาม
ผู้สมัครให้แน่ชัดก่อนว่าเคยเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอื่นมาก่อนหรือไม่ อย่างไร ถ้าเคยเป็นสมาชิก
พรรคการเมืองอื่นอยู่และเขาอยากจะเป็นสมาชิกพรรค ทางสาขาควรมีการอธิบายถึงขั้นตอน
การดำเนินการว่าควรจะดำเนินการอย่างไรต่อไป

3.1.3 ข้อเสนอแนะต่อสมาชิกพรรค

1) สมาชิกพรรคควรจะช่วยกันสนับสนุนรายได้แก่สาขาพรรคอย่าง
สม่ำเสมอ นอกเหนือจากการได้รับการสนับสนุนจากรัฐ โดยจะต้องมีวัฒนธรรมทางการเมืองใหม่ที่
ไม่รับการซื้อสิทธิ์ขายเสียงและยึดถือระบบคุณธรรม

2) สมาชิกพรรคควรจะเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองเองจึงจะเกิด
ความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของสาขาพรรคและมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการดำเนินงานของสาขา
พรรค

3.1.4 ข้อเสนอแนะต่อสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.)

1) กกต.ควรจะพิจารณาทบทวนอัตราค่าจ้างเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงาน

สาขาพรรคใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับภาวะค่าครองชีพในปัจจุบัน โดยอาจจะพิจารณาตามอัตราค่าจ้างขั้นต่ำในแต่ละจังหวัดหรือตามวุฒิการศึกษา ซึ่งถ้าทำได้ก็จะช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงาน การลาออกของเจ้าหน้าที่ และการทำงานไม่เต็มเวลาซึ่งจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานและขวัญกำลังใจของเจ้าหน้าที่ด้วย

2) กกต.ควรพิจารณาเพิ่ม “แผนงานค่าใช้จ่ายในการก่อตั้งสาขาพรรค” นอกเหนือจากแผนค่าเช่าสำนักงานสาขาพรรคไว้ในกฎหมายพรรคการเมือง (มาตรา 81) ด้วย เพื่อที่จะทำให้พรรคการเมืองต่างๆเกิดแรงจูงใจในการตั้งสาขาพรรคมากขึ้น โดยการจัดสรรเงินตามแผนสนับสนุนดังกล่าวควรพิจารณาให้สอดคล้องกับความเป็นจริง เน้นถึงความเหมาะสมมากกว่ามุ่งควบคุมตรวจสอบ และที่สำคัญกกต.ควรจะมีเงินสนับสนุนดังกล่าวให้แก่สาขาพรรคนำไปบริหารด้วยตนเองโดยตรง เพื่อป้องกันมิให้พรรคสำนักงานใหญ่โอนเงินที่จะจัดสรรให้สาขาพรรคไปใช้ในกิจกรรมอื่นที่เห็นว่ามีความสำคัญมากกว่า และเจ้าหน้าที่ของกกต.จะต้องติดตามตรวจสอบการดำเนินการก่อตั้งสาขาพรรคอย่างใกล้ชิดว่ามีก่อตั้งสาขาพรรคอย่างแท้จริงหรือไม่อย่างไร

3) เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในท้องถิ่นห่างไกลหรือในพื้นที่ที่ไม่มีสาขาพรรคตั้งอยู่ที่มีความประสงค์จะสมัครหรือลาออกจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองใด ทางกกต.กลางและกกต.จังหวัดควรประสานงานกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อาทิเช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ทำหน้าที่เป็น “กกต.ท้องถิ่น” มีหน้าที่รับดำเนินการดังกล่าวได้

4) เพื่อให้การกำหนดวงเงินค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งเกิดความเป็นธรรมกับทุกๆฝ่าย กกต.ควรพิจารณาทบทวนเพดานหรือวงเงินค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งเป็นครั้งคราว เพื่อให้สอดคล้องกับดัชนีค่าครองชีพที่เปลี่ยนไปในแต่ละช่วงเวลาเพราะการกำหนดวงเงินค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งน้อยเกินไปอาจทำให้ผู้สมัครทำการโฆษณาหาเสียงได้ไม่เต็มที่และไม่ทั่วถึงอาจทำให้ผู้สมัครหน้าใหม่เสียเปรียบผู้สมัครคนเก่า ส่วนการกำหนดวงเงินค่าใช้จ่ายที่มากเกินไปอาจทำให้ผู้สมัครของพรรคที่มีทุนมากได้เปรียบในการแข่งขันมากกว่าพรรคที่มีทุนน้อย

5) กกต.ควรทบทวนหลักเกณฑ์และสัดส่วนการจัดสรรเงินสนับสนุนแก่พรรคการเมืองให้ถูกต้องเป็นธรรมตามหลักความเป็นจริง โดยควรเน้นที่คุณภาพของสมาชิกและสาขาพรรคให้มากขึ้นและควรพิจารณาปรับปรุงหลักเกณฑ์การจัดสรรเงินตามจำนวนสาขาพรรคให้ได้สัดส่วนที่ใกล้เคียงกับเกณฑ์อื่นๆให้มากขึ้น บางพรรคการเมืองถึงแม้จะไม่มีส.ส.ในสภาแต่มีการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองอย่างต่อเนื่องยาวนานซึ่งกิจกรรมที่ทำล้วนแต่เป็นประโยชน์ต่อมวลชนทั้งสิ้นก็ควรจะได้รับการพิจารณาจัดสรรเงินสนับสนุนให้ด้วย

6) กกต.ควรจะมีการประเมินผลการปฏิบัติงานของสาขาพรรคทุกๆ 3 เดือนตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ โดยเมื่อครบ 1 ปีควรจะมีการจัดเกรดของสาขาพรรคตามระดับคะแนนที่ได้ โดยอิงกับผลงานที่ปฏิบัติมาในรอบปีและใช้ผลคะแนนนี้เป็นส่วนประกอบในการพิจารณาจัดสรรเงินรายปีแก่พรรคการเมืองและควรจะมีรางวัลหรือเกียรติบัตรให้แก่สาขาพรรคที่มีผลการปฏิบัติงานดีที่ผ่านการประเมินเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ส่วนสาขาพรรคที่ไม่ผ่านการประเมินก็ควรจะมีการตัดเตือนหรือมีมาตรการที่จะกระตุ้นให้ทางสาขามีการปรับปรุงการดำเนินงานของสาขาพรรคต่อไป

3.1.5 ข้อเสนอแนะในเรื่องกฎหมายพรรคการเมืองและข้อบังคับพรรคการเมือง

1) เพื่อให้สอดคล้องกับหลักความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรคการเมือง กฎหมายพรรคการเมืองและข้อบังคับพรรคจะต้องกำหนดให้สาขาพรรคโดยสมาชิกพรรคและกรรมการสาขาพรรคในพื้นที่ทุกคนมีอำนาจในการตัดสินใจคัดเลือกตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคได้โดยตรงเหมือนพรรคการเมืองในต่างประเทศ เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา ที่สาขาพรรคสามารถคัดเลือกตัวผู้สมัครและบริหารจัดการได้ด้วยตนเอง พรรคสำนักงานใหญ่มีเพียงอำนาจควบคุมให้เป็นไปตามทิศทางที่กำหนดแต่ไม่มีอำนาจในการบังคับบัญชาหรือสั่งการได้ในทุกเรื่อง

2) รัฐควรจะแก้ไขหลักเกณฑ์การจัดสรรเวลาออกอากาศจากการจัดสรรให้เฉพาะพรรคการเมืองที่มีส.ส.เปลี่ยนเป็นให้แก่พรรคการเมืองทุกพรรคที่ดำเนินการครบถ้วนตามมาตรา 26 เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปได้รู้จักกับพรรคการเมืองต่างๆมากขึ้น

3) เพื่อให้สมาชิกพรรคมีอำนาจอย่างแท้จริงเห็นควรให้มีการแก้ไขข้อบังคับพรรคที่กำหนดอำนาจในการพิจารณาอนุมัติให้ก่อตั้งสาขาพรรคที่แต่เดิมเป็นอำนาจของหัวหน้าพรรคหรือคณะกรรมการบริหารพรรคเปลี่ยนมาเป็นอำนาจของสมาชิกพรรคในพื้นที่

3.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.2.1 เนื่องจากงานวิจัยนี้ทำการศึกษาสาขาพรรคการเมืองจำนวน 16 สาขาของพรรคการเมือง 4 พรรค ผลการวิจัยที่ได้จึงไม่สามารถที่จะเป็นตัวแทนของสาขาพรรคการเมืองทั้งหมดได้ ดังนั้น หากจะนำผลการวิจัยนี้ไปใช้พึงคำนึงถึงข้อจำกัดหรือเงื่อนไขนี้ด้วย

3.2.2 เนื่องจากงานวิจัยนี้ทำการศึกษาสาขาพรรคการเมืองในทุกภูมิภาคของประเทศซึ่งมีบริบทที่แตกต่างหลากหลาย ดังนั้น หากจะนำผลการวิจัยนี้ไปใช้พึงคำนึงถึงบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประชาชนในภูมิภาคนั้นประกอบด้วยจึงจะมีความเข้าใจในเนื้อหาของผลการศึกษาได้อย่างสมบูรณ์

3.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

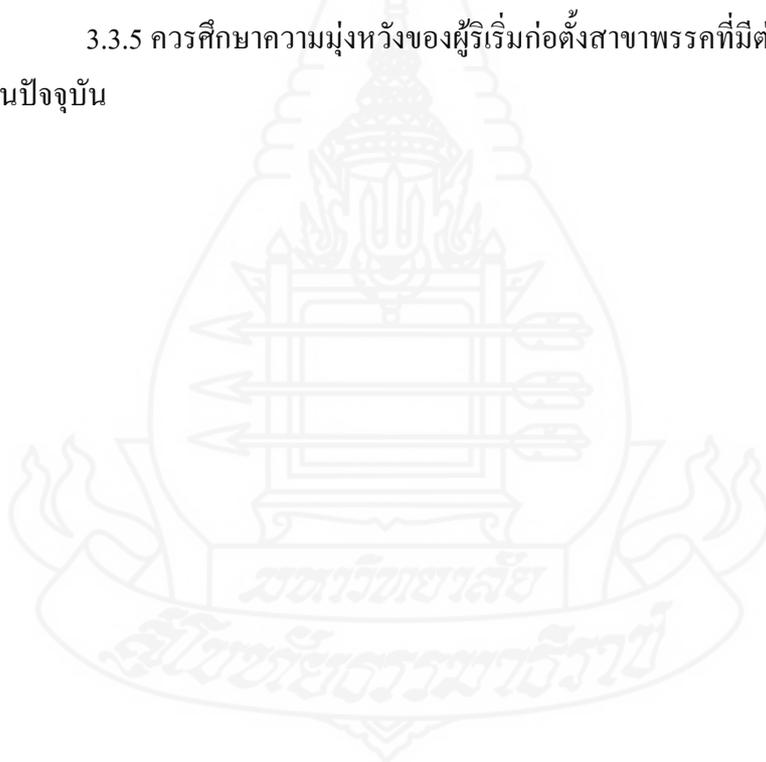
3.3.1 ในการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนรอบด้านจึงขอเสนอให้ผู้ที่
จะทำวิจัยในครั้งต่อไปได้ใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมด้วย

3.3.2 ควรศึกษาทบทวนคดีของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรค
การเมือง พ.ศ. 2550 กฎ ระเบียบ และประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้งรวมทั้งข้อบังคับพรรคใน
ส่วนที่เกี่ยวกับสาขาพรรคการเมืองในปัจจุบันว่ามีผลกระทบต่อการดำเนินบทบาททางการเมืองของ
สาขาพรรคการเมืองอย่างไร

3.3.3 ควรศึกษาสาขาพรรคการเมืองโดยทำการสังเกตการณ์อย่างต่อเนื่อง
นับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งว่าสาขาพรรคมีการพัฒนาไปในทิศทางใดหรือล้มเลิกเพราะเหตุใด

3.3.4 ควรศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพการดำเนินบทบาททางการเมือง
ระหว่างสาขาพรรคที่ริเริ่มก่อตั้งด้วยตนเองกับสาขาพรรคที่ทางผู้บริหารพรรคก่อตั้ง

3.3.5 ควรศึกษาความมุ่งหวังของผู้ริเริ่มก่อตั้งสาขาพรรคที่มีต่อสาขาพรรคการ
เมืองไทยในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมล สมวิเชียร (2520) *ประชาธิปไตยกับสังคมไทย* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์
ไทยวัฒนาพานิช
- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ (2519) *รัฐศาสตร์เบื้องต้น* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์คุรุสภา
- โกสินทร์ วงศ์สุรวัฒน์และคนอื่นๆ (2521) *พรรคการเมือง* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- คณะทำงานประชาสัมพันธ์เชิงบูรณาการ โครงการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการปกครองในระบอบ
ประชาธิปไตย (2525) *สารคดี 2 นาทีก่อนประชาธิปไตย* กรุงเทพมหานคร
กรมประชาสัมพันธ์
- จักษ์ พันธุ์ชูเพชร (2551) *การเมืองการปกครองไทยจากยุคสุโขทัยสู่สมัยทักษิณ* ปทุมธานี
สำนักพิมพ์ PUNCH GROUP
- จุมพล นิมพานิช (2552) *กลุ่มผลประโยชน์กับการเมืองไทย : แนวเก่า แนวใหม่และกรณีศึกษา*
พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- จิรโชค วีระสัย สุรพล ราชภัณฑารักษ์ และ สุรพันธ์ ทับสุวรรณ (2546) *รัฐศาสตร์ทั่วไป*
พิมพ์ครั้งที่ 13 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ชรินทร์ สันประเสริฐ (2546) “รัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญกับการพัฒนาการทาง
การเมืองไทย” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาปัญหาพัฒนาการทางการเมืองไทย*
หน่วยที่ 9 หน้า 19–20 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชา
รัฐศาสตร์
- ชัยวัฒน์ วีรานันท์ (2535) “บทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณี
พรรคประชาธิปัตย์” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ชาญชาย ชนะโรด (2547) “บทบาทสาขาพรรคการเมืองไทยตามพระราชบัญญัติประกอบ
รัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์ (2539) *การเมืองไทย : การวิเคราะห์เชิงจิตวิทยา* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์
ออเรียนแทลสกอล่า
- ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร (2549) *รัฐศาสตร์* พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- เดโช สวานานนท์ (2545) *พจนานุกรมศัพท์ทางการเมือง* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์หน้าต่าง
 ผู้โลกกว้าง
- ทวี สุรฤทธิกุล และ เสนีย์ คำสุข (2545) “พรรคการเมืองกับกระบวนการทางการเมืองไทย”
 ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาสถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย* หน่วยที่ 7
 หน้า 468 – 471 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชารัฐศาสตร์
- บุญเลิศ ชาญุทธเดช (2554) “บทบาทสาขาพรรคกับการพัฒนาพรรคการเมืองให้เข้มแข็ง”
วารสารพรรคการเมืองสัมพันธ์ 16, 1 (มกราคม - มีนาคม) : 13 – 14
- บุญศรี มีวงษ์อุโฆษ (2538) *การปรับปรุงระบบพรรคการเมือง* กรุงเทพมหานคร สำนักงาน
 กองทุนสนับสนุนการวิจัย
- บรรพต วีระสัย และ วิทยา ภาศิริกุลกิจ (2523) *ลัทธิการเมือง* กรุงเทพมหานคร
 สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช
- ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ (2524) *พรรคการเมืองและปัญหาพรรคการเมืองไทย* กรุงเทพมหานคร
 สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช
- _____. (2546) “ฐานของพรรคการเมืองอยู่ที่ไหน” *วารสารพรรคการเมืองสัมพันธ์* 8, 3
 (กุมภาพันธ์ – มีนาคม) : 12 – 13
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2524) *รัฐศาสตร์ พัฒนาการ และแนวการศึกษา* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์
 ศรีอนันต์
- พลศักดิ์ จิรไกรศิริ (2531) *การเมืองเบื้องต้น* กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 ประสานมิตร
- “พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550” (2550, 7 ตุลาคม)
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 64 ก หน้า 22 - 67
- “พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554”
 (2554, 13 พฤษภาคม) *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 128 ตอนที่ 36 ก หน้า 16 - 20
- รุ่งโรจน์ รักรักษ์วงษ์ (2542) “การพัฒนาสาขาพรรคการเมือง : แนวทางปฏิรูปภายใต้เงื่อนไข
 รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540” *เอกสารวิชาการส่วนบุคคล นนทบุรี สถาบันพระปกเกล้า*
- ราชบัณฑิตยสถาน (2546) *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542* กรุงเทพมหานคร
 นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (2550, 24 สิงหาคม) *ราชกิจจานุเบกษา*
 เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก หน้า 1 – 127

- ลิขิต ชีรวะดิน (2553) *การเมืองการปกครองไทย* พิมพ์ครั้งที่ 8 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- วรานนท์ วิเศษศิริ (2551) “หลักประชาธิปไตยภายในพรรคการเมืองกับระบบพรรคการเมืองไทย”
วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- วิชัย ต้นศิริ (2539) *การปฏิรูปการเมืองไทย มุมมองของการเปรียบเทียบ* กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- _____ (2548) *วิวัฒนาการของระบอบประชาธิปไตย* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วิสุทธิ โพธิ์แท่น (2550) *แนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตย* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์
คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา
- ศิธา เขียรถาวร (2552) “ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีต่อการเมือง
ท้องถิ่น : กรณีศึกษาเทศบาลนครลำปาง” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐศาสตร์ แขนงวิชาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- สศศิริ สัตยธรรม (2553) “การสร้างพรรคการเมืองให้เป็นสถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็ง : ความ
ท้าทายภายใต้ระบอบประชาธิปไตย” *วารสารพรรคการเมืองสัมพันธ์* 14, 2
(กรกฎาคม – กันยายน) : 9 -10
- สันต์ โชคพงษ์อุดมชัย (2544) “ทิศทางการพัฒนาพรรคการเมืองตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย
พรรคการเมืองฉบับปัจจุบัน” วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สมยศ เชื้อไทย (2547) *คำอธิบายวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญ (คัดสำเนา)* กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2548 ก) *การเมืองอังกฤษ* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์เสมาธรรม
_____ (2548 ข) *การเมืองอเมริกา* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์เสมาธรรม
_____ (2549) *การเมืองไทย* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์เสมาธรรม
- สมบัติ จันทร์วงศ์ (2552) “พรรคการเมืองกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย” *วารสาร
พรรคการเมืองสัมพันธ์* 14, 2 (เมษายน – มิถุนายน) : 20 - 21
- สมบูรณ์ สุขสำราญ (2527) *พระพุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม*
กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- สุมาลี บำรุงสุข และ ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล (2539) “ประวัติศาสตร์การเมืองไทยจากแง่มุมทาง
สังคมและวัฒนธรรม” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาพื้นฐานทางสังคมและ
วัฒนธรรมของการเมืองไทย เล่ม 1* หน่วยที่ 2 หน้า 101-109 นนทบุรี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชารัฐศาสตร์
- สุรพล สุขะพรหม (2548) *การเมืองกับการปกครองของไทย* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2542) *คู่มือการปฏิบัติงานของพรรคการเมือง* นนทบุรี
_____ (2547) *คู่มือการปฏิบัติงานของสาขาพรรคการเมือง* นนทบุรี
- เสนีย์ คำสุข (2538) “ระบบพรรคการเมืองไทย พ.ศ. 2512 – 2539” *วิทยานิพนธ์ปริญญา
รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*
_____ (2546) “พรรคการเมืองกับการพัฒนาการเมืองไทย” ใน *เอกสารการสอนชุด
วิชาปัญหาพัฒนาการเมืองไทย* หน่วยที่ 6 หน้า 238 นนทบุรี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชารัฐศาสตร์
- แสวง บุญมี (2544) “สาขาพรรคมวลชน” *วารสารพรรคการเมืองสัมพันธ์* 7, 1
(ตุลาคม – พฤศจิกายน) : 12-13
- หยุด แสงอุทัย (2517) *พรรคการเมือง* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์พิมพ์มณฑล
_____ (2521) *คำอธิบายพระราชบัญญัติพรรคการเมือง* พระนคร โอเดียนสโตร์
- อมร รักษาสัตย์และคนอื่นๆ (2539) *ประชาธิปไตย อุดมการณ์ หลักการและแบบอย่างการ
ปกครองหลายประเทศ* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อุทัย หิรัญโต (2524) *สารานุกรมศัพท์ทางรัฐศาสตร์* กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์
- เอกวิทย์ มณีธร (2550) *มนุษย์กับการเมือง* กรุงเทพมหานคร บ้านหนังสือโกสินทร์
- Lindsay, A.D.(1929). “The Essentials of Democracy.” University of Pennsylvania Press.
pp. 35 - 37 อ้างถึงใน กมล สมวิเชียร (2520) *ประชาธิปไตยกับสังคมไทย*
กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช
- Encyclopedia Britanica.(1966). “Democracy.” Encyclopedia Britanica Inc,Chicago. pp. 215
อ้างถึงใน อมร รักษาสัตย์และคนอื่นๆ (2539) *ประชาธิปไตย อุดมการณ์ หลักการ
และแบบอย่างการปกครองหลายประเทศ* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- Laski ,Harold J.(1939). “Democracy.” Encyclopedia of the Social Science. New York :
Macmillan. pp. 76 อ้างถึงใน อมร รัชศาสตร์และคนอื่นๆ (2539) *ประชาธิปไตย
อุดมการณ์ หลักการ และแบบอย่างการปกครองหลายประเทศ* กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- Bryce, Lord.(1921). “Modern Democracies.” Macmillan Co., New York. pp. 22 อ้างถึงใน กมล
สมวิเชียร *ประชาธิปไตยกับสังคมไทย* กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช
- Ray, S.N.(1999) “Modern Comparative Politics.” New Delhi : Prentice Hall of India
Private Ltd. p. 4 อ้างถึงใน สุรพล สุยะพรหม (2545) *การเมืองกับการปกครองไทย*
กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัย

สกลนครราชภัฏ

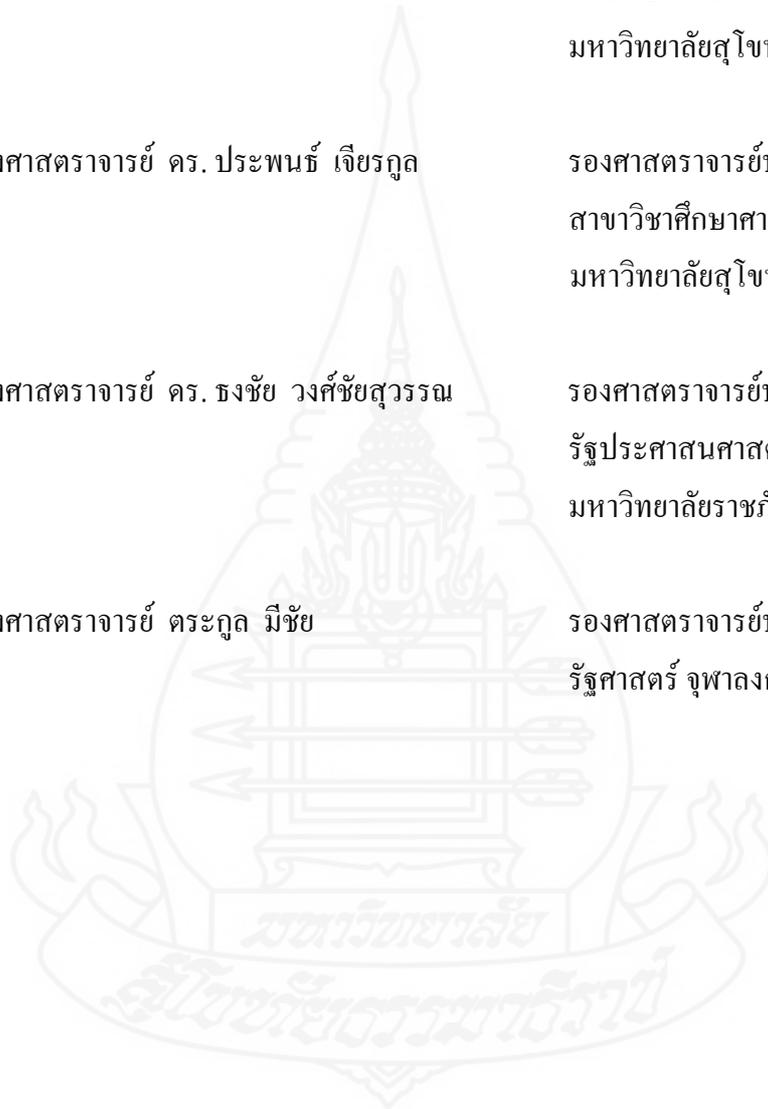
ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

1. ชื่อ รองศาสตราจารย์ ดร. เสน่ห์ จุ้ยโต	รองศาสตราจารย์ประจำ
สาขาวิชาวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
2. ชื่อ รองศาสตราจารย์ ดร. ประพนธ์ เกียรติกุล	รองศาสตราจารย์ประจำ
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
3. ชื่อ รองศาสตราจารย์ ดร. ชงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ	รองศาสตราจารย์ประจำหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
4. ชื่อ รองศาสตราจารย์ ตระกูล มีชัย	รองศาสตราจารย์ประจำคณะ
รัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สกลนคร

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

คำชี้แจง

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูล ความคิดเห็น เกี่ยวกับการก่อตั้งและบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและเป็นข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานของสาขาพรรคการเมืองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

แบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์.....

วัน / เดือน / ปี ที่สัมภาษณ์..... เวลาที่สัมภาษณ์.....

สถานที่สัมภาษณ์..... ผู้สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 2 ประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การสัมภาษณ์เกี่ยวกับการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

1.1 คำถามสำหรับสัมภาษณ์ผู้ริเริ่มก่อตั้งพรรค/สาขาพรรคการเมือง

1. สาขาพรรคของท่านก่อตั้งขึ้นมาได้อย่างไร มีใครร่วมก่อตั้งบ้างและก่อตั้งขึ้นด้วยเหตุผลใด
2. มุลเหตุจูงใจที่ทำให้ท่านเข้าร่วมงานทางการเมืองกับพรรค/สาขาพรรคการเมืองนี้ คือ อะไร
3. ในการก่อตั้งสาขาพรรคของท่าน มีปัจจัยสำคัญใดบ้างที่ใช้ในการก่อตั้ง
4. การก่อตั้งสาขาพรรคของท่าน ประสบปัญหา อุปสรรคหรือไม่ อย่างไร
5. ท่านมีข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นในการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองหรือไม่ อย่างไร

1.2 คำถามสำหรับสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

1. คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองอย่างไร
2. ท่านคิดว่า การก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยในปัจจุบันเป็นอย่างไร
3. ท่านคิดว่า มีปัจจัยสำคัญใดบ้างที่ส่งผลต่อการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองให้ประสบผลสำเร็จ
4. ท่านเห็นว่า การก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองไทยในปัจจุบันประสบปัญหาอะไรบ้าง อย่างไร
5. ท่านมีข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นในการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองหรือไม่ อย่างไร

1.3 คำถามสำหรับสัมภาษณ์สมาชิกพรรค

1. ท่านมีบทบาทเกี่ยวข้องกับการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองหรือไม่ อย่างไร
2. เพราะเหตุใดหรือมีมูลเหตุจูงใจอะไรที่ทำให้ท่านสนใจเข้าร่วมงานทางการเมืองโดยการสมัครเข้าเป็นสมาชิกของสาขาพรรคการเมืองนี้
3. ท่านคิดว่า มีปัจจัยสำคัญใดบ้างที่ส่งผลต่อการก่อตั้งสาขาพรรคของท่านให้ประสบผลสำเร็จ
4. การก่อตั้งสาขาพรรคของท่านประสบปัญหา อุปสรรคอะไรหรือไม่ อย่างไร
5. ท่านมีข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับการก่อตั้งสาขาพรรคการเมืองหรือไม่ อย่างไร

ตอนที่ 2 การสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

2.1 คำถามสำหรับสัมภาษณ์ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในสาขาพรรคการเมือง

1. สาขาพรรคของท่านมีบทบาททางการเมืองกับบทบาท อะไรบ้าง
2. ในแต่ละบทบาท สาขาพรรคของท่านดำเนินการอย่างไร
3. การดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคของท่านประสบปัญหาหรือไม่ อย่างไร
4. ท่านมีข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นในการดำเนินบทบาททางการเมืองหรือไม่ อย่างไร

2.2 คำถามสำหรับสัมภาษณ์สมาชิกพรรค

1. สาขาพรรคของท่านมีบทบาททางการเมืองกับบทบาท อะไรบ้าง
2. ในแต่ละบทบาท สาขาพรรคของท่านดำเนินการอย่างไร
3. ท่านได้เข้าร่วมดำเนินบทบาททางการเมืองกับสาขาพรรคของท่านหรือไม่ อย่างไร
4. การดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคของท่าน ประสบปัญหาอะไรหรือไม่ อย่างไร
5. ท่านมีข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นในการดำเนินบทบาททางการเมืองหรือไม่ อย่างไร

2.3 คำถามสำหรับสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

1. คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองอย่างไร
2. ท่านเห็นว่า การดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยในปัจจุบันเป็นอย่างไร
3. ท่านเห็นว่า ปัญหาในการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยในปัจจุบันมีอะไรบ้าง อย่างไร
4. ท่านมีข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นในการดำเนินบทบาททางการเมืองของสาขาพรรคการเมืองไทยในปัจจุบันหรือไม่ อย่างไร

ขอขอบพระคุณทุกๆท่านที่ได้สละเวลาอันมีค่ามาให้สัมภาษณ์ในครั้งนี้

นายอนเนก สุขดี นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มสธ.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายอเนก สุขดี
วัน เดือน ปีเกิด	12 พฤษภาคม 2525
สถานที่เกิด	อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
ประวัติการศึกษา	ร.บ. (ทฤษฎีและเทคนิคทางรัฐศาสตร์) (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) เจริญทอง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ. 2547
สถานที่ทำงาน	-
ตำแหน่ง	-

